

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 23

26 maj.

Debatter m. m.

	Sid.
Lördagen den 26 maj.	
Försöksverksamheten på skolans område	5
Anslag till Uppsala universitet	7
Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	11
Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade	12
Användningen av hästexportberedningens vinstmedel	33
Utlämnande av stödlån till jordbrukare	45
Anslag till försöksgård vid Röbbäcksdalen	49
Förslag till vägtrafikförordning m. m.	54
Obligatorisk hastighetsmätare å vissa bilar	62
Bromsanordning å cykel	66
Bakskärmsmarkering å cykel	68
Interpellation av herr Sten ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter	70
Förslag till vägtrafikförordning m. m. (forts.)	
Belysning å fordon, förspänt med dragare	71
Minimiåldern för motorcykelkörkort	76
Körkort för traktor	79
Återkallelse av körkort på grund av sjukdom m. m.	86
Passerandet av järnvägs korsning	89
Passerandet av korsning med huvudled	91
Belysning å fordon	91
Maximivikt för motordrivna fordon m. m.	93
Bromsanordningar å traktordrivna fordon m. m.	96
Körhastigheten för buss och lastbil	99
Utgivande av en trafikbroschyr	102
Ändring i lagen om rätt till jakt m. m.	103
Ang. försäljning av vissa kronoegendomar.	
Boda 1 ^a i Jönköpings län	121
Applerum 2 ^a i Kalmar län	129

	Sid.
Böke 1 ¹ i Kalmar län	131
Balsby 23 ¹ och 29 ² i Kristianstads län	132
Hjärup 6 ¹ i Malmöhus län	132
Vallkärra 7 ¹ i Malmöhus län	134
Melby 1 ¹ i Östergötlands län	137
Mölleberga Stora 1 ¹ i Malmöhus län	138

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 26 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 167, ang. anslag till skolöverstyrelsen m. m.	5
— nr 168, ang. vissa anslag till universiteten	7
— nr 169, ang. anslag till privatläroverk m. m.	11
— nr 170, ang. anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m.	12
— nr 171, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar	32
— nr 172, ang. stat för riksgäldsfonden	33
— nr 175, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar.	33
— nr 176, ang. anslag till vissa vägreparationer	33
Bankoutskottets utlåtande nr 32, ang. utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	33
Jordbruksutskottets utlåtande nr 27, ang. anslag till Hästavelns befrämjande m. m.	33
— nr 28, ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel	33
— nr 30, ang. vissa anslag till lägre lantbruksundervisning m. m.	45
— nr 32, ang. gottgörelse till fiskerinäringen för erlagd bensinskatt	45
— nr 33, ang. understöd åt de ombordanställda vid 1950 års sillfiskeexpedition till Island	45
— nr 34, ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare	45
— nr 37, ang. anslag till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län	49
Andra lagutskottets utlåtande nr 30, ang. förslag till vägtrafikförordning m. m.	54
Tredje lagutskottets utlåtande nr 14, ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.	103
Jordbruksutskottets utlåtande nr 31, ang. kronogårdarnas elektrifiering	121
— nr 35, ang. hjälp åt jordbrukare, som på grund av snöfall drabbats av skador på byggnader och inventarier	121
— nr 36, ang. utredning av trädgårdsodlingens problem	121
— nr 38, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	121
— nr 39, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	137

	Sid.
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 14, ang. ändring i apoteksvarustadgan	139
Bankoutspektets memorial nr 21, ang. användande av riksbankens vinst för år 1950	139
— utlåtande nr 22, ang. avgångsåldern för befattningshavare vid riksdagens verk m. m.	140
— nr 23, ang. vissa ändringar i bankoreglementet	140
— nr 24, ang. ändringar i reglementet för riksgäldskontoret	140
— nr 25, ang. ändring i instruktionen för riksdagens revisorer ..	140
Utrikesutskottets utlåtande nr 13, ang. uppgörelse med Ungern rö- rande ersättning för svenska privata ekonomiska intressen	140
Konstitutionsutskottets memorial nr 27, ang. uppskov med behand- lingen av vissa motioner	140

Lördagen den 26 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogos och bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31 och memorial nr 33.

Ang. försöksverksamheten på skolans område.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 136, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1951, framlagt förslag rörande anslag till skolöverstyrelsen för budgetåret 1951/52.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Ohlon* (I: 433) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier* m. fl. (II: 564), i vilka yrkats, att riksdagen måtte besluta att till skolöverstyrelsens disposition för försöksverksamhet ställa ett belopp av 102 900 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Vinge* väckt motion (II: 512), vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 136 ville beakta vad i motionen anförts.

Utskottets nu föreliggande utlåtande omfattade två avdelningar, nämligen Avd. I. Försöksverksamheten och Avd. II. Anslagsberäkningar. Den senare avdelningen var indelad i tre särskilda punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och avdelningen II punktvis.

Avd. I.

I denna avdelning hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet förut i utlåtandet anförts;

b) godkänna av föredraganden förordade riktlinjer för de högre skolornas utveckling under övergångstiden före enhetsskolans införande;

c) besluta, att folkskolelinjen vid statens normalskola i Stockholm skulle från och med budgetåret 1951/52 successivt avvecklas;

II. att motionen II: 512 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande försöksverksamheten hade reservation anmälts av herr *Ohlon*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! I de *petita*, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 136 och därigenom även för det utlåtande av statsutskottet, som nu är föremål för kammarens debatt, hade skolöverstyrelsen hemställt om rätt att anställa försök med franska språket såsom det främmande språket nummer två. Språkföljden i de skolor, i vilka franska språket skulle inträda på detta sätt, skulle bli engelska, franska och tyska i stället för engelska, tyska och franska. Försöken avsågos att äga rum vid fem särskilda skolor, och den kostnadssumma, som skulle behövas, angives till ungefär 9 700 kronor sammanlagt. Under första året skulle försöket omfatta endast klasserna 2° och 3°. Kungl. Maj:t avböjer

Ang. försöksverksamheten på skolans område.

emellertid skolöverstyrelsens förslag. »Tvekan kan råda», säger föredragande statsrådet, vilken vid propositionens behandling i regeringen var statsminister Erlander, »om de ifrågasatta försöken med franska som andra språk. Dessa synas snarare vara att betrakta som organisatoriska försök med viss allmänkulturell bakgrund än som pedagogiska försök i egentlig mening. De ekonomiska konsekvenserna äro dessutom svåröverskådliga; den i handlingarna beräknade kostnadssumman för första läsåret ger knappast någon föreställning om den totala belastning försöken skulle medföra. Jag är i varje fall icke beredd att beräkna medel för detta ändamål i nu förevarande sammanhang.»

Man kan opponera emot den tankegång, på vilken föredragande statsrådet byggt och åt vilken alltså propositionen ger uttryck. Insättandet av franska språket som andra språk är ett pedagogiskt försök i den mest eminenta mening. I Sverige har man över huvud endast vid de kommunala flickskolorna haft en språkföljd engelska, franska och tyska. De kommunala flickskolorna äro ju en säregen skoltyp. Deras intresse för franska som andra språk måste naturligtvis bli mindre, därför att det gymnasium, som flickorna eventuellt senare kunna komma upp till, byggs på tyska som andra språk. Ett försök har emellertid gjorts i Göteborg med språkföljden engelska, franska och tyska. Intresset var så stort, att man börjat diskutera en gymnasiering, som skulle följa på den kommunala flickskolans avslutning. Ett försök ända upp till studenten med språkföljden engelska, franska och tyska har mig veterligen icke gjorts. Det skulle vara av ett mycket stort värde att ett dylikt försök kunde sättas i gång. Då skulle man få fastslaget vilket resultatet skulle bli för den högre skolundervisningen, om eleverna innan de komma upp gymnasiet i stället för att läsa endast germanska språk finge läsa ett romanskt språk vid sidan av engelskan och såsom andra språk. Det är möjligt att resultatet skulle bli bättre och kanske

vida bättre kunskaper i franska utan att tyskan bleve så mycket lidande.

Jag tror alltså att man kan bestrida riktigheten av statsministerns yttrande, att det här icke skulle vara fråga om något pedagogiskt försök i egentlig mening.

Vad kostnaderna angår kan det med full säkerhet anges, att de under de två första åren bli mycket små. Om man kan organisera hela klasser, som läsa franska i stället för tyska, bli de inga alls — och om man hade fått börja försök med franska som andra språk, hade man i Stockholm kunnat få fyra dylika klasser, om jag icke är fel underrättad. Huru stora kostnaderna bli i gymnasiet är rätt svårt att veta. Det beror på i vilken omfattning man måste införa parallellundervisning. Det är väl på att den ekonomiska frågan är svårberäknad när det gäller gymnasiet, som statsministern tänkt vid avfattandet av sitt anförande. Men det kan i varje fall icke röra sig om några större summor.

I en motion, som jag väckte i fjol i anledning av den stora skolpropositionen, och i ett anförande, som jag höll här i kammaren vid behandlingen av utskottsutlåtandet över denna proposition, sökte jag väcka intresse för tanken att man inom enhetsskolan, som i varje fall skulle bli differentierad, skulle låta franska inträda som tillvalsämne inom sjunde klassen för de lärjungar, som hellre önska detta, i stället för tyska. Jag försökte även göra gällande att man under den stora försöksverksamhet, som nu skall igångsättas, borde vid ett antal läroanstalter låta franskan inträda som andra språk i stället för tyskan. Det är denna tankegång, som skolöverstyrelsen nu har tagit upp.

Skolöverstyrelsen har gjort undersökningar för att fastställa vilket intresse, som kan anses föreligga för franskan som andra språk. Det har visat sig, att t. ex. vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg äro 60 procent av flickorna intresserade för en dylik språklinje. Vid högre allmänna läroverket för flickor på Norrmalm är det ett mycket stort intresse från lärjungars och

elevers sida. Vid högre allmänna läroverket på Östermalm ha 55 å 60 elever varit anmälda att läsa franska, och där skulle det kunna bli två avdelningar. Vid högre allmänna läroverket i Östersund önska 94 elever i nuvarande 2^e och 1^a franska som andra språk, om möjligt på två avdelningar. Vid högre allmänna läroverket i Ludvika anmälde sig 21 preliminärt för franska språket och vid högre allmänna läroverket på Kungsholmen 16 elever. Jag skulle kunna fortsätta med denna uppräknig.

Det är emellertid denna tankegång, som Kungl. Maj:t avvisar. Jag tror för min del att det är kortsynt, inte blott ur pedagogisk synpunkt utan också ur allmän kultursynpunkt. Vår kultur behöver starka inslag från den franska kulturvärlden, från vilken vi under de gångna århundradena hämtat så utomordentligt mycket. Vi behöva ett antal — och ett stort antal — personer, som kunna följa med strömningarna i den franska världen, och vår handel och industri ha mycket stora förbindelser med Frankrike och med de länder, dit kännedom om franska språket öppnar vägar. Allt detta är så många gånger omvitnat — jag kan hänvisa till det stora anförande, som herr Wistrand höll här i kammaren i fjol. Då böra vi icke ställa oss avvissande till det förslag, som skolöverstyrelsen framlagt — det är i själva verket ett mycket blygsamt förslag — att låta de elever vid våra läroverk, som ha intresse för franska, få läsa detta som andra i stället för som tredje språk — om man, som skolöverstyrelsen tänker sig, på varje särskild ort, får ett betydande antal elever, som ha detta intresse.

Jag har, herr talman, naturligtvis icke hållit mitt anförande för att ställa något yrkande om att utskottsutlåtandet på denna punkt skall ändras. Jag äger full kännedom om att det är politiskt omöjligt att få igenom ett yrkande mot ett enhälligt statsutskott. Jag har hållit det för att uttrycka förhoppningen att Kungl. Maj:t måtte än en gång pröva denna fråga och till nästa år komma tillbaka till riksdagen med ett förslag, som möjliggör den utomordentligt bety-

Anslag till Uppsala universitet.
dande och mycket påkallade försöksverksamhet, varom här är fråga.

I herr Holmbäcks yttrande instämde herrar *Branting, Wistrand, Sandler* och *Ohlon*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna avdelningen hemställt.

Avd. II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till universiteten jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till Uppsala universitet.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 137 framlagda förslag och motionen I: 428 samt med avslag å motionen I: 430, såvitt här vore i fråga, ävensom motionerna I: 431, I: 432 och II: 565,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för vissa tjänstemän vid Uppsala universitets samlingar och inrättningar m. m. som föranleddes av vad utskottet anfört;

b) besluta, att avlöningsstaten för Uppsala universitet skulle, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, i vissa delar erhålla den lydelse, som under punkten angivits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i den till avdelning I av nämnda avlöningsstat hörande särskilda avlöningsstaten för professorer och lärare m. fl. ävensom i de till sagda avdelning I hörande anmärkningar, som föranleddes av vad föredraganden anfört;

d) till Uppsala universitet: Avlöning-
ar för budgetåret 1951/52 under åtton-

Anslag till Uppsala universitet.

de huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 955 200 kronor.

I motionen I: 431, av herr *Holmbäck*, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 137 måtte besluta inrättandet av en laboratorbefattning i matematik vid universitetet i Uppsala i stället för en av de nu befintliga biträdande lärarbefattningarna i nämnda ämne.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl*, *Bergstrand* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till det i motionen I: 431 framställda yrkandet angående inrättandet av en laboratorbefattning i matematik i stället för en av de nuvarande biträdande lärarbefattningarna i samma ämne. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 428 samt med bifall till motionen I: 431 ävensom med avslag å motionen I: 430, såvitt här vore i fråga, och motionerna I: 432 samt II: 565,

b) besluta, att avlöningsstaten för Uppsala universitet skulle, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, i vissa delar erhålla den lydelse, som i reservationen angivits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i den till avdelning I av nämnda avlöningsstat hörande särskilda avlöningsstaten för professorer och lärare m. fl. ävensom i de till sagda avdelning I hörande anmärkningningar, som föranleddes av vad i reservationen anförts;

d) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 953 900 kronor.

Herr *OHLON*: Herr talman! Förra året beslöt riksdagen genomföra en enhetskola. Det beslutet kommer att innebära

krav på en avsevärd ökning av lärarkadern i de högre skolorna. Redan nu föreligger som bekant inom denna lärargrupp en mycket stor brist, särskilt beträffande den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen. Delvis beror denna brist på att universitetens kapacitet inte räcker till för att utbilda alla dem, som behöva matematiken i sin kommande gärning. Det gäller inte längre bara lärarna vid våra läroverk. Universitetet utbilda nästan lika många personer inom den ifrågavarande ämnesgruppen för praktisk verksamhet.

Det universitet, som har det största antalet studerande inom den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen, speciellt matematik, är Uppsala universitet. Uppsala universitet disponerar för detta grundläggande och inom ämnesgruppen väsentliga ämne endast två ordinarie lärarbefattningar — två professorer —, under det att Lunds universitet förutom de två professorerna i ämnet också har en laboratorbefattning. Uppsala universitet har nu begärt, att en av de två biträdande lärarbefattningar i matematik, som finnas i Uppsala, skall ombildas till en laboratorbefattning i ämnet. Man kan visserligen invända, att antalet lärare härigenom inte kommer att ökas, men i verkligheten blir det en effektivisering av undervisningen på grund av att de biträdande lärarna komma och gå och därigenom näppeligen kunna företräda den kontinuitet i undervisningen som här är önskvärd. Det vore därför av mycket stor betydelse, inte bara för matematiken utan även för läroverkslärarnas utbildning, att Uppsala universitet finge denna befattning.

Anslagsökningen är en obetydlighet. Den biträdande läraren är avlönad enligt två olika grunder, beroende på om han är licentiat — i så fall får han lägre arvode — eller om han är docentkompetent. I regel är den biträdande lärare i matematik, som det är fråga om, en docentkompetent man. Löneskillnaden mellan vad han skulle få som laborator och vad han redan har som docentkompetent biträdande lärare är en

obetydlighet, men vad man skulle vinna vore att man finge ytterligare en fast anställd kraft vid universitetet, om vilken man kan vara förvissad att han stannar kvar vid universitetet.

Riksdagen måste väl ändå ta konsekvenserna av sina beslut. Om vi nu föregående år gemensamt beslutade om enhetsskolan, gäller det, om inte hela beslutet skall stanna på papperet, att i tid se till att vi få en tillräcklig rekrytering av lärare för enhetsskolan.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag skall be att få instämma med herr Ohlon.

Det har helt nyligen utkommit ett betänkande från läroverkens krisutredning, som är dagtecknat den 20 februari 1951 och avgivet av sex personer, bland vilka herr Ohlon är en. Det rör frågan om utredning och förslag rörande åtgärder för avhjälpande av ämnesläraryrket vid de högre läroverken i övre och mellersta Norrland. Man får av detta betänkande ett utomordentligt starkt intryck av hur stor bristen på naturvetenskapliga lärare och lärare i matematik är för Norrland. Lärare i matematik ha vi för övrigt brist på i hela Sverige. Varje åtgärd, som kan effektivisera matematikundervisningen vid universitetet, är därför av mycket stor betydelse.

Jag ber att få påpeka att skillnaden mellan de kostnadssummor, till vilka reservanterna ha kommit, och de kostnadssummor, till vilka utskottets majoritet har kommit, är 1 300 kronor, på vilket belopp emellertid komma att följa vissa tillägg. Detta är en mycket liten summa, och kanske det kan tillåtas mig att påpeka, herr talman, att på grund av att statsutskottet har ställt sig välvilligt till ett yrkande i en motion, som har väckts av mig, har anslaget till Uppsala universitet sänkts med 800 kronor. Tar man den motionen med i räkningen, blir den faktiska ökningen endast 500 kronor med vissa tillägg.

Anslag till Uppsala universitet.

Jag ber, herr talman, att få instämma med herr Ohlon.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! Herr Ohlon har deltagit i behandlingen av detta ärende i statsutskottets andra avdelning. Jag tror att även han kan intyga, att det fanns mycket stor förståelse för denna fråga.

Jag måste, herr talman, be om ursäkt för att jag gång på gång måste erinra kammaren om de ekonomiska följderna av våra beslut. Vi som tillhöra majoriteten äro mycket intresserade av bl. a. ett ärende som detta. Utskottet skriver: »Ehuru utskottet finner att i och för sig goda skäl kunna åberopas för inrättandet av en laboratorbefattning i matematik i stället för en av de nuvarande biträdande lärarbefattningarna i samma ämne har utskottet likväl icke funnit sig böra i rådande ekonomiska läge biträda det i motionen I: 431 härom framställda yrkandet.» Det ligger till på det sättet, att det helt enkelt är en ekonomisk historia. Man kan visserligen säga, att det är ett litet belopp det rör sig om, men vi måste se frågan i sitt sammanhang. Rent automatiskt ha ju utgifterna på detta område lika väl som på andra områden stigit kolossalt. Det är ingen glädje för oss i majoritetsställning att behöva avstyrka ett sådant yrkande, men vi ha inte sett någon möjlighet att här gå med på en förhöjning av anslaget.

Jag vill starkt poängtera, att andra avdelningens majoritet icke hyste någon motvilja mot detta anslag. Vi ha tvärtom hoppats att saken skall ordnas, så fort det ekonomiska trycket har lättat i någon mån.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Som den föregående ärade talaren säkerligen vet är, som herr Ohlon framhållit, bristen på lärare i den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen mycket svårartad vid våra läroverk. Den utredning, som företogs 1948 av skolöverstyrelsen,

Anslag till Uppsala universitet.

visade att man hade all anledning att befara att denna brist skulle ytterligare ökas under de närmaste åren. Jag kan inte nu erinra mig siffrorna, men de voro avskräckande höga. Det belopp, som det denna gång gäller, är däremot, som herr Holmbäck framhållit, icke särskilt betydande. Det är en ganska obetydlig merutgift, varom kammaren denna gång strider.

Jag har inte mycket att tillägga utöver vad herr Holmbäck och herr Ohlon redan anfört, men jag vill säga att i sitt slutbetänkande, avgivet så sent som den 30 mars detta år, har universitetsberedningen med särskild kraft understrukit, att den laboratorbefattning, som det denna gång gäller, är trängande nödvändig och att den bör inrättas så snart som möjligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Ohlon.

Herr SANDLER: Herr talman! Det finns alls ingen anledning att kritisera statsutskottets majoritet, som haft att överväga alla möjliga anslag under denna huvudtitel och därför förstäeligt nog måst inta en viss principiell inställning till krav på förhöjning. Men, ärade kammarledamöter, nu då vi stå i riksdagens sluttima, lär det inte vara någon svårighet för kammaren att överblicka konsekvenserna av att ändå frångå statsutskottets ståndpunkt och bevilja dessa 1 300 kronor. Dessa konsekvenser förefalla mig inte särskilt ödesdigra.

Jag biträder för min del reservationen.

Herr NÄSSTRÖM: Jag måste säga, att vad herr Sandler här säger är riktigt, men jag kanske också får tala om en annan sak. Förra veckan hade jag tillfälle att i skolöverstyrelsen noggrant gå igenom olika uppgifter rörande lärarbristen. Det råder ingen tvekan om att lärarbristen är beklämmande, men vad det gäller de mellansvenska och sydsvenska läroverken råder det ingen stör-

re brist. Den svåra lärarbristen förekommer i landets nordligaste delar, och jag tror att man måste vidtaga andra åtgärder för att avhjälpa denna brist där, som är rent av katastrofal.

Det är precis som herr Sandler yttrade: Statsutskottets majoritet har på varje punkt måst se till, att utgifterna ha kunnat begränsas. Det är därför vi måst gå på denna linje, inte på grund av bristande intresse för saken.

Herr OHLON: Herr talman! Gentemot den föregående ärade talaren ber jag få säga, att inom den ämnesgrupp som det här är fråga om, den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen, är lärarbristen spridd runt över hela landet, även till rikets största städer, och alltså inte bara koncentrerad till övre Norrland.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 168 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en

Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 50.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till privatläroverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.**Anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 147 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I:442 och II:534, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av föredraganden i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1951 förordade grunder för statsbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, att gälla från och med den 1 juli 1951;

b) till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 315 000 kronor.

I de likalydande motionerna I:442, av herr *Osvald* m. fl., och II:534, av

herr *Mosesson* m. fl., hade hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att fackskolan skulle beviljas 37 000 kronor i driftanslag för budgetåret 1951/52.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Bergstrand* samt fröken *Elmén* ansett, att utskottet, i anledning av motionerna I:442 och II:534, bort med hänsyn till fackskolans svaga ekonomiska ställning tillstyrka även ett statsbidrag av 20 000 kronor till skolans driftkostnader och att därför utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:442 och II:534, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av utskottet förordade grunder för statsbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, att gälla från och med budgetåret 1951/52;

b) till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 335 000 kronor.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Vid denna punkt i utlåtandet finnes fogad en reservation, vari hemställes om ett anslag på 20 000 kronor till driftkostnaderna för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Egentligen behövs det dubbla beloppet, ty bristen är så stor, men föredraganden har inte gått med på något särskilt anslag till skolans driftkostnader, trots att 1944 års lönekommitté har uttalat att kommittén finner det ofrånkomligt, att staten lämnar fackskolan ett särskilt driftanslag. Den brist, som jag här nämnde, beräknades före penningvärdets kraftiga fall, och denna brist kan alltså nu beräknas bli väsentligt större.

Härtill kommer att vederbörande skola har fått en minskning på 15 000 kronor, som tidigare utgått för att täcka kostnaderna för bränsle och olycksfallsförsäkringar och dylikt. Visserligen föreligger givetvis den möjligheten att

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

höja elevavgifterna, men om man skall gå fram på denna väg, beräknar man att en höjning av minst 40 procent på nu utgående elevavgifter måste vidtagas — och de nuvarande avgifterna äro redan ganska höga; enligt de upplysningar jag fått uppgå de för varje elev till över 200 kronor per termin. Som damerna och herrarna veta är tendensen snarast att sänka elevavgifterna i de fall, där de inte helt slopas.

Statsutskottet säger i sitt utlåtande, att understöd till skolan borde kunna påräknas i större utsträckning än hittills från Uppsala stad och landstinget. Detta kan jag ju instämma i, men det är tills vidare åtminstone ännu bara en önskan, och skolan kan ju inte existera på en dylik. Det förhåller sig ju dock på det sättet — det får man inte glömma bort i detta sammanhang — att fackskolan mottar elever från hela landet.

Nu ha reservanterna, väl att märka, endast begärt hälften av det anslag, som egentligen skulle behövas. Detta tvingar sålunda skolan till att vädja till Uppsala stad och landstinget om en höjning av anslaget, och det kan ju kanske parentetiskt vara på sin plats att här vädja till dem, som makten hava i denna landsända, att ta dessa anslagsfrågor under omprövning. Vidare kan man naturligtvis tänka sig en viss höjning av elevavgifterna, fastän personligen anser jag att det är den sämsta utvägen.

Jag påminner här ännu en gång om det försämrade penningvärdet och den därigenom ännu mer accentuerade bristen, och jag ber, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSTRÖM: Föredraganden har föreslagit väsentliga förbättringar för denna fackskola. Framför allt i fråga om löner till skolans lärare kommer fackskolan fullt att jämföras med andra liknande undervisningsanstalter. Vad beträffar det särskilda bidraget till skolans driftkostnader, hade vi en ingående diskussion om den saken i andra avdelningen — vi hade bl. a. föredragning av skolans rektor — och vi kommo till det resultatet, att med hänsyn till den

nytta, som Uppsala län och Uppsala stad ha av denna skola, skulle man nog, eftersom penningvärdet sjunkit så kraftigt, kunna tänka sig ett förhöjt bidrag även från det hållet.

Det gäller ju här en privatskola, och då anse vi nog att huvudintressenterna, alltså de lokala företrädarna, väl också böra ägna denna skola den uppmärksamhet, som den förtjänar. Föredraganden, som i detta fall — om jag minns rätt — har varit statsministern, har inte ansett sig kunna sträcka sig längre än han här gjort, och staten kommer ju ändå att få vidkännas en höjning av utgifterna för denna skola.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.**Punkten 1.**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 122, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Ny ungdomsanstalt för svårbehandlade för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Nilzon* (I: 401) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Mysinge (II: 546), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 122, i vad den avsåge anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade, hos Kungl. Maj:t begära ny omprövning av ifrågavarande ärende med hänsynstagande till de synpunkter, som i motionerna anförts, eller, därest riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, att riksdagen måtte uttala sig för att den nya ungdomsanstalten redan från början försåges med sådana säkerhetsanordningar, att rymningsförsök kunde effektivt förhindras;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* (I: 402) och den andra inom andra kammaren av herr *Bergstrand* (II: 548), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 500 000 kronor till förberedelsearbeten för den planerade anstalten Roxtuna;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Cassel* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* m. fl. (II: 547), i vilka hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m. måtte hemställa om ny utredning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 401 och II: 546, I: 402 och II: 548 samt I: 403 och II: 547

a) till Ny ungdomsanstalt för svårbehandlade för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför i fråga om

översyn av kostnaderna för den nya ungdomsanstalten.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Pålsson*, *Bengtson*, *Rubbestad*, *Bergstrand*, *Birke* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 401 och II: 546, I: 402 och II: 548 samt I: 403 och II: 547

a) avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en ny, allsidig utredning av frågan om en ny ungdomsanstalt för svårbehandlade, vilken utredning — förutom kostnadsfrågan — i sig borde innefatta frågorna om effektiva säkerhetsanordningar även vid övriga ungdomsfängelseanstalter och platsen för den nya anstaltens förläggning.

Herr NILZON, IVAR: Herr talman! Jag har väckt en motion, vari jag yrkat att denna fråga skulle, innan beslut fattas, bli föremål för en förnyad omprövning.

Jag har i denna motion framhållit, att anläggandet av denna anstalt givetvis utgör ett led i arbetet att skapa en bättre anstaltsorganisation för omhändertagande av de ungdomar, som dömas till ungdomsfängelse. Det ligger säkerligen en sund och riktig princip i den lag, som avser att för unga lagbrytare skapa en behandlingsform, varigenom dessa ungdomar skulle erhålla den fostran och utbildning, som skulle kunna göra dem till dugliga samhällsmedlemmar. En stor del av detta klientel skulle säkerligen kunna återföras till normal livsföring. Man får dock inte bortse ifrån att det bland de ungdomar, som ha dömts till ungdomsfängelse, finnes en hel del psykopater och socialt belastade. Dessa äro säkerligen inte mottagliga för den fostran, som dessa anstalter kunna ge dem.

Från början avsågs inte, att ungdomar av denna karaktär skulle dömas till ungdomsfängelse, men utvecklingen har ju gått i den riktningen att en stor del av

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

de på ungdomsanstalterna intagna yngre personerna äro psykiskt och socialt belastade. Anstaltsorganisationen är säkerligen inte rustad för att ta emot detta klientel. Departementschefen har i propositionen framhållit, hur svårt det har varit att bemästra dessa problem. Han har pekat på att svåra oroligheter ha förekommit och att rymningarna ha varit talrika, och dessa tendera ju att öka. De talrika rymningarna verka ju naturligtvis mycket störande på anstaltsverksamheten, och de utgöra ju ett plågoris för befolkningen i de trakter, där anstalterna äro belägna.

I regel göra sig rymningarna skyldiga till brott av olika slag, såsom stöld av cyklar, båtar och framför allt bilar, med vilka de fara fram på vägarna på det mest hänsynslösa sätt, givetvis med stora risker för övriga vägförande. Vid de inbrott, som de begå, uppträda de mycket hänsynslöst, och i ren förstörelselusta förstöra de ofta tapeter, möbler och andra föremål, många gånger, som man kan tycka, fullständigt meningslöst.

Jag kan ta ett exempel. När från Skenäs förrymda interner vid ett tillfälle hade stulit en båt ifrån en fiskare, nöjde de sig inte med att låta båten ligga och slås sönder mot stranden, där de lämnade den, utan fullkomligt meningslöst förstördes även i båten förvarade fisknät, så att ägaren under lång tid var förhindrad att utöva sin näring. Likadant var det, när en trafikchaufför fick sin bil fullkomligt sönderkörd och således även han under en längre tid gick miste om sin arbetsförtjänst, då han blev förhindrad att utöva sin näring. Även om dessa människor erhålla ersättning för förstörd materiel, bli de väl inte hållna skadeslösa för förlorad arbetsförtjänst. Det är givet att hos dem uppstår missnöje och att de inte kunna känna sig tillfredsställda uteslutande med att direktören för anstalten, sedan rymningarna blivit infångade, far ut med dem till vederbörande och låter dem be om ursäkt för det ofog som de ställt till med.

Jag anser att en form av anstaltsorganisation, som möjliggör en effektivare behandling av det svårbehandlade kli-

entelet, är nödvändig, en anstaltsorganisation, där en mera individuell behandling av dessa lagöverträdare kunde komma till stånd. Jag har i min motion framhållit att det åtminstone för lekmannen måste te sig äventyrligt att man oförbehållsamt rekommenderar läkepedagogiska behandlingsmetoder, eftersom dessa veterligen varken erkänna bibringandet av moraliska normer eller vanlig arbetsdisciplin såsom fostrande faktorer för ifrågavarande klientel.

Även om jag alltså inser nödvändigheten av att en dylik anstalt kommer till stånd, kan jag inte acceptera förslaget att förlägga densamma strax utanför Linköping. Som skäl härför vill jag framhålla att man redan har så många anstalter av liknande slag inom ett ganska begränsat geografiskt område. Jag skall be att få citera vad direktören för Skenäs anfört i ett remissyttrande, där han talar just om denna anhopning av anstalter på ett mindre område. Han säger så här: »Räknar man med 3 eller högst 4 kolonier, skulle — inberäknat Norrköping, Skenäs och Roxtuna — 6 eller 7 större och mindre ungdomsanstalter komma att ligga inom ett snävt tilltaget område. På ena flygeln skulle denna kedja av anstalter troligen komma att avslutas av ännu en fängvårdsanstalt (Nyköpingsfängelset, omdisponerat för annat klientel, eventuellt såsom långtidsprovisorium) och på den andra flygeln komme Västra Ny sjukhus (för sinnesslöa kriminella) att bilda ändpunkt. Därtill befinner sig redan Fölåsa, Karlbo och Lövsta i eller i omedelbar närhet av samma relativt smala bälte. Även om koncentrationen bjuder odiskutabla fördelar, är det svårt att helt bortse från de komplikationer en dylik anhopning av (11 eller 12) anstalter kan befaras förorsaka den redan hårt prövade befolkningen inom det avsnitt av kartan, som markeras av Lövsta, Skenäs och Västra Ny.»

Det kommer säkerligen att uppstå svåra komplikationer mellan befolkningen och de på anstalterna intagna. Länsstyrelsen i Östergötlands län har i sitt remissyttrande framhållit, att den icke

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

fann det rimligt att Östergötland belastas med ännu en ungdomsanstalt och har därför avstyrkt förslaget om förläggning av anstalten till den föreslagna platsen. Att det från ortsbefolkningens sida reses ett bestämt motstånd är ju endast naturligt med de verkligt tråkiga erfarenheter, som man har från Skenås; jag tänker här på de närmaste socknarna där omkring.

Det har alltså varit en mycket stark opinion mot detta förslag. Bl. a. ha stadsfullmäktige i Linköping skickat en skrivelse till statsutskottet, och jag ber att få citera den. Stadsfullmäktige i Linköping säga så här: »Linköping har ökat sitt invånarantal från 35 234 den 31 december 1938 till 54 552 den 31 december 1950. Staden har icke någon annan tillfredsställande badplats än det 1938 invigda och inom själva stadsbebyggelsen belägna konstgjorda Tinnerbäcksbadet, vilket för en stad av Linköpings nuvarande storlek icke är tillfyllest. Området kring Roxens sydöstra strand med Tuna kronoegendom och det därå belägna föreslagna anstaltsområdet är det enda vid Linköping, där ett friluftsbad av någorlunda tillfredsställande beskaffenhet skulle kunna ordnas och till vilket stadsborna skulle ha möjlighet att dagligen färdas med cykel. Området är dessutom det enda strandområde vid Roxen i Linköpings närhet, som är skogbevuxet och som erbjuder möjligheter för en trivsamt sommarstugebebyggelse. Med hänsyn till det anförda framstår det som ett önskemål att en omprövning av plats för ungdomsanstalten måtte komma till stånd.» Så säga stadsfullmäktige i Linköping.

Vi ha ju försökt genom lagstiftning i riksdagen att ordna möjligheter till fritidsområden för befolkningen i tätorterna. Vi antogo ju för inte så länge sedan en strandlag, som skulle göra det möjligt att skaffa sådana områden. Då är det ju mycket egendomligt, om staten nu i stället, såsom i detta fall, själv skulle ta bort ett område, som en stad av Linköpings storlek så väl behöver.

Även ur ekonomisk synpunkt tarvar förslaget enligt min mening förnyad

omprövning. Anläggningskostnaderna ha beräknats till 6,5 miljoner kronor; då vårdplatserna beräknas till 65, skulle kostnaderna belöpa sig till 100 000 kronor per elevplats. Statskontoret har ju funnit dessa kostnader osedvanligt höga. Sedan dessa beräkningar gjordes, ha ju byggnadskostnaderna ytterligare stigit. Statskontoret har härvidlag räknat med en summa på 8 200 000 kronor. Man har beräknat personalstyrkan på anstalten till 55 personer, vilket i det närmaste blir en tjänsteman per elev. Detta gör att lönekostnaderna, per elev räknat, bli mycket höga. Det kan väl sättas i fråga, om det på hälso- och sjukvårdens område finns någon anstalt, där kostnaderna varit så höga som de här beräknade. Statskontoret anser ju att den enda framkomliga vägen för att avhjälpa ungdomsfängelseinstituttets svårigheter synes vara att förbehålla denna behandlingsform åt det klientel, som avsågs närlagen om ungdomsfängelse antogs, nämligen psykiskt normala, uppfostringsbara fall. Därigenom skulle enligt ämbetsverkets mening öppnas möjligheter att få till stånd en anstaltsorganisation för rimliga kostnader.

Allt detta gör att jag anser att det finns fullgoda skäl för en omprövning av hela projektet även ur kostnadssynpunkt. Jag har även i motionen framhållit att det finns anledning att vid en omprövning uppmärksamma faran av en överorganisation inom anstaltens ledning. Direktören för Skenås har påpekat detta i sitt remissyttrande, där han omnämner att det exempelvis på Skenås finnes ej mindre än 9 styrelser, nämnder och »kollegier», som ha att öva inflytande på anstaltens verksamhet.

Jag har i min motion framställt ett yrkande, att anstalten under alla förhållanden bör, när den kommer till utförande, förses med sådana säkerhetsanordningar att rymningar kunna effektivt förhindras. Departementschefen anser att såvitt möjligt bör omslutningsmur eller annat stängsel kring hela anstaltsområdet icke komma i fråga. Departementschefen framhåller dock, att rymningarna icke få bli så talrika, att

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

de medföra svårigheter för bygdens befolkning, ty i så fall böra säkerhetsanordningarna förstärkas, eventuellt genom uppförande av ett omslutningsstängsel.

Jag har den uppfattningen, att man på denna punkt inte behöver pröva sig fram. Det står nog utom allt tvivel att det blir stora besvärligheter för ortens befolkning. Erfarenheterna från Skenås tala ju verkligen sitt tydliga språk. Samhället kan givetvis icke under alla förhållanden skydda sina medborgare mot brottslingar av olika slag, men det borde vara ett rimligt krav att medborgarna i ett rättssambälle skola vara skyddade mot de individer som av samhället omhändertagits.

Jag måste säga att utskottet har behandlat denna motion, som det brukar heta, ganska välvilligt. Utskottet säger bl. a. på ett ställe på följande sätt: »För egen del finner utskottet i likhet med motionärerna de av ungdomsanstaltsutredningen framlagda kostnadsberäkningarna vara alltför höga för att kunna av riksdagen godtagas. Att märka är att till de nu redovisade kostnaderna komma erforderliga belopp för inrättande av ett antal kolonier. Även om anstalten med hänsyn till de speciella kraven ur behandlings- och säkerhetssynpunkt måste bli förhållandevis dyr och även om kostnaderna, såsom i propositionen framhålles, på lång sikt kunna komma att motsvaras av besparingar på grund av minskat antal återfall i brott och minskat behov av samhällsvård, kvarstår dock behovet av en väsentlig nedskärning av utredningens förslag i fråga om byggnads-kostnaderna. Utskottet förordar därför, att den av departementschefen förordade översynen kommer till stånd, innan frågan om anslag till själva anstalten underställs riksdagen.»

Och på ett annat ställe i utlåtandet säger utskottet med anledning av förslaget i motionen om säkerhetsanordningar: »Vad departementschefen anfört i fråga om säkerhetsanordningar för anstalten kan, såsom i motionerna I: 401 och II: 546 framhålles, synas ägnat att inge betänkligheter. Allmänt sett kan det en-

ligt utskottets mening knappast anses förenligt med rättssäkerheten att en liten grupp kriminella element tillåtes vålla svårigheter för den laglydiga befolkningen i en hel bygd. Å andra sidan torde, såsom departementschefen framhållit, skäl tala mot uppförandet av en omslutningsmur eller ett stängsel.» Jag tycker inte att detta sista uttalande vittnar om att utskottet har dragit de riktiga konsekvenserna av det konstaterande, som utskottet tidigare gjort, nämligen att det kan uppstå fara för ortsbefolkningen, om icke några säkerhetsåtgärder vidtagas.

Vidare har utskottet enligt min uppfattning på en annan punkt tillmötesgått motionen. Utskottet säger så här: »Med anledning av förslaget att den nya anstalten bör ställas under tillsyn av medicinalstyrelsens inspektör för barna- och ungdomsvården vill utskottet erinra, att fängvårdsstyrelsen såsom sakkunnig i hälsovårdsärenden har en högt kvalificerad psykiater. Med hänsyn härtill och då varje läkare beträffande utövningen av sin verksamhet är ställd under medicinalstyrelsens inseende avstyrker utskottet ifrågovarande förslag såsom innebärande en överorganisation.»

Jag kan alltså konstatera att utskottet i en hel del fall gått motionärerna tillmötes. Dock är det på några punkter, som utskottet inte har gjort detta. Utskottet vill ju här låsa fast anstalten vid en bestämd plats, och det är något som jag inte kan godkänna, ty jag anser att det bör ske en undersökning, om man inte kan finna någon lämpligare plats, till vilken man skulle kunna förlägga anstalten.

Vidare anser jag, som jag tidigare framhållit, att säkerhetsanordningarna böra vara sådana, att befolkningen blir skyddad. Det är det minsta man kan begära.

Då utskottet, inte helt men i viss mån — det erkänner jag gärna — har gått motionärerna tillmötes, kan jag inte instämma i utskottets hemställan, utan jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pålsson m. fl. vid denna punkt fogade reservationen.

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

Häri instämde herr *förste vice talman* samt herrar *Bengtson, Pålsson* och *Werner*.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Det är kammaren väl känt att fångvården befinner sig i ett svårt läge. Det råder inte minsta tvivel om att fångvården hör till dem av våra vårdområden, som ha blivit allra mest eftersatta i det sociala upprustningsprogram, som vårt land under nästan allmänt instämmande har genomfört under de sista årtiondena. Detta kända förhållande utgjorde bakgrunden till att jag förra året för riksdagen lade fram ett principprogram, som avsåg en långtgående och fullständig omläggning av hela fångvården i fråga om anstalter, personal och annat. Detta program vann förra året riksdagens godkännande.

Vad det här är fråga om är helt enkelt att på grundval av detta program ta den första etappen för dess förverkligande för att föra det av riksdagen godkända programmet ut i livet. Det är klart — och det framgår också av detta principprogram — att en sådan fullständig omläggning, som måste ske av fångvårdens hundraåriga anstaltssystem, inte kan äga rum på en gång. Den kommer att kosta mycket pengar och kräva mycket arbete, och det är förutsatt i detta principprogram, att den skall genomföras successivt under en lång följd av år. Det skisserades också olika etapper. Som första punkt sattes därvid i det av riksdagen godkända principprogrammet ordnandet av anstalterna för de unga lagöverträdarna. Det är ingen tillfällighet att man på det viset skjuter fram behandlingen av ungdomsförbrytarna som det första ledet i omläggningen av fångvårdens anstaltssystem och behandlingsformer. Härtill finns det flera tungt vägande skäl.

Det första skälet är det i och för sig mycket bekymmersamma förhållandet, att brottsligheten under senare decennier har visat en klar tendens att så att säga gå ned i åldersgrupper. Om man ser på statistiken över alla dem som gjort sig skyldiga till svårare lagöverträdelser, låg

tyngdpunkten bland dem tidigare i åldersklasserna omkring 25 år. Den har nu sjunkit, så att tyngdpunkten under senare år har legat just ibland det klientel som är föremål för den ungdomsfängelsebehandling det här gäller, nämligen ungdomar mellan 18 och 21 år. Tendensen går ytterligare i sjunkande riktning mot allt lägre ålderskategorier. Detta är således det ena huvudskälet till att man i första hand vill sätta in det stora reformprogrammet på kampen mot ungdomsbrottsligheten.

Det andra skälet är naturligtvis, att hur besvärliga och ibland även gangsterbetonade dessa ungdomar kunna vara, har man dock generellt sett mycket större möjligheter att komma till rätta med dem, om man behandlar dem med riktiga metoder, än vad man har med gamla inkörda återfallsförbrytare. Man kan alltså nå bättre resultat med behandlingen av ungdomsbrottslingarna, varför de pengar och det arbete som nedläggas på detta område bli bättre använda än på andra fält i kampen mot brottsligheten.

Det finns ytterligare skäl härtill, men jag skall kanske inte uppehålla mig mer vid anledningarna till att man som sagt satt in den första stöten just i fråga om de ungdomliga lagöverträdarna.

Nu finns det ju en ungdomsfängelselagstiftning, som har varit i kraft rätt länge. Det förslag till anstaltsorganisation, som här föreligger, är egentligen bara en alltför sen verkställighet av den lag om ungdomsfängelse som nu är i kraft men som inte kunnat ordentligt tillämpas, fastän den varit gällande ända sedan 1938.

Man kan givetvis såsom den föregående ärade talaren fråga sig, om man vinner bättre resultat med de nya metoderna eller om det inte vore bättre att hålla sig till de gamla, d. v. s. fängelse och straffarbete, och inte tänka på någon uppfostran. Jag skall på olika sätt komma in på det problemet när det gäller att beskriva tendenserna i detta förslag, men jag vill redan nu slå fast, att det bland fackmän, bland människor i Sverige och utlandet som ha sysslat med dessa problem både teoretiskt och praktiskt,

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

egentligen inte finns mer än en mening, nämligen att det är genom en ganska långvarig och intensiv uppfostran och arbetsträning i stil med den som sker vid våra ungdomsfängelser som man kan komma till rätta med ungdomliga lagöverträdare och icke genom att döma dem till ett kanske kortvarigt straffarbete eller vanligt fängelsestraff.

Vi ha faktiskt också praktiska bevis för att dessa nya metoder, som vi bara ofullständigt kunnat genomföra i Sverige, ge förbättrade resultat. Jag vill gärna uttrycka min tacksamhet för att statsutskottet så klart fastslår, att de principer, på vilka ungdomsfängelselagstiftningen bygger, i stort sett äro sunda och riktiga och att man icke kan lägga de ogynnsamma erfarenheter, som utan tveivel i viss mån finnas i fråga om resultatet av den nuvarande behandlingsformen, till grund för sitt bedömande eller för ett förslag om en ändring av den nuvarande ungdomsfängelselagen. Lagen har ju, såsom jag redan har antytt, icke blivit kompletterad med de nödvändiga resurserna för att sättas i tillämpning. De svårbehandlade unga lagöverträdare, som bäst behöva vård, placeras ju nu på två gamla snart hundraåriga fängelser i Uppsala och Ystad. Dessa fängelser föreslås nu skola ersättas med en modern anstalt. Jag vill med instämmande citera vad utskottet skriver om att just vad motionärerna anfört om vissa nedslående erfarenheter av den nuvarande ungdomsfängelsebehandlingsresultat snarast utgör »ett motiv för att tillföra ungdomsfängelset de resurser, som erfordras för att man skall kunna få en uppfattning av vad denna behandlingsform under tillfredsställande betingelser duger till».

Emellertid kan det kanske vara av värde att jag, innan jag redogör för hur detta förslag är utarbetat, säger några ord om hur det ser ut på den enda anstalt inom ungdomsfängelsevården som vi nu ha och där förhållandena äro någorlunda tillfredsställande. Hur det är på de andra anstalterna har jag nyss antytt. Både i Uppsala och Ystad är det, som åtminstone första lagutskottet väl

känner till, helt enkelt upprörande. Men vi ha *en* ganska bra anstalt för ungdomsfängelsebehandling, nämligen Skenäs.

När den nya lagen om ungdomsfängelse kom till, uppskötts dess ikraftträdande för att man skulle få åtminstone en sådan anstalt. Då kom Skenäs till. Det är en öppen anstalt och därför använd för de unga lagöverträdare som man tror bäst kunna bära den relativa friheten där. De andra ungdomsfångarna äro som sagt intagna på de gamla fängelserna i Ystad och Uppsala. Den öppna och ganska hyggliga anstalt, som vi nu ha i Skenäs, började också i för liten skala, bara med en paviljong och mycket knapphändig utrustning, men har så småningom byggts ut. Den kan för närvarande härbärgera 90 ungdomar, men fortfarande är verkstadsutrustningen bristfällig. Det finns även andra brister vid skenäsanstalten. Först i år har man t. ex. fått en gymnastik- och samlings-sal. Mot bakgrunden av de erfarenheter som man gjorde när man startade på detta vis med Skenäs, trevande och bara till hälften, menade jag, när det nu gällde att försöka få till stånd en anstalt för den svårbehandlade delen av detta unga klientel, att man borde göra upp ett program för hur en riktig, fullständigt utbyggd anstalt av detta slag borde se ut. Det är också ett sådant förslag som är framlagt av utredningen, alltså en plan för hur man vill ha en ordentlig, fullvärdig anstalt för det mest svårbehandlade ungdomsklientel som finns här i landet, d. v. s. en anläggning med olika slag av bostäder, verkstäder, fritidslokaler, personalbostäder o. s. v. Härigenom kunde man få fullständig klarhet om vilka ekonomiska engagemang som man gav sig in på med denna nya anstaltsform. Jag tyckte att det var riktigare än att börja så smått och sedan, utan att man fick en ordentlig anstalt, kanske ändå till slut tvingas till samma eller måhända ännu större kostnader så småningom. Men jag vill gärna tillstå, att när utredningen kom med sitt fullständiga förslag, blev jag ganska förskräckt över hur stora kostnaderna voro. Jag har också i propositionen framhål-

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

lit, att vad det här gäller, är att få tillstånd ett principbeslut, således att bestämma vissa generella riktlinjer för hur behandlingen skall ordnas. Sedan är det min avsikt, som ju har understrukits av utskottet, att den närmare utformningen av anstalten skall bli föremål för en särskild utredning, där man framför allt skall försöka att nedbringa de onekligen mycket dryga kostnaderna och undersöka, vilka besparingar man på olika sätt kan vinna.

Efter detta skall jag be att i korthet få redogöra för de allmänna principerna för det nya anstaltsbygget. Det är, som jag nyss sade, till dessa principer som det här gäller att ta ställning.

Den uppgift, som utredningen, regeringen och nu riksdagen ha varit ställda inför, har varit tvåfaldig. Det gäller att reglera förhållandena på anstalten på ett sätt som tillgodoser säkerhetssynpunkten. Man måste tillse att den nya anstalten blir så utformad, att man i möjligaste mån tillgodoser säkerhetssynpunkten, förhindrar rymningar, ligabildningar och andra disciplinära förhållanden. Den andra synpunkten är att man måste utforma behandlingsprinciperna så, att vården och vårdresultaten bli så bra som möjligt. Naturligtvis kan man säga, att dessa två huvudsynpunkter i viss mån strida mot varandra. Det kan tänkas, att en åtgärd, som tillgodoser det ena intresset, kan strida mot det andra. Det har därför gällt att väga de båda intressena mot varandra och att försöka åstadkomma en samlande lösning som så gott det är möjligt tillgodoser båda dessa viktiga intressen.

Jag har också vid mitt studium av frågan kommit till det resultatet, att utredningen på det hela taget i de principiella frågorna har skickligt löst dessa svåra avvägningsproblem. Om man studerar remissyttrandena, finner man också, att, om jag inte minns fel, varanda en — kanske med något undantag — av de sakkunniga vårdmyndigheter, som äro hörda, tillstyrkt principerna i det framlagda förslaget och förklarat, att de äro rätt och riktigt avvägda. Kritik har visserligen framkommit, men icke

— det vill jag understryka — från sakkunnigt håll i den meningen att det är fråga om de myndigheter som med sakkunskap kunna yttra sig om vårdfrågorna. Från dem har det kommit ett enhälligt instämmande.

Jag skall inte nu i detalj ingå på principerna, även om det finns mycket att säga i det intressanta ämnet, utan jag skall i stället skissera upp några huvudlinjer i de idéer som ligga bakom förslaget.

Det kanske viktigaste är något som kallas för »den lilla gruppens princip». Bakom den tanken, alltså att sammanföra svårbehandlade människor i små grupper, ligga flera olika synpunkter av det slag som jag nyss nämnde, nämligen både säkerhetssynpunkter och vårdsynpunkter. Om man för samman svårbehandlade fall i en liten grupp, finns det mycket större möjligheter än på en anstalt med en mängd sammanförda människor att förekomma ligabildningar och disciplinära tendenser. Det finns som sagt ur ren säkerhetssynpunkt mycket stora fördelar att vinna. Med säkerhetssynpunkten sammanfalla också i detta fall vårdsynpunkterna. Den lilla gruppen kan nämligen bli föremål för en mycket intensivare behandling än en större, vare sig behandlingen bedrivs på det ena eller andra sättet.

Tanken är alltså att förläggningen i den nya anstalten skall ske i små grupper. Man har tänkt sig grupper på högst nio elever som skola bo i var sin lilla paviljong och ha sin egen stationära personal som skall ta hand om ungdomarna och således inte flytta från den ena paviljongen till den andra.

»Den lilla gruppens» princip är inte ett oprövat teoretiskt hugskott, utan denna princip har tvärtom med framgång tillämpats på mycket besvärligt klientel just i fråga om unga människor, här i landet på Långanäs ungdomsvårdsskolas slutna avdelning och i utlandet på sådana anstalter som det här är fråga om.

Utredningen har stannat för att dessa små förläggningsbyggnader skola uppföras var för sig. De skola byggas av ett

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

betryggande material och förses med säkerhetsanordningar i fråga om fönster och dörrar, så att det skall vålla mycket stora svårigheter att ta sig ut ur dem. Av de sex små hus, som det här är fråga om, skola två till yttermera visso förses med omslutningsstängsel och i övrigt få karaktären av helt slutna, isolerade paviljonger. Tanken är att de ungdomar, som man inte alls kan lita på, skola placeras där och inte få någon som helst kontakt med de övriga intagna. De skola även arbeta i sina små förläggningar och där utsättas för en särskilt intensiv påverkan från personalen, varjämte man på detta sätt undgår att de själva påverka sina kamrater. Även de andra fyra paviljongerna skola, som jag redan har antytt, byggas så, att de fylla mycket stora krav i fråga om säkerhet och skydd mot rymningar. Men det är inte tänkt att de, åtminstone inte till en början, skola förses med sådana stängsel som de två särskilda paviljongerna. Vidare är avsikten, att det klientel, som förvaras i de fyra paviljongerna, skall få tillfälle att arbeta i gemenskap vid de verkstäder som skola byggas vid anstalten för yrkesupplärningen. Det har ju visat sig vid alla sådana här vårdformer, att man inte har så stora problem under arbetstiden, ty då klarar det hela upp sig ganska lätt. Svårigheterna uppstå huvudsakligen under fritiden och nätterna. Då skola de ungdomar, som jag nu talar om, bo i sina små förläggningar, medan de på dagarna få arbeta gemensamt i verkstäderna. Vi veta inte riktigt, hur många av klientelet på den nya anstalten söm behöva förvaras i mer eller mindre fullständig isolering. Det har, som sagt, föreslagits två paviljonger av den allra stängdaste typen och fyra av den halvstängda. Ungdomarna i dessa senare paviljonger få således under arbetet vistas tillsammans i verkstäderna. Meningen är emellertid, att om det visar sig komma att behövas, skola mellangradspaviljongerna mycket enkelt kunna förvandlas till helt slutna avdelningar och förses med stängsel på samma sätt som de två isoleringspaviljonger som jag först talade om.

Utom på denna princip i fråga om förläggningslokaliteterna grundas utredningens och propositionens förslag på att den nya anstalten i sin behandlingsuppläggning skall vara en medicinsk-psykologisk anstalt. Utredningen har gjort en undersökning av det klientel, som är intaget i Uppsala och Ystad och som i stort sett består av samma slags pojkar som skola behandlas på de nya anstalterna. Det har därvid klart framgått, hur svårt miljöskadade och delvis abnorma dessa unga människor äro. För var och en som läst utredningen torde det vara alldeles självklart, att det just är en medicinsk-psykologisk behandling som måste sättas in, om man skall kunna effektivt hjälpa dem. Jag har för den skull litet svårt att förstå statsutskottet, när utskottet avslutningsvis avstyrker förslaget om att anläggningen skall stå under inspektion av medicinalstyrelsens inspektör för den psykiska barna- och ungdomsvården. Utskottet menar, att det skulle bli en överorganisation, och hänvisar till att fångvårdsstyrelsen ju har tillgång till egen psykiatrisk expertis. Det är ju riktigt och är i och för sig gott och väl, men jag tycker verkligen, att det ena goda icke bör förskjuta det andra. Här gäller det ju bara en allmän inspektionsfråga. Meningen är ju, såsom jag sade, att den som skall utöva denna inspektion skall vara medicinalstyrelsens inspektör för den psykiska barna- och ungdomsvården. Just den mannen har till följd av sin dagliga verksamhet alldeles särskilt goda möjligheter att vara till nytta på en sådan anstalt som det här är fråga om. Han följer ju med hela utvecklingen på det här området och på närliggande gebit. Nog tycker jag att det är märkvärdigt, att den inspektion och rådgivning, som anses vara betydelsefull och riktig på barnhem för psykopatiska barn och på ungdomsvårdsskolor av karaktären Lövsta, utan vidare skall kunna undvaras på Roxtuna, där man har i stort sett ännu svårare psykiskt belastade ungdomar än på de andra anstalter som han inspekterar.

Beträffande säkerhetsanordningarna

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

skall jag kanske säga ytterligare några ord. Jag nämnde nyss att det skall finnas omslutningsstängsel kring vissa paviljonger och att ett dylikt kan uppföras, om det behövs, omkring flera. Förutom detta har det varit på tal att omkring hela anstalten uppföra en stor, hög mur av något slag. Det har jag ansett att man åtminstone i första hand borde undvika av flera skäl. Jag menar att det är bättre att man försöker få de olika anstaltsbyggnaderna uppförda på ett så betryggande sätt som möjligt. Att ge hela anstalten karaktären av ett med en väldig mur omslutet fängelseområde tror jag skulle vara att motverka ändamålet med anstalten utan att man vore så säker på effekten. Ty om kammarens ledamöter läsa om de rymningar som förekomma, så ske de ju i allmänhet från våra vanliga fängelseanstalter, där man har väldiga murar, exempelvis på Långholmen. De äro icke så besvärliga att forcera för en vig yngling. Skulle det vara någon nytta i detta fall med en dylik mur, måste man förse den med kontinuerlig bevakning dag och natt, vilket skulle medföra mycket ökade kostnader.

En anstalt av detta slag skall inte bara vara en säkerhetsanstalt och en medicinsk behandlingsanstalt — de två synpunkter som jag nu uppehållit mig vid — utan den skall också vara en yrkesskola för de intagna, där man skall i möjligaste mån lära dem ett yrke och framför allt vänja dem vid arbetsdisciplin och uthållighet i arbetet. För detta ändamål måste vi ha verkstäder, såsom det också finns på de nuvarande ungdomsanstalterna. Jag har för min del föreslagit att det skall vara fyra yrken representerade, nämligen metallarbete, bil- och motorreparation, byggnadsarbete och handelsträdgård. De yrkena äro valda på grundval av en undersökning av det nuvarande ungdomsfängelseklientlets anlag och inriktning. Utredningen hade föreslagit en yrkesgren till, nämligen utbildning i tvätt. Jag har av sparsamhetsskäl strukit den grenen. Utskottet anser tydligen att man skall göra en översyn av förslaget —

vilket jag icke har någonting emot — och ytterligare studera, om just dessa yrkesgrenar äro de lämpligaste, eller om man kanske kan spara ytterligare. Jag tror kanske inte att det blir så lätt, ty om man spar in på en gren, kanske man måste utvidga en annan. Det är ju nödvändigt att hålla alla dessa ungdomar i ordentligt arbete.

Jag skall kanske icke på detta stadium av debatten gå in på principerna för den nya anstalten. Det kanske jag får tillfälle att återkomma till, om den fortsatta debatten ger anledning till det. Jag skall bara be att få säga några ord om förläggningsplatsen, som den föregående ärade talaren särskilt behandlade.

När det är fråga om var en anstalt av det här slaget skall ligga, har man särskilt två saker att tänka på, utom det självklara faktum att platsen skall vara lämplig. Det är alltså två särskilda önskemål, som det gäller att tillgodose i det här fallet. Det ena är att anstalten bör ligga i närheten av Skenäs. Det andra är att fångtransporterna, som nu föra med sig så stora kostnader och besvärligheter, böra i möjligaste mån reduceras. Detta senare är ett önskemål som riksdagen särskilt starkt understrukt. Om man nu skall tillgodose de här synpunkterna har man icke så förfärligt stort område att välja inom. Man blir ju i viss mån bunden vid närheten till Skenäs. Skenäs är ju, såsom jag nämnde, den enda hyggliga anstalten för ungdomliga lagöverträdare som vi ha. Skall Skenäs, som har samma klientel som är avsett för den nya anstalten, bibehållas och förbättras och kanhända så småningom utvidgas, är det av värde att om så skulle behövas kunna flytta fängelseelever från den ena anstalten till den andra. Om alltså en yngling har misskött sig, exempelvis rymt från Skenäs, bör han kunna sättas på en isoleringsavdelning på Roxtuna, och en sköt-sam pojke från Roxtuna skall kunna komma till friare former på Skenäs.

Då det gäller anstaltens placering har man också att tänka på personalen. Om vidare, såsom jag anser självklart, den

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

nya anstalten skall vara försedd med en skicklig specialist på ungdomliga psyken, sett ur medicinsk synpunkt, bör en sådan dyrbar kapacitet utnyttjas inte bara på Roxtuna, där han skall bo och enligt min mening vara chef, utan också på Skenäs. Han skall alltså kunna resa dit. Detsamma kan gälla om andra specialister bland tjänstemännen på anstalten.

Man får på det sättet ur olika synpunkter ett starkt intresse av att den nya anstalten ligger så nära Skenäs som möjligt, så att man med bil på någon timme eller högst ett par timmar kan komma från den ena anstalten till den andra. Utredningen har ur de synpunkterna granskat alla lämpliga platser, både på statlig och icke statlig mark, och funnit att just Tuna utanför Linköping var den mest ändamålsenliga. Därvid har också tagits hänsyn, utom till vad jag nyss sagt om närheten till Skenäs, till andra naturliga förutsättningar på platsen. Icke minst måste man se till att den ofta besvärliga och i lösningen ofta dyrbara vattenfrågan blir ordnad på praktiskt sätt. Utredningen har, som sagt, gjort ordentliga och noggranna undersökningar av olika möjligheter och har funnit att Roxtuna utan jämförelse erbjöd den bästa lösningen.

De invändningar som rests mot förslaget, att man i Linköping fruktar att det kan bli otrevligt med detta klientel i närheten, äro ju av det slaget, att de faktiskt kunna resas emot varje annan lämplig förlägningsplats. Jag vill framhålla, att förslaget om anstaltens förläggning till Tuna har mött icke bara opposition utan också instämmanden även ifrån Östergötland.

Jag vill sluta med att säga några ord i anledning av vad som framhållits i motioner och reservationsvis om att man över huvud taget icke borde gå in för ett projekt av detta slag, utan hellre använda de pengar, som alla äro ense om måste läggas ned på en upprustning av fångvården, exempelvis på att fullända Skenäs, förbättra hela den övriga raden av ålderdomliga och dåliga fångvårdsanstalter eller förbättra den öpp-

na vården, skyddskonsulentverksamheten m. m., allt synnerligen angelägna önskemål. På detta vill jag först och främst svara, att hjälpen bör sättas in där behovet är störst. Vad Skenäs beträffar, är den anstalten ofullbordad men kan ju icke på något sätt jämföras med de anstalter, Ystad och Uppsala, där de mest svårskötta tas in och vilka anstalter nu äro avsedda att ersättas med Roxtuna.

Vad sedan angår möjligheten att använda de pengar, som man kan anslå till förbättringar, på en hel rad andra i och för sig trängande punkter, vill jag helt allmänt understryka, att hur gärna jag än skulle vilja ha medel för dessa andra ändamål, är det väl en dålig ekonomi att splittra pengarna på en lång rad åtgärder, låt vara i och för sig aldrig så behövliga. Jag tror att man i stället, om man nu, såsom alla äro ense om, måste ta ett krafttag i kampen mot brottsligheten, bör sätta in den samlade stöten på en avgörande punkt, där den kan göra nytta och göra bästa nytta. Den punkten heter Roxtuna.

Herr **ESKILSSON**: Herr talman! Det är ganska naturligt att den fråga, som vi behandla just nu, i särskilt hög grad har intresserat östgötarna, eftersom den nya anstalten skall förläggas till Östergötland. Men jag vill från första början betona, att jag icke ser frågan som en lokal fråga.

I lika hög grad som övriga motionärer är jag betänksam emot att anstalten skall förläggas till Östergötland. Redan under remissdebatten påpekade jag en del skäl, som kunna anföras mot den föreslagna förläggningen. Även om det med hänsyn till de omständigheter, som justitieministern nyss har räknat upp, bl. a. personalens bekvämlighet och trivsel, t. ex. med tanke på barnens skolgång, är önskvärt att få den nya anstalten förlagd nära en stor stad, måste man se den här frågan också ur andra synpunkter. Det kan icke vara lämpligt att ha en stor anstalt av denna karaktär nära en stad, där de som äro intagna

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

och som avvikit från anstalten ha möjlighet att hålla sig undan och komma i kontakt med likasinnade element i större utsträckning än på mindre orter. Det kan icke heller vara idealiskt att en sådan anstalt ligger så nära en stor trafikled som rikshuvudvägen genom Östergötland med dess livliga trafik och stora möjligheter för rymlingar och genom liftning eller på annat sätt få hjälp att komma undan. Det kan inte heller vara lämpligt att ha en anstalt av denna karaktär så nära småstugebebyggelsen vid Ekängen, ett sommarstugeområde som hör till Linköpings stad.

Frånsett dessa omständigheter tycka vi i Östergötland, att vi ha blivit litet för illa behandlade, när det gäller förläggningen av dessa anstalter, ty vi ha ju redan förut inom länet det enda hittills existerande ungdomsfängelset, och erfarenheterna därifrån äro icke uppmuntrande. Det hade därför varit önskvärt att få anstalten förlagd till en annan plats, men trots de invändningar, som jag här gjort, vill jag lika litet nu som förut ställa mig absolut avvisande till anstaltens förläggande till Tuna. Jag förstår, såsom justitieministern alldeles nyss påpekade, att precis samma skäl, som vi östgötar åberopa för att slippa ifrån den här anstalten, kunna anföras från varje annan plats, dit man vill förlägga densamma. Man måste emellertid beklaga, att fångvården enligt moderna principer har lyckats så dåligt i praktiken, att opinionen ute i bygderna mot densamma blivit så negativ och avvisande, som den har blivit.

Jag vill alltså inte se frågan som en rent lokal fråga. För mig har huvudinvändningen legat på ett annat plan. Det har gällt den ekonomiska utformningen av hela projektet. Det är dyrbart med anläggningar av detta slag. Anstaltsvård måste alltid bli dyrare än vård under normala förhållanden. De stora kostnaderna för Roxtuna ha redan påtalats av den förste talaren här i debatten. Det har med fog riktats grava anmärkningar mot att man skall lägga ned så mycket pengar som 8 å 9 miljoner kronor för en anstalt för dessa s. k. missanpassade

element, samtidigt som vi måste spara och knussla på verksamhet som gäller sund och laglydig ungdom.

Jag vill återupprepa vad jag sade under remissdebatten, att vi äro missgynnade hemma i vårt län, när det gäller yrkes- och annan utbildning för normal, laglydig ungdom. Vi ha i 15 års tid arbetat på att få en lantmannaskola till stånd i Östergötland. Vi ha beslutat att bygga en verkstadsskola för att ge yrkesutbildning inom hantverk och småindustri. I båda dessa fall ha vi stött på ett kompakt motstånd, vi ha inte lyckats få byggnadstillstånd, så att vi kunna genomföra våra planer. Men då man sett förslaget om en stor anstalt för att avhjälpa bristen på yrkesutbildning och vård av brottslig ungdom, förefaller det oss som om det varken fattades pengar eller övriga resurser. Det är icke underligt, ärade kammarledamöter, att ortsbefolkningen under sådana omständigheter ställt sig avog till projektet och frågat sig om inte sparsamhetssynpunkterna även måste göra sig gällande, när ett sådant förslag utformas.

Visserligen har statsutskottet med anledning av de väckta motionerna kritiserat det ursprungliga förslaget mycket hårt. Utskottet har förklarat, att det icke kan godkänna de ekonomiska beräkningarna, utan att dessa måste beskäras väsentligt och att man vid den översyn som föreslås bör anlita ekonomisk och administrativ erfarenhet, så att alla förenklingmöjligheter bli tillvaratagna. Utskottet säger vidare, att allmänhetens krav på effektivt skydd måste tillgodoses bättre än enligt det ursprungliga förslaget.

Genom statsutskottets restriktiva skrivning ha naturligtvis en hel del av de önskemål, som vi motionsvis ha framfört i denna fråga, blivit beaktade. Men det vore väl ändå naturligare, att man gjorde utredningar, kompletteringar och beräkningar först, innan arbetet sattes i gång. Eljest kan den slutliga utformningen av förslaget och det resultat, som den nya utredningen kan leda till, föregripas av de förberedelser, som man redan nu vill sätta i gång.

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

Det är därför enligt mitt förmenande anledning att vänta med att sätta i gång hela projektet, till dess att man fått de nya utredningarna och till dess att man sett, om det verkligen går att tillgodose de önskemål om besparingar, som statsutskottet uttalat.

Herr talman! Jag ber därför att få ansluta mig till den reservation, som fogats till statsutskottets utlåtande och som innebär avslag på propositionen samt anhållan om en ny utredning med beaktande av de synpunkter, som anförts i motionerna.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Innan jag går in på att bemöta och vederlägga de synpunkter, som reservanterna ha anförts, vill jag konstatera att det här landet, Sverige, har satt i system att reformera först och skaffa sig de erforderliga resurserna efteråt. Det är ju alldeles tvärt emot vad man borde göra. Det är så med folktandvården och alla möjliga andra vårdformer, och så är det med de lagar, som man stiftat om villkorlig dom, villkorlig frigivning, ungdomsfängelse och om intagande på ungdomsskyddsanstalt. Detta har man gjort utan att tänka på hur man praktiskt skulle kunna sköta det. Följderna ha blivit översträckande. Det är icke den minsta överdrift i den beskrivning, som den förste talaren i detta ämne gav. Det kan icke få fortgå som det nu gör.

Då inställer sig frågan vad man skall göra för att sona de underlåtenhetssynder, som här gjorts genom att man handlat bakvänt år efter år i alla möjliga sammanhang. Ja, det är icke annat att göra än att försöka att nu efteråt komma med den jäst, som borde ha varit med i baket redan när man började. Vi ha nu att ta ställning till en sådan fråga.

Herr statsrådet uppehöll sig rätt vidlyftigt vid hur den nya anstalten skulle komma att fungera. Jag tror på sätt och vis att det var överflödigt, ty vi ha god jämförelse i länganåsanstalten, som jag direkt kan nämna och som varit mycket dryftad i denna kammare och som första lagutskottet och statsutskottets tredje

avdelning besökt och som jag hoppas att även andra ha besökt. Jag har ännu icke blivit övertygad om att denna anstalt är en oriktig modell. Men jag vill inte säga att jag heller blivit övertygad om att det definitiva omdömet om denna anstalt kan fällas ännu.

När vi nu råkat ut för sådana förhållanden på ungdomsvårdens område och då det gäller ungdomsförhållandena över huvud taget, som vi ha gjort, måste vi antingen ändra tillbaka de lagar som stiftats — det är inte alls omöjligt att det kommer att gå så till slut — eller också få vi se till att lagarna bli tillämpade på, såsom utskottet säger, ett fullvärdigt sätt. Jag tror det gäller detsamma här som i fråga om ungdomsvårdsskolorna. Jag har själv i en motion och även reservationsvis föreslagit, att man skulle anordna slutna avdelningar på ytterligare två ungdomsanstalter. Därav följer att jag inte haft några svårigheter att godkänna principerna, när det gäller detta ungdomsfängelse. Det har egentligen inte varit någon som vågat underkänna de principerna. Jag har intagit min ståndpunkt mest därför, att innan man säger att hela denna lagstiftning måste kasseras — vilket jag hoppas inte skall behöva ske — måste man pröva den och göra allt vad man kan för att provet skall bli sådant, att ingen skall kunna göra anmärkning mot det sätt, på vilket man sökt omsätta lagstiftningen i praktiken. Kommer man då inte att lyckas, trots alla de resurser som man sätter in, tror jag emellertid inte att vårt folk så länge till kommer att tolerera att kriminella element, unga eller gamla, terrorisera den övriga befolkningen såsom sker nu. Då får man ta upp frågan om lagstiftningens fortsatta bestånd. Saken bör emellertid, som sagt, prövas först. Det är därför som utskottet godtagit dessa principer och tydligt sagt ut det. Jag tror icke att jag behöver orda mera om detta, eftersom varken talesmannen för reservationen eller någon från annat håll på den punkten gett uttryck åt någon annan uppfattning än utskottsmajoritetens.

Den förste talaren sade att erfarenhe-

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

terna från Skenäs varit mycket ogynnsamma, sedan det svårbehandlade klientelet kommit dit, och det har sagts inom avdelningen också, att före 1947 gick det bra; då hade man inte så stor kännning av det i bygden omkring eller på anstalten. Jag skulle för min del tro, herr statsråd, att det kunde behövas en sluten avdelning på Skenäs också, så att Skenäsanstalten blev en ny Långanäsanstalt, där kanske huvuddelen av eleverna finge öppen vård, men man samtidigt hade möjlighet att ordna med sluten sådan på samma sätt som på Långanäs. Det tror jag vore någonting att rekommendera att man för det ändamålet använde en del av de mycket betydande belopp, som man skall spara in när man förbilligar Roxtunaanstalten, vilket nu är föreslaget.

Om man alltså säger att erfarenheterna från Skenäs äro ogynnsamma, är det då riktigt att applicera dem på den nya planläggningen omedelbart? Det är faktiskt så att på de anstalter, där man har slutna avdelningar och har personalen så uppdelad att den är med klientelet hela dygnet om, är det praktiskt taget omöjligt för de intagna att rymma. Jag tror därför inte att det från denna anstalt, om den nu blir utformad på samma sätt som exempelvis den slutna anstalten Långanäs, kommer att bli några egentliga rymningar. Det lär väl inte ha förekommit mer än en gång att någon rymt från den slutna avdelningen på Långanäs, och anledningen till att det kunde ske låg till en del på den mänskliga försummelsens plan; de intagna hade lyckats lura in en vårdare i ett rum och stängde igen dörren, och så stucko de i väg. Men annars går det knappast att rymma från den anstalten. Därför tror jag inte att det finns några stora risker för rymningar från denna nya anstalt. Jag tror alltså att man skulle kunna få dem att sluta med rymningarna i rätt väsentlig grad vid Skenäs också, om man även där fick en sluten paviljong med betryggande säkerhetsanordningar. Jag menar att då är det inte stor idé att sätta i gång och bygga en mur omkring hela anstalten.

Att sätta upp ett nätstängsel är ju alldeles meningslöst. Då stjäls rymlingen bara en avbitartång i en verkstad, och sedan är det gjort på några sekunder att klippa sig ut. För att bli effektiv måste en mur byggas lika hög som t. ex. vid Hall, där man gjorde muren lika hög som världsrekordet i stavhopp var när muren byggdes. Frågan är väl t. o. m. om muren inte nu måste höjas med 30, 40 centimeter, eftersom prestationerna i fråga om stavhopp ju stigit. Jag tror att man, som departementschefen sade, bör skjuta ett eventuellt beslut att bygga en dylik mur kring den nya anstalten på framtiden tills man får se, hur det hela utfaller. Med det slutna paviljongsystemet torde det nämligen inte bli så många rymningar.

Vad sedan gäller platsen för den nya anstalten är väl skillnaden mellan utskottet och reservanterna närmast den, att utskottsmajoriteten godtagit den av Kungl. Maj:t föreslagna platsen. Reservanterna ha ju för sin del inte underkänt principen om »den lilla gruppen». Det är meningen att Roxtunaanstalten skall anordnas på sådant sätt, att det blir mycket sällan som rymningar kunna förekomma. Då kan ju omgivningen inte heller ha något ont av anstalten. Åkerbo blivande storkommun och kanske även Linköpings stad komma bara att ha fördel av att anstalten förläggs till Tuna. Kommunen kommer nämligen att tillföras ett betydande skatteunderlag genom de 50 anställda vid anstalten. Endast under den förutsättningen att anstalten vållar uppenbara obehag för bygdens folk, vilket jag knappast tror att den kommer att göra, kan den medföra olägenheter för omgivningen; i annat fall blir det ju bara fördelar.

Statsrevisorerna ha tidigare påtalat de stora kostnader som vållas på grund av de långa fångtransporterna per järnväg. Statsutskottet har sedermera anslutit sig till samma uppfattning. Genom att förlägga den nya ungdomsvårdsanstalten till en plats inte alltför långt från Skenäs undgår man för detta klientel onödigt långa och därmed dyra transporter mellan anstalterna. Även det tycker jag

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

är ett skäl varför man bör välja den nu föreslagna platsen för den nya anstalten. Huvudsaken är dock att man, om jag får använda det uttrycket, håller de intagna på mattan, så att det inte blir en ny pesthärd vid anstalten. Jag har också en bestämd förhoppning att detta skall kunna undgås, om anstalten anordnas på ett förståndigt sätt och skötes väl.

Läget vid de provisoriska ungdomsanstalterna i Uppsala och Ystad är, såsom alla veta, faktiskt olidligt. Då vi nu alla kunna godkänna själva principerna för den nya anstalten, har utskottsmajoriteten ansett, att vi inte böra skjuta alltför länge på denna frågas lösning. Den nya anstalten hade kanske visserligen inte försenats mer än ett kvartal, om Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag hade avslagits. Ett nytt förslag hade ju kunnat färdigställas till den 11 januari nästa år. Jag kan för övrigt avslöja för herr statsrådet, att om Kungl. Maj:t inte i sitt förslag hade infogat en begäran om ett anslag på 500 000 kronor för vissa förberedande arbeten, hade nog utskottet velat skjuta på hela saken till i höst för att under mellantiden grundligt låta omarbete förslaget.

Då utskottet i utlåtandet uttalar sig om kostnadsberäkningarna, har utskottet som vanligt använt ett sobert och lugnt flytande utskottsspråk. Om orden i utlåtandet skulle översättas till talspråk och till de ordalag som användas under den muntliga behandlingen i utskottet skulle det, herr statsråd, låta helt annorlunda. I utlåtandet står, att utskottet finner de »framlagda kostnadsberäkningarna vara alltför höga för att kunna av riksdagen godtas». Översatt till vanligt talspråk betyder det: Beräkningarna äro alldeles uppåt väggarna — vi ha aldrig hört talas om något så vansinnigt!

Utskottet skriver: »kvarstår dock behovet av en väsentlig nedskärning av utredningens förslag i fråga om byggnadskostnaderna». Det betyder med de ordalag som vi använde inom utskottet när vi talade om saken, att beräkningarna måste radikalt skäras ned, så att de bli av en helt annan storleksordning.

Längre ned skriver utskottet: »Vid översynen synes en allsidig och ingående prövning böra ske av alla möjligheter att åstadkomma väsentliga besparingar.» Det innebär att det icke bara får bli en översyn av de ritningar och förslag som finnas, utan att man måste undersöka helt nya idéer för anstaltens utformning. Utskottet pekar också direkt på några uppslag som därvid böra prövas. Jag har hört av personer, som sysslat med bygghus under hela sitt liv, att man mycket väl skulle kunna lösa byggnadsfrågan vid den nya anstalten på ett helt annat och billigare sätt och ändå kunna tillämpa principen om »den lilla gruppen».

Utskottet anför vidare, att den blivande utredningen bör innefatta »en förstärkt representation för allmän ekonomisk och administrativ erfarenhet». Därmed menar utskottet, att det bör bli nya friska krafter som skola utarbete ett helt nytt förslag och som inte skola vara bundna av det nu föreliggande förslaget.

Detta är, herr statsråd, vad utskottet egentligen menar med sin skrivning. Jag tror att man mycket väl kan tillämpa den av utskottet godtagna principen om »den lilla gruppen», även om man gör en dylik översyn över förslaget och ordnar anstalten på annat sätt än vad som nu är tänkt. Anläggningskostnaderna kunna icke få uppgå till 125 000 kronor per plats. Vid landets nyaste och förnämsta centrallasarett, som omfattar alla tänkbara specialiteter, ha byggnadskostnaderna inte överstigit 36 000 kronor per plats, inklusive de personalbostäder och andra byggnader som måste uppföras vid ett centrallasarett. Det bör vara någon proportion även när det gäller det slags människor som här vårdas. Det är med hänsyn till det som vi ha tryckt på detta i skrivningen, men dessutom ha vi nog ansett, att de förberedelser som behöva göras, inte böra vara av sådan natur, att de kräva ett fullt så stort belopp. Vi ha därför prutat de 500 000 kronorna till 300 000 kronor. Jag vill inte säga att vi därmed givit en anvisning på vilken procentuell

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

reduktion med avseende på de slutliga kostnaderna som kan vara den riktiga, men det kan i varje fall vara en ledtråd för vad man ungefär kan tänka sig.

Slutligen vill jag, herr talman, med anledning av herr statsrådets yttrande säga, att det enda han egentligen var missnöjd med i utskottets skrivning gällde frågan om under vilken myndighet anstalten skall lyda. Jag undrar om det är klokt att lägga en anstalt som denna under dubbelkommando. Om inte fångvårdsstyrelsen med sin expertis kan klara upp den här saken, får man väl se till att fångvårdsstyrelsen bättrar sig. Det är aldrig bra, när det är oklarhet i fråga om befälsförhållandena. Vi ha hört hur många som skola vara med och bestämma, när det gäller Skenäsanläggningen, och det är ett exempel som inte manar till efterföljd. Låt det bli ordentliga befälsförhållanden. Det är, enligt den erfarenhet jag har från min tidigare levnad, rätt hälsosamt och välgörande. Jag tror inte heller att risken är så stor i detta fall.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets såväl motivering som hemställan.

Herr KARLSSON, GOTTFRID: Herr talman! Att jag har begärt ordet i detta ärende beror närmast därpå, att frågan om den nya anstaltens placering väckt en livlig diskussion i den bygd, som jag representerar. Ett par av mina ärade vänner på östgötabänken som talat före mig ha sagt att det råder en mycket negativ inställning från befolkningens sida mot anstaltens förläggande till Roxtuna. Det råder emellertid inte en så enstämig uppfattning i denna fråga som man skulle kunna tro av de yttranden, som här fällt, och som man skulle kunna tro, om man följt tidningspressen i Östergötland, alldeles speciellt en viss tidningspress. Den socialdemokratiska arbetarkommunen i Rystad, där ju anstalten skall ligga — kommunen kommer inte att heta Rystad efter kommunsammanslagningen — har bestämt förklarar att man inte har någonting att erinra mot att anstalten förläggas till Roxtuna.

Det är också ett rätt egendomligt resonemang, som motståndarna till att anstalten skall förläggas till denna ort föra. De säga att de mycket väl förstå, att det ur fångvårdssynpunkt är nödvändigt att få till stånd en anstalt av den typ, som det här är fråga om. Jag vill också för egen del understryka, att så långt jag förstår, efter att ha tagit del av förslaget och utredningarna, är det helt enkelt ofrånkomligt att inrätta en anstalt som den nu ifrågasatta. »Men», säga motståndarna till att den skall ligga vid Roxtuna, »den skall ligga någon annanstans. Den skall ligga i Södermanland till exempel.» Jag har mycket svårt att fatta detta resonemang, herr talman, ty om den ligger i Östergötland eller i Södermanland eller i Västmanland, har ju befolkningen precis samma olägenheter av den.

Då säger man, att Östergötland redan är så väl tillgodosett med anstalter av skilda slag, att befolkningen borde förskonas från att få ännu en anstalt inom länet. Min ärade vän herr Nilzon citerade ett yttrande av direktören för Skenäs, enligt vilket denne sagt, att vi i Östergötland redan hade Folåsa, Karlbo, Västra Ny och Skenäs, vilket enligt hans förmenande skulle vara tillräckligt. Detta låter ju oerhört avskräckande på människor som inte veta vad det är fråga om för anstalter. Vad är Folåsa? Det är en av statens ungdomsvårdsskolor, en anstalt där vi ha 20 pojkar, missanpassade visserligen men som gå i skolan. Jag tror inte någon kan säga, att befolkningen i trakten har någon olägenhet av eleverna på Folåsa. Jag kan tillägga att det om någon månad är två år sedan någon över huvud taget försökt rymma från anstalten. Jag är ordförande i styrelsen för den så att jag vet vad jag talar om. Sedan nämndes Karlbo. Det är Norrköpings stads och Östergötlands läns landstings arbetshem för försumliga familjeförsörjare. Jag blev mycket överraskad, när jag hörde att också Karlbo räknades upp i raden av sådana anstalter, som vi hade nog av. Vi kunna kanske säga att vi ha nog av anstalten på det sättet, att vi snart inte ha något klientel där. Det hölls i förrgår ett sammanträde på socialsty-

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

relsen beträffande just Karlbo, och vi föreslogo att anstalten skulle läggas ned. Socialstyrelsen uttalade sin stora tillfredsställelse över förslaget. Saken skall nu bara formellt ordnas, och det dröjer väl därför inte så länge förrän anstalten är nedlagd. Men under den tid, som den varit i bruk, har jag inte hört talas om att bygden haft några olägenheter av in-ternerna på Karlbo. Jag tycker det bör vara litet rim och reson i de avskräckande exempel, som man vill anföra för att vi inte skola få ytterligare en anstalt förlagd till Östergötland.

Min ärade vän herr Eskilsson sammanställde denna fråga med våra försök att inom länet få till stånd utbildningsanstalter för normal ungdom, en lantmannaskola och en verkstadsskola, och jag ber att få verifiera hans uppgift om dessa strävanden. Jag sitter själv såsom ordförande i den ena kommittén och har haft mycket med dessa frågor att göra. Men om inte anstalter av det slag, som vi nu diskutera, förläggas till Östergötland, öka ju inte därmed utsikterna för oss att snabbare få tillstånd att bygga en lantmannaskola och en central verkstadsskola i länet. Den frågan få vi väl, herr Eskilsson, försöka hjälpas åt att lösa ändå, både han och jag och andra. Jag tycker inte vi skola sammankoppla det med frågan om Roxtunaanstalten. Jag har också ett mycket stort intresse för att vi skola få dessa utbildningsanstalter, men jag tror inte att realiserandet av dessa planer går snabbare, om vi bifalla reservationen, vilken ju, såsom utskottets talesman nyss mycket riktigt erinrade om, i princip inte innebär något annat ställningstagande än utskottet kommit till. Reservanternas erkänna ju också, att det principiellt är nödvändigt att få till stånd en anstalt av det slag det här är fråga om. Därtill skulle jag vilja lägga, att jag mycket väl förstår att man velat förlägga anstalten till Östergötland, då det är av behovet påkallat att det inte blir för långt avstånd mellan Skenäsanstalten och den nya anstalten, så att transportkostnaderna bli alltför stora och transportererna alltför besvärliga.

Jag har med detta velat göra klart, att

det inte råder ett sådant enstämmigt motstånd mot anstaltens förläggande till den ifrågasatta platsen som man möjligen skulle kunna tro efter vad som tidigare yttrats i detta ärende.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Elmgren* och *Falk*.

Herr **NILZON, IVAR** (kort genmäle): Herr talman! Min ärade bänkkamrat ansåg, att det låg vissa överdrifter i det citat, som jag läste upp och som var ett citat ur ett yttrande av direktören för Skenäsanstalten. Denne är ju fackman och bör veta vad han talar om, men det hindrar ju inte att han kan ha gjort sig skyldig till vissa överdrifter. Det är möjligt att några av de anstalter, som han talar om, medföra så mycket obehag för ortsbefolkningen — det vill jag inte förneka — men vi, som bo i östra Östergötland och ha erfarenheter från Skenäs, anse att det skulle vara tillräckligt, om vi bara hade Skenäs för att vi inte skulle vilja ha en anstalt till.

Nu sägs det visserligen — herr Mannerskantz var inne på det — att risken för rymningar inte blir så stor när det gäller Roxtuna. Klientelet där skulle tydligen bli mycket bättre. Man skall visserligen ha en sluten avdelning, men är det inte så att två slutna anstalter skola läggas ned? Under sådana förhållanden har man ju svårt att tro, att klientelet i allmänhet på Roxtuna kan bli så mycket bättre än det klientel, som för närvarande finns på Skenäs, att rymningar inte skulle förekomma. Jag tror alldeles säkert, att det kommer att bli sådana även från Roxtuna, om vi inte — såsom jag framhöll i mitt första anförande, då jag hänvisade till vad statskontoret anförde på denna punkt — kunna komma dithän, att vi från dessa anstalter avskilja det klientel, som inte är bildbart. Det hör inte hemma i dessa ungdomsfängelser, utan det bör omhändertagas på annat sätt. Även denna fråga bör, såsom jag framhöll tidigare, bli föremål för utredning, innan beslut fattas.

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Man måste hälsa med tillfredsställelse att det från regeringens sida framlagts ett förslag om inrättande av slutna anstalter för de mest svårbehandlade ungdomsbrottslingarna, men jag förstår också den reaktion, som kommit till uttryck från befolkningens sida på de platser, där man ämnar förlägga dessa anstalter.

Jag blev förvånad, när jag hörde herr Mannerskantz säga, att man måste se till, att transportkostnaderna inte bli för stora och att det var statsrevisorernas anmärkning som gjort, att man försökt förlägga antalerna intill städer och större samhällen. Jag delar inte helt den uppfattningen. Vi ha många nedslående exempel från Örkelljunga, där vi ha Ljungaskog och Sunnatorp. Det är två anstalter av denna karaktär, och befolkningen i trakten går i en ständig ängslan. De veta inte från den ena dagen till den andra, om de skola bli bestulna genom inbrott, alldenstund det sker rymningar ständigt och jämt, och det är ju åtskilligt annat som också följer med dessa rymningar — pojkar ta en bil och kör sönder den och skrotet får ägaren tillbaka.

Det är klart att man från samhällets sida bör vidtaga alla åtgärder som äro möjliga för att försöka fostra dessa ungdomar, som äro inne på denna sorgliga väg, till laglydiga medborgare, men jag tror inte man gör bättre människor av dem, därför att anstalten förlagts intill en stad eller ett samhälle. Ur åtminstone omgivningens och befolkningens synpunkt skulle det vara bra mycket bättre, om den kunde förläggas till en icke tätbebyggd plats.

När det för ett par år sedan i diskussionen om denna fråga framhölls, att lagstiftningen på detta område var alltför mild och att det daltades alltför mycket med denna ungdom, sade justitieministern, att lagen måste prövas några år, innan man kunde uttala sig om dess verkningar. Redan då tyckte jag emellertid att utvecklingen visat, att lagen var alltför mjukt skriven. Dessa ungdomar ha inte den respekt för lagen som man har

rätt att fordra. Till min stora glädje finner jag emellertid, att även justitieministern under de två år, som gått sedan vi diskuterade denna fråga, kommit till den insikten, att man bör vidtaga strängare åtgärder. Tillkomsten av en sluten avdelning är därför att hälsa med mycket stor tillfredsställelse. Om det finnes möjlighet att, när dessa ungdomar komma till en anstalt, snarast möjligt avskilja de helt obildbara, alltså sådana som inte ha annat i tankarna än att rymma och ställa till bråk, och sända dem till en anstalt där de kunna isoleras, tror jag att man skulle vinna ett bättre resultat med det övriga klientelet, som är lättare att handskas med. Av denna anledning måste vi säga, att de föreslagna åtgärderna äro av mycket tillfredsställande art.

Jag är emellertid, herr talman, av den uppfattningen, att man bör kunna bortse från transportkostnaderna och förlägga anstalter av detta slag på platser som inte ligga alltför nära ett samhälle.

Till herr Mannerskantz skulle jag vilja säga, att om herr Mannerskantz hade haft en sådan här anstalt förlagd till sin egen hemtrakt och haft kännedom om de verkliga förhållandena, tror jag att han inte hållit det anförande som han höll i början av denna debatt.

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid detta utlåtande. Reservationen skiljer sig ju inte mycket, det medger jag gärna, från vad statsutskottet sagt. Vad reservanterna i första hand velat, är att man skall försöka finna en annan plats för denna nya anstalt. Det skulle säkerligen vara lyckligt, om man kunde sprida dessa hem och anstalter litet mera över hela landet än som för närvarande sker. Där det ligger en anstalt, växer det upp en till alldeles bredvid, och på så sätt blir den befolkning, som har oturen att bo i närheten, mer utsatt för risker än befolkningen på andra håll.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Justitieministern har i sitt anförande här i kammaren givit en klar

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

skildring av de principer, som varit vägledande vid utarbetandet av det förslag till inrättande av en ny ungdomsanstalt som nu föreligger till avgörande. Det är principer som väl knappast kunna motsägas av någon. De skilja sig högst väsentligt från vad som är möjligt att praktisera vid våra nuvarande ungdomsfängelser.

Vid besök på ungdomsfängelser har man det bestämda intrycket, att det klientel, som där finns, är ytterst svårhanterligt. Om dessa ungdomar inte äro svårhanterliga, när de komma till fängelset, bli de det ofta under vistelsen där. Detta beror i mycket hög grad — det har omvitnats både av personal och andra som haft med detta klientel att göra — på att möjligheter saknas att differentiera internerna. De ungdomar, som tagas in på dessa anstalter, äro ju ändå sinsemellan så olika och orsakerna till att de kommit in på brottets bana i högsta grad varierande. En del av dem äro och kanske förbli hela sitt liv notoriska lagöverträdare, som man måhända inte har anledning att hoppas så mycket av. Men det finns också sådana, som i grund och botten äro relativt hyggliga människor, men de äro ofta lättleda både till ont och till gott och sakna många gånger den fasthet i karaktären som fordras för att man skall kunna stå emot frestelser av olika slag, i synnerhet när frestelserna komma från kamrater med mindre goda, ja kanske rent av brottsliga tendenser. Denna hyggligare kategori kan med säkerhet räddas och komma på fötter igen, om ungdomarna bara få den rätta behandlingen. Det gäller att så att säga stärka dem i anden, så att de efter fängelsetiden kunna och framför allt vilja bli bättre människor. Men hur detta skall kunna ske i Ystad och Uppsala, där de dagligen konfronteras med anstalternas allra sämsta klientel, är ett problem som under nuvarande förhållanden helt enkelt inte går att lösa. Det sämre klientelet inflytande på de bättre ungdomarna är synnerligen olyckligt och i högsta grad ödesdigert.

Den lösning i form av små enheter, som föreslagits beträffande Røxtuna-anstalten, finner jag därför vara ett lyckligt drag. Jag tror att den kommer att åtminstone delvis eliminera de olägenheter, som jag inte här skall uppta tiden med att närmare gå in på, men som ändå finnas och som anstaltslivet alltid för med sig både för personalen och för de intagna. Jag tror att livet inom en anstalt med små enheter skulle kunna organiseras så, att det åtminstone i någon mån vore jämförbart med det levande livet utanför fängelset, och det anser jag skulle vara till stor bättnad för dem som sedan ändå få leva sitt liv ute bland vanliga människor.

Jag vill, herr talman, med dessa ord uttrycka den förhoppningen att sparsamheten, som utskottet så varmt förordat och som också kraftigt har poängterats av herr Mannerskantz, inte skall sätta in när det gäller de små enheternas princip.

Herr SUNNE: Herr talman! Det har redan sagts så mycket i denna fråga, att det är svårt att framlägga några nya synpunkter. Mina vänner från Östergötland ha talat både för och emot, och eftersom jag väckt en motion i frågan, har även jag velat säga några ord innan debatten avslutas.

I motionen framhåller jag att vården av asociala och kriminella element i vårt land nu är inriktad på att ersätta en äldre tids straffmetoder med en på modern pedagogisk och psykologisk grund uppbyggd fostran till social inpassning i samhället, men samtidigt ifrågasättes beträffande den här föreslagna anstalten, om utbytet för samhället kan motivera en så avsevärd investering som den projekterade anläggningen kommer att draga.

Vi sakna tills vidare, heter det i motionen, övertygande bevis för att de teoretiskt så välgrundade, nya behandlingsmetoderna i sin praktiska tillämpning hittills vunnit de resultat och givit samhället det utbyte man väntat.

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

Just denna passus har upptagits till behandling av statsutskottet, och jag måste erkänna att man skrivit mycket välvilligt. Uttalandena torde, såvitt de avse ungdomsfängelset, säger man, giva ett riktigt uttryck åt en opinion, som kommit att omfatta ifrågavarande behandlingsform med växande besvikelse och misstro. För egen del anser utskottet, att de nedslående erfarenheterna kunna hero på den bristfälliga anstaltsorganisationen och de i övrigt otillfredsställande behandlingsresurserna. Utskottet drar emellertid den slutsats, som herr statsrådet citerade, nämligen att vad i motionerna anförts snarast utgör ett motiv för att tillföra ungdomsfångelse de resurser, som man nu har föreslagit.

Emellertid måste ifrågasättas, om det finns tillgång till personal med sådan utbildning, att den kan i rätt riktning påverka här ifrågavarande klientel. Det gäller ju att anskaffa tillräckligt skolad och i övrigt för arbetet lämpad personal, och jag ifrågasätter i motionen, huruvida man för närvarande och under en ganska avsevärd tid framåt kommer att kunna disponera över för ändamålet kvalificerad personal i tillräcklig utsträckning. Följden av att man inrättar den nya ungdomsanstalten blir möjligen att man får uttunna den kvalificerade personalen på andra håll, där den synnerligen väl behöves, och kanske sänka kompetenskraven.

Roxtuna har från många håll och även av herr statsrådet betecknats såsom den lämpligaste platsen för den nya anstalten. Jag är för min del icke övertygad om att detta är riktigt. I likhet med herr Elofsson nyss undrar jag, om det inte skulle vara bättre att förlägga en anstalt av detta slag längre bort från varje stort samhälle. Det gamla Bona — eller Västra Ny sjukhus, som det nu kallas — hade ur den synpunkten kanske varit en bättre förläggning.

Jag skall, herr talman, inte vidare uppehålla mig vid denna fråga; såsom här under överläggningen framhållits, är det mycket som kan tala mig både för och emot. Jag inskränker mig till att

under hänvisning till det anförda kort och gott yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag skall inte många minuter upptaga kammarrens tid, eftersom mina synpunkter på frågan redan framhållits i debatten, senast av fru Sjöström-Bengtsson, som på ett klart och tydligt sätt åskådliggjort denna nya anstalts idé.

Meningen är ju inte att skapa en strängare ordning — såsom här i något fall har sagts — utan att ersätta två i högsta grad undermåliga anstalter, nämligen de provisoriska ungdomsanstalterna i Uppsala och Ystad, med en modern anstalt av annan typ, avsedd för svårbehandlade. Man bygger därvid på vad som här har uttryckts med orden »den lilla gruppens princip», väl vetande att den stora gemenskapen, sådan vi känna den från många anstalter, är till hinders. då man vill taga hand om och söka påverka ett så svårbehandlat klientel som det här gäller. Det fordras extraordinära åtgärder för att man över huvud taget skall kunna »rå på» denna ungdom och leda den in på positiva banor — det rör sig ju här om fysiskt och psykiskt i olika hänseenden handikappade ungdomar, som ofta komma från trasiga och splittrade hem och som i olika hänseenden blivit missanpassade under vidriga uppväxtförhållanden. När det gäller denna ungdom vill man nu pröva idén med små grupper, och det är bland annat detta som gör att den nu ifrågavarande anstalten ställer sig dyrare än vad vi eljest äro vana vid.

Nu är det med glädje man konstaterar, att denna debatt har ägt rum under älskvärda former och präglats av stark förståelse för de principer jag nu antytt. Man kan säga att alla på det hela taget godkänt principerna, men ställa sig tveksamma inför de kostnader principernas förverkligande skulle kräva. Den av statsutskottet förordade översynen får ju visa, i vad mån man här kan göra någonting för att nedbringa kostnaderna. Personalens bostadsfråga, som herr Man-

Anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade.

nerskantz uppehöll sig vid, hör naturligtvis till de praktiska spörsmål, där en översyn kan få effekt. Frågan är emellertid i vad mån man därutöver kan göra någonting för att nedbringa kostnaderna. Så mycket måste nämligen stå klart, att om man vill vinna det väsentliga syftet i detta fall, måste man undvika sammanförandet i en stor gemenskap och i stället söka förverkliga idén om mindre grupper, som till följd av sin litenhet bli lättare åtkomliga för positiv påverkan från ledarnas sida.

Jag har under mina fyra år i riksdagen deltagit i åtskilliga debatter om ungdomsbrottsligheten och vad därmed sammanhänger, och jag måste såsom ett betydande framsteg inregistrera de måttfulla och balanserade yttranden, som nu gjorts i detta svåra ämne.

Den verkställda undersökningen rörande de svårbehandlade ungdomarna — deras härstamning, psykiska egenskaper, familjeförhållanden o. s. v. — visar oss bilden av ett olyckligt människoklientel, som i alla hänseenden in- tar en särställning. Många av dessa ungdomar ha aldrig känt sina föräldrar, ännu flera komma från hem, som icke kunnat skänka dem den känsla av trygghet ett barn ovillkorligen behöver för sin sunda växt och utveckling. Utredningsmännen säga på ett ställe, att vi här ha att göra med en rotlös stadsungdom, och det är så sant som det är sagt. Det är rotlösheten, den allmänna förvirringen, över huvud taget bristen på någonting att luta sig emot, som bland annat bidrager till att föra dessa unga människor in i ödesdiga förvecklingar.

Jag är glad åt att det här ifrågavarande projektet blivit så allmänt accepterat av dem som yttrat sig i debatten. Jag tror att det är på sin plats att säga, att ett så särpräglat klientel, som det här rör sig om, också kräver särpräglade och dyrbara åtgärder. Därmed vill jag inte på något sätt vända mig mot statsutskottets förslag om en översyn; den må gärna ske. Jag vill bara liksom bädda för den tanken, att vi här ha att göra med människor, som förr i världen brukade kallas och ännu i dag ofta beteck-

nas såsom olycksbarn i samhället. Ja, dessa människor göra verkligen på ett särskilt sätt skäl för benämningen olycksbarn.

Jag skall inte vidare förlänga debatten, herr talman, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Pålsson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilzon, Ivar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 170 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Pålsson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1951/52;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa vägreparationer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 32, angående regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 27, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande dels anslag till Hästavelns befrämjande, dels Statens lånefond för hästavelns befrämjande jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 28, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användningen av hästexportberedningens vinstmedel jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 9 mars 1951 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 162, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att hästexportberedningens vinstmedel finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som förordats i propositionen.

3 Första kammarens protokoll 1951. Nr 23.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 464 av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl. och II: 598, likalydande, av herr *Staxäng* m. fl., i vilka motioner hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen ville besluta, att av hästexportberedningens vinstmedel ett belopp av 500 000 kronor skulle disponeras till understöd åt ardennerhingstföreningar och hushållsgillen, som vore hingsthållare;

2) I: 466 av herrar *Spetz* och *Sundelin* och II: 599, likalydande, av herr *Persson* i Svensköp m. fl., i vilka motioner hemställdes, att hästexportberedningens vinstmedel måtte få användas i överensstämmelse med de grunder, som förordats i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 464 och II: 598 samt I: 466 och II: 599, medgiva, att hästexportberedningens vinstmedel finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i propositionen.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren*, *Carl Sundberg*, *Hjalmar Nilsson*, *Hæggblom*, *Ahlsten* och *Lars Andersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 464 och II: 598 ävensom med avslag å motionerna I: 466 och II: 599, medgiva, att hästexportberedningens vinstmedel finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som reservanterna angivit i det föregående.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Jag utgår från att alla kammarens ledamöter väl känna till, att hästexportberedningens vinstmedel uppkommit på

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

det sättet, att man vid export av hästar under krigsåren lyckades erhålla ett något högre pris för dessa än som motsvarade priserna på inlandsmarknaden. Dessa medel ha uppsamlats under beteckningen hästexportberedningens vinstmedel. Ett relativt mindre belopp av dessa medel har redan tagits i anspråk för vissa byggnadsarbeten vid veterinärinrättningen i Skara.

Användningen av huvudparten av hästexportberedningens vinstmedel har varit föremål för upprepade överväganden. Bland annat har föreslagits inrättande av en central utställningsplats för jordbruket, men om denna plan har enighet ej kunnat uppnås.

Förra årets riksdag uttalade, att hästexportberedningens vinstmedel borde i huvudsak användas så, att jordbruket som helhet finge nytta därav genom insats på områden, där anslag icke kunde erhållas å riksstaten. Man syftade därvid särskilt på sådana forsknings- och försöksuppgifter, som kunde betraktas såsom engångsuppgifter.

Hästexportberedningens vinstmedel uppgingo vid årets början till något över 5,5 miljoner kronor. I propositionen nr 162 föreslås, att av dessa medel skall till främjande av lantbruksmötesverksamheten tagas i anspråk 1 miljon kronor, och medlen skola ställas till förfogande efter beslut av Kungl. Maj:t. Vidare föreslås att man skall få disponera 1 miljon kronor för att stödja exporten av avelsdjur.

Mot dessa förslag rörande medlens användning har jag ingenting att erinra. Däremot har jag inte helt kunnat ansluta mig till förslaget rörande användningen av den återstående delen av dessa vinstmedel, hur betydelsefull forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område än är. Jag inser till fullo vikten av att vissa forskningsuppgifter, som hittills inte kunnat stödjas genom direkta statsanslag, skola kunna erhålla medel ur denna fond.

Jag och mina medmotionärer ha emellertid ansett, att en mindre del av dessa medel borde användas till direkt stöd åt den kallblodiga hästaveln. Vi ha inte

åsyftat något permanent stöd, utan i stället ett tillfälligt sådant, som kunde utgå några år framåt. Det är synnerligen välbekant, att den kallblodiga hästaveln för närvarande är i uppenbar motvind. Intresset befinner sig i en utpräglad vågdal, och hingstägarna — som i flertalet fall äro föreningar eller hushållningsskällan — kunna inte få sina kostnader för hingsthållningen täckta. Många sådana föreningar äro redan upplösta, och andra arbeta med trassliga affärer. För att få omkostnaderna täckta tvingas de att uttaxera ansevärliga belopp av sina medlemmar. Men att detta inte låter sig göra i obegränsad omfattning ligger i öppen dag.

Jämsides med det starkt minskade intresset för hästavel och hästuppfödning har landets hästbestånd undergått en mycket stark minskning. Denna får dock i stort anses innebära en anpassning i enlighet med det minskade behovet av hästar. En allt större del av jordbrukets samlade dragkraftbehov tillgodoses numera som bekant genom användning av motorkraft.

Men det enligt mitt förmenande mest betänkliga är inte den totala nedgången av antalet hästar utan i stället knappheten på hästar i de yngre åldersklasserna. Det minskade pålägget av hästar har förorsakat en stark »förgubbning» av hästbeståndet. Det finnes relativt gott om medelålders och överåriga hästar, men när det gäller yngre hästar råder en utpräglad knapphet. Man kan inte blunda för risken, att det inom några få år kan uppstå en utpräglad brist på yngre, fullt arbetsdugliga hästar.

För att stödja hästaveln har jag tillsammans med åtta andra ledamöter av denna kammare motionerat om att en halv miljon av hästexportberedningens vinstmedel skulle få disponeras för tillfälligt understöd åt hingstföreningar och åt hushållningsskällan, som äro hingsthållare. Vi ha förmenat, att det är av fundamental betydelse för vårt lands försörjning med dragkraft, att den grund för hästaveln, som hingstföreningarna utgöra, inte raseras.

Om föreningarna måste upplösas, blir

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

ett betydelsefullt avelsarbete tillspilloget, och värdefullt avelsmaterial går förlorat. Inom en hingstförenings område finnes ofta även en god stostam, som det är av vikt att tillvarata och utnyttja.

Enligt motionärernas uppfattning tala således starka skäl för att de hingstföreningar, som för närvarande behöva ett tillfälligt ekonomiskt stöd och äro förtjänta av att upprätthållas, även tillförsäkras sådant, så att de kunna fortsätta sin verksamhet till dess förhållandena på hästmarknaden något klarnat.

Jordbruksutskottet har avstyrkt motionen och bland annat uttalat, att det kan ifrågasättas om dessa medel lämpligen böra tagas i anspråk för ett *så speciellt ändamål*. Häremot vill jag invända, att det ingalunda rör sig om något speciellt intresse eller ändamål. Jag räknar det som ett i allra högsta grad allmänt intresse, att åtgärder vidtagas för att trygga landets framtida behov av hästar.

Jordbruksutskottet åberopar vidare, att det i sitt utlåtande nr 27 till årets riksdag har hemställt om en utredning beträffande de åtgärder, som böra vidtagas för att åstadkomma en hästavel, motsvarande landets behov. Jag tackar jordbruksutskottet för att det biträtt den motion, som ligger till grund för utskottets ifrågavarande hemställan. Det anförda skälet hade emellertid inte bort hindra, att landets hästavel tillförsäkrats det omedelbara stöd, som den så väl behöver. Ett gammalt ordspråk säger, att »medan gräset växer dör kon», och det gäller säkerligen också i detta fall; medan vi vänta på hjälp, kommer grunden för vår hästavel att alltmer försvagas.

Jag vill än en gång framhålla, att det här rör sig om pengar som tillförts landet genom export av hästar. Vad vore då naturligare än att landets hästavel i sitt för närvarande beträngda läge erhöles en liten del av dessa medel som stöd för att kunna upprätthållas under några år framåt?

Motionärerna ha närmast tänkt sig ett tillfälligt stöd under exempelvis en

femårsperiod. Stöd skulle enligt motionärernas mening endast utgå i sådana fall, då det kunde anses fullt motiverat, så att pengarna komma till fullgod användning.

Landets hästuppfödare ha mycket svårt att förstå, att så inte kan ske. Om riksdagen beslutar annorlunda, kommer detta att väcka mycken olust och besvikelse.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till jordbruksutskottets utlåtande nr 28.

I herr Hjalmar Nilssons yttrande instämde herrar *Ivar Persson, Domö, Alfred Nilsson, Isaksson och Lars Andersson*.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag vill först betona att även jordbruksutskottets majoritet hyser stort intresse för att hästaveln skall kunna drivas efter rationella linjer, så att landet får det antal hästar vi behöva dels för jordbruket och dels för den beredskap, som kan anses nödvändig.

För något år sedan hade såväl jordbruksutskottet som riksdagen att ta ståndpunkt till ett förslag om hur stor del av de s. k. totalisatormedlen som skulle användas för hästavelns befrämjande. En utredning i ärendet förelåg, och jag tror att vi kunna säga att det resultat, som riksdagen den gången kom fram till — om jag inte missminner mig, fattades beslutet enhälligt — var ganska generöst ur hästavelns synpunkt, något som var ganska naturligt, då det här gällde totalisatormedel. Jag trodde för min del att de anslag, som vid det tillfället beviljades, skulle säkerställa hästavelns lyckliga utveckling. Nu har emellertid motionsledes den synpunkten gjorts gällande, att så inte skulle vara fallet, särskilt beträffande viss del av ardenneraveln.

I detta sammanhang finns det anledning att peka på den rationalisering, som sedan lång tid tillbaka försiggår inom jordbruket. Traktorn har gjort sitt segertåg också i det svenska jordbru-

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

ket. Sätter man 1938—1939 som basår med siffran 100 som beteckning för antalet traktorer då, kommer man för år 1950 till siffran 296. Enbart under detta senare år anskaffades till det svenska jordbruket 12 500 nya traktorer, jeeparna icke medräknade. Man får utgå från att denna siffra betyder, att minst lika många hästar blevo överflödiga inom jordbruket. Hästarnas uppgift i det svenska jordbruket måste därför enligt mitt sätt att se nu ha blivit en helt annan och mindre betydelsefull än förr, även om hästaveln alltjämt är nödvändig, så att man bör söka få fram bästa möjliga standard på hästarna.

Då man pekar på att aveln inte längre är lönande och att beteckningssiffrorna väsentligt sjunkit, vill jag framhålla att jordbruksutskottet i sitt nyss behandlade utlåtande nr 27 gått med på att en utredning om saken företages. Vi utgå från att en sådan utredning inte behöver vara vidlyftigare än att resultatet kan föreligga vid nästa års riksdag. Om statsmakterna således redan nästa år kunna taga ställning till utredningens resultat, tror jag inte att man kan säga — om jag nu får anknyta till ett yttrande av den föregående talaren — att så många hästar behöva dö eller eljest gå förlorade, »medan gräset växer».

Gör man en jämförelse mellan det bidrag, som staten lämnar till hästaveln, och det som lämnas till nötkreatursaveln, måste man säga att hästaveln är rikligt tillgodosedd. I jordbruksutskottets utlåtande nr 27 redovisas anslag på detta område — däri även inberäknat anslaget till lantbruksstyrelsens stuteribyrå — på 1 982 800 kronor, varav till hästavelns befrämjande 1 116 200 kronor. Statsbidragen till nötboskapsaveln uppgå, om jag inte minns fel, endast till 367 000 kronor. Jag tror därför — och min mening delas av majoriteten inom jordbruksutskottet — att den allmänna hästavelsverksamheten kan anses vara tillgodosedd med de anvisade medlen. Om några speciella missförhållanden tillkommit, som motivera ytterligare stöd åt hästaveln, torde det bli utredningens sak att klarlägga. Principiellt vill jag

emellertid deklarerera, att om ökade anslag till hästaveln behöva ifrågakomma, dessa skola tagas av totalisatormedlen, som enligt beräkningen i jordbruksutskottets utlåtande nr 27 komma att för budgetåret 1951/52 uppgå till 7,5 miljoner kronor.

Hästexportberedningens vinstmedel uppgå som bekant till över 5 miljoner kronor, och det är meningen att de till stor del skola användas för att befrämja sådan forskning och försöksverksamhet på jordbrukets område som inte kan bli tillgodosedd inom den så att säga mera normala anslagsverksamheten på området. Jag vet att många för det svenska jordbrukets framtida utveckling betydelsefulla problem på forskningens och försöksverksamhetens område inte kunna tillgodoses i vanlig ordning, och jag tror därför att det är ett jordbruksintresse att de nu ifrågavarande medlen disponeras för anslag till sådana ändamål.

Med hänsyn till det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Herr Jonsson har nyss framhållit traktorismens utveckling i vårt land, och jag är fullkomligt ense med honom om att man inte på något vis bör sätta en käpp i hjulet för denna utveckling, ty av den beror jordbrukets hela ställning och möjlighet att hävda sig här i landet.

När jag icke förty ansluter mig till den föreliggande reservationen, beror det sålunda inte på något motstånd mot traktorismen, utan på de särskilda skäl, som i detta fall föreligga.

Såsom redan framhållits, har kammaren nyss fattat beslut om utredning beträffande de åtgärder, som eventuellt böra företagas med anledning av det under de senaste åren starkt reducerade hästbeståndet i vårt land. Detta beslut grundar sig på farhågan för den kritiska situation som kan komma att uppstå för jordbruket eller för försvaret eller för båda, i händelse ett krig utbryter, med avseende å behovet av hästar.

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

Ha vi i en sådan situation tillräckligt med hästar för jordbruket, sedan försvaret fått sin anpart? Ja, det veta vi inte säkert, utan det är det som denna utredning syftar att få klarlagt. Vore det då inte klokt och en praktiskt lämpad åtgärd, att då vi nu faktiskt ha medel, jag skulle vilja säga hästmedel disponibla att stödja hingsthållningen av ardenner och nordsvensk ras hos hingstföreningar och hushållningsgillen, se till att dessas verksamhet icke spolieras? Det är, som någon sade, fara å färde, att medan gräset växer, dör kon, i detta fall hästen, och det är nog så sant som det är sagt, varför, om utredningen skulle ge till resultat behovet av en viss upprustning av ifrågavarande hästavel, detta skulle komma att försvåras. Ifrågavarande pengar kallade jag hästpengar, ty praktiskt taget kunna de sägas vara hästuppfödarnas egna medel, eftersom, som herr Nilsson nyss framhöll, denna fond har uppkommit genom de merpriser, som hästexportberedningen utfått vid sin försäljning till utlandet av de hästar som den inköpt av hästägarna i landet. Dessa ha icke fått ut merpriserna, utan pengarna skola enligt riksdagens beslut användas till jordbrukets gemensamma behov. När det nu inte rör sig om att återfordra hela den tillgängliga fonden på 5,4 miljoner kronor utan endast en så liten del härav som 500 000 kronor, vore det inte då en akt av lojalitet och rättvisa, om man återbördade detta belopp, i enlighet med reservationen till hästavelns upprätthållande, då denna just nu befinner sig i en ömtålig ekonomisk situation? Därmed menar jag inte att man inte bör i detta sammanhang blanda in totalisatormedlens användning, såsom herr Jonsson tangerade, men väl använda den säregna och för ändamålet lämpliga situation, som är för handen, när man utan att behöva ta några andra anslag i anspråk kan stödja och hjälpa en verksamhet, som är i behov av hjälp och som *kanske* ett annat år också kommer att hjälpas.

Jag ber därför, herr talman, att få avsluta mig till herr Nilssons yrkande om

bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Heiding*.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! När det har gällt att taga ställning till dispositionen av dessa medel, har en avgörande synpunkt varit, att det skall vara fråga om klart tillfälliga och övergående ändamål — jag bortser ifrån hjälpen till export av avels- och bruksdjur och ifrån hjälpen till lantbruksmötesverksamheten. Det har sålunda varit nödvändigt att ta hänsyn till tillfälligheten i dispositionerna, och då är det självklart, att det är forskningsuppgifterna, som komma först i blickpunkten. Vi ha ju en rad av stora forskningsuppgifter, som kunna betraktas såsom engångsföretag. Det har refererats både i propositionen och i utskottsutlåtandet, att man här syftar på ensilagefrågans lösning och på vissa problem, som rätt intimt sammanhånga med hästaveln, såsom forskning rörande den smittosamma blodbristen hos hästar och kanske andra, av olämplig fodersammansättning föranledda sjukdomar hos dem.

Att däremot, som reservanterna ha tänkt sig, ta dessa medel i anspråk för understöd till hingsthållare och hushållningsgillen, som arbeta på detta område, och inrikta stödet särskilt på ardenneraveln, skulle vara att ge sig in på ett nytt område, och jag har all anledning att tro, att ett sådant stöd skulle bli av permanent karaktär. Jag tror nämligen inte, att situationen i fråga om hästavelns betingelser här i landet kommer att nämnvärt förändra sig inom den tidrymd som vi nu kunna överblicka. Det är en ofrånkomlig nödvändighet, att jordbrukarna skola ha rätt att själva beräkna och kalkylera, vad de förtjäna mest på: att behålla hästarna i jordbruket eller att gå över till traktorer. De vinna ju många fördelar med traktoreringen. De spara foder till sin nötkreatursbesättning, de få behålla sina pojkar kvar på lands-

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

bygden, därför att det är roligare att sitta på traktorn än att följa harven efter ett par hästar, och allt detta ger ju mycket klart utslag i nedgången i användningen av hästar och uppgången när det gäller traktorer. Om man skall försöka vända denna utveckling, måste man naturligtvis ha mycket starka skäl därtill. Riksdagen har ju för fem minuter sedan fattat beslut om att utreda, huruvida det föreligger så starka skäl och motiv, att det finns anledning att ifrån statsmakternas sida göra ett positivt försök i den riktningen. När man har beslutat den utredningen, vore det rätt kuriöst, om man föregrepe den så kraftigt, att man här voterade en halv miljon till det speciella avsnitt av hästavelns område, som ardenneraveln utgör. När man har fattat beslut om utredning, är det väl ingenting annat att göra än avvakta, vad den kommer fram till.

Jag tror emellertid, att även i fråga om beredskapssynpunkten sitta vi kanske litet fast i traditionella uppfattningar om hästens betydelse. Om vårt land skulle invecklas i ett krig, är det väl troligt — i varje fall säger man ju det från militärt håll och ifrån kloka karlars sida, som tro sig kunna de där frågorna — att det knappast kan bli ett krig av särskilt långdragen natur, och då är det ju framför allt våra omedelbara resurser, som äro avgörande. Vi ha väl än i dag ett antal brukshästar på ungefär 400 000, och det har omvittnats ifrån militärens sida, att vid en full mobilisering gör man från militärt håll anspråk på någonting mellan 30 000 och 40 000, således cirka 10 procent av det hästbestånd vi ha i dag. Även om ålderssammansättningen är ogynnsam, så betyder ju dock den omständigheten, att militären inte ställer anspråk på större del av hästbeståndet än 10 procent, att läget inte är uppenbart otillfredsställande.

Man har också ifrån militärt håll preciserat sina yrkanden i fråga om traktorparken och sagt, att 10 000 exemplar kunna bli erforderliga för militära ändamål. Enligt senaste siffror ha vi

65 000 traktorer i landet, och denna traktorpark ökas mycket starkt.

Nu är det självfallet, att det måste finnas hästar och traktorer kvar vid jordbruket. Det blir väl inte fullt så markant i händelse av direkta krigshandlingar, men situationen blir uppenbar, om man tänker på en konflikt av samma karaktär som det sista världskriget, då vi fingo klara av en lång avspärrningsperiod. Men här spelade beredskapslagren av drivmedel den största rollen, och om vi få tid på oss, finns det ju möjlighet till omställning av traktorparken för inhemskt bränsle. Vi ha lyckats hyggligt därmed en gång tidigare, och vi böra rimligtvis kunna lyckas något bättre, om vi skulle bli tvingade att försöka det än en gång. Jag har närmast begärt ordet för att uttala inför kammaren, att myndigheterna ha dessa frågor under all nödig observans. För närvarande ske inom riksnämnden erforderliga undersökningar och experiment för att omställa traktorparken för inhemskt bränsle, i händelse så skulle bli erforderligt.

Jag har velat säga detta för att kanske i någon mån lugna dem av kammarens ärade ledamöter, som se problemet som ett uppenbart beredskapsproblem. Jag vill inte bestrida, att det i viss mån är ett beredskapsproblem, men om man ser det ur militär synpunkt, är det ju knappast ardennerhästar som komma i ögonsikte i första hand, utan den nordsvenska hästen och hästar av annan typ.

Nu skall det emellertid enligt riksdagens beslut göras en utredning av alla dessa frågor. Jag vill, herr talman, inskränka mig till att konstatera, att det icke föreligger någon risk i att avvakta den utredningens resultat, innan man sätter sig ned och beslutar om speciella åtgärder på hästavelns område.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag för min del skall be att i allt väsentligt få instämma i de yttranden, som hållits av herr Nilsson i Alnarp och herr Sundberg. Jag är också av den uppfattning-

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

en, att man kan säga, att det är hästägarnas egna pengar det gäller. De hingstföreningar, som i första hand kommit i svårigheter, äro väl ardennerhingstföreningarna, men i reservationen ha vi sagt, att vi anse att stöd av dessa pengar också bör utgå till föreningar, som hålla hingst av nordsvensk ras. Jag bor för min del i ett hästproducerande län och känner mycket väl till de svårigheter som för närvarande råda på detta område.

Man har på sina håll som ett argument mot motionens förslag anfört, att hingstföreningarna nog varit oförsiktiga och köpt hingstar till alldeles för höga priser, så att de när tillbakagången för hästaveln kom, stodo där med sina dyra hingstar. Det är nog i visst mån sant, att man köpt dyra hingstar, men detta har skett i den mycket vällovliga avsikten att gynna aveln. I det län, där jag bor, har det t. ex. varit en verklig tävlan mellan ardenneruppfödarna, särskilt vid treårspremieringarna, att kunna visa upp de bästa möjliga hingstarna, och när då hingstföreningarna sett på framtiden och velat förvärva så bra djur som möjligt, har beklagligt nog denna tävlan uppstått om de s. k. topphästarna. Men det har, som sagt, skett i vällovt syfte, och när det nu blivit en depression på detta område, måste jag för min del säga, att jag tycker saken ligger ganska klar. De pengar det gäller ha dock kommit ifrån hästaveln, och hingstföreningarna och framför allt ardennerhingstföreningarna ha faktiskt hjälpt till att skaffa dessa pengar.

Herr Jonsson i Fjäle sade, att frågan skulle utredas och att de pengar, som kunde behövas, borde tas från de totalisatormedel som äro hänvisade till hästavelns befrämjande. Ja, jag tror att det kan bli värre att få pengar från det hållet än det skulle vara nu, då pengar så att säga stå till buds. Jag tror inte mycket på den utvägen, med förlov sagt.

Herr statsrådet lovprisade utvecklingen när det gäller traktor användningen på landsbygden. Jag vill också säga, att den varit av utomordentligt stort värde, ty den utvecklingen gör, som

statsrådet sade, mycket till för att ungdomen skall stanna kvar på landsbygden. Det är mycket lättvindigare och trevligare att köra en traktor än en häst.

Men statsrådet sade också någonting som jag inte riktigt förstod. Han sade, att vi ville försöka vrida denna utveckling tillbaka, när vi ville ha pengar till hingstföreningarnas hjälp. Jag vet inte, om jag missförstod herr statsrådet, när jag fattade honom så, men det är ju bara fråga om att hjälpa de hingstföreningar, som för närvarande äro i behov av ekonomiskt stöd. Jag vill också säga, att när vi leva mitt uppe i en depression på hästavelns område, så inrätta sig nog hästägarna därefter, och i dag köpa de säkerligen inte så dyra hingstar som för något år sedan. Det kan inte rimligen sägas, att man med detta förslag skulle vrida utvecklingen tillbaka. Jag hälsar med stor tillfredsställelse löftet om att denna fråga skall utredas, men jag skulle ha hälsat med ännu större tillfredsställelse, om riksdagen i dag hade låtit hästägarna få dessa 500 000 kronor som vi ha föreslagit.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad vid utlåtandet.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att säga ett ord i anledning av vad först herr Nilsson i Alnarp och sedan herr Sundberg sade om att detta är hästägarnas pengar. Jag undrar, om det inte är litet farligt att ge sig in på den principen. Då kunna vi kanske också säga, att de pengar som vi få in från utlandet genom export av trävaror äro skogsägarnas pengar, och man kunde på flera andra områden anlägga samma synpunkt. Jag vill understryka vad statsrådet sade, att den forskningsverksamhet, som skall gagnas med dessa medel, har stor betydelse för jordbruket i dess helhet och även för den del som uppföder hästar. Var och en som är jordbrukare känner ju till, vilket virrvarr det är när det gäller ensilage av växtmedel. Vi veta, att i fråga om de vätskor man använder vid

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

inläggningen kommit fram en rik flora, och på vetenskapligt håll vet man knappast, vad det ena eller andra medlet egentligen är. Framför allt är det svårt att avgöra, vad som är bäst. Det är mycket betydelsefullt för jordbruket, att den frågan blir klarlagd, och därför är det värdefullt att få stöd till forskning- en på detta område.

Till sist, herr talman, vill jag, då man här talar om ett anslag på »bara» 500 000, påpeka att det understöd som utgår till nötboskapsaveln är endast 367 000 kronor.

Herr DOMÖ: Herr talman! Vad som gör att denna fråga kanske bör intressera kammarens ledamöter litet mer än den eljest skulle göra, är att den är en tydlig beredskapsfråga — det gäller inte frågan om jordbruket skall använda hästar eller traktorer framdeles för sin drift, utan det är fråga om hur man skall möta en avspärning i ofredstid.

Jag tror att statsrådet Sträng uttryckte sig så, att om vi få ett krig, kan det knappast bli av någon längre varaktighet. Ja, vad veta vi om det? Det förefaller mig vara litet lättvindigt resonerat att bygga på en sådan förhoppning. Vi hade samma uppfattning före det senaste världskriget, och vi blevo ju sedan mycket besvikna över att kriget drog så långt ut på tiden.

Det går knappast att hänvisa till gengasmöjligheten, ty det tar lång tid att få traktorerna omställda för gengas. Där om ha vi ju erfarenheter från den senaste tiden, och dessa erfarenheter ge mig anledning att fråga herr statsrådet, hur det är ställt på detta område. Har man planerat någon reservtillverkning av gengasaggregat? De svenska jordbrukarna ha särskilt under det senaste året frågat sig, hur det skall bli möjligt att sköta jordbruket under en avspärning, när vi kanske bli avstängda från drivmedel och när traktorer och hästar i icke ringa utsträckning tagas ut för försvarsändamål. Det har börjat uppstå en verklig oro för hur det skall bli, och

därför resonera jordbrukarna, när de äro tillsammans, om angelägenheten av att upprätthålla hästbeståndet åtminstone en del år framåt i större utsträckning än som kanske senare kan behövas. Nu är ju, som det redan sagts här, hästbeståndet för ögonblicket relativt stort i förhållande till behovet, men det består av övervägande äldre hästar, och uppfödningen är av så ringa omfattning, att den på intet sätt täcker rekryteringen av det bestånd som man beräknar att framdeles behöva för försvarsändamål och för det återstående drivkraftsbehovet för jordbruket. Om jag minns rätt, räknar man med ungefär 300 000—350 000 hästar som ett normalt behov ur dessa synpunkter, men antalet föl, som födas per år, är för närvarande inte på långt när så stort, att det täcker rekryteringen av detta bestånd, och läget är alltså ganska allvarligt. Det skulle vara önskligt, att det funnes medel tillgängliga att sätta in här för att bevara det bästa materialet även när det gäller ardenneruppfödningen. De hästarna gå ju i varje fall att använda i jordbruket, och i de distrikt, där man har ardennerhästar, tas ju dessa även ut för försvarsändamål. De nordsvenska föreningarna ha haft ett visst stöd, och det har påyrkats att även ardennerföreningarna skulle få det, men det har hittills inte blivit så. Det är ju gott och väl, att det skall bli en utredning, men den tar sin tid, och när man slutligen har kommit fram till att det behövs anslag, kanske det är mycket svårt att få de pengar som behövas. Det framgick ju inte minst av herr Jonssons anförande, att han menade att den allmänna häst- avelsverksamheten fått vad den behöver, varför det kanske inte är så mycket att vänta av nya anslag om denna hans mening är allmän. Av dessa skäl tycker jag, att det skulle vara bra att här få avsatt ett belopp, som kunde få användas till det ändamål som jag är övertygad att en utredning kommer fram till såsom önskvärt att befrämja, och av dessa skäl tillåter jag mig, herr talman, att fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på vikten av den föreliggande

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

frågan och på att det är fullt motiverat talar om beredskapssynpunkten i denna fråga. att rösta på reservationen i denna sak.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag får först till herr Isaksson säga, att jag tror inte han talar å de svenska jordbrukarnas vägnar, om han vill fördela dessa medel ur den synpunkten, att det är hästägarnas pengar. Jag tror nog att jordbrukarna i allmänhet vilja betrakta dem som jordbrukets pengar och vilja använda dem på det sätt som ur allmän jordbrukssynpunkt är det mest önskvärda.

Till herr Domö vill jag säga, att jag tror att han missuppfattade mig. Det är möjligt att jag inte uttryckte mig tillräckligt klart, men jag ville säga, att vi kunna få krigsfall av två slag: antingen relativt snabbt övergående krig eller ett krig av samma typ som det sista — en långt utdragen konflikt. I det första fallet har ju den föreliggande frågan kanske inte så stor betydelse; då är det fråga om hur mycket hästar och traktorer och andra redskap vi ha i dag för att hålla apparaten i gång. I det senare fallet, sade jag, kommer ju framför allt vår lagerhållning i fråga om drivmedel i förgrunden liksom våra möjligheter att ställa om traktorparken för inhemskt bränsle.

Herr Domö ställde en direkt fråga om vad som nu göres på detta område. Utan att här gå in i detaljer — det kan jag av naturliga skäl inte göra — vill jag erinra om att jag redan i mitt första anförande tillät mig konstatera, att myndigheterna ha uppmärksamheten riktad på denna sak. En fortlöpande forsknings- och experimentverksamhet försiggår för att förbättra den gengastraktortyp, som det arbetades med under det senaste världskriget. Det finns organisationsplan för hur tillverkningen skall läggas upp och för den prioritering som erfordras för den speciella plåt, som ingår i denna tillverkning såsom råvara. Vi arbeta alltså med detta och äro följaktligen nu beredda på ett annat sätt än vi voro 1939—1940. Jag har velat nämna detta, eftersom det spelar en viss roll, när man

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Det anslag, som reservanterna begära till hingstföreningarna, tror jag är mycket välmotiverat. Inför den katastrofala tillbakagång av hästantalet, som skett under de senare åren, kan man verkligen fråga sig, hur jordbrukarna skola bete sig, om det blir stopp med den maskinella driften och de måste begagna sig mera av hästar. Vi hörde av herr statsrådet här, att regeringen hade sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och att experiment och försök pågå, så att vi, om en sådan situation skulle inträda, skulle kunna sätta till alla klutar för att skaffa fram t. ex. gengasaggregat.

Jag begärde, herr talman, ordet närmast med anledning av vad herr Jonsson i Fjäle sade om att de pengar det här är fråga om inte skola betraktas såsom hästägarnas pengar, ty så hade man inte fått göra när det gällde t. ex. vinsten på exporten av trävaror, utan i det fallet hade dessa pengar gått till riksgäldskontoret. Men det är väl inte obekant för herr Jonsson, att på det området avtal har upprättats mellan staten och exportörerna om att pengarna skola återbäras till exportörerna efter ett visst antal år. Något sådant avtal finnes inte i fråga om vinsten på hästexporten. Jag tycker därför, att det vore rimligt att av de hopsamlade medlen anslå ett belopp av 500 000 kronor åt dessa hingstföreningar för att de skola kunna bestå i fortsättningen. Åtminstone söderut i landet finns det faktiskt inte några jordbrukare, som vilja hålla en hingst, på grund av att tillförseln av ston är så liten, att det inte lönar sig för jordbrukarna med allt det besvär, som är förenat med hållandet av en hingst.

Det är med tanke på detta, herr talman, som jag anser att man bör uppmuntra hållandet av hingstar genom att på förslag av hushållningssällskapen, såsom reservanterna ha föreslagit, försöka hjälpa dessa hingstföreningar.

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till utlåtan- det fogade reservationen.

Herr STEN: Herr talman! Då man under 99½ timme väntat på att få ordet i en annan fråga, är det endast med tvekan man begär ordet i denna ange- lägenhet. Men då detta råkar vara en fråga som jag är i hög grad intresse- rad för, har jag inte kunnat underlåta att sticka emellan med några synpunk- ter på den.

Jag har lagt märke till att den nord- svenska hästaveln under senare tid ar- betar med mycket stora svårigheter. På grund av den utveckling, som min kamrat här på Gävleborgsbänken och statsrådet och chefen för jordbruksde- partementet talat om, alltså i riktning mot en ökad traktordrift inom det norrländska skogs- och jordbruket, sy- nes hästaveln ha blivit eftersatt i jord- brukarnas intresse. Det har här inte tillräckligt tydligt kommit fram, men det bör betonas, att denna utveckling inte får tagas till intäkt för ett vård- lösande av hästaveln — det är enligt min uppfattning bakvänt — just därför att nu behovet av hästar inom det norrländska jordbruket och efter hand även inom det nordsvenska skogsbruket minskar, bör man i så mycket högre grad inrikta sig på kvaliteten. I det av- seendet har ju utvecklingen varit den, att sedan slutet av 1800-talet, då arden- nerhästen, som nu en del här tala för — vilket jag förstår kan vara berättig- gat med hänsyn till vissa sydsvenska intressen — ävensom Clydesdalingar- na kommo och sådde sin vildhavre i de nordsvenska stona, har det lyckats våra förfäder för några generationer sedan att återupprätta den nordsvens- ka hästrasen genom ett lämpligt inslag av den gudbrandsdalska hästen. Och nu få vi till vår sorg och grämselse bevitt- na, att dessa vinningar hålla på att gå förlorade och att Norrland inte blir självförsörjande i fråga om hästar till sitt jordbruk och skogsbruk, utan des- sa otympliga hästar komma söderifrån

och lämnas ut på kontrakt på avbetal- ning, fastän de inte alls äro lämpliga i de norrländska markerna vare sig i jordbruk eller skogsbruk.

Jag vågar inte ha någon mening i den strid, som nu här står beträffande dessa hästexportavgifter, men jag vill framhålla såsom en angelägen uppgift för den utredning, som här är beslutad, att man skall inte minst se till att den nordsvenska hästaveln på nytt kommer i högsätet och att Norrland blir själv- försörjande i fråga om hästar för sitt eget jordbruk och sitt eget skogsbruk, när all expertis och all erfarenhet äro eniga om att den nordsvenska hästen är den enda häst, som passar för dessa nä- ringar i norrländska bygder.

Herr TJALLGREN: Herr talman! Jag hade knappast trott att debatten i den- na fråga skulle bli så pass lång som den har blivit, och därför har jag inte begärt ordet tidigare, ehuru även jag står an- tecknad som reservant.

Jag begärde emellertid ordet mot, som jag hoppas, slutet av debatten för att få understryka en del av vad herr stats- rådet yttrade i sitt första anförande. Om jag inte fattade statsrådet fel, lovade han att den utredning, som kammaren nyss har beslutat, skall komma till stånd. Riksdagens önskemål kommer alltså att bli effektuerat, och jag skall be att, sam- tidigt med att jag understryker detta, få uttala den förhoppningen, att denna utredning måtte komma till stånd så skyndsamt som möjligt och måtte bli så ingående och vittomfattande som det kan anses lämpligt.

Det var emellertid en sak till som jag skulle vilja omnämna i anledning av herr Jonssons i Fjäle yttrande. Han sade, om jag antecknade det rätt, att de vinstmedel, varom vi nu tala, inte äro jordbrukarnas medel. Ja, så kan man naturligtvis säga, det skall jag inte direkt bestrida, men jag vill i alla fall bara påpeka, att det är så, att dessa vinstmedel ha framkommit, som vi alla veta, genom hästexporten. Det är ju vinstmedlen på hästexporten det är frå-

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

ga om, och att denna hästexport kunnat komma till stånd, har berott på att jordbrukarna bedrivit hästavel av viss omfattning. Alltså tycker jag att jordbrukarna ha bättre rätt än andra till dessa medel. Herr Jonsson ansåg, att då skulle man kunna säga, att detsamma vore förhållandet med vinstmedlen på trävaruexporten, och jag tror nog att detta har gjorts gällande till den kraft och verkan det hava kan.

Det vore också frestande att ingå på vad herr Sten här nämnde om den nordsvenska hästen, men han beklagade ju själv, att vi ha hållit på för länge här med vissa debatter. Därför skall jag gå honom till mötes med att inte vidare förlänga denna debatt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag vill bara rätta den missuppfattning, som herr Tjällgren tycks ha gjort sig skyldig till, då han säger att jag menat, att dessa vinstmedel inte skulle vara jordbrukets pengar. Jag sade, att det inte speciellt var *hästuppödarnas* pengar utan hela jordbrukets, och enligt det förslag, som här föreligger, skola dessa medel gå till jordbruket och inte till något annat ändamål.

Då jag begärt ordet, vill jag i anslutning till min bänkkamrat herr Stens resonemang om den nordsvenska hästen och om hästaveln över huvud taget säga, att jag tror, att även om vi skulle anslå några tiotusental kronor till hingstföreningarna — inom parentes vill jag då säga, att motionen går ut på att det skulle gälla ardennerhästar, men för att få en bredare bas för reservationen tages också den nordsvenska hästen med — skulle det inte göra så mycket med en uppmuntran av hästavelsföreningarna. Det viktiga här är vilka priser hästarna betinga i den öppna marknaden. Betinga de där priser, som göra, att det blir lönsamt med hästavel, jämfört med övriga produktionsgrenar inom jordbruket, tror jag att det blir lättare att också driva upp avelsarbetet. Om detta inte blir lö-

nande, blir det väl ändå något av konstgjord andning att med statsbidrag försöka uppehålla avelsföreningar, fastän det inte finns lönsam avsättning för vad de producera. Jag vill understryka, att jag tror att den omständigheten, att intresset för hästaveln bland jordbrukarna minskat, beror på att aveln inte gett den vinst som man räknat med att den skall ge. Detta har återigen sin orsak i den omständigheten att traktorerna alltmer övertagit hästarnas uppgifter både inom skogs- och jordbruket.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag uppkallades av herr Jonssons i Fjäle speciella resonemang om hästavelns lönsamhet. Jag kan då inte underlåta att påpeka, att när Kungl. Maj:t den 6 december 1940 bemyndigade lantbruksstyrelsen att inrätta hästexportberedningen, fick beredningen i uppdrag bland annat att arbeta för export av hästar i sådant syfte, att de inhemska priserna på hästar inte komme att drivas i höjden av ett stigande världsmarknadspris. Världsmarknadspriset steg över den inhemska prisnivån, så att det uppstått en vinst för exportberedningen på nära 5½ miljoner kronor. Nu tillåter man sig i dag diskutera, huruvida detta är hästuppödarnas pengar eller icke. Det är mig likgiltigt, hur man bedömer det spörsmålet, men jag vill på det bestämdaste protestera speciellt mot herr Jonssons resonemang.

Här ha hästexportörerna för samhällsekonomiens skull lojalt underkastat sig att inte ta ut världsmarknadspriset på de sålda hästarna, utan nöjt sig med ett pris, som legat i nivå med den inhemska marknaden. När det då gäller att fördela den uppkomna vinsten, påpekas från hästuppödarhåll, att man där väl ändå borde kunna få någon liten del av denna vinst, och man begär 500 000 kronor. Men då kommer herr Jonsson i Fjäle och säger, att inte räddar det hästuppödarna. Det är när hästuppödingen är lönsamt, som hästaveln kan utvecklas, och det är en lönsamt marknad som är det bärande

Ang. användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

för hästaveln. Ja, naturligtvis kan man resonera på det sättet, och det gäller produktionslivets alla områden, men om man ser på händelseförloppet år 1940, då hästexportberedningen inrättades, tycker jag nog att det finns goda skäl för att man vid fördelningen av dessa vinstmedel, herr statsråd, också ägnar någon uppmärksamhet åt hästaveln, även om man vill beteckna detta som ett nytt användningsområde för dessa medel.

Jag skall sluta med att säga, att herr Jonsson i Fjäle i sina två tidigare anförenden resonerat, som om försöks- och forskningsverksamheten vore beroende på huruvida denna kammare skulle bifalla reservationen eller icke. Så förhåller det sig väl ändå inte, herr Jonsson i Fjäle. Jag skulle tro, att det belopp, som återstår till försök och forskning, nämligen 2 900 000 kronor, skulle räcka åtminstone till forskning på ensilageområdet. Jag tycker att man bör göra klart för sig, att det gäller fördelningen av de vinstmedel, som ha uppstått genom hästexporten, och att hästuppfödarna anmält, att de behöva bli ihågkomna med 500 000 kronor. Detta vill varken Kungl. Maj:t eller utskottet vara med om. Men jag tycker, att det är en rätt rimlig begäran, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag tror nog att jag kan gjuta litet olja på herr Näslunds upprörda känslor, om jag försöker redogöra för vad som var anledningen till att hästexportberedningen inrättades.

Det var nämligen på det sättet, att dåvarande jordbruksministern Pehrsson-Bramstorp resonerade, enligt min mening alldeles riktigt, som så, att om det inte gjordes någonting beträffande hästexporten, skulle den goda konjunkturen för hästar inte komma att innebära någon som helst förbättring för jordbrukare och hästuppfödare, utan i stället skulle det komma att uppenbara sig en hel del handlare, som skulle bjuda jordbrukarna ett ganska rimligt pris

och själva ta ut överpriset på världsmarknaden och stoppa förtjänsten i egen ficka.

För att i stället rädda dessa pengar till jordbruket inrättades då hästexportberedningen. Pehrsson-Bramstorp ansåg alldeles riktigt, att det var bättre att dessa pengar kommo till jordbruket än att folk utanför jordbruket skulle göra speciella exportförtjänster. Inrättandet av exportberedningsverksamheten betydde således inte reellt att jordbrukarna fingo ut ett sämre pris för sina hästar än om man hade avstått från att inrätta beredningen. Men det förde med sig den extra fördelen, att vi i dag här ha ungefär 5 mijoner kronor att dela ut på det sätt, som är ur jordbrukets synpunkt det lämpligaste. Därvidlag kan ju tvist uppstå, huruvida det ur jordbrukets synpunkt är lämpligt att speciellt hästuppfödarna få en favör eller om det ur jordbrukets synpunkt är lämpligt att hela det samlade svenska jordbruket får nytta av pengarna. Om man ansluter sig till den senare tanken, tror jag inte att pengarna kunna användas på ett riktigare och bättre sätt än att de användas för sådana forskningsuppgifter, som äro av avgörande betydelse för hela det svenska jordbruket, både för hästuppfödare och för jordbrukare i allmänhet.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Det synes råda en viss oklarhet rörande den föreslagna användningen av dessa medel. Jag vill därför helt kort påpeka, att det av reservationen framgår, att den avser lika mycket hästavel av nordsvensk ras som av ardenerras. Detta är klart utsagt i reservationen.

Gentemot herr Jonsson i Fjäle, som ansåg, att ett bifall till reservationen skulle vara ungefär detsamma som konstgjord andning, vill jag säga, att konstgjord andning kan vara mycket bra att tillgripa, ifall människor riskera att kvävas. Det ger en tillfällig lättnad, som kan vara av betydelse framdeles genom att livet kan upprätthållas. Så ser jag också denna sak.

Ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Jag vill framhålla att jag inte anser det vara ett hästuppfödarnas speciella intresse utan ett hela landets intresse, att vi göra allt vad vi kunna för att inte grunden för hästaveln skall helt raseras.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Hjalmar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Hjalmar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 46.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till lägre lantbruksundervisning m. m. för budgetåret 1951/52 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utöware erlagd bensinskatt jämte i ämnet väckt motion; och

nr 33, med anledning av väckta motioner om understöd åt de ombordställda vid 1950 års sillfiskeexpedition till Island.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 34, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 79 gjorda framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 339 och II: 451, till Stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under kapitalbudgeten, fonder för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 339, av herr *Niklasson* m. fl., och II: 451, av herr *Rubbestad* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor till meddelande av hjälp enligt i motio-

Ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare.

nerna närmare angivna grunder åt ifrågasvarande jordbrukare.

Vid utlåtandet hade reservationer anmälts

1) av herr *Tjällgren*, som dock ej antytt sin mening;

2) av herrar *Antby*, *Herbert Hermanson*, *Svensson* i Vä och *Utbult*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 339 och II: 451, till Ersättning till jordbrukare för skördeskadorna å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att disponeras enligt i huvudsak de grunder, som reservanterna angivit i det föregående.

Herr HERMANSSON, HERBERT: Herr talman! Vi känna alla till förra höstens besvärigheter med avseende på väderleken. Den osedvanligt rika nederbörden gjorde att bärgningsförhållandena, när det gällde skörden, blevo oerhört svåra och i många fall omöjliga. Detta gällde i stort sett hela vårt land, men framför allt var det väl västra Sverige, som blev särskilt svårt utsatt.

Inom de län, där uppskattningar av skördeskadorna ha gjorts genom hushållningssällskapen och RLF-organisationernas försorg, d. v. s. inom Jönköpings, Kronobergs, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs och Blekinge län, framgår, att skördeskadorna åstadkommit, som uppskattas till över 25 miljoner kronor.

Nu har som framgår av utlåtandet framställning gjorts till Kungl. Maj:t, att statsmakterna måtte vidtaga åtgärder för att bereda största möjliga hjälp till de jordbrukare, som drabbats av denna skadegörelse.

Vid sitt ställningstagande till denna fråga har Kungl. Maj:t föreslagit, att särskilda stödlån skulle lämnas till de jordbrukare, som på grund av felsla-

gen skörd befinna sig i allvarliga ekonomiska svårigheter.

Ehuruväl jag villigt erkänner att det förslag, som här funnit sin form i den kungl. propositionen, jämfört med det förslag, som jordbruksnämnden lämnat — ett förslag som för övrigt många av de berörda jordbrukarna betecknat som en utmaning — är fördelaktigare, så måste jag dock säga, att med hänsyn till de verkligt stora ekonomiska förluster det här gäller blir inte heller denna form av bistånd enligt min mening till fyllest. Såsom en av reservanterna till jordbruksutskottets utlåtande anser jag i stället, att den hjälp staten här skulle kunna ge lämpligen borde kunna ske på det sätt, som i motionerna I: 339 och II: 451 föreslagits, nämligen att staten bidrar med belopp motsvarande 50 procent av skadornas uppskattade värde, medan således jordbrukarna själva svara för den andra hälften av den åsamkade förlusten.

Det säger sig självt, herr talman, att i dessa tider med deras finansiella svårigheter är det inte med lätt hjärta man dristar sig till att hos riksdagen hemställa att på ett effektivare sätt ekonomiskt biträda de människor det här gäller, än vad utskottsmajoriteten här stannat inför. Men jag är angelägen om att framhålla de oerhörda svårigheter, som jordbrukarna i höstas hade att dras med, de förluster, som uppkommo och som sannerligen inte enbart beröra 1950 års skörd utan där efterverkningarna komma att göra sig märkbara under innevarande år och kanske, i många fall, under ytterligare längre tid.

Att företagare i allmänhet böra taga vissa risker äro vi på det klara med, men att en sådan skall bära risker av den storleksordning, som här är fråga om, kan väl inte vara rimligt.

Vi anse det inte riktigt, att skördeskadorna, uppskattade till omkring 25 miljoner kronor, skola kunna utan bistånd från det allmänna till allra största delen bäras ensamt av de jordbrukare, som bo inom det begränsade område, varom här är fråga.

Herr talman! Med hänvisning till vad

Ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare.

jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation nr 2), som fogats till jordbruksutskottets utlåtande nr 34.

I detta anförande instämde herr *Nils-son, Bror*.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Alla som sysslat med dessa saker äro ju medvetna om att de skador det här gäller äro rätt betydande. Särskilt vissa jordbrukare ha drabbats rätt hårt, och därför har det från såväl Kungl. Maj:ts som jordbruksutskottets majoritets sida ansetts, att staten skulle träda hjälpande emellan.

Emellertid är det svårt att göra sig en riktig föreställning om omfattningen i varje särskilt fall av de skador, som ha inträffat, även om vi veta, att de på sina håll varit ganska betydande. Vi ha också inom utskottet ansett, att även om det givetvis förhåller sig så inom jordbruket såväl som inom andra områden av näringslivet, att det kan drabbas av förluster på grund av förhållanden, varöver näringsutövaren inte själv kan råda, så får han också själva vissa risker.

Med hänsyn därtill ha vi ansett, att om man ställer 3 miljoner kronor till förfogande för lån i detta hänseende, bör det kunna förslå för att hjälpa de jordbrukare det gäller att anskaffa utsäde, konstgödsel och sådant och på så sätt snart avhjälpa de besvär och förluster, som uppstått.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Det har ju inte bestrifits från utskottets sida att här föreligga förhållanden, som motivera stöd från det allmänna, men utskottet har samtidigt sagt att detta stöd bör beredas i form av någon sorts socialhjälp och alltså förbehållas dem som råkat i så svårt trångmål på grund av skördeskadorna, att de inte kunna klara sin ekonomi.

Det framgår av motion II:451 att dessa skador ha varit av mycket olika omfattning på olika områden. Särskilt har norra delen av Älvsborgs län och Bohuslän drabbats synnerligen hårt. Skadorna ha för norra Älvsborgs vidkommande värderats till 5,9 miljoner kronor och för Göteborgs och Bohus län till 3,8 miljoner eller något däröver. Jag skulle tro att dessa värderingar äro gjorda mycket försiktigt. De ta sikte på de direkta skadorna ävensom i någon mån de ökade skördekostnaderna, men därtill komma skador på själva jorden, som inte äro obetydliga. De som reste i dessa trakter under hösten lade nog märke till hur på vissa ställen, där man varit nödsakad att använda skördetröskor, dessa maskiner ältade sig fram genom åkrarna och fullkomligt filtade ihop halm och jord. Hur man där kunnat få ett ordentligt vårbruk nu vet jag inte. Jag såg för bara någon vecka sedan ait i trakten av Vänersborg stod ännu obärgad säd ute.

Jag behöver inte orda så mycket om detta, ty både utskottet och departementschefen ha ju sagt att här föreligga sådana förhållanden att hjälp påkallas från det allmänns sida. Vad som skiljer utskottet, som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, och reservationen är att medan utskottet och Kungl. Maj:t vilja ge detta stöd formen av socialhjälp genom lån till dem, som äro i sådant trångmål att de inte kunna klara sig, så gå motionen och reservationen ut på att det skall utgå direkt statshjälp för att kompensera det inkomstbortfall som drabbat dessa jordbrukare. På många andra områden har staten gått in för att ersätta medborgare för inkomstbortfall, som de av olika anledningar drabbats av.

Nu har statskontoret sagt att hjälpen bör begränsas till sådana fall där skördeskadorna uppgå till 50 procent, medan utskottet har sträckt sig litet längre, liksom även departementschefen, nämligen till 60 procent. Den förra siffran, 50 procent, är ju i genomsnitt ungefär vad en jordbrukare har för det arbete som läggs ned på jordbruket. Skall inkomstbortfallet gå så långt betyder det, att han för hela verksamhetsåret blir fullkomligt utan er-

Ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare.

sättning för både eget och anställdas arbete. Jag vet inte om vi begära något sådant av någon annan grupp i samhället.

Nu är det ju, som herr Hermansson redan har sagt, klart att jordbrukarna som företagare få bära vissa företagarrisker. Det få ju alla. Men detta fall är så pass enastående, att det väl knappast finns någon nu levande som kan minnas något liknande. Skadorna äro av en sådan omfattning som man väl kan räkna med inträffa sällan. Då ha vi som sagt funnit det rimligt, att staten i någon mån träder hjälpende till så att förlusten så att säga delas lika mellan dessa jordbrukare och staten.

Det är ju klart att härför erfordras inget litet belopp, det erkänna vi. Men sådana här katastrofer inträffa uppenbarligen endast med mycket stora mellanrum. Vi få väl betrakta ett sådant här anslag praktiskt taget som ett engångsanslag. Då ter sig det hela inte så avskräckande som det eljest skulle göra.

Jag skall med hänsyn till att många vänta på ordet i andra frågor inte uppehålla mig vidare vid denna sak. Jag vill gärna vädja till kammaren att behjärta den situation, som dessa jordbrukare i olika trakter av vårt land ha kommit i, och bifalla den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet. Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr statsrådet STRÅNG: Jag fick det intrycket när jag satt och lyssnade på herr Niklasson, att han ansåg den väsentliga skiljelinjen vara, om statens hjälp här skall utgå efter sociala grunder eller mera generella grunder, siktande på att kompensera det inkomstbortfall som skett för jordbrukarna. Det är klart att detta är principfrågan. Men ett avgörande i den ena eller andra riktningen får sådana konkreta verkningar, att om man tar Kungl. Maj:ts och utskottets förslag inskränker sig kostnaden till 3 miljoner kronor. Om man däremot tar det andra förslaget måste summan höjas med 7 miljoner till 10. Det blir en ganska avgörande slutskillnad mellan de båda ståndpunkterna, och det har förts långa de-

batter i denna kammare om belopp som varit väsentligt lägre och där man åberopat det besvärliga samhällsekonomiska läget.

Jag behöver inte säga så mycket mer. Jag vill emellertid också rätta en sak i herr Niklassons anförande. Enligt propositionen och utskottets förslag skall det inte vara någon speciell 50-procentsregel, som är avgörande för hjälpen, utan det blir i varje särskilt fall en fullständigt förutsättningslös prövning. Man är således inte alls bunden vid några maximerade procentsatser. Om någon liten jordbrukare har det besvärligt ställt i ekonomiskt avseende och behöver en hjälp på 90 procent, så får han 90 procent, och behöver han en hjälp på 95 procent har han chansen att få 95 procent, naturligtvis inom ramen för den maximering till 5 000 kronor som skall gälla såsom grundregel.

Det är nog i detta läge ganska besvärligt att ge sin anslutning till en hjälpform som helt ser bort från behovsgraderingen. Det finns ju ändå åtskilliga jordbrukare i dessa bygder, som dess bättre ha en sådan ekonomisk ryggrad att de kunna bära t. o. m. fjolårets besvärliga skördeförlust och komma igen utan att det händer någon olycka. Då ligger det väl i näringens och yrkets egen natur, att man låter de svåra åren balanseras av de bättre åren och satsar på det.

Jag är litet rädd, herr talman, för att om man i detta läge inaugurerar den princip, som kommit till uttryck i reservanternas förslag, medför det en viss prejudicerande förpliktelse för framtiden, kanske inte bara när det blir våta år utan också när det blir torra år inom vissa områden av landet. Jordbruket är en skiftande näring, och det svenska jordbrukets område är ganska vidsträckt. Jag är som sagt rädd för prejudikatsverkan om man här går på reservanternas linje, och det är därför, herr talman, som jag tror att det ur många synpunkter är klokt att följa utskottet.

Herr WERNER: Herr talman! Den framställning som här har gjorts från representanter för de områden i landet

som varit utsatta för skördeskadorna bör kanske ses mot bakgrunden av att skadorna i huvudsak drabbat spannmåls-skördarna. Om vi jämföra det pris som de inhemska jordbrukarna få för produktionen av brödsäd, som rör sig omkring 27—29, högst 30 öre per kilogram för vete, med priset på den importerade brödsäden, som för dagen skulle komma att röra sig omkring 60—63 öre per kilogram för kanadensiskt vete, så få vi kanske fram en annan bild av bakgrunden till de framställningar som här ha gjorts.

Det är väl alldeles uppenbart att i stället för att föra ett sådant resonemang som att jordbrukarna komma såsom supplikanter och begära en subvention av staten, så subventionerar i verkligheten numera det svenska jordbruket folkhushållet genom detta lägre inhemska pris, och det med mycket betydande belopp. Om vi utgå från att vårt folkhushåll behöver 800 000 ton brödsäd om året med ett pris av 60 kronor per deciton, så rör det sig om ungefär 500 miljoner kronor. Om man sätter skillnaden mellan det pris, som jordbrukarna få på grund av de fastställda inhemska priserna, och importpriserna så lågt som till 30 kronor per deciton, blir det ett underpris på omkring 240 miljoner kronor.

Jag tror att om man ser det relativt blygsamma krav på ersättning som här framställs mot bakgrunden av den verkliga subvention som den svenska brödsädsodlingen ger åt folkhushållet, finner man framställningen om statshjälp mycket rimlig och mycket väl motiverad. Jag beklagar om det missmod, som åtminstone hittills har präglat utövarna av den mycket viktiga produktionsgren som brödsädsförsörjningen dock utgör i landet, skulle ytterligare utvecklas genom det bakslag som fjolåret innebar för jordbruket i Västsverige.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande ut-

Anslag till försöksgård vid Röbbäcksdalen.
låtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Antby m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson, Herbert*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Antby m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till försöksgård vid Röbbäcksdalen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 37, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbbäcksdalen i Västerbotens län jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 2 februari 1951 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 45, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Markförvärv m. m. för försöksgård vid Röbbäcksdalen å kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder: Domänverket för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 412 200 kronor.

Anslag till försöksgård vid Röbbäcksdalen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 338 av herr *Andersson, Lars*, m. fl. och II: 450 av herr *Sandberg* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att till markförvärv m. m. för försöksgården för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 596 200 kronor och att, om icke särskild förvaltare anställdes, försöksgårdens förvaltning skulle tills vidare anförtros åt lantbruksnämnden i Västerbottens län.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 338 och II: 450, såvitt nu vore i fråga, till Markförvärv m. m. för försöksgård vid Röbbäcksdalen i kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder: Domänverket för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 412 200 kronor;

2) med avslag å Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 338 och II: 450, såvitt nu vore i fråga, besluta, att förvaltningen av förevarande markområde tills vidare skulle handhavas av lantbruksnämnden i Västerbottens län.

Reservation hade anförts av herrar *Tjällgren, Svedberg, Näslund, Jacobson* i Vilhelmina, *Ahlsten, Lars Andersson, Boman* i Stafsund och *Lindström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 338 och II: 450, såvitt nu vore i fråga, till Markförvärv m. m. för försöksgård vid Röbbäcksdalen i kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder: Domänverket för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 582 200 kronor;

2) med avslag — — — (lika med utskottet) — — — Västerbottens län.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! I den föreliggande kungl. propositionen har till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län äskats ett anslag för nästa budgetår av 412 000 kronor. Detta äskande har utskottet tillstyrkt, dock icke enhälligt. I en vid utskottets utlåtande fogad reservation, som är avgiven av mig m. fl., har hemställts att ifrågavarande anslag måtte bestämmas till 582 000 kronor. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag är i fråga om anslaget storlek således inte mer än 170 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skall försöksgårdens färdigställande ske etappvis, under det att reservanterna anse att åtminstone försöksgårdens ekonomibyggnader böra uppföras så snart ske kan och att alltså beslut där om bör fattas nu. Ett uppskov därmed kommer enligt reservanternas mening att medföra en onödig försening av det vid gården planerade forsknings- och försöksarbetet, och det skulle givetvis ur flera synpunkter vara till nackdel för jordbruket.

Ett annat skäl för reservanternas hemställan, vilket inte är omnämnt i reservationen och vilket jag nu tillåter mig att framföra, är att det enligt vår mening måste vara en stor olägenhet att vid en så stor jordegendom, som ju Röbbäcksdalen onekligen är och kommer att bli, det ej finnes tillgång till erforderliga byggnader för den årliga grödans inbärgning. Det kan enligt vår mening knappast vara staten värdigt, det vågar jag säga.

Vad sedan frågan om egendomens förvaltning angår anse vi i likhet med utskottsmajoriteten, att tillräckliga skäl saknas att nu tillsätta en särskild förvaltare. Därför anse vi att det motionsvis framförda yrkandet därom inte bör bifallas.

I likhet med utskottsmajoriteten anse vi vidare att markområdet icke lämpligen bör förvaltas av domänstyrelsen utan av lantbruksnämnden i Västerbottens län, men givetvis bör i den mån så kan anses påkallat lantbruksnämnden

samråda med domänverket och den s. k. röbäcksdalsutredningen.

Jag vill också anmärka att här är det ju egentligen inte fråga om någon ökad utgift för staten utan endast att den högre summan skulle utgå nu, så att man skulle bli i tillfälle att uppföra dessa ekonomibyggnader. Det är ju i alla fall meningen att man skall göra det sedan. Det är alltså bara en tidsfråga.

Sedan skulle jag vilja säga, att vid behandling här i riksdagen såväl som vid vissa tillfällen eljest av frågan om anordnande av en forsknings- och försöksgård i Norrland har jag ansett och även yrkat, att försöksgården i fråga borde förläggas till annan plats än Röbäcksdalen. Jag har ansett att denna plats ur flera synpunkter inte vore lämplig, kanske framför allt ur kommunikationssynpunkt. Denna uppfattning hyser jag naturligtvis fortfarande. Emellertid voro ju starka och inflytelserika krafter i rörelse för att anstalten skulle förläggas till nämnda plats, vilket också till sist blev statsmakternas beslut. Trots att jag då hade en avvikande mening beträffande gårdens förläggning, är det nu min vilja att i min ringa mån bidra till att anstalten måtte bli till så stor nytta som det över huvud taget är möjligt för det norrländska jordbruket och för den befolkning som där kan ha sin utkomst.

Jag har velat yttra detta vid det här tillfället. Jag skall inte längre uppehålla kammaren utan ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, LARS: Herr talman! I anslutning till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition har jag jämte ett flertal medmotionärer hemställt, att riksdagen måtte besluta att till markförvärv m. m. för den planerade försöksgården vid Röbäcksdalen i Västerbottens län för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 596 200 kronor och att, om icke särskild förvaltare anställs, försöksgårdens förvaltning tills vidare anförtros åt lant-

bruksnämnden i Västerbottens län. Enligt det nu föreliggande utskottsutlåtandet har utskottet tillstyrkt bifall till motionen i vad avser förvaltningen — d. v. s. man har biträtt det alternativa yrkande som där fanns — men där emot har utskottsmajoriteten avstyrkt motionen i vad den avser investeringsanslagets storlek. Här kan man som motionär anteckna med tillfredsställelse, att så många ha slutit upp kring den reservation som fogats till utlåtandet och avgivits av herr Tjällgren m. fl.

I sitt år 1946 avgivna betänkande har norrlandskommittén konstaterat en betydande eftersläpning då det gäller jordbruket i Norrland, en eftersläpning som har sin orsak i bland annat det förhållandet, att klimat och jordartsförhållanden i Norrland skilja sig väsentligt från dem i övriga landsdelar och att det norrländska jordbruket på grund härav icke i samma utsträckning som jordbruket i övriga landsdelar kunnat tillgodogöra sig de rön och erfarenheter, som de befintliga forsknings- och försöksanstalterna ha givit. För att komma till rätta med denna eftersläpning föreslog norrlandskommittén en utbyggnad av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område med speciellt hänsynstagande till det norrländska jordbrukets problem. I enlighet med Kungl. Maj:ts proposition till 1949 års riksdag beslöt riksdagen att till Röbäcksdalen förlägga denna försöksinstitution.

Så långt, kan man säga, är det gott och väl, ehuru man nog får lov att tillägga, att den takt med vilken denna försöksgård kommer till inte kan sägas vara särskilt snabb. Då nu departementschefen begränsar sitt anslagsäskande till att allenast avse kostnaden för markförvärvet och markens iordningställande och alltså inte begär några medel för uppförande av ekonomibyggnader, befara vi allvarligt att ställandet av försöksgården i sådant skick, att den kan påbörja den forsknings- och försöksverksamhet som där skall bedrivas, kommer att försinkas.

Anslag till försöksgård vid Röbbäcksdalen.

Då härtill kommer — vilket herr Tjällgren nyss var inne på — att försöksgården redan nu för att tillvarata grödorna och förvara dessa är i mycket stort behov av vissa ekonomibyggnader anse vi att det finns fullgoda skäl för att förvaltningen av försöksgården bör givas tillfälle att redan under kommande budgetår åtminstone påbörja ekonomibyggnadernas uppförande.

Det vore beklagligt om denna för det norrländska jordbruket så viktiga och betydelsefulla sak som forsknings- och försöksverksamheten måste försinkas mer än nödigt är. Ju förr den kommer till stånd ju bättre är det, särskilt med hänsyn till att forsknings- och försöksverksamheten i och för sig tar tid, innan den kan vinna resultat. Då finns det all anledning att man försöker starta så fort som det över huvud taget är möjligt. Jag kan inte föreställa mig att de 170 000 kronor det här gäller är en summa av den storleksordningen, att den på något sätt skulle kunna rubba de ekonomiska cirklarna och spränga den ekonomiska ram som vi nu ha.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Lars Anderssons yttrande instämde herr *Johanson, Karl August*, och herr *Svedberg*.

Herr **ANDERSSON, ALFRED**: Herr talman! Utskottet har ju inte kunnat enas i denna fråga. Majoriteten i utskottet har följt Kungl. Maj:t och anser att man här lämpligen bör gå fram etappvis. Staten har ju ännu inte förvärvat den mark, som är avsedd för försöksgården i Röbbäcksdalen. Detta kommer väl att ske någon gång under sommarens lopp eller kanske till hösten, och detta i sin tur gör att man inte kan skynda alltför fort. Kungl. Maj:t har för markförvärvet begärt ett anslag av 412 000 kronor, och motionärerna och reservanterna ha begärt 596 200 kronor.

Vad gäller förvaltningen av detta markområde har det också motionerats

om att eventuellt borde man anställa en särskild förvaltare, eller också skulle lantbruksnämnden sköta förvaltningen tills vidare. Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit, att domänstyrelsen skulle sköta förvaltningen. Utskottets majoritet har här kommit till den uppfattningen, att det är lämpligt att låta lantbruksnämnden sköta förvaltningen tills vidare, och så kan måhända redan till nästa år framläggas ett förslag hur man bäst skall ordna med försöksgården i Röbbäcksdalen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Låt mig bara komplettera herr Alfred Anderssons uttalande på en enda punkt. Sedan är nog allt sagt som kan sägas här.

Det förhåller sig så, att vi måste ta in denna byggnation på jordbruksdepartementets byggnadskvot. Denna är helt disponerad för år 1951, och jag föreställer mig, att det av praktiska skäl inte är lämpligt att börja diskutera någon nybyggnation i Röbbäcksdalen förrän man kommer ganska långt in på 1952 och kan sätta spaden i jorden. Om man följer reservanterna kan man — på grund av de nämnda skälen, som man inte kan komma förbi — ändå inte tänka sig att börja arbetet för en ekonomibyggnad uppe i Röbbäcksdalen förrän tidigast någon gång i maj eller juni månad 1952. Då är det väl lika bra att vänta till den 1 juli 1952 och därigenom vinna fördelen, att riksdagen nästa år kan besluta om byggnationen i ett sammanhang. Det är också en fördel ur arkitektsynpunkt och ur allmän planeringssynpunkt att kunna behandla alla för Röbbäcksdalens försöksgård erforderliga byggnationer på en gång.

Herr **SUNDBERG, CARL**: Herr talman! Jag erkänner gärna att mycket goda skäl föreligga för de synpunkter, som reservanterna anfört, och jag skulle också ha anslutit mig till dem om det

Anslag till försöksgård vid Röbbäcksdalen.

statsfinansiella läget hade varit ett annat och bättre än det är. Men nu befinner vi oss tyvärr i den olyckliga situationen, att vi inte ha råd till andra investeringar än sådana, som äro oundgängligen nödvändiga och som inte på något sätt kunna uppskjutas.

Detta fall inskränker sig därför till att bli en bedömningsfråga: Är det absolut nödvändigt att de åbyggnader, som det här är fråga om, uppföras just i år eller kan man utan någon större olägenhet låta anstå därmed till ett kommande år? Utskottsmajoriteten har vid bedömandet av denna fråga stannat för det senare alternativet, även av det skäl som statsrådet Sträng nyss anförde. Jag konstaterar emellertid med tillfredsställelse, att statsrådet ställde i utsikt att medel skola anslås för byggnaderna i fråga till ett kommande år. Under sådana förhållanden tror jag, att inte blott utskottsmajoriteten utan också reservanterna kunna känna sig tillfredsställda.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Med anledning av herr Anderssons i Bussjö anförande ber jag att få fästa uppmärksamheten på att detta markområde har varit erbjudet till staten under tre år. Att staten inte tidigare har förvärvat det, beror därför uteslutande på anslagsfrågan.

Nu påpekar herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att departementets byggnadskvot för år 1951 helt tagits i anspråk och att man fördenksull inte skulle kunna sätta spaden i jorden, såsom han uttryckte sig, förrän på våren 1952. Intet anslagsbeviljande kan naturligtvis påverka igångsättandet, om nu kvoten är förbrukad för år 1951. Men vi mena, att om anslaget är beviljat, skulle man kunna planlägga för byggnaderna tidigare än om man nu skulle dröja med att bevilja anslaget.

Jag ber att få ta fasta på jordbruksministerns — som jag tolkar det — löfte att till nästa års riksdag komma med en proposition i detta ämne. Jordbruks-

ministern menade, att det kunde vara hugget som stucket, om man började gräva i jorden och bygga där uppe i Röbbäcksdalen någon månad före den 1 juli eller efter detta datum. Jag skall medge, att tidsmomentet kanske inte spelar någon avgörande roll för försöks- och forskningsverksamheten, men jag tror att man håller sig närmare verkligheten, om man går ut ifrån att iståndsättandet av denna gård fördröjes ungefär ett år, om utskottets förslag bifalles.

Her talman! Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Det är klart, att man kan anförda den synpunkten att det nu är fråga om att göra investeringsbegränsningar överallt, men jag tror man får gör ett undantag när det gäller denna försöksgård. Redan år 1946 började landstinget att köpa in detta markområde i etapper. Det var mestadels inte fråga om hela jordbruk, utan delar av dessa. Men det finns inga driftsbyggnader, och detta förnämliga jordområde kan därför inte förvaltas rationellt. När ett av Röbbäcksdalens bördigaste jordområden till största delen måste ligga i vall, är det helt naturligt, att jordbrukarna där i allmänhet fråga: Kan det vara riktigt att en så förnämlig jord måste skötas på ett sådant sätt på grund av att ekonomibyggnader saknas?

Landstinget har ju här genom överenskommelse med Kungl. Maj:t lämnat egendomen till ett pris, som är 161 000 kronor lägre än inköpssumman. Jag tycker då att det borde ha funnits förutsättningar att redan nu besluta om den delen av försöksgården, som avser driftsbyggnaden, så att den som skall förvalta fastigheten de närmaste åren kan förvalta den rationellt. Det är därför vi som ha reserverat oss inom utskottet ha ansett, att det varit skäl för riksdagen att redan nu ta ställning till denna fråga.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 30 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 26 januari 1951 dagtecknad proposition, nr 30, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till

1) vägtrafikförordning;

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

2) lag om straff för vissa trafikbrott;

3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik; och

4) lag angående ändrad lydelse av 2 och 18 §§ lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon;

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

5) förordning om ändring i vissa delar av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22); samt

6) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

dels ock föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till

7) förordning angående ändrad lydelse av 1, 2 och 5 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 33 av herr *Petersson, Emil*,

nr 156 av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Nilzon, Ivar*,

nr 302 av herr *Elofsson, Nils*,

nr 303 av herr *Heiding m. fl.*,

nr 313 av herrar *Lindblom och Weiland*,

nr 314 av herr *Lindblom m. fl.*,

nr 315 av herr *Pålsson m. fl.*,

nr 316 av herr *Björck m. fl.*,

nr 317 av herr *Persson, Ivar*,

nr 318 av herr *Cassel m. fl.*,

nr 319 av herr *Cassel*,

nr 320 av herr *Näslund* och

nr 321 av herr *Lundqvist m. fl.* samt

inom andra kammaren:

nr 47 av herrar *Nyberg* och *Persson* i Svensköp,

nr 202 av herr *Onsjö m. fl.*,

nr 400 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp,

nr 401 av herr *Nilsson* i Göteborg,

nr 402 av herr *Jansson* i Kalix m. fl.,

nr 414 av fru *Sandström m. fl.*,

nr 415 av herrar *Edström* och *Dickson*,

nr 416 av herrar *Edström* och *Dickson*,

nr 417 av herr *Norup m. fl.*,

nr 418 av herr *Ståhl*,

nr 419 av herr *Hæggbloom m. fl.*,

nr 420 av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl.,

nr 421 av herr *Wiklund* i Stockholm,

nr 422 av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Forsberg*,

nr 423 av herr *Widén m. fl.*,

nr 424 av herr *Widén m. fl.*,

nr 425 av herr *Håstad*,

nr 426 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl.,

nr 427 av herr *Sköldin*,

nr 428 av herr *Bergstrand*,

nr 429 av herr *Nilsson* i Göteborg och

nr 430 av herr *Hagård*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet gjort vissa uttalanden beträffande den kungl. propositionen och de i ämnet väckta motionerna, varefter utskottet hemställt,

A. att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 313, I: 314, I: 320, II: 414, II: 417, II: 422 och II: 427 — i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke funnit skäl att i anslutning till de vid propositionen nr 30 fogade förslagen till vägtrafikförordning, förordning om ändring i vissa delar av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) samt förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. göra andra uttalanden än utskottet i förevarande utlåtande upptagit;

B. att riksdagen måtte — med avslag å motionerna II: 416 och II: 420 samt under förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om straff för vissa trafikbrott — för sin del antaga förslaget med de ändringarna, att 3 § erhöles den ändrade lydelse, som under punkten angivits, och att 6 § utginge;

C. att riksdagen måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik,

2) lag angående ändrad lydelse av 2 och 18 §§ lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon samt

3) förordning angående ändrad lydelse av 1, 2 och 5 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt;

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

D. att motionen II: 316 måtte i vad den avsåge trafikbroschyr anses besvarad genom en av utskottet i utlåtandet lämnad redogörelse samt i övrigt icke föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning beträffande möjligheterna att å cyklar med hjälpmotor bereda lättnader i vissa av utskottet angivna hänseenden;

F. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionen II: 421 till 1949 års trafiknykterhetsutredning för att motionen måtte övervägas vid fullgörandet av utredningens uppdrag;

G. att motionerna I: 302, I: 303, I: 315, I: 317, I: 319, I: 321, II: 400, II: 401, II: 402, II: 418, II: 419, II: 423, II: 424, II: 426, II: 428 och II: 429, i den mån de ej beaktats genom vad utskottet under A. och E. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

H. att motionerna I: 33, I: 156, I: 318, II: 47, II: 202, II: 415, II: 425 och II: 430 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet funnos fogade ett flertal reservationer.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **NORMAN**: Herr talman! Med avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 30 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A på följande sätt:

Först föredragas i den ordning, vari de i utlåtandet förekomma, utskottets yttrande under rubriken »Sammanfattning» samt utskottets under överrubriken »Förslaget till vägtrafikförordning» gjorda uttalanden beträffande den föreliggande kungl. propositionens detaljer och i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets nyssnämnda uttalanden blivit på angivet sätt genomgångna, föredrages utskottets hemställan i punkten A.

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

Vid föredragningen av utskottets uttalanden må texten ej behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet med den antagna föredragningsordningen föredrogs nu

Punkten A.

Utskottets yttrande under rubriken »Sammanfattning».

Under denna rubrik hade utskottet anfört bland annat:

»De genom propositionen framlagda förslagen synas i princip utgöra en tidsenlig reglering av vägtrafiken och därmed sammanhängande förhållanden. Vidare kunna förslagen såsom helhet betraktade sägas tillgodose å ena sidan allmänhetens intresse av enkelhet samt å andra sidan domstolars och andra myndigheters behov av att hithörande bestämmelser bli juridiskt hållbara. Utskottet tillstyrker därför, att propositionen lägges till grund för lagstiftning i ämnet.»

Beträffande sammanfattningen hade reservation anmälts av herr *Sten*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *STEN*: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande har jag anmält en blank reservation beträffande sammanfattningen. Däri ligger, att jag har några ord att anföra om förarbetena till denna lag och att jag icke oreserverat kan biträda utskottets utlåtande i fråga om sammanfattningen.

Jag har funnit under 15 års tid, att andra lagutskottet är ett bra utskott med bra ledamöter och bra ärenden, men denna Kungl. Maj:ts proposition nr 30 vid årets riksdag har varit något slags främmande fågel i detta utskotts trevna lokaler. Jag funderade länge på vad anledningen till detta förhållande kunde vara. Jag tror att jag fann huvudanledningen, när jag kom att ur en viss synpunkt ta del av den till grund för propositionen liggande utredningens sammansättning.

Som kammaren finner av propositionen nr 30 utgjordes denna utredning av 1944 års trafikförordningssakkunniga. Tittar man på noten på s. 82 i propositionen, finner man att utredningen har bestått av en ordförande, som har varit expeditionschef i kommunikationsdepartementet, vidare — jag fortsätter utan att ange några namn — av en överstelöjtnant, tydligen hemmahörande i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, en trafikpolisintendent, en som numera är direktör för Kungl. automobilklubben, en droskägare, en folkskollärare, som är engagerad i ledningen för en av våra motororganisationer, samt en ombudsman för automobilförarna inom vederbörande fackförbund. Man har sålunda betraktat detta såsom utslutande en angelägenhet för experter, alltså för trafiktekniker, för poliser och för andra ämbetsmän. Jag fäster kammarens uppmärksamhet på att i denna utredning, som rör ett viktigt område av intresse för hela svenska folket, har det icke funnits någon företagare, någon representant för det näringsliv som transportväsendet skall tjäna. Där har icke funnits någon jordbrukare, som måste betjäna sig av de allmänna vägarna några tiotal eller hundratal meter för att kunna sköta om sitt hemman och som har haft kännedom om de förhållanden, som man har stött på i utskottsarbetet. Där har icke funnits någon representant för de arbetare — jag antar att de uppgå till hundratusental i detta land — som äro tvungna att anlita ett eller flera trafikmedel varje dag mellan sina hem och sina arbetsplatser.

Jag konstaterar alltså, att detta förordningsförslag — om man undantar vissa remissinstanser — inte har kommit under någon vanlig svensk medborgares ögon, förän kommunikationsministern skulle ta ställning till detsamma och utforma sina yttranden till de olika paragraferna. Detta är grundfelet med det här ärendet. Jag skall inte ingå på data, beträffande var ansvaret ligger i detta avseende. Den departementschef, som har avlämnat propositionen, har ansvar för utredningens sam-

mansättning blott när det gäller en komplettering på en punkt. Det är så mycket märkligare, att det har tillgått på detta sätt — med fullständigt bortseende från det sunda bondförnuftet — när hans tre närmaste föregångare, om jag minns rätt, ha utgjorts av lantbrukare ur olika politiska partier. Jag skall emellertid inte efterforska var det närmare ansvaret ligger, fastän folkskollärarens mantalsskrivning i Borlänge möjligen kunde ge en viss ledning därvid.

Den blanka reservationen gäller även den sammanfattning i utskottets utlåtande, som vi nu behandla. Denna är mycket kort, och jag skall be att få läsa upp den. Kammarens ledamöter finna den på s. 80 i andra lagutskottets utlåtande. Där heter det: »De genom propositionen framlagda förslagen synas i princip utgöra en tidsenlig reglering av vägtrafiken och därmed sammanhängande förhållanden. Vidare kunna förslagen såsom helhet betraktade sägas tillgodose å ena sidan allmänhetens intresse av enkelhet samt å andra sidan domstolars och andra myndigheters behov av att hithörande bestämmelser bli juridiskt hållbara. Utskottet tillstyrker därför, att propositionen lägges till grund för lagstiftning i ämnet.»

Jag vill fråga kammarens ledamöter, med vilket fog man kan tala om enkelhet då det är fråga om en författning, som omfattar 56 sidor utom registret och 78 paragrafer utom övergångsbestämmelserna. Det skulle inte innebära någon större överdrift än den utskottet gör sig skyldigt till i detta totalomdöme, om man skulle säga, att denna förordning i sin detaljrikedom, med sina siffror och sina tekniska termer snarare är ett skolexempel på hur en lag för hela svenska folket icke skall se ut. Det är betecknande, att innan utskottet kom till slutet ägnade man en viss uppmärksamhet åt hur man skulle gå till väga för att vid var och en av alla dessa paragrafer få en katekes med svar på frågan: Vad är det?

Jag skulle vilja hänvisa till s. 69—72 för att illustrera mitt omdöme. Där ha tre korta moment ersatts med nya, spalt

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

upp och spalt ned, och man frågar sig då: Hur skall denna förordning en gång se ut i rent tekniskt avseende, sedan man matat in dessa förändringar i densamma?

Enligt den nu antagna föredragningsordningen lär det inte vara tillåtet att, såsom jag först tänkte mig, avbördas sig allt vad man har att säga i en följd och sedan endast ställa yrkanden vid de olika paragraferna, utan man får lov att återkomma vid dessa.

Nu måste jag tillägga inför paragrafbehandlingen — trots det höga betyg som jag nyss gav utskottet och därmed alla mina kamrater i detsamma — att det just i detta fall har visat sig även i andra lagutskottet under behandlingen av propositionen, att svenska arbetares och svenska jordbrukares utpräglade tekniska intresse tyvärr har lett till det betraktelsesättet, att vart och ett ord som utgår ur Kungl. automobilklubbens och Svenska vägföreningens mun betraktas såsom en körriktningvisare för vårt tänkande och handlande i dessa frågor. Det är därför som jag har varit nödsakad inte endast att på några punkter reservera mig, utan även att på detta sätt revoltera gent emot denna proposition och denna förordning.

Jag ber sedan att få återkomma under paragraferna 8 och 29.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på det som herr Sten började med, nämligen att de långvariga och omfattande utredningsarbeten som ha föregått detta lagstiftningskomplex inte ha företagits av kommittéer med den rätta sammansättningen. Den enda jag skulle vilja försvara i detta sammanhang är skolläraren — det är kanske därför att jag själv är skollärare. Han har nämligen nedlagt ett mycket intresserat arbete på trafikundervisningens område, och jag skulle tro att det är på grund därav som han har varit engagerad i detta sammanhang.

Hur det nu må vara med dessa sakkunniga och deras större eller mindre olämplighet, ha de i alla fall kommit fram till ett mycket gott resultat, och

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

det har utskottet uttryckt i sin sammanfattning. Herr Sten var inte belåten med den heller. Jag kan erkänna, att vi ha knyckt idén ur remissyttrandena. Det är någon eller några av de stora näringsorganisationer, vilkas medverkan herr Sten efterlyste, som har gett oss impulsen till att fälla det omdöme som innehålls i sammanfattningen.

Herr Sten menade, att detta ärende var en främmande fågel i andra lagutskottet. Jag är av rakt motsatt mening. Vi ha sällan haft något ärende i andra lagutskottet, där alla ledamöterna varit så sakkunniga som de ha varit här. Vi ha nedlagt ett mycket intresserat och långvarigt arbete. Vi började i slutet av februari, och sedan dess har denna fråga fångat vårt intresse under hela våren. Vi ha visserligen stuckit emellan med en del andra ärenden för att kunna mata fram litet arbetsmaterial till riksdagen, men vårt intresse för detta spörsmål har aldrig slappnat. Jag kan nog utan överdrift säga, att vi ha nedlagt ett inte bara tidskrävande utan noggrant och, som jag sade, sakkunnigt arbete.

Den enda osakkunniga har varit ordföranden! När vi började hade jag en bestämd uppfattning bara i en enda punkt, men den uppfattningen har inte kommit till uttryck i utskottets utlåtande.

Ledamöterna i övrigt ha haft verklig sakkunskap. En av ledamöterna har varit med i trafiksäkerhetskommittén, som ju inte direkt står bakom utredningsarbetet men som har samarbetat med trafikförfattningssakkunniga, och hans erfarenheter och kunskaper ha vi haft stor hjälp av. Vi ha haft mycket intresserade jordbrukare, som ha vetat precis på pricken hur den ena eller andra bestämmelsen skulle verka för jordbrukets vidkommande. Så gott som alla ledamöter kunde köra bil och visste från början vad som lämpligen borde stå i författningarna.

Jag tror, att herr Stens omdöme både om författningarna, som vi ha behandlat, och om utskottets främlingskap för denna lagstiftning är mycket personligt och får stå för hans egen räkning. De övriga

ledamöterna i utskottet vilja nog inte understryka någonting av vad han sagt. Det framgår ju också av att vi, utom herr Sten, enhälligt vågat ge det betyg som herr Sten var så missbelåten med.

Vi ha i detta fall haft tillgång till ett rikhaltigt utredningsmaterial. Vi ha också fått många synpunkter som framkommit i olika motioner. Jag har den uppfattningen, att ledamöterna från början i stort sett ha haft sina bestämda meningar om det ena och det andra, och när vi nu ha kommit till ett resultat, ha vi ju kunnat samla större delen av utskottet kring vad vi här förorda. Det är ganska naturligt, att det förefinns skiljaktiga meningar i detaljer. Såsom herr Sten nämnde skola vi emellertid inte diskutera dessa olika meningar nu utan i denna lilla principdebatt hålla oss kring utskottets yttrande under rubriken »Sammanfattning».

Vi ha föreslagit vissa avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Dessa avvikelser ha samlat de flesta av utskottets ledamöter, och jag tror att vi i dessa fall ha på ett — jag vågar nästan säga det — lyckligt sätt kunnat tillgodose de motsatta intressen, som här ha gjort sig gällande: å ena sidan trafiksäkerhetens krav och å andra sidan näringslivets, framför allt jordbrukets, intresse att inte bli bundet av alltför snäva bestämmelser.

Mitt betyg blir således rakt motsatt mot herr Stens. Det var ett bra förslag vi fingo, och genom utskottets arbete har det inte blivit sämre.

Herr Sten menade, att detta komplex av regler var alltför omfattande för att kunna ge uttryck åt någon klarhet och enkelhet. Men en författning kan väl vara både klar och enkel fastän den innehåller många bestämmelser. I det nu föreliggande lagförslaget ha nu inarbetats både vägtrafikstadgans bestämmelser och motorfordonsförordningens bestämmelser, och jag tror att detta mycket bidrar till att allmänheten lättare skall ha möjlighet att sätta sig in i alla olika spörsmål. Det till författningen fogade registret bidrar också till att skapa klarhet och reda. Man kan där genast ta reda på var den eller den

frågan står, som man just för tillfället är intresserad av i trafikhänseende.

Jag vill därtill understryka vad som för mig är särskilt glädjande, nämligen att hänsyn här har tagits till internationella bestämmelser. Man har strävat efter att i görligaste mån få till stånd en överensstämmelse med vissa länders trafikregler av olika slag, och särskilt värdefullt förefaller mig vara det samarbete, som här har inletts med de övriga nordiska länderna, ett samarbete, som inte är avslutat och varigenom man kan räkna med att så småningom kunna komma fram till större samstämmighet i fråga om trafikreglerna än man nu kunnat göra. Full samstämmighet kan man tyvärr aldrig uppnå, då vi ha kvar den ur denna synpunkt olyckliga vänsterregeln, men när riksdagen inte begagnade sig av den möjlighet, som den hade under krigsåren, att besluta om en ändring i detta avseende, få vi väl i en överskådlig tid gå för oss själva härvidlag — jag tillägger ordet »tyvärr».

Att det är betydelsefullt att vi få en trafikförfattning, som bättre överensstämmer med tidens förhållanden, förefaller mig vara alldeles självklart. Men nu göra inte reglerna alltsammans. Någon hundra procentig trafiksäkerhet kunna vi naturligtvis aldrig uppnå, utan vi måste räkna med att den kulturens välsignelse, som vi ha i de moderna trafikmedlen, kräver sitt offerväsen. Och se vi på hur utvecklingen här gestaltar sig, är den beklämmande. Jag har här några siffror från i fjol: 571 döda, 2 000 invalider, 6 000 skadade på olika sätt; den materiella skadeverkan är väl litet svårare att uppskatta i siffror, men jag skulle tro att olyckorna vållat skador för närmare 200 miljoner än 100 miljoner kronor.

Det är mycket betydelsefullt att vi få tidsenliga trafikregler, men det är ännu mer betydelsefullt att vi lära oss att följa dessa trafikregler. Enbart reglerna ge inte det vägvett, som behövs, utan därtill fordras ett oavbrutet intresse att inplantera hos människorna nödvändigheten av att alla här känna sitt ansvar.

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

Den där katekesen, som jag tyckte herr Sten talade ganska ringaktande om, tror jag blir av stort värde i detta fall. Jag vill uttrycka den förhoppningen att den skall komma till stånd, såsom vi tänkt, genom Nationalföreningens åtgärder i samverkan med myndigheterna. Och skulle jag ha någon särskild önskan i detta fall, skulle det vara att våra bestämmande myndigheter bli så intresserade för denna verksamhet, att de finna någon utväg att även ekonomiskt understödja den. De små dagliga trafikregler, som vi få höra i radio, äro mycket bra; de böra fortsätta och de böra kanske kompletteras. Undervisningen i skolorna bör intensifieras, och över huvud taget bör propagandan för ökad trafiksäkerhet intensifieras i olika avseenden. Jag räknar med såsom en följd av att vi nu er hålla nya bestämmelser, att vi få en sådan utökad och kraftigare propaganda, och sedan är det bara att önska att vi uppnå bästa möjliga resultat av det samspel, som här behövs mellan regler och medborgarnas kunnighet och medborgarnas ansvar i de allvarliga frågor, som det här egentligen gäller.

Jag hemställer nu närmast, herr talman, att kammaren måtte godkänna det nu föredragna förslaget i utskottets utlåtande.

Herr CASSEL: Herr talman! Det är med djupaste beklämning som man ser, hur den moderna trafiken för varje dag kräver allt fler offer. Det går en jämn ström av skadade och dödade människor från våra gator och vägar till våra sjukhus och våra bårhus. Vi ha här i riksdagen inte rätt att med likgiltighet betrakta detta förhållande, utan vi få ta vår del av ansvaret och se till, att någonting verkligen blir gjort på detta viktiga område.

Jag vill göra gällande, att utvecklingen just i dessa dagar är skrämmande. Alldeles nyss fingo vi siffrorna från Trafikförsäkringsföreningens statistik, och de visa att under april månad i år inträffade över 7 600 trafikskador — alltså så-

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

dana fall, där försäkringsbolagen hade att utbetala ersättning. I april förra året var motsvarande siffra endast 3 200. Under ett år ha sålunda Trafikförsäkringsföreningens skadefall stigit med 136 procent. Man förstår ju vart detta skall baka hän. År 1949 hade vi enligt Trafikförsäkringsföreningens statistik 41 000 trafikskador, år 1950 hade vi 57 000 skador, och man räknar på ansvarigt håll, att om det fortsätter som det har gjort i år, komma vi upp till den fullständigt enorma siffran av 100 000 trafikskador under år 1951.

Om vi skulle bruka vår fantasi och tänka oss litet grand in i vad som kommer att inträffa, ifall inte en radikal förändring kommer till stånd, skulle vi, som utskottsordföranden redan nämnt, få räkna med att på våra vägar under ett år framåt från och med i dag komma omkring 600 personer — alltså fyra gånger så många människor som denna kammarens sal rymmer — att släppa till livet i trafiken. En fjärdedel av dem komma att vara barn under tio år. Vi komma att få föra 20 000 personer till våra lasarett och sjukhus — alla bli inte kvarliggande, men alla måste i första hand vårdas på sjukhus. Vi få 2 000 svårt skadade, varav många bli invalider för hela livet. Och vi komma, som utskottsordföranden sade, att få räkna med en indirekt och direkt kostnad för trafikolyckorna på bortemot 200 miljoner kronor.

Trafikolyckorna äro ett samhällsont och ett betydande samhällsont. Jag vill ha detta sagt för att vi vid de överläggningar angående detaljer i vägtrafikstadgan, som nu skola börja, skola göra klart för oss, vilket utomordentligt ansvar det vilar på dem, som utforma lagreglerna. Det är mycket som skall till, om man vill nå fram till trafiksäkerhet — upplysning och propaganda, undervisning i skolorna, undanröjande av farliga trafikfallor på vägarna, en hyggligare och bättre fordonspark och klara och väl genomtänkta trafikregler.

När man skall utforma trafikreglerna, har man inte rätt att visa sig så tillmötesgående mot den ena eller andra grup-

pen av trafikanter, att man går för långt. Den frihet, som man ger vissa trafikanter, motsvaras nämligen av ökad risk för andra vägfärdande, och staten har inte rätt att genom tillmötesgående mot vissa enskilda utsätta andra trafikanter för ökade risker att bli skadade till liv och lem i trafiken.

Nu är det så på trafiksäkerhetens område, att det inte finns något universalmedel, som kan användas under alla förhållanden. Kampen mot trafikolyckorna måste samtidigt föras på många olika fronter, och man måste nödvändigtvis vidta en serie olika åtgärder, som var och en för sig kan synas ganska blygsam och ge mycket små resultat. Men tillsammans kunna dessa åtgärder ge en viss effekt.

Det finns anledning att ha detta i minnet, inte minst när vi nu stå inför arbetet med utformandet av trafikreglerna. Så snart det föreslås en regel, som på något sätt inskränker friheten till förmån för trafiksäkerheten, ja, då komma alla de som bli berörda av regeln att säga, och säga ganska högt: »Detta förbud är onödigt. Det kommer inte att hindra några olyckor att tala om. Olyckorna bero på helt andra omständigheter.» Vi böra inte låta lura oss av sådana invändningar. Det finns intet Columbi ägg, det finns ingen patentmedicin, som i ett slag skulle kunna vända situationen. Vi få nöja oss med små resultat av varje åtgärd, och vi få söka vinna vårt mål genom att i stället vidta många små åtgärder. Man får plocka en procent här och en procent där, på samma sätt som man plockar blåbär i skogen.

Med detta vill jag inte ha sagt, att man skall försöka klavbinda trafiken genom en serie stela regler. Vi behöva en snabb och effektiv vägtrafik i vårt land, men vi måste också ha en disciplinerad trafik, en trafik, där det inte sker en enda olycka så att säga i onödan, där slarvet, nonchalansen, drumligheten och dumdristigheten inte tillåtas spela ödesdigra roller.

Det förslag till vägtrafikstadga, som nu ligger på kammarens bord, har enligt min mening stora förtjänster. Det innebär ett stort steg framåt. Det är redigt

och klart avfattat och talar ett språk. Men ur trafik säkerhetssynpunkt finns det dock anledning till någon kritik. Det finns, såvitt jag förstår, områden, där utskottet valt att lämna trafikanterna vidsträckt frihet, men där valet utsätter trafik säkerheten för faror, som man kunnat och bort undvika.

Jag ber, herr talman, att i den fortsatta debatten få återkomma till de punkter som jag särskilt syftar på.

Häri instämde herr *Lundqvist*.

Herr **BJÖRCK**: Herr talman! Jag kan i mycket instämma i vad herr Cassel här anför. Han är ju särdeles sakkunnig i dessa frågor, eftersom han varit sekreterare i den år 1945 tillsatta trafik säkerhetskommittén, som avlämnade sitt betänkande år 1948.

Det förslag till vägtrafikförordning m. m., som nu ligger på riksdagens bord, har emotsetts med stort intresse av såväl motorförare som andra vägtrafikanter. Det är en fråga, som angår oss alla — vi äro ju alla trafikanter, mer eller mindre. Även om vi inte föra något slag av fordon, måste vi ändå alltemellanåt passera gator och vägar. Vi hoppas därför, att förslaget skall medverka till att åstadkomma något bättre trafik kultur, framför allt när det gäller motortrafiken, än den som nu alltför ofta kommer till synes på våra gator och vägar.

Att nu rådande förhållanden äro allt annat än tillfredsställande se vi dagligen exempel på genom trafikolyckor, de flesta förorsakade genom ansvarslös och vårdslös framfart med bilar och motorcyklar. Enligt uppgifter från försäkringsbolagen för motorfordon uppgick antalet anmälda skador år 1950 till 56 922, antalet skadade personer till 6 488 och antalet dödade till 321. Dessa uppgifter angående dödade och skadade avse endast personer, som voro försäkrade. Enligt nu i dagarna inkomna uppgifter från statistiska centralbyrån uppgick antalet vid trafikolyckor år 1950 dödade personer till 571, och den siff-

Förslag till vägtrafikförordning m. m.

ran ligger ändå i underkant enligt de upplysningar jag fått från den tjänsteman vid centralbyrån, som jag talade med; byrån har ännu inte fått in alla uppgifter, som den räknar med, och därför torde antalet i trafiken dödade personer under föregående år kunna uppskattas till 600 — en alldeles för hög siffra.

När man tar del av dessa siffror, frågar man sig, om våra myndigheter och vi själva, riksdagsledamöterna, gjort vad som är möjligt för att söka komma till rätta med de problem, som här föreligga. Det är ju inte tillräckligt — det veta vi litet var — att endast utfärda lagar och förordningar, hur välmotiverade dessa än må vara, utan vi måste också vidtaga åtgärder för att så långt möjligt kontrollera att lagarna respekteras och efterlevas.

Frågan om åtgärder i syfte att öka trafik säkerheten upptogs först av 1945 års riksdag, som i anledning av motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t i april 1945 begärde en allsidig utredning av de problem, som då förelågo. Det torde vara av intresse att se, hur riksdagen för sex år sedan såg på dessa problem. Jag tillåter mig därför, herr talman, att citera några rader av vad riksdagen i nämnda skrivelse i april 1945 anförde. Riksdagen sade där bl. a.: »Det har långt tidigare påvisats, vilka ofantliga kostnader trafikolyckorna draga med sig i form av sjukvård, polisövervakning och domstolsarbete. Men även rent humanitärt sett påkallas uppenbarligen betydligt kraftigare åtgärder för att bringa den nödiga upplysningen om trafikens vådor.» Så skrev riksdagen i april 1945.

I de motioner, som lågo till grund för riksdagens beslut vid detta tillfälle, sades det bl. a.: »Sakkunniga och ansvarskännande instanser hävda med skärpa, att trafikolyckorna i vårt land kommit att bli en invalidiserande folksjukdom med sådana förödande sociala och ekonomiska skade- och följdverkningar, att planmässiga och snabba, förebyggande och tillbakaträngande åtgärder måste vidtagas, i syfte att hindra den pågående utvecklingen på detta område.»

Ang. obligatorisk hastighetsmätare å vissa bilar.

Om detta kunde sägas år 1945, har man ännu större anledning att säga det samma i dag — sex år senare — såsom förhållandena på detta område utvecklats de senaste åren.

Det framgår av tillgänglig statistik, att såväl skadorna på fordon som dödsolyckorna på grund av motortrafiken mer än fördubblats sedan år 1945. Detta bör, såvitt möjligt, ej få fortsätta. Man måste också göra allt vad som är möjligt för att söka bryta den föreställningen, som torde vara rätt allmän bland många, att trafikolyckorna äro ett nödvändigt ont, som det egentligen inte går att göra någonting åt.

Herr talman! Jag tillåter mig med hänsyn till vad jag sade i början av mitt anförande och vad herr Cassel liksom herr Sten här anført att sluta med dessa ord och ber att få återkomma vid behandlingen av § 23, på vilken punkt jag jämte fem ledamöter av kammaren väckt en motion.

Efter härmed slutad överläggning godkändes utskottets yttrande i nu ifrågavarande del.

Utskottets under överrubriken »Förslaget till vägtrafikförordning» gjorda uttalanden.

Utskottets yttrande beträffande 1 § 3 och 4 mom. samt 3 § 1 mom. e) och h).

Godkändes.

Ang. obligatoriska hastighetsmätare å vissa bilar.

Utskottets yttrande beträffande hastighetsmätare.

Under rubriken »Hastighetsmätare» hade utskottet anført:

»Det har inom utskottet ifrågasatts, huruvida icke hastighetsmätare borde göras obligatorisk beträffande bil, för vilken i 56 § föreskrives begränsad hastighet.

Enligt utskottets mening är hastighetsmätaren ur trafiksäkerhetssynpunkt av mindre framträdande betydelse än korriktionsvisaren. Med hänsyn härtill

och till de kostnader och svårigheter, som kunna uppkomma för ägare av bilar, som icke ha brukbar hastighetsmätare, anser utskottet, att sådan mätare åtminstone icke för närvarande bör göras obligatorisk.»

Vid 3 § 1 mom. av förevarande förordningsförslag hade reservation avgivits av herrar *Forstlund, Bengtson, Hellbacken* och *Nilsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort förorda, att hastighetsmätare föreskrevs som obligatorisk beträffande bil, för vilken enligt 56 § gällde hastighetsbegränsning.

Herr BENGTON: Herr talman! Den reservation, som avgivits vid denna paragraf, är givetvis inte av någon avgörande betydelse, men den får ses som ett led i strävandena att skapa ökad säkerhet i trafiken. Reservationen gäller en utrustningsdetalj; den går ut på att hastighetsmätare skall föreskrivas som obligatorisk beträffande vissa fordon. Det finns också åtskilliga andra paragrafer, som gälla utrustningen på fordonen, och jag skulle vilja säga några ord om de olika faktorernas — d. v. s. människornas, fordonens och vägens — betydelse ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Kommunikationernas betydelse för vårt näringsliv har redan belysts, och jag vill endast tillägga, att det har skett en väldig ökning av fordonens antal. Det är därför befogat att vidta varje liten åtgärd, som kan medföra ökad trafiksäkerhet. Antalet personbilar var år 1936 i runt tal 109 000 och är nu omkring 252 000, antalet bussar var år 1939 omkring 3 900 och är nu omkring 7 500, antalet lastbilar var år 1939 omkring 42 000 och är nu omkring 84 000, och antalet motorcyklar har stigit mycket starkt från omkring 45 000 år 1939 till omkring 212 000; det är att observera att bara sedan år 1949 har antalet motorcyklar ökat från omkring 172 000 till omkring 212 000.

När det gäller utformandet av vägtrafikförordningen är det klart att vi måste tänka på att utfärda bestämmelser, som inte onödigtvis verka hindrande för

Ang. obligatorisk hastighetsmätare å vissa bilar.

kommunikationsmedlen, men å andra sidan är det också ett oeftergivligt krav att vidta alla tänkbara åtgärder för att skydda människoliv och egendom. Trafiksäkerhetens krav få inte eftersättas för att man eventuellt genom en hög hastighet skall kunna vinna några sekunder eller för att man skall kunna spara någon krona genom att underlåta att vidta någon säkerhetsåtgärd.

Vad beträffar trafiksäkerheten är det dock att observera, att det är förarens omdöme och kondition, som har den ojämförligt största betydelsen. År 1947 företogs en undersökning av Trafikförsäkringsföreningen som gick ut på att poängsätta de faktorer, som hade den största andelen i skulden till de olika olycksfallen. Man betonade särskilt i undersökningen, att man inte strävat efter att lägga någon alltför stor skuld på förarna, utan man säger tvärtom på följande sätt, när man kommer fram till resultatet om var skulden till största delen ligger: »Det är under sådana förhållanden märkligt, att vi, trots att vi på intet sätt sökt övervärdera människans andel i olyckornas orsaker, kommit till det resultatet, att ca 90 % av fallen bottna i fel hos människan. Endast de återstående 10 % falla å faktorerna vägen och fordonet med ungefär hälften på vardera.»

Därav kunna vi dra den slutsatsen, att även om vi vidta en hel del åtgärder för att förbättra fordonen, är det inte detta som har den största betydelsen, utan det är givetvis hur förarna komma att sköta sin uppgift. Därför kan man säga, att varken yrkandet i den på denna punkt avgivna reservationen eller yrkandena i andra reservationer, som avse utrustningen på fordonen, har någon avgörande stor betydelse, men dylika åtgärder höra givetvis vidtas, om bättre trafiksäkerhet därigenom kan uppnås.

Det råder naturligtvis stor skillnad i fråga om skickligheten hos olika personer att föra fordon eller att på annat sätt ta sig fram i trafiken. Det finns då vissa personer, som förföljas av en s. k. sländig otur. Det beror i många fall på att vederbörande inte bar den snabba

reaktionsförmåga, som skulle behövas för att ta sig fram i trafiken. Detta kan man inte göra så mycket åt, utan man har närmast att mana till försiktighet och nöja sig därmed.

Beträffande människans andel i skulden till trafikolyckorna skulle jag vilja säga, att det finns vissa personer som medvetet nedsätta sin förmåga att färdas i trafik men ändå ge sig ut på gator och vägar; jag tänker givetvis på rattfylleristerna. Det finns ingen anledning att ytterligare tala om den saken i detta sammanhang; det är tillräckligt med vad utskottet på den punkten skrivit om att vi ha att avvakta närmare åtgärder.

Här ha redan belysts de stora olycksfallsrisker, som i olika avseenden föreligga. Jag skall inte ytterligare tala därom i annan mån än att jag säger, att en siffra på 571 dödsfall under ett år innebär, att det under en tioårsperiod skulle dödas lika många människor som invånarantalet i en stad av Lysekils, Lindesbergs eller Piteås storlek. Inför dessa skrämmande siffror kan man fråga sig: Hur skall det gå i fortsättningen med en alltmer ökad trafik?

Vad beträffar behandlingen av den reservation, som är avgiven på den punkt det här är fråga om, vill jag påpeka att § 56 lyder på följande sätt: »Buss eller lastbil får icke föras med högre hastighet än 60 kilometer i timmen. Inom tätbebyggt område får dock hastigheten icke överstiga 40 kilometer i timmen.»

Detta står i början på paragrafen, och sedan föreskrives på en hel del punkter, att hastigheten i olika fall skall begränsas. Jag tycker att det är ganska egenomligt att begära, att en förare skall kunna bedöma hastigheten utan att ha någon hastighetsmätare på fordonet. Vi veta ju att det är mycket svårt att bedöma hastigheten. Vi ha hört vittnen vid våra domstolar, som lämnat ytterst motstridiga uppgifter i detta avseende. Det finns nämligen inte någon möjlighet att kunna bedöma en hastighet. Även vana bilförare ha svårt att avgöra, hur fort en bil eller en motorcykel kört på vägen. Den, som kör bil, har också en viss benägenhet att driva upp hastigheten

Ang. obligatorisk hastighetsmätare å vissa bilar.

utan att märka det, om han kör på en jämn och bra väg, och folk blir ofta förvånade, när de få höra att de haft en mycket högre hastighet än de själva tänkt sig.

Reservanterna förorda, att hastighetsmätare skola föreskrivas som obligatoriska beträffande sådana fordon, för vilka en viss maximerad hastighet är stipulerad. Man säger då, att det ändå kommer att ske överträdelser av hastighetsförbudet, eftersom hastighetsmätarna i och för sig inte hindra vederbörande att köra fort. Ja, häremot kan den invändningen göras, att i en buss kunna passagerarna granska hastighetsmätaren och kanske bli vittne till att föraren kör fortare än han har rätt till. Det kan också finnas personer på andra fordon, som göra samma iakttagelse.

Om det inte föreskrives, att det skall finnas en hastighetsmätare på ett fordon, kan då verkligen en människa ställas till ansvar? Om det är föreskrivet, att föraren inte får köra fortare än 60 kilometer och han har kört 65 kilometer, kan man då begära att han utan att ha ett instrument, på vilket han kan avläsa hastigheten, skall kunna avgöra, att han endast håller denna hastighet på 60 kilometer? Jag får verkligen säga, att nog är det väl rimligt, om nu föreskrifter utfärdas om vissa begränsningar i fråga om hastigheten, att grundförutsättningen härför är att det på bilen måste finnas ett instrument, som kan säga vederbörande, hur hög fart han håller. Att utfärda föreskrifter om hastighetsbegränsningar utan att samtidigt stipulera att hastighetsmätare skall finnas, det tycker jag är en ganska underlig logik.

Jag ber, herr talman, med denna motivering få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid denna paragraf.

Herr NORMAN: Frågan om hastighetsmätare har diskuterats. För närvarande finnas inga bestämmelser, som föreskriva sådana. Trafikförfattningssakkunniga ha diskuterat spörsmålet, men

när de vägde de olika synpunkterna mot varandra, kommo de till den uppfattningen, att de icke ansågo sig böra förorda en sådan bestämmelse. En av dess ledamöter vill emellertid ha den, kanske inte så mycket ur trafiksäkerhetssynpunkt som ur den synpunkten, att det i de anställda chaufförernas intresse krävdes en hastighetsmätare, så att de verkligen skulle kunna se att de inte överskredo de hastigheter som äro föreskrivna i 56 §, vilken herr Bengtson här har hänvisat till.

När vi i utskottet prövade frågan, hade vi inte någon motion att taga ställning till, utan det var någon av ledamöterna som tog upp den till diskussion. I det läge, vari frågan sålunda befann sig, ansågo vi oss inte ha anledning att gå längre än vad Kungl. Maj:t hade gjort. Vi togo också hänsyn till det faktum, att så vitt vi kunde få upplysning i saken funnos hastighetsmätare icke föreskrivna i någon utländsk författning.

I detta sammanhang har diskuterats innehållet i 1949 års konvention på detta område. Inte heller i denna talas det om nödvändigheten av hastighetsmätare. Ett åläggande för vissa bilägare, alltså för dem som föra lastbil och andra tyngre fordon, för vilka det är stadgat begränsad hastighet, att skaffa hastighetsmätare skulle givevis bli en ekonomisk tunga, som utskottets majoritet i varje fall för sin del och i anslutning till den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit, inte har kunnat förorda.

Jag hemställer om bifall till utskottets yttrande.

Herr FORSLUND: Jag skulle bara vilja understryka det av herr Bengtson anförda skälet, att konsekvensen av en lagstiftning om hastighetsbegränsning borde kräva att hastigheten skall kunna kontrolleras av den som kör. Därtill kommer att förekomsten av hastighetsmätare samtidigt skulle kunna verka som en återhållande kraft på den förare, som vill iakttaga den ordning, som åsyftas med denna lagstiftning.

Det har påpekats för mig vilka be-

Ang. obligatorisk hastighetsmätare å vissa bilar.

svårigheter, som äro förenade med de rätt ofta förekommande inspektioner, som polismyndigheterna företaga beträffande hastigheten, om vederbörande bilar sakna hastighetsmätare. Jag har till och med själv varit med i en polisbil, som åkt efter lastbilar och bussar för att kontrollera deras hastighet. Kör föraren då för fort, kan polismannen hejda honom och säga: »Ni kör alldeles på tok för fort. Det kan jag bevisa, ty jag har haft en man bredvid mig vid ratten; han har sett på hastighetsmätaren och han har klart för sig att Ni har överskridit den fastställda maximihastigheten.» Men mannen, som kört den bil vi följt, har inte haft något instrument, som visar att så har varit fallet, och han kan bara säga: »Inte hade väl jag så hög hastighet?»

Nog tycker jag det rent logiskt vore riktigt att införa en bestämmelse om skyldighet att ha hastighetsmätare, och jag skulle här, liksom säkert också i en del andra av de bestämmelser vi komma till, vilja vädja till statsrådet att än en gång överväga, huruvida det inte vore lämpligt att införa ett sådant stadgande i vägtrafikförordningens bestämmelser.

Det förhåller sig ju så, att när riksdagen avger yttrande i detta ärende, är det ingenting som blir fastställt i lag eller förordning i och med riksdagens beslut. Det är bara ett råd som ges till Kungl. Maj:t, och jag hemställer därför, att statsrådet ännu en gång överväger denna sak.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på de uttalanden, som gjorts beträffande förarbetena till propositionen från vare sig herr Sten eller utskottets ärade ordförande. Vad jag kan säga är, att jag som en enkel, praktisk vägfarare har försökt bedöma problemen och med utgångspunkt därifrån lägga fram mina förslag.

Jag skulle kanske till utskottets ledamöter rikta ett tack, emedan jag har intrycket att de retuscheringar, som gjorts

på olika punkter, äro av sådan beskaffenhet att de egentligen inte böra framkalla några större diskussioner. Jag måste medge, att när jag läst igenom utskottsutlåtandet och reservationerna har jag ibland haft intrycket: »Ja, man kan lika gärna göra på det ena som på andra sättet.» Det är fråga om så små differenser, att man kan komma i samvetsnöd huruvida man skall förfara på det ena eller andra sättet.

Därför kan jag inte heller finna någon anledning till att det exempelvis i dag i kammaren skall behöva bli några mera häftiga diskussioner om hur man skall förfara. Jag tyckte att det anförande, som herr Forsslund nyss höll, andades just den förståelse för varandras synpunkter på detta speciella område, som jag tycker är helt naturligt. Och jag skall förvisso — det kan jag försäkra — ytterligare överväga vad som kan vara det riktiga när det gäller de olika bestämmelser som vi nu diskutera.

Anledningen till att frågan om hastighetsmätare har fått den utformning, som har skett i propositionen, är vissa rent praktiska svårigheter. Logiskt ha herr Forsslund och herr Bengtson absolut rätt. Har man bestämmelser för hastighetsbegränsning, skall föraren ha möjlighet, tycker man, att kontrollera sin hastighet. Men å andra sidan har jag tvingats att räkna med det faktum att de flesta lastbilar, enligt de uppgifter jag fått, i närvarande stund inte ha användbara hastighetsmätare. Jag har också undersökt möjligheten att anskaffa hastighetsmätare, men funnit att tillgången är ytterst begränsad. Därför har jag sagt mig, under intrycket av dessa obönhörliga fakta, att man väl måste ta hänsyn till dem och inte här stadga ett åläggande, som det många gånger kanske inte är möjligt att uppfylla.

Det är dessa praktiska svårigheter, som ha föresvävat mig när jag hade att ta ställning till förslaget.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! Jag vill bara säga ett ord till statsrådet.

Ang. bromsutröstning å cykel.

Skulle det inte vara möjligt, när man hör vilka svårigheter det är att anskaffa mätare, att tänka sig en viss övergångstid, som skulle göra det möjligt för berörda parter att skaffa erforderliga mätare? Då hade man stadgandet redan klart, och sedan kunde man under övergångstiden övervinna de praktiska svårigheterna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande i nu föredragna del samt vidare på godkännande av den av herr Forslund m. fl. vid förevarande moment anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets yttrande beträffande 5 § 1 mom.

Godkändes.

Ang. bromsutröstning å cykel.

Utskottets yttrande beträffande 7 § 1 mom. a).

I det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget hade i förevarande författningsrum upptagits en föreskrift av innehåll, att bland annat cykel med tillkopplat fordon skulle vara försedd med minst två av varandra oberoende, effektivt verkande bromsar.

I de likalydande motionerna I: 315, av herr Pålsson m. fl., och II: 426, av herr Pettersson i Norregård m. fl., hade hemställts, att nämnda föreskrift måtte utgå eller gälla allenast cykel, till vilken fordon kopplades annat än tillfälligtvis (t. ex. cyklar, som användas av expressfirmor).

Utskottet hade härom anført:

»Ur trafiksäkerhetssynpunkt måste det anses vara av stor betydelse, att på de i propositionen avsedda cyklarna — vilka ofta utsätts för stora påfrestningar — finnes tillgång till en reservbroms. På grund härav och då kostnaden och olägenheten för den cykelägare, som måste anskaffa en extra broms, få be-

tecknas såsom ringa, förordar utskottet, att den i propositionen upptagna föreskriften bibehålles.»

Reservation hade avgivits av herrar Hallagård, Isaksson, Bengtson och Carlsson i Bakeröd, vilka ansett, att utskottet bort förorda, att det i propositionen föreslagna kravet angående dubbla bromsar på cykel med tillkopplat fordon begränsades till att gälla allenast cykel, vartill fordon kopplades annat än tillfälligtvis.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Denna paragraf behandlar vissa föreskrifter om hur en cykel skall vara utrustad med avseende på broms. För närvarande saknas det bestämmelser på detta område. Det har nu föreslagits, att en cykel skall vara försedd med minst en effektiv broms. Det är väl allas liksom min egen uppfattning, att en sådan bestämmelse är nödvändig. Jag vågar också säga, att det för närvarande knappast finns många cyklar, som inte ha en sådan broms.

Men sedan har det gjorts ett tillägg i denna paragraf, vari det bl. a. heter, att det kräves minst två av varandra oberoende bromsar om cykeln är avsedd för godsbefordran eller är försedd med tillkopplat fordon. En cykel med tillkopplat fordon skall med en av bromsarna kunna kvarhållas på en sluttande väg.

Dessa föreslagna bestämmelser komma att beröra tusentals människor. Jag skulle vilja ta ett exempel från landsbygden.

Som vi veta använda jordbrukarna i mycket stor utsträckning s. k. cykelkärror. Man fraktar på dessa cykelkärror ut mjölken till respektive mjölkbord, ställer cykelkärren där och åker hem på cykeln. När mjölkskjutsen kommit tillbaka, tar man sin cykel och reser och hämtar mjölkflaskorna med cykelkärren vid mjölkbordet. Jag tycker för min del, liksom motionärerna säga i sin motion och som också reservanterna uttala, att bestämmelserna när det gäller dessa fordon äro för hårda.

Ang. bromsutrustning å cykel.

En annan sak är att dessa bestämmelser äro avsedda att gälla på samtliga vägar, alltså även på enskilda vägar. Jag anser, att det inte kan ligga någon så förskräckligt stor fara i att en jordbrukare kör sin mjölk på sin avtagsväg till landsvägen utan att ha denna extra broms. Det har skett och sker på tusentals ställen varje dag, och jag vet mig inte ha hört talas om någon olycka för denna saks skull.

I likhet med reservanterna skulle jag här vilja föreslå, att riksdagen gör till sitt det uttalande, som vi gjort i reservationen vid 7 § 1 mom. vartill jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr NORMAN: Jag ber att först få rätta till ett förargligt tryckfel, som smugit sig in i reservationen. Det står i reservationen 5 § 1 mom., men det skall vara 2 mom., vilket ju framgår om man går till lagtexten.

Nu vet jag inte vad det var som var det besvärligaste för herr Isaksson, om det var att det skulle finnas två bromsar eller om det var att den ena skulle kunna hålla fordonet kvar på sluttande väg. Om det var det sista, som var det besvärligaste, behöver han inte alls bekymra sig, ty bestämmelsen gäller inte för mjölkkärror, som äro kopplade efter en vanlig cykel, utan för cykel med sidofordon och trehjuliga cyklar. Den föreslagna föreskriften betyder endast, att man jämte pedalbroms skall ha en handbroms, om man har ett fordon kopplat bakefter. Detta tycker jag är en rimlig begäran, som inte kan tynga jordbrukarna så mycket.

Det är ju dock så att man ur trafik-säkerhetssynpunkt måste hålla på att vilket fordon det än gäller måste kunna stannas, och det ganska hastigt. Besvärligheten blir för jordbrukarna mycket ringa, men det kan vara av värde ur trafik-säkerhetssynpunkt att ha denna bestämmelse om två bromsar.

Jag hemställer att kammaren måtte godkänna utskottets yttrande.

Herr ISAKSSON: Det står på sidan 89 i utskottsutlåtandet om denna sak:

»Propositionen upptager närmare bestämmelser i ämnet. Därvid föreskrives, att bl. a. cykel med tillkopplat fordon skall vara försedd med minst två av varandra oberoende, effektivt verkande bromsar.» Jag menar, att det i det av mig nämnda speciella undantagsfallet inte skulle vara alldeles nödvändigt att fordra två bromsar.

Vidare vill jag meddela, herr Norman, att det var i den följande paragrafen, den åttonde, som tryckfelet hade insmugit sig. Det hör alltså inte till denna paragraf, utan till 8 §. Jag hade också observerat det, men det komma vi till senare.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande i nu förevarande del samt vidare på godkännande av den av herr Hallagård m. fl. vid ifrågavarande författningsrum anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Isaksson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner andra lagutskottets i utlåtande nr 30 gjorda yttrande beträffande 7 § 1 mom. a av förslaget till vägtrafikförordning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Hallagård m. fl. vid nämnda författningsrum anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. bakskärmsmarkering å cykel.

Utskottets yttrande beträffande 7 § 1 mom. d).

Godkändes.

Ang. bakskärmsmarkering å cykel.

Utskottet å s. 90 gjorda yttrande beträffande motionerna I: 321 och II: 419.

I nämnda motioner hade föreslagits, utom annat, en bestämmelse om att en del av cykels bakre stänkskärm skulle vara vitmålad, förnicklad eller förkromad. Motsvarighet till sådan bestämmelse saknades i gällande rätt och hade ej heller upptagits i propositionen.

Härom hade utskottet yttrat:

»Den i motionerna ifrågasatta bakskärmsmarkeringen kan givetvis ha ett visst värde ur trafiksäkerhetssynpunkt. Emellertid fyller den såväl i gällande rätt som i propositionen förekrivna bakre lyktan eller reflexanordningen väsentligen samma syfte. Härtill kommer, att sådan markering, som i motionen avses, i regel endast förekommer på cyklar av senare årsmodeller, och att följaktligen flertalet cykelägare skulle åsamkas olägenheter och kostnader, om de måste förse sina cyklar med sagda markering. Enligt utskottets mening uppvägas dessa nackdelar knappast av vinsten ur trafiksäkerhetssynpunkt. Det kan framhållas, att i 1949 års vägtrafikkonvention bakskärmsmarkering ej gjorts obligatorisk för cykel i internationell trafik.

Utskottet avstyrker därför motionärernas förslag.»

Herr CASSEL: Herr talman! Trafiksäkerhetsproblemet i vårt land är i mycket stora delar ett cyklistproblem. Vi ha blivit en av världens allra intensivaste cykelnationer. Vi torde för närvarande ha flera cyklar per 1 000 invånare än såväl Holland som Danmark. Jag tror att vi inte göra oss skyldiga till någon överdrift, om vi uppskatta antalet cyklar här i landet till ca tre miljoner.

Anledningen till att vi ha motionerat i denna punkt är att vi vilja slå vakt om möjligheten att skydda cyklisterna. Vi

vilja att cyklisterna skola vara väl synliga även i mörker, och därvidlag ha de vitmålade eller förkromade stänkskärmar visat sig vara en alldeles utomordentlig säkerhetsanordning för cyklisten, det vet varje bilist. Om man t. ex. en regnig och ruskig kväll åker på en mörk asfaltbana och får ljuskäglorna emot sig från en bil, blir man ett ögonblick bländad, och man ser ingenting när man kommer ur ljuskäglan ut i mörkret igen. Har man då oturen att just i den sekunden komma i kapp en cyklist, uppstår en av de allra farligaste situationer, som en bilist kan råka ut för, och sådana inträffa ideligen på kvällarna. Det är inte säkert att föraren ser cyklisten, som han har framför sig, även om cykeln har kattöga, ty det kan hända att det lilla kattögat är smutsigt och inte blänker. Avtecknar sig däremot kattögat mot en vit eller förkromad bakgrund, syns det oändligt mycket bättre än det annars gör.

Nu säger utskottet, att förkromade och vita stänkskärmar bara förekomma egentligen på cyklar av de senaste årsmodellerna, och att man följaktligen skulle åsamka vårt lands cykelägare olägenheter och kostnader om man tvingade dem att förse sina cyklar med sådan skyddsanordning. Dessa nackdelar, menar utskottet, motsvaras knappast av vinsten ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Jag kan omöjligen dela utskottets mening på den punkten. Tvärtom är jag övertygad om att tiotals människoliv skulle kunna räddas varje år ute i trafiken på vägarna, om vi genomförde denna enkla och billiga åtgärd. Den har införts i Danmark, och den ansågs där vara någonting av det förnuftigaste man gjort ur trafiksäkerhetssynpunkt. Jag är inte ensam om denna uppfattning. Jag har diskuterat med ledande personer inom cyklisternas egen organisation, Cykelfrämjandet, och de se saken på precis samma sätt som jag.

Det är ingen dyrbar sak det är fråga om. Vem som helst kan för en ringa penning köpa en burk färg och måla litet vit färg på bakskärmar på sin och sina familjemedlemmars cyklar. Om

utskottet finner, att en sådan kostnad och ett sådant besvär är orimligt stort, måste utskottet dela den tyvärr alltför vanliga vanföreställningen, att säkerheten i trafiken är någonting, som man skall få gratis. Vi böra komma ihåg, att denna enkla åtgärd, som man säkert skulle kunna genomföra för en kostnad som är mindre än 50 öre per cykel, helt och hållet sker i cyklistens eget intresse. Jag kan inte finna att det skulle vara att pressa honom för hårt att låta honom ta på sig denna lilla utgift för att skydda sig mot att bli ihjälslagen i trafiken.

Jag yrkar, herr talman, att till 7 § 1 mom. b) efter orden »rött sken» fogas följande mening: »Sådan lykta eller reflexanordning skall vara anbragt på del av cykels bakre stänkskärm, som genom vitmålning, förkromning eller på liknande sätt gjorts lätt att iakttaga i mörker.»

Herr NORMAN: Herr talman! Det är inte bara hänsynen till kostnaderna, som har gjort att utskottet intagit den ståndpunkt det har till motionerna, utan det väsentliga skälet är att vi inte ha blivit övertygade om en sådan bestämmelses värde ur tafiksäkerhetssynpunkt. De, som äro osakkunniga i fråga om bilkörning som jag, ha sett saken på det sättet, att har man ett kattöga, d. v. s. en reflexanordning, så räcker det. På min cykel har jag både det ena och det andra, och det tror jag nog är bra. Men med utgångspunkt från att det måste finnas något, som vid belysning i mörker visar att det är en cykel eller något annat fordon framför, som man måste vara försiktig emot, kan det inte vara så betydelsefullt att föreskriva någon ytterligare reflexanordning.

Det gäller här, som herr statsrådet nyss nämnde, en omdömessak, om vilken man kan ha olika meningar. Jag kan tillägga, att inte heller beträffande denna punkt har jag någon bestämd mening om vad som är det riktiga.

Herr CASSEL: Herr talman! Visst kunna vi ha olika meningar på denna punkt, men jag måste understryka, att erfaren-

Ang. bakskärmsmarkering å cykel.

heten ganska bestämt ger vid handen, att cyklisterna äro utsatta för mycket stora risker vid cykling i mörker. Kan man då på ett enkelt sätt göra det lättare att iakttaga dem, tror jag inte att man skall hesitera för en liten extra kostnad därför. Det förefaller så onödigt, att de skola köras ihjäl på vägarna bara därför att man inte får syn på dem i tid.

Jag fror, att man skulle göra mycket klokt i att föreskriva vitmålning eller förkromning av cyklarnas bakstänkskärm. Man skulle kunna rädda många människoliv på det sättet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på utskottets yttrande i nu ifrågavarande del yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av herr Cassel, att riksdagen skulle uttala sig för att till 7 § 1 mom. b skulle fogas följande mening: »Sådan lykta eller reflexanordning skall vara anbragt å del av cykelns bakre stänkskärm, som genom vitmålning, förkromning eller på liknande sätt gjorts lätt att iakttaga i mörker.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Cassel begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner andra lagutskottets å s. 90 i utlåtande nr 30 gjorda yttrande beträffande motionerna I: 321 och II: 419, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Cassels under överläggningen därom gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Interpellation ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Cassel* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;
Nej — 48.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Interpellation ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter.

Herr *STEN* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! På grund av att frågan om det s. k. femte exemplaret avgjorts på ett sätt som man inom intresserade kretsar i stor utsträckning finner svårförståeligt, är ett klarläggande av motiven påkallat.

För att sätta vederbörande departementschef i tillfälle att innan riksdagen åtskiljes redogöra för de överväganden som lett fram till detta resultat, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande interpellation:

Vilka motiv och överväganden ligga till grund för beslutet angående det s. k. femte exemplaret?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 42, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskil- des kl. 5.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 26 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes föredragningen av andra lagutskottets i utlåtande nr 30 punkten A under överrubriken »Förslag till vägtrafikförordning m. m.» gjorda uttalanden.

Ang. belysning å fordon, förspänt med dragare.

Utskottets yttrande beträffande 8 § 1 mom.

Detta moment lydde:

Föres med dragare förspänt fordon under mörker på allmän väg, gata eller annan allmän plats, där tillfredsställande belysning ej finnes, skall på fordonet, dragaren eller fordonets last finnas antingen en eller flera lyktor så anbragta, att ljus kan synas såväl framifrån som bakifrån, eller ock reflexanordningar, som återkasta sken såväl framåt som bakåt. Lyktor och reflexanordningar skola vara inrättade för vitt eller gult sken framåt och rött sken bakåt. En lykta eller reflexanordning för sken framåt skall, om sådan anordning ej finnes på dragaren, vara anbragt vid högra sidan av fordonet eller lasten.

Vad i 5 § 2 mom. andra och tredje styckena är stadgat för där avsett fall skall äga motsvarande tillämpning på bestämmelserna i föregående stycke.

I de likalydande motionerna I: 315, av herr *Pålsson* m. fl., och II: 426, av herr *Pettersson* i Norregård m. fl., hade hemställts, att de i propositionen föreslagna bestämmelserna måtte utgå eller att, om denna hemställan icke bifölles, de nuvarande bestämmelserna i 18 § 1 mom. vägtrafikstadgan måtte alltfört gälla.

Utskottet hade beträffande det nu ifrågakvarande momentet på anförda skäl uttalat, att utskottet finge — med avstyrkande av motionärernas yrkande —

förorda, att propositionens bestämmelser nu infördes.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Hallagård*, *Isaksson*, *Bengtson*, *Hagård* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka ansett, att dels fordon försett med föreskrivna belysnings- eller reflexanordningar, vilka emellertid skymdes av lasten, dels ock jordbruksredskap borde få — utan hinder av vad i momentet eljest stadgades — tillfälligt föras kortare sträcka vid färd till eller från arbetsplats eller mellan en gårds ägor eller för liknande ändamål, såframt icke myndighet, som angäves i 5 § 2 mom. andra och tredje styckena, funne skäl annorledes förordna;

2) av herr *Sten*, som hemställt, att riksdagen måtte till utskottets utlåtande foga ett uttalande av principiellt samma innebörd som beträffande körkort för gummihjulstraktor och beträffande persontransport med fordon kopplat till traktor, nämligen att vad i momentet föreslagits icke borde gälla vid kortare färd till eller från arbetsplats eller mellan en gårds ägor eller för liknande ändamål.

Herr STEN: Herr talman! Denna paragraf handlar om hästanspända fordons förseende med reflexanordningar. Som framgår av utskottets utlåtande, ha yrkanden i detta syfte vid flera tillfällen behandlats av riksdagen, alla gånger med negativt resultat. Jag har inte forskat närmare i skrifterna, men jag skulle föreställa mig att motioner vid vissa av dessa tillfällen väckts i andra kammaren men ej vunnit bifall och därför aldrig kommit under första kammarens prövning.

Att utgången blivit denna torde framför allt bero på att bestämmelser i detta hänseende ansetts överflödiga. Detta framgår för övrigt också av att den rätt

Ang. belysning å fordon, förspänt med dragare.

att sätta sådana bestämmelser i kraft, som länsstyrelserna haft, veterligen aldrig utnyttjats; något behov kan ju under sådana förhållanden inte gärna ha förelegat. Anledningen till detta fakultativa förfarande och till att riksdagen ställt sig avvisande har varit olägenheterna för jordbruket och skogsbruket av dessa bestämmelser.

Nu har jag ingen erfarenhet såsom biförare — jag intar i detta avseende en särställning inom utskottet — och jag medger gärna att inte heller min erfarenhet såsom körkarl på hästanspända fordon, i en tid av överhandtagande bilism, är så stor. Men på grund av mitt arbetes art har jag en ganska rik erfarenhet under en tidrymd av ett tredjedels sekel såsom passagerare i bilar och bussar, och jag har aldrig märkt, att det varit några svårigheter för en bilist att i strålkastarnas ljus upptäcka en hästskjuts. Och om kammarens ledamöter läsa vägtrafikförordningens 46 §, som har rubriken »Hastighet» men som handlar om varsamhet, och 56 §, som i verkligheten handlar om hastigheten — detta tillhör den formella lekfullheten i denna förordning — måste slutsatsen ovillkorligen bli att den, som kör efter dessa regler, helt enkelt inte kan råka ut för några svårigheter på grund av att han möter eller hinner upp ett eller annat hästfordon.

Nu skall jag emellertid inte vidhålla detta principiella motstånd mot en enligt min mening onödig bestämmelse, utan anpassa mig efter den ekumeniska anda, som präglade såväl herr Forslunds som departementschefens uttalanden — detta sker på grund av den respekt, som även jag kan hysa för andra människors uppfattning. Jag har i den med 2. betecknade reservationen upptill på s. 127 tagit utskottets egna uttalanden på ett par punkter — när det gäller körkort för traktorer och tillfälliga persontransporter med fordon kopplat till traktor — till ledning för det yrkande jag ställt om en komplettering av utskottets yttrande angående de hästanspända fordonen, nämligen att vad som föreslås angående re-

flexanordningar på sådana fordon icke skall gälla vid kortare färd till eller från arbetsplats eller mellan en gårds ägor eller för liknande ändamål. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid att det på en och samma gård kan finnas ett och annat tiotal jordbruksmaskiner och kärror av olika slag, som man någon gång kan behöva köra hem efter mörkrets inbrott. Om man därvid något tiotal eller kanske hundratal meter anlitar allmän väg, bör detta icke vålla motortrafiken några som helst svårigheter.

Som synes har kammaren när det gäller detta stycke att välja på två reservationer, dels den av mig avgivna och dels den med 1. betecknade av herr Hallagård m. fl. Anledningen är helt enkelt den, att jag inte fick vara med på den med 1. betecknade reservationen. Nu kan jag gärna löna ont med gott, om kammaren skulle anse att reservation nr 1 är bättre, och alltså förena mig med dessa reservanter. Men tills vidare yrkar jag bifall till den med 2. betecknade reservationen upptill på s. 127, som alltså innebär att riksdagen till utskottets yttranden beträffande 8 § skall foga ett uttalande av principiellt samma innebörd som beträffande körkort för gummihjulstraktorer — som kammarens ledamöter kunna studera å s. 101—102 — och beträffande persontransport med fordon kopplat till traktor, vilket uttalande återfinnes å s. 119. Innebörden är den, att vad utskottet, när det gäller hästanspända fordon, i övrigt uttalar om nödvändigheten av reflexanordningar icke skall gälla vid kortare färd till eller från arbetsplats eller mellan en gårds ägor eller för liknande ändamål.

Jag hoppas att kammarens ledamöter behagade finna, att det är fullt konsekvent att göra ett sådant uttalande även på denna punkt. Jag tror att vi eljest ta oss vatten över huvudet och råka i strid med en övervägande folkmening när det gäller jordbrukets praktiska svårigheter på denna punkt. Kammaren bör godtaga antingen mitt eller de övriga reservanternas uttalande i detta hänseende.

Ang. belysning å fordon, förspänt med dragare.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag hade nöjet att höra herr Stens anförande, och efter vad jag förstår, instämmer han till fullo i vad vi reservanter yrkat i den med 1. betecknade reservationen. Jag beklagar livligt att inte herr Sten blev tillfrågad, ty det hade givetvis varit en glädje för oss att ha honom med bland reservanterna.

När det gäller reflexanordningarna på fordon, förspänt med dragare, tillkommer det enligt 18 § i nuvarande vägtrafikstadga länsstyrelse att, när behovet med hänsyn till livligt trafikerade vägar det påkallar, förordna att fordon av detta slag skall ha lykta eller reflexanordningar. Bestämmelsen har, såsom herr Sten påpekade, vid många tillfällen varit föremål för uppmärksamhet och behandling här i riksdagen, dock utan att någon skärpning genomförts. Det har också visat sig att endast ett mycket litet antal länsstyrelser utnyttjat sin befogenhet att utfärda restriktiva föreskrifter.

Vi reservanter ha inte motsatt oss att ljus- eller reflexanordning i regel bör finnas, men ingen regel är ju sådan att man inte kan göra undantag.

Såsom herr Sten påpekade, kommer den nu föreslagna ordningen att medföra rätt stora besvär och svårigheter särskilt för jordbrukarna, då de skola använda vissa av de egentliga jordbruksredskapen. Jag skall tillåta mig att ta ett litet exempel för att klargöra vad jag menar. De svenska jordbrukarna ha, såsom kammarens ledamöter veta, inte alltid sina åkertegar intill husen, utan det finns också vad man brukar kalla utmarker eller utjord. Låt oss tänka oss att någon jordbrukare en höstdag arbetar på sina utmarker; han vill bli färdig innan han slutar för dagen, och så hinner skymningen övergå i höstmörker innan han beger sig hemåt med sina redskap. Det är just vid sådana tillfällen de nu föreslagna bestämmelserna utgöra ett onödigt hinder.

Reservanterna ha för sin del förordat den uppinjukningen att sådana jordbruksredskap, som tillfälligt föras fram på väg, skola vara undantagna. Natur-

ligtvis kan en olycka alltid inträffa, men när vi dock i utskottet samtliga förordat, att hästanspända fordon i regel skola vara försedda med ljus- eller reflexanordningar, reduceras ju antalet risktillfällen i ofantligt hög grad. Det blir kanske bara under ett par månader på höstsidan som ett mycket litet antal fordon av detta slag kommer att färdas på vägarna utan ljus- eller reflexanordning.

Jag tycker att man borde kunna tillmötesgå vad reservanterna föreslagit, och då herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är närvarande i kammaren, skulle jag vilja rikta en vädjan till honom att vid den närmare utformningen av bestämmelserna taga dessa synpunkter i beaktande. Jag vill också erinra om att länsstyrelsen i Kopparbergs län och statens maskinprovningar av vissa orsaker inte ansett sig kunna för närvarande rekommendera den av utskottet föreslagna bestämmelsen.

Jag ber att med det anförda, herr talman, få yrka bifall till den av herr Hallagård m. fl. avlämnade reservationen.

I sammanhang härmed vill jag påpeka vad herr Norman framhöll vid behandlingen av föregående paragraf, nämligen att vid tryckningen insmugit sig det felet i den med 1. betecknade reservationen överst å s. 127, att i näst sista raden står 5 § 1 mom. Det skall vara 5 § 2 mom.

Herr BENGTSO: Herr talman! Det är redan i utskottets utlåtande påpekat, att förslag om ljus- och reflexanordningar flera gånger tidigare behandlats av riksdagen men avslagits med hänsyn till de olägenheter, som skulle uppstå i synnerhet för jordbrukarna. Nu anser emellertid utskottets majoritet, att olägenheterna inte längre ha samma betydelse som förr, eftersom reflexanordningar sedan någon tid tillbaka kunna tillverkas i ett mera oömt material och därför skulle kunna monteras även på redskapen.

Delta påpekande är visserligen riktigt, men man får nog ändå medge att olägenheterna äro ganska stora. Utöver vad

Ang. belysning å fordon, förspänt med dragare.

som redan sagts vill jag särskilt påpeka att bestämmelsen om reflexanordningar måste bli speciellt oläglig när det gäller jordbruksmaskiner — exempelvis en cambridgevält eller en kultivator — som vid enstaka tillfällen köras någon kortare sträcka på vägen. Skulle det röra sig om någon regelmässig körning, kunde man naturligtvis ge sin anslutning till en generell bestämmelse om reflexanordningar, men när det gäller dessa jordbruksmaskiner är det endast rent tillfälligt och på grund av olyckliga omständigheter som landsvägskörning efter mörkrets inbrott kan förekomma; jag tänker särskilt på de tillfällen, då arbetet ute på någon äga råkat bli förse-
nat.

Man kan alltså säga, att ingen kommer att onödigtvis färdas på vägarna med dessa maskiner efter mörkrets inbrott. Dessutom förekomma sådana körningar väsentligen under den ljusare delen av året, och då kommer man väl, som herr Sten sade, att i bilarnas strålkastarljus mycket lätt kunna observera dessa fordon och redskap.

Skulle man sätta fasta reflexanordningar på redskapen, komma reflexytorna vid arbetet ute på åkrarna ideligen att täckas av damm och smuts, och de kunna då inte göra den tjänst man tänker sig. Lösttagbara reflexanordningar ha demonstrerats för utskottet, och de kunna givetvis vara av värde, men det kommer nog över lag att gå på det sättet, att vederbörande inte kommer att ha reflexanordningarna med sig, därför att han inte räknat med att bli förse-
nad och behöva köra på vägen i mörker. I sådana fall kör han kanske det lilla stycket på landsvägen utan att ha reflexanordning, trots att han riskerar straff för överträdelse av förordningen.

Jag skulle vilja understryka den vädjan, som riktats till kommunikationsministern. Om han observerar de praktiska olägenheterna i detta fall och lättar upp bestämmelserna i någon mån, skulle i varje fall jordbrukarna bli tacksamma.

Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till den av herr Hallagård m. fl. avgivna reservationen vid 8 § 1 mom.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag ber först att få tacka herr Isaksson för hans rättelse angående det tryckfel i reservationen, som jag påpekade vid behandlingen av 7 §. Herr Hallagård nämnde tryckfelet för mig just då vi behandlade frågan om de dubbla bromsarna och var mycket ivrig att få det rättat, och det gjorde att jag i hastigheten placerade in rättelsen på fel paragraf.

Vad beträffar diskussionen om dessa reflexanordningar, är jag litet, för att inte säga mycket, förvånad. Vi hörde alla dessa klagomål i utskottet, men jag föreställde mig att vi hade blivit överens genom diskussionerna där. Besvärigheterna komma nämligen inte att bli så stora som de föregående talarna ansett. Detta framgick av herr Bengtsons yttrande, då han nämnde de nya, lätthanterliga reflexanordningarna, som inte behöva bli nedsmutsade.

Ur trafiksäkerhetssynpunkt är den här ifrågavarande bestämmelsen enligt min uppfattning mycket viktig. För att reducera saken till dess rätta proportioner ber jag först få påpeka, att det rör sig om färd på allmän väg eller gata eller annan allmän plats, där tillfredsställande belysning inte finns. Jordbrukarna kunna alltså efter mörkrets inbrott köra på sina småvägar hur de önska utan hinder av vad som i denna paragraf bestämmes om belysnings- och reflexanordningar.

Herr Sten hänvisade till 46 § och menade, att någon extra säkerhetsbestämmelse inte behövs i den nu förevarande paragrafen. Fordons hastighet, heter det i 46 §, skall anpassas till vad trafiksäkerheten och behörig hänsyn till omständigheterna i övrigt kräva. Följer man den regeln, tror jag att man skall kunna undvika de flesta trafikolyckor, men man måste ju veta vilka omständigheter man har att ta behörig hänsyn till. Hur skall man kunna ta hänsyn till att ett hästanspänt fordon färdas på vägen, om det inte finns någonting som visar att så är fallet? Vad som föreskrives i 8 § är just, att det skall visas en omständighet som ger bilföraren anledning att öka försiktigheten.

Ang. belysning å fordon, förspänt med dragare.

Herr Stens jämförelse med vad som stadgas beträffande gummihjulstraktorerna är inte hållbar i detta sammanhang. Herr Sten kommer för övrigt att yrka avslag på vad utskottet föreslår om medgivande för sådana traktorer att köra kortare sträckor på vägarna utan att föraren skall behöva inneha körkort, men i den nu förevarande paragrafen vill han inpassa ett medgivande av motsvarande innebörd. Emellertid äro ju traktorerna försedda med belysningsanordning och kunna alltså mycket väl färdas i mörker på de här avsedda platserna.

Jag förstår inte heller vilken skillnad det kan vara om en förare av ett hästdraget fordon blir ihjälkörd vid en kort färd på landsvägen eller om han blir det vid en längre färd. Olyckan är i bägge fallen lika stor.

Herr Isaksson framhöll de svårigheter och besvärligheter den föreslagna bestämmelsen skulle vålla jordbrukarna, men samtidigt ville han ge länsstyrelserna rätt att pålägga dem dessa besvärligheter. Svårigheterna bli ju inte mindre om en länsstyrelse meddelar föreskriften än om den ingår i vägtrafikförordningen.

Nu litar naturligtvis herr Isaksson på att länsstyrelserna inte komma att utfärda någon föreskrift i detta fall. Det tror inte heller jag, och därför anser jag det bäst att bestämmelsen står i författningen. Det rör sig nämligen här enligt min och utskottsmajoritetens bestämda uppfattning om en ur trafiksäkerhets-synpunkt mycket betydelsefull regel.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till herr Norman, att jag inte kan dela hans uppfattning att olyckan är lika stor vare sig man kör en kortare eller längre sträcka på allmän väg. Ju längre sträcka man kör på allmän väg, desto större risker för en trafikolycka utsätter man sig ju för. Kör man endast en kortare sträcka på vägen, måste riskerna givetvis bli mindre.

Jag har naturligtvis inte den uppfatt-

ningen, att länsstyrelserna böra utfärda restriktioner i detta fall, men jag vill att länsstyrelserna skola ha möjlighet att införa restriktioner, om detta sedermera skulle visa sig nödvändigt. Däremot anse vi det onödigt att bestämmelsen införes i vägtrafikförordningen.

Jag tänker t. ex. på det fallet, att en jordbrukare kör hem ett lass hö från sin utmark en kväll sedan det blivit mörkt. Han har sin reflexanordning sittande på höhäcken, men lasset sjunker kanske ned under körningen så att reflexen skymmes. Man kan ju inte klandra jordbrukaren för den saken, och vi ha med vår reservation velat undanröja olägenheterna i dylika fall. Det rör sig ju här om tämligen enkla saker, och jag tycker att man borde kunna gå med på ett undantag.

Herr NORMAN: Herr talman! Man kan väl inte gärna bli ihjälkörd mer än en gång.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att utskottets yttrande beträffande det nu förevarande momentet skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Hallagård m. fl. vid nämnda moment avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Stens vid momentet anförda reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sten begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr Hallagårds m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner andra lagutskottets i utlåtande nr 30 gjorda yttrande beträffande 8 § 1 mom. av förslaget till vägtrafikförordning, röstar

Ang. minimiåldern för motorcykelkörkort.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Hallagård m. fl. vid nämnda moment anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sten* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 46.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets yttranden beträffande 8 § 2 mom. samt 11—13, 21 och 23 §§.

Godkändes.

Utskottets yttranden beträffande 29 §.

I denna paragraf var 1 mom. så lydande:

Motorfordon får föras endast av den, som genom körkort, utfärdat av länsstyrelse, är berättigad att föra fordonet.

Körkort utfärdas för bil eller motorcykel och gäller för färd i hela riket. Körkort för bil berättigar även till förande av motorcykel.

Körkort må meddelas för bil endast den, som fyllt 18 år, och för motorcykel endast den, som fyllt 16 år. Körkort för motorcykel gäller, om innehavaren icke fyllt 18 år, endast för lätt motorcykel.

Utskottets yttrande beträffande förevärande paragraf var indelat i tre särskilda, med a—c betecknade avdelningar.

Avdelningen a.

Utskottets yttrande godkändes.

Ang. minimiåldern för motorcykelkörkort.*Avdelningen b.*

I de likalydande motionerna I: 321, av herr *Lundqvist* m. fl., och II: 419, av herr *Hæggbloom* m. fl., hade föreslagits, utom annat, att minimiåldern för körkort skulle bestämmas till 18 år för såväl tung som lätt motorcykel.

Utskottet hade i sitt yttrande på anförda skäl avstyrkt förslaget om höjning av körkortsåldern till 18 år jämväl för lätt motorcykel.

Herr CASSEL: Herr talman! I 29 § 1 mom. vägtrafikförordningen har utskottet föreslagit, att ungdomar vid fyllda 16 år skola kunna erhålla körkort för lätt motorcykel, medan de skulle få vänta med att köra en tung motorcykel till dess de fyllt 18 år. Man skulle alltså beträffande de tunga motorcyklarna ha samma körkortsålder som beträffande bil.

Vi motionärer ha velat sätta körkortsåldern för alla förare av motorcyklar, både tunga och lätta, till 18 år. Vi bygga härvid på 1945 års trafiksäkerhetskommittés uttalanden. Jag vill gärna medge, att utskottets linje markerar ett bestämt framsteg i förhållande till nu gällande, enligt min mening fullständigt oeffterrätteliga förhållanden, då man sätter en snabb motorcykel, som kan gå med en hastighet av upp till 120 kilometer i timmen, kanske försedd med sidovagn och lastad med gods, i händerna på pojkar, som äro 16 år och som varken ha förstånd eller fysisk styrka att manövrera detta fordon.

Nu skulle det alltså bli litet bättre förhållanden så till vida, att dessa pojkar skulle få nöja sig med att köra en lätt motorcykel, som väger under 75 kilogram. Vi äro emellertid ändå inte belåtna, ty trots att dessa motorcyklar inte väga mer än 75 kilogram äro de mycket farliga vapen, som man ger dessa ungdomar, eftersom hastigheten praktiskt taget är obegränsad. Det går normalt att köra dem med 85 å 90 kilometers

hastighet, men kunna lätt trimmas upp till ännu högre fart.

Nu kan man fråga, om det verkligen finns någon bevisning för att pojkarna i 16-, 17-årsåldern äro särskilt farliga trafikanter. De äro ju så vakna och pigga, säger man, de ha så väl reda på sig och slinka fram så lätt och fint i trafiken. Ja det är riktigt, och det är också riktigt, att det inte finns någon statistik, som med frekvenssiffror och relations-tal talar om hur mycket farligare de äro än de vuxna trafikanterna. Det material, som vi ha och som möjligen skulle kunna bearbetas för att få fram en sådan statistik, är ännu inte i sådant skick, att vi kunna lägga fram några siffror. Men det behövs heller inte för ett ställningstagande. Livets regel är och kommer alltid att förbli — att pojkar i dessa åldrar äro vilda och äventyrslystna. De gripas av fartens tjusning och motorernas smatter, och de ägna sig åt vild kappkörning på våra vägar och gator. Man kan inte vänta sig, att de skola ha något sinne vare sig för sin egen eller andra människors säkerhet. Lusten till säkerhet är över huvud taget helt främmande för de åldersgrupper det här är fråga om.

Nu säger utskottet, att pojkarna på landsbygden behöva ett motordrivet fordon för att komma till och från sina arbetsplatser. Det är naturligtvis alldeles riktigt, men vi ha ju numera lätta påhängsmotorer för cyklar, om vilka utskottet på s. 83 i utlåtandet sagt många och kloka ord och som nu hålla på att vinna terräng och äro så populära både i Italien och Frankrike. Dessa påhängsmotorer, som väga omkring 25 kilogram och kunna sättas på vilken cykel som helst, kunna framföras med en hastighet av 30 à 35 kilometer i timmen för en obetydlig kostnad, omkring 5 öre per mil eller någonting sådant. Dessa pojkar ha som regel inte längre mellan sina bostäder och sina arbetsplatser än att de mycket väl skulle kunna nöja sig med en dylik påhängsmotor.

Jag är övertygad om att föräldrar med pojkar i 15-, 16-årsåldern — jag har det själv — med oro se fram mot den dag,

Ang. minimiåldern för motorcykelkörkort.

då pojken fyller 16 år och pretenderar på att få köra motorcykel. Jag är ganska säker på att många föräldrar i vårt land skulle vara tacksamma mot riksdagen, om vi höjde körkortsåldern för dessa snabba motorcyklar. Jag tror att vi därigenom skulle spara åtskilliga människoliv. Det är ju inte sällan så att pojkarna själva råka illa ut. Jag har bland mina vänner och bekanta haft flera olycksfall, ett med dödlig utgång och flera med invalidiserande skador som följd. Det är vanligt att pojkar, som i unga år drabbats av motorcykelolyckor, ådragit sig svåra skall- och knäskador, som de få dragas med hela sitt liv.

Jag tror att kammaren skulle göra en god sak, om kammaren följde mitt förslag och verkligen månade om dessa pojkar och om dem som eventuellt kunna bli utsatta för deras vilda framfart.

Jag yrkar, herr talman, att i 29 § 1 mom. det stycke, som börjar med »Körkort må...» och slutar med »... endast för lätt motorcykel», bör utgå och utbytas mot »Körkort för bil eller motorcykel må meddelas endast den som fyllt 18 år».

I detta anförande instämde herrar *Andrén* och *Ohlon*.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag skall till att börja med med göra en mycket osakkunnig reflexion med anledning av vad herr Cassel anförde rörande dessa ungdomars kärlek till fartens tjusning. Är det inte så att många människor, som ha en motorcykel, ha denna barnförälskelse kvar ända tills de bli 50, 60 år?

Att det skulle vara så stor skillnad mellan 16-åringar och 18-åringar kan jag inte förstå. Och om nu en lätt motorcykel inte är så farlig som den tunga, då är det väl bara bra att den, som skall köra motorcykel, inte får börja att köra på den tyngre motorcykeln utan får köra ett par år på den lätta först. Under tiden växer hans ansvarskänsla, ty de, som ha med körning av motorfordon att göra, påstå ju att ansvars-

Ang. minimiåldern för motorcykelkörkort.

känslan växer undan för undan ju mer tränad man blir.

Låt dessa pojkar på 16 och 17 år träna på den lätta motorcykeln, så att de kunna hantera den tunga, när de bli 18 år. Det är min uppfattning, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag kan inte underlåta att beteckna herr Normans resonemang som en aning lätsinnigt. Om det nu är så, och det tror jag, att mognaden kommer med åren, är det väl i alla fall sannolikt att den som nått 18 års ålder har en något större mognad än den som är 16 år. Om man tror att han kör något säkrare, varför då inte acceptera mina synpunkter och säga, att det är onödigt att utsetta de yngre pojkar och andra trafikanter för den särskilda risk, som det innebär att fara omkring på motorcyklar, som det dock går att köra 100 kilometer i timmen med? Märk detta — det är med samma hastighet som våra snälltåg som dessa pojkar åka omkring på vägarna! Vilka fruktansvärda olyckor kan inte det föra med sig! Varför inte låta dem vänta tills de ha blivit 18 år och nått litet större mognad?

Herr ISAKSSON: Herr talman! Den föreliggande frågan är kanske den mest intressanta, som vi under behandlingen av detta utskottsutlåtande haft att ta ställning till i andra lagutskottet, då vi ju litet var ha kännedom om de förhållanden det gäller.

Mina synpunkter i frågan överensstämma helt och fullt med vad ordföranden i utskottet här givit uttryck åt. Jag tycker nog att det är en rätt väsentlig skärpning, som här föreslagits i förhållande till vad som för närvarande är stadgat. Herr Cassel sade ju också i sitt första anförande, att de föreslagna bestämmelserna inneburo ett avgjort framsteg. Vad jag särskilt ondgjort mig över är de nuvarande så kallade lättvikterna. Dessa ha allmänt ansetts vara förklent byggda — de väga inte mer än

omkring 60 kilogram — för de hastigheter, cirka 60 kilometer i timmen, med vilka de kunna framföras. Jag tycker därför att den lätta motorcykel, som får väga upp till 75 kilogram, ur alla synpunkter är bra mycket säkrare och bättre att åka på än dessa lättviktsmotorcyklar.

Jag vill också framhålla den stora betydelse som motorcykeln har för landsbygden. Den hjälper enligt mitt förmenande till att hålla ungdomen kvar på landsbygden. Sedan är det föräldrarnas sak att lära barnen att sköta sina lätta motorcyklar på ett förståndigt sätt. Jag har därför inte samma betänkligheter som herr Cassel beträffande den föreslagna körkortsåldern.

Eftersom herr statsrådet är närvarande skulle jag vilja vädja till honom, att han följer denna fråga med största uppmärksamhet. Om det föreliggande förslaget skulle utfalla illa, skall det väl väl gå att göra ändringar senare. Men dessförinnan tycker jag inte man behöver vara rädd för att bifalla det förslag, som andra lagutskottet här framlagt.

Herr BENGTON: Herr talman! Det är mycket som talar för den motion, som herr Cassel har framburit på denna punkt. Motorcyklarnas antal har sedan år 1949 ökat från 172 000 till 212 000, alltså med ungefär 40 000. Om man kunde säga, att alla dessa motorcyklar komme till någon verklig nytta och fyllde ett ändamål, kanske man skulle kunna acceptera en lägre körkortsålder beträffande dem, men så är inte alltid fallet. Det är en tendens, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på, nämligen — jag ber om ursäkt om jag använder ett ord som inte står i akademiens ordlista — alla svingpjattars innehav av dessa redskap till fara för andra människor i trafiken. Det är beklagligt, tycker jag, att motorcykel skall få användas av människor, som inte ha något ansvar i trafiken.

Med hänsyn till motorcykelns stora betydelse för landsbygden har jag emel-

lertid inte reserverat mig på denna punkt, men jag har velat understryka, att utvecklingen kan leda dithän, att det kan vara anledning att ännu en gång ta under övervägande en höjning av körkortsåldern, så att den blir 18 år för alla förare av motorfordon.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas i nu ifrågavarande del, dels ock, av herr *Cassel*, att riksdagen skulle uttala sig för att 29 § 1 mom. tredje stycket skulle avfattas sålunda: »Körkort för bil eller motorcykel må meddelas endast den som fyllt 18 år.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Cassel* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner den del av andra lagutskottets i utlåtande nr 30 gjorda yttrande beträffande 29 § av förslaget till vägtrafikförordning, som avser minimiåldern för motorcykelkörkort, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Cassels* under överläggningen därom gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Cassel* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. körkort för traktor.

Ja — 70;

Nej — 42.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. körkort för traktor.

Avdelningen c.

I de likalydande motionerna I: 302, av herr *Elowsson, Nils*, och II: 401, av herr *Nilsson* i Göteborg, hade föreslagits skyldighet för den, som förde traktor på väg, att innehava körkort för bil.

I de likalydande motionerna I: 319, av herr *Cassel*, och II: 418, av herr *Ståhl*, hade hemställts, att körkortsplikt måtte införas för den, som använde traktor för färd utanför brukningsenhet.

Utskottet hade i sitt yttrande förordnat, att bestämmelser om körkort för gummihjulstraktor skulle införas i enlighet med vad utskottet under förevarande avdelning anfört och att häremot svarande jämkningar skulle företagas i propositionens 29, 31 och 32 §§ samt övergångsbestämmelser.

Reservation hade avgivits av herr *Sten*, som yrkat, att riksdagen måtte biträda propositionen jämväl i vad däri genom krav på körkort för gummihjulstraktor funnits icke böra införas.

Herr *STEN*: Herr talman! Vi stå nu inför den fråga, som innebär departementschefens viktigaste hänsynstagande till jordbruksnäringen. Gummihjulstraktorerna äro enligt propositionen ålagda registreringsplikt och ha förts in under automobilansvarighetslagen och trafikförsäkringslagen, men förare av sådan traktor skall icke åläggas körkortstväng.

Denna fråga rör, såsom kammarens ledamöter se av handlingarna, en stor del av de 50 000 å 60 000 människor, som här i landet föra dylika traktorer. Detta hänsynstagande till jordbruket ha dess sex representanter i utskottet nu schackrat bort alldeles i onödan. Det fanns tillräckligt många andra, som jämte dem

Ang. körkort för traktor.

voro beredda att stödja propositionen på denna punkt. Jag har i mitt arbete under de gångna årtionden varit van vid att karakterisera ett sådant uppträdande på ett visst sätt, och jag har fått den uppfattningen, att domen inte brukar vara mildare bland jordbrukare. Jag gör alltså kammaren uppmärksam på att jag använder ett fullt parlamentariskt uttrycksätt, ty jag är rädd att min ärade vän herr Isaksson skulle bli chockerad, om jag skulle föra ett mera rent språk, när det gäller att karakterisera detta handlingsätt. Folk äro så lättstötta ibland — jag likställde en gång i utskottet folkpartiet med folkbilar, folkkonjak, folkdemokrati och en del mindre sympatiska företeelser, och det var en del som inte riktigt tyckte om den liknelsen. Om jag här skulle tala om klassförräderi och Judas Iskariot, skulle det väl bli en liknande reaktion hos herr Isaksson med flera. Men vad som är gjort är gjort och lär väl inte stå att ändra.

Om departementschefen, vilket jag har anledning antaga, vidhåller sin uppfattning, stödd på den sakkunskap om jordbrukets arbetsvillkor som finns inom regeringen, har kammaren genom min reservation tillfälle att följa propositionen. Under alla förhållanden har jag genom densamma velat ta avstånd från denna fullständigt onödiga och fullkomligt obegripliga kohandel.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, som står intagen på s. 127 i utskottsutlåtandet och i vilken yrkas, att riksdagen måtte biträda propositionen jämväl i vad därigenom krav på körkort för gummihjulstraktor funnits icke böra införas.

Herr NORMAN: Herr talman! Herr Sten är verkligen olycklig i sina domar i dag. Det var han i sitt första anförande, tyckte jag, och det är han nu också. Om resultatet av det bästa som utskottet gjort vill han använda de fulaste ord. Här har inte schackrats bort någonting eller gjorts någon kohandel, utan vi ha haft ganska bestämda meningar och oli-

ka meningar från början. Jag för min del var då på det klara med att visst skulle även ungdomar få köra dessa traktorer, som inte gå fortare än 30 kilometer i timmen, utan att behöva ha några särskilda kvalifikationer i form av körkort. De äro ju så vana vid motorer, att de skulle klara körningen alldeles utmärkt.

Vi ha inom utskottet mycket allvarligt resonerat om detta fall, och när utskottet kommit till den slutsats, som redovisas i utlåtandet, är det ett resultat inte av någon kohandel utan av ett verkligt studiearbete beträffande detta spörsmål. Om man ser på de kvalifikationer, som utskottet anser böra uppställas för en traktorförare, skulle jag vilja höra den kammarledamot som vill stiga upp och bestrida nödvändigheten av de fordringar, som utskottet ansett böra uppställas, nämligen ett nyktert levnadsätt, nödvändigheten av att kunna trafikreglerna och andra krav, som måste ställas på förare av motorfordon, vare sig de ha körkort eller inte. Med de lättnader, som utskottet också föreslagit för förvärvandet av detta speciella körkort, tror jag inte körkortstvånget kommer att innebära någon särskilt stor tunga för jordbruksnäringen.

Jag vill i detta fall vädja till kammaren att följa utskottet. På många andra punkter har jag varit ganska ointresserad av hur utgången blivit, men här är jag verkligen intresserad av att vi få den bestämmelse, som av utskottet förordats.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I herr Normans anförande instämde herr *Isaksson*.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När det gäller frågan om körkort för framförande av traktor på landsvägarna vore det kanske, med hänsyn till den ökning av trafiken som skett, anledning tänka sig, att man skulle kräva innehav av körkort för dessa traktorförare. Detta skulle emellertid innebära en avsevärd belastning särskilt för de äldre jordbruksarbetarna, som under en lång

Ang. körkort för traktor.

följd av år framfört traktorer utan att inneha körkort. Vi veta ju alla här i kammaren, att förvärvandet av ett körkort är förenat med mycket stora kostnader. Liksom på alla andra områden har det bildats föreningar, och kostnaderna för ett körkort uppgå för närvarande till omkring 300 å 400 kronor. De äldre jordbruksarbetarna vilja inte offra dessa pengar för att få ett körkort.

Jag skulle gärna vilja instämma med herr Sten och säga, att anledning för närvarande icke förefinns att ålägga jordbrukare, som föra traktorer på vägarna, körkortstvång. Utskottet har visserligen skrivit välvilligt så till vida, att körkort inte skulle fordras för körningar på en kortare sträcka av en landsväg, men enligt mitt förmenande kommer ett beslut i enlighet med utskottets förslag att leda till svårigheter för åtskilliga av våra gamla lantarbetare, vilka i årtionden framfört traktorer utan att inneha körkort. De äro inte, såsom jag redan sagt, beredda att offra dessa pengar. Om man vill fordra körkort även av dem, blir det nödvändigt för statsmakterna att se till att körskolorna inte hålla så höga priser för sina lektioner som de för närvarande göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Sten vid denna punkt.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Det är rätt anmärkningsvärt att höra jordbruksrepresentanterna tala i denna fråga. Varenda bestämmelse, som kan tänkas medföra den allra minsta lilla utgift för jordbrukarna, ha de opponerat mot. Det ha de gjort i utskottet och även här i kammaren. Jag tycker ändå att de borde, såväl när det gäller deras egna pojkar som deras anställda, som skola föra dessa traktorer, ägna en liten tanke åt den risk, som dessa löpa, om vi inte vidtaga de försiktighetsåtgärder som äro erforderliga för att skydda dem mot farorna i trafiken.

Vi veta alla vilken oerhörd omfattning användningen av traktorer har fått i

vårt land, och det är självklart, att i samma mån som traktorerna ersätta hästen för det stora jordbruket såväl som för det mindre, betyder det att för åtskilliga av de landsvägskörslor, som tidigare utfördes med hästanspända fordon, numera användas traktorer. Det betyder att man inte bara kör vanliga transporter med en transportvagn tillkopplad efter traktorn, utan att man till och med far på kalas och till badstranden och dansbanan med traktor. Dessa fordon uppträda därför i trafiken mycket oftare och under mycket mera mångskiftande förhållanden än bara för fem år sedan.

Vi få inte heller glömma att vi stifta denna förordning eller lag, vilket man vill kalla den, för framtiden, åtminstone för den närmaste framtiden, och man får räkna med att traktorernas antal kommer att öka hastigt under den tiden.

När sedan min namne här på samma bänk talade om hur dyrt det är att skaffa sig ett körkort, har han tydligen inte observerat att utskottet inte har uppställt krav på ett körkort av samma slag som det som gäller för bil, utan det skulle i detta fall räcka med ett körkort, för vars erhållande skulle fordras enklare prov än som krävas för erhållande av vanligt körkort. Det är inte meningen, att detta skall kosta några 300—400 kronor. Det är inte fråga om annat än att vederbörande lära sig köra traktor. De skola sedan inför t. ex. landsfiskalen visa, att de kunna de enklaste körreglerna i trafiken. De skola också ha ett läkarintyg, och det tycker jag är en ganska rimlig begäran, att man inte skall skicka ut i trafiken en person som har brister i fråga om hörsel och syn. Man bör nämligen ta samma hänsyn till andra vägfarande som till föraren själv.

Det är därför som utskottet har stannat vid att kräva dylika körkort, och det kravet är enligt min mening så ringa, när det gäller de utgifter som äro förknippade med det och de ansträngningar som tarvas för att fylla de uppställda kvalifikationerna, att det inte finns någon anledning att avstå från det.

Ang. körkort för traktor.

Jag ber därför, herr talman, att också få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Elofsson i Vä yttrade, att det var att kräva allt för mycket och att det skulle åsamka stort besvär att taga detta steg. Det är ju inte föreslaget, att det skall bli några körkortsprov, utan förarna skola endast underkastas ett förhör, så att man vet att de kunna de rena trafikreglerna. Jag kan ju säga, att när vi resonerade om detta i andra lagutskottet förelågo där motioner om att man skulle uppställa krav på vanligt körkort. Jag vet det inte, men jag har den uppfattningen, att vi kanske hade fått någonting ännu värre, om inte vi jordbrukarrepresentanter hade gått med på det förslag som utskottet kommit till. Och vi för vår del ansågo, att det inte gick utöver vad man rimligen kunde kräva. Det övervägande flertalet av dem som i dag köra traktor ha ju redan körkort, så att jag tror att man på denna punkt inte behöver hysa några särskilda betänkligheter.

Herr NORMAN: Herr talman! Herr Elofsson i Vä har ju redan fått svar av två av utskottets ledamöter, men den missuppfattning, han gjorde sig skyldig till, är enligt min mening så stor, att om det skulle föreligga risk för att även andra ledamöter av kammaren dela den, tror jag det är nödvändigt att ytterligare poängtera, vad det är för önskemål som utskottet har beträffande körkortet för förande av traktor. Jag nödgas därför ta kammarens tid i anspråk för att litet utförligare gå igenom detta.

För det första föreslå vi, att körkortsåldern skall i princip sättas till 16 år men att, då särskilda skäl därtill föranleda, även femtonåringar skola ha möjlighet att få dessa körkort. Vi ha då tänkt på att det med den brist på arbetskraft, som nu råder, kan vara behövt i jordbrukarhemmen, att den femtonårige sonen kan få rycka in och hjälpa till med faderns arbete.

I fråga om de medicinska kvalifikationerna anse vi, att traktorföraren icke bör få ha en del mycket påtagliga brister, t. ex. höggradig syn- och hörselnedsättning, så att det är risk för att släppa ut honom på vägen. Det är väl också en mycket rimlig fordran. Även om dessa fordon inte gå så fort, kunna de dock ha mycket tung last, och nog böra de som föra dem vara något så när normalt funtade när det gäller hälsan. Därför är det rimligt, att man fordrar ett läkarintyg, som visar att de inte lida av några höggradiga fel och brister.

Att manövrera en traktor, mena vi är så lätt, att de inte behöva avlägga något körprov, och då behöva de inte heller gå i någon körskola och betala 400 kronor i elevavgift. Däremot anse vi, att de skola ha intyg om att de äro nyktra. Det behöver nästan var och en ha, som ger sig ut på vägarna — även de gående enligt min uppfattning. Nu skola vi inte diskutera denna sak, som vi ha skjutit på tills trafiknykterhetskommittén kommit fram med sitt förslag, men i princip är det riktigt; — det menar herr Mannerskantz också att döma av hans förstående leende.

Vidare skall föraren känna till trafikreglerna, men han behöver inte genomgå någon körskola, utan utskottet säger, att de kunskeper han skall visa sig ha vid förhöret bör han mycket lätt kunna inhämta på egen hand. Han kan sätta sig vid sin studielampa och läsa igenom trafikförfattningarna. Han behöver inte heller uppsöka någon bilbesiktningsman, utan han kan gå till en landsfiskal eller en polisman, som fått förordnande att anställa sådana förhör, och inför honom deklarerera sina kunskeper.

Jag vill ytterligare påpeka, att kravet på körkort endast skall gälla beträffande gummihjulsdrivna traktorer. Band- och järnhjulstraktorer skola enligt utskottets mening fortfarande få föras utan att man fordrar körkort.

Detta är, som sagt, helt naturliga fordringar, och det behöver inte bli på något sätt påkostande att uppfylla dem. Vi ha ytterligare poängterat, att avgif-

Ang. körkort för traktor.

terna i samband med sökande av körkort för traktorer böra sättas avsevärt lägre än för bilar eller motorcyklar. Och så räkna vi med att allt detta skall ta sin tid, så att vi föreslå en tillräckligt lång övergångstid — förslagsvis nämna vi tre år från det att vägtrafikförordningen träder i kraft.

Följer Konungen utskottets råd i detta fall, tror jag inte att herr Elofsson i Vä behöver vara så värst bekymrad för sina gamla traktorförare, som han har hemma på sin gård, och inte någon annan jordbrukare heller. Det kommer nog att klaras ganska smärtfritt och inte bli någon svår tunga.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag har nog observerat, som utskottets ärade ordförande säger, att utskottet varit mildt på denna punkt. Men jag tycker det kunde ha varit ännu litet mildare, så att man hade kunnat spara alla äldre traktorförare de utgifter som man här vill ålägga dem.

Det kan ju vara mycket riktigt, som min namne här på kristianstadslänsbänken säger, att man bör ha klart besked om att förarna ha syn och hörsel i behåll, men än brister det mycket på detta område. Hur många är det inte, som ha tagit körkort för tio eller femton år sedan och som äro halvdöva, men inte ha deras körkort återkallats för det! Om man kan visa upp, att man är frisk det ena året, så kan man vara svårt sjuk det andra, och det kan uppstå mycket stora vanskligheter av detta.

Man säger, att det inte blir så dyrt att ta dessa körkort. Jag vågar inte säga, vad det kommer att gå till, men inte tror jag att det blir så billigt, ty om landsfiskalerna skola ha hand om proven, så göra de detta alldeles säkert inte gratis. Och jag skulle ju vilja fråga herr Nils Elowsson, om han tror att den man som kört traktor i 20 år blir klokare för att han går och får ett läkarbetyg, som visar att han har syn och hörsel i behåll, och sedan går upp och predikar för landsfiskalen allt vad han vet om trafikreglerna. Det tror inte jag.

Har han kunnat köra traktor så länge, förmodar jag att han besitter den kunskap som fordras för att köra en traktor, och därför anser jag att det åtminstone tills vidare är obehövt med några körkort.

Det kan ju tänkas, att trafiken ökas så till den grad att man en gång måste fordra lika stor skicklighet av en traktorförare som man fordrar av en förare av person- eller lastbil. Men för närvarande tror jag inte, herr talman, att trafikintensiteten är sådan att man behöver följa utskottets förslag på denna punkt.

Häri instämde herr *Werner*.

Herr STEN: Herr talman! Jag får lov att säga till utskottets ärade ordförande, att jag ingenting har att ändra och ingenting att återtaga av vad jag yttrat i denna sak. Jag har fäst uppmärksamheten på att propositionen innebär ett hänsynstagande till jordbruksnäringen ifrån departementschefens sida och att han därvid har stöd av samtliga sina kolleger i regeringen, bland vilka det finns personer, som känna jordbruksnäringens förhållanden både ifrån jordbrukarens och ifrån lantarbetarens synpunkter och som vi alltså samtliga borde kunna hysa förtroende till i detta sammanhang. Departementschefen skulle icke gjort undantag i detta avseende, om det varit nödvändigt med hänsyn till det syfte som förordningen tar sikte på med ett sådant körkortstvång.

Vidare har jag konstaterat, att det finns sex företrädare för jordbruksnäringen i utskottet och att det fanns tillräckligt många andra, som voro beredda att jämte dem stödja propositionen, om de hade gjort detta. Och för det tredje har jag konstaterat, att utskottets avvikelser från propositionen icke är resultatet av någon överläggning, som utskottet har knutit till denna paragraf, utan den har gjorts när vi längre fram vid denna propositions behandling stannade inför en helt annan paragraf. Då kom man slickande — Gud vet varifrån

Ang. körkort för traktor.

— med ett papper som icke tillkommit på grund av någon överläggning i utskottet och som inte var utarbetat på utskottets uppdrag.

Det är detta, herr ordförande i andra lagutskottet, som jag kallar för kohandel, och det är därför som jag i analogi med de avhandlingar som jag läst om kohandeln 1933 har anmält mig som tillhörande den kategori, som K. G. Westman kallade för »styvfingrade trumslagare», som icke ha kunnat följa med i svängarna. Det är också därför, som jag genom min reservation velat ge kammaren ett tillfälle att på denna punkt fatta ett beslut, som icke avviker från Kungl. Maj:ts proposition.

Herr SUNNE: Herr talman! Herr Sten har, som han nyss nämnde, i något sammanhang behandlat det aktningstvårda parti, som jag tillhör, på ett något nonchalant sätt. Men det är icke därför, som jag nu inte kan instämna med honom. Jag måste i stället instämna i vad lagutskottets ordförande nyss har sagt, att det är en kompromiss, som vi här kommit fram till. Jag kan inte verifiera, att det är riktigt, som herr Sten säger, att det var ett mystiskt papper det kompromissförslag som kom fram i utskottet. Det utarbetades ett förslag till kompromiss, som även lantbrukarna godtogo, vilket herr Isaksson har intygat. Det hade, som han påpekade, kunnat bli så, att utskottets förslag annars hade blivit sämre ur lantbrukarsynpunkt. Man måste väl, som herr Nils Elowsson framhållit, tänka på att när det finns ett så stort antal traktorer som nu och deras antal ständigt ökas, så får man också beakta säkerhetsfrågan både för dem som köra traktorerna och för dem som möta dem i trafiken.

De körkort, som fordras, äro ju inte heller av samma slag som de vanliga körkorterna för bilar. De äro ju betydligt enklare och billigare att anskaffa, och det ställes betydligt mindre fordringar på den som skall ta körkortet.

För min del har jag biträtt denna

överenskommelse, och jag kan inte finna, att det har förekommit någon politisk uppdelning i utskottet, utan skilljelinjen tycks ha gått tvärs igenom partierna. Det är rent praktiska saker, som här ha förevarit.

Jag kan inte tillstyrka, att man bör bifalla det förslag, som här har framställts av herr Sten. Jag tycker, att han har betonat skiljaktigheterna här i dag mycket mera än han gjorde i utskottet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTSO: Herr talman! Det kanske kan synas egendomligt att vi, som företräda ett parti med så starkt jordbrukarinslag, kunnat biträda ett förslag om införande av körkort för traktorer. Men det kan ju finnas olika anledningar till att man biträder ett utlåtande. Herr Stens parti är icke främmande för att man skall föra en politik, som leder till resultat. I detta fall föreföll det som om det skulle ha funnits mycket starka krafter, som voro verksamma för ett bifall till motionerna nr 302 i första kammaren och 401 i andra kammaren om att det skulle fordras ett verkligt körkort, vilket, som herr Elowsson sade, kanske kostade 300 eller 400 kronor.

Det var på det sättet — vilket också betygats av flera av utskottets ledamöter — som vi kommo fram till att kräva detta betydligt förenklade körkort, och det är av denna anledning, herr talman, som jag kunnat biträda utskottets utlåtande.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag kanske får lov att förklara, hur jag ser på den nu väckta frågan om arbetet inom utskottet. Om jag inte minns fel förhöll det sig så, att när vi behandlade 29 § preliminärt, bordlades den i avvaktan på det resultat vi skulle komma till beträffande 55 §, och sedan diskuterades dessa båda paragrafer i ett sammanhang. Men det gjordes inte någon kompromiss på det sättet, att vi sade, att om ni ta det, så ta vi det. En enskild ledamot,

Ang. körkort för traktor.

herr Isaksson, sade, att »om jag får de lindringar som jag önskar i 55 §, skall jag gå med på att det blir körkortsvillkor för traktorföring», men det gjordes inte på något sätt någon överenskommelse i den form som man brukar kalla ko-handel. Jag håller alltså fast vid vad jag sagt, att för min del var det ett bedömande efter de olika skäl och synpunkter, som kommit fram vid samtidig behandling av de båda paragraferna.

Jag har också en liten replik till herr Elofsson, som nu i sitt sista anförande sade, att han nog hade observerat, vad utskottet hade skrivit. Det erkännandet gjorde mig ledsen därför att jag är vän av sakliga argument.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag har följt denna debatt med intresse, emedan jag a priori är inställd på att man inte skall behöva några körkort i detta fall. När jag hörde att det här var fråga om en kompromiss, tyckte jag emellertid, att det ju inte är god kutym i riksdagen att störta omkull kompromisser. Då jag emellertid nu av utskottets ordförande hör, att det egentligen inte är någon kompromiss, som föreligger, vill jag bara säga, att jag tycker att fordringarna för detta slags körkort äro för små för att man verkligen skall vinna någonting med dem. De fordringar man uppställer äro i praktiken uppfyllda ändå, och då tycker jag det är onödigt, att man besvärar dessa människor med att gå först till en provinsialläkare, som kanske bor någon mil därifrån, och sedan till en landsfiskal, som kanske bor tre mil från deras bostad. Det blir tids-spillan och kostnader, och det är också ett helt företag för dessa människor. När man då vinner så litet som dessa fordringar medföra, tycker jag att förslaget knappast bör accepteras.

Vi äro vana vid att acceptera en kompromiss, även om den är dum, emedan det är den framkomligaste vägen, men om förslaget inte är någon kompromiss och ändå har kompromissens vanliga kännetecken, tycker jag inte det finns anledning till bifall.

Jag får därför för min del, herr talman, ansluta mig till herr Gustaf Elofssons yrkande.

Herr NORMAN: Herr talman! Det har varit ett par ledamöter här och frågat mig, hur det egentligen är nu, och det kanske är skäl att det blir klarlagt. För närvarande är det körkortstväng för förande av traktortåg, d. v. s. traktor med efterföljande släpvagn, om den skall föras på allmän väg. Det fordras då körkort för bil. De nu ifrågasatta bestämmelserna bli alltså i det fallet lindrigare än de nuvarande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande i nu föredragna del samt vidare på godkännande av den av herr Sten vid förevarande paragraf anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sten begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den del av andra lagutskottets i utlåtande nr 30 gjorda yttrande beträffande 29 § av förslaget till vägtrafikförordning, som avser körkort för traktor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Sten vid nämnda paragraf anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. återkallelse av körkort på grund av sjukdom m. m.

Utskottets yttranden beträffande 31 §, 32 § 1 mom. c och 2 mom. samt 33 § 1 mom. första och fjärde styckena.

Godkändes.

Ang. återkallelse av körkort på grund av sjukdom m. m.

Utskottets yttrande beträffande 33 § 2 mom.

Detta moment hade följande avfattning:

Om förarens förutsättningar för rätt att föra motorfordon blivit så väsentligen minskade genom sjukdom, skada eller dylikt, att han ur trafiksäkerhetssynpunkt icke vidare bör innehava körkort, skall den länsstyrelse, som utfärdat körkortet, återkalla detsamma.

Länsstyrelse äger, när så finnes påkallat, ålägga förare att inom viss tid förete nytt läkarintyg vid äventyr att körkortet eljest återkallas.

I de likalydande motionerna I: 321, av herr *Lundqvist* m. fl., och II: 419, av herr *Hæggblom* m. fl., hade ifrågasatts, huruvida icke åt länsstyrelse borde givas rätt föreskriva, att läkarintyget skulle utfärdas av tjänsteläkare med viss specialitet.

I de likalydande motionerna I: 318, av herr *Cassel* m. fl., och II: 425, av herr *Håstad*, hade föreslagits skyldighet dels för läkare att hos vederbörande körkortsmyndighet anmäla vissa i motionerna uppräknade sjukdomar och defekttillstånd, dels ock för sinnessjukhusen att göra motsvarande anmälningar om personer, som intoges där och lede av sådana sjukdomar, att de för framtiden icke borde betros med innehav av körkort.

Utskottet hade härom anfört:

»Några olägenheter synas icke ha sports vid tillämpningen av nuvarande regel, enligt vilken varje legitimerad läkare är kompetent att utfärda intyg, varom här är fråga. Praktiska olägenheter skulle däremot vara förknippade med en föreskrift om att endast tjänsteläkare med viss specialitet får anlitas. Provinsial- och stadsläkare utöva som re-

gel icke specialitet. Ett föreläggande att uppsöka specialist skulle därför ej sällan kunna åsamka den intygssökande såväl ökade besvär som större kostnader.

Ur trafiksäkerhetssynpunkt är det givetvis ett betydande intresse, att läkare och sinnessjukhus anmäla sjukdomar och defekttillstånd, som här avses. Emellertid skulle införandet av uttrycklig föreskrift om skyldighet att göra sådan anmälan vara förenat med vissa olägenheter. Utskottet vill hänvisa till vad föredragande departementschefen härom anfört (se prop. s. 187). Enligt utskottets mening äro olägenheterna av sådan art, att — såsom departementschefen förordnat — med införande av en tvingande föreskrift synes böra anstå åtminstone till dess närmare erfarenhet vunnits om i vilken omfattning frivillig anmälan tillämpas.

På grund av vad nu anförts avstyrker utskottet motionärernas förevarande yrkanden.»

Herr CASSEL: Herr talman! Vårt land hör till de ytterst få länder, där man tillämpar den egendomliga ordningen, att man med stor noggrannhet prövar en körkortssökandes syn, hörsel och allmänna hälsotillstånd, när han eller hon, som mycket ofta är fallet, befinner sig i adertonårsåldern. Men sedan bryr man sig inte ett dugg om dem utan låter dem fortsätta att köra, så länge de över huvud taget kan tugga vattgröt.

Det står visserligen redan i gällande motorfordonsförordning, att körkort skall återkallas, om innehavarens hälsa så försämrats, att han inte längre bör betros med att föra motorfordon, men detta blir naturligtvis i det stora hela en bestämmelse på papperet, om man inte på något sätt ordnar det så, att körkortsmyndigheterna få reda på förändringarna i vederbörandes hälsotillstånd och de sjukdomar han kan råka ut för.

För att kunna råda bot på detta missförhållande föreslog den medicinska expertgrupp, som stod till 1945 års trafiksäkerhetskommittés förfogande, två åtgärder. Den första var, att man skulle införa s. k. konditionsundersökningar. Man

Ang. återkallelse av körkort på grund av sjukdom m. m.

menade, att det var riktigt att göra en undersökning av hälsotillståndet vid de tidpunkter av människans liv, då regelmässigt ändringar uppträda, och man tänkte då först och främst på synen, som ju i 45-årsåldern nästan alltid undergår en stark förändring. Man tänkte också på andra sjukdomar, som kunna uppkomma, bland annat det höga blodtrycket. Den första konditionsundersökningen tänkte man sig skulle ske vid 45 års ålder, och sedan skulle man komma tillbaka med undersökningar vid 50, 55 och 60 år. När man kom upp i högre ålder skulle det bli ännu tätare undersökningar: vart tredje år.

Detta gick inte kommittén med på. Den menade, att man ännu visste för litet om sambandet mellan sjukdom och körförmåga, och ville därför vänta med saken. Men sedan kommo läkarna själva enhälligt med ett annat förslag, och det var att det skulle finnas skyldighet för läkare, som hos en patient upptäckte någon sjukdom av för en bilist alldeles speciellt farligt slag, att göra anmälan där om till länsstyrelsen. Detta tyckte 1945 års kommitté var alldeles riktigt, och den underströk mycket starkt, att denna anmälningsskyldighet borde införas så fort som möjligt.

Nog måste man väl också medge, att det ligger någonting orimligt i att låta folk fortsätta som bilförare, när de råkat ut för sådana sjukdomar som epilepsi, hjärntumör, schizofrena och manodepressiva sjukdomar, kronisk alkoholism med psykiska symptom eller morfinism, bara därför att länsstyrelsen inte vet om saken. Kan verkligen allmänheten vara belåten med en sådan ordning?

Man kan tänka sig in i ett sådant fall som att en pojke eller en flicka blir skadad på gatan, och att det sedan kommer fram, att den som körde bilen var en epileptiker, att man sedan årtal vetat om att han led av den sjukdomen, men att han hade fått behålla sitt körkort därför att körkortsmyndigheten inte fått underrättelse därom. År 1946 inträffade det på vägen ute vid skogshögskolan, att en personbil körde på två cyklande damer, av vilka den ena skadades så svårt, att

hon måste föras till sjukhus. Föraren fortsatte rätt ut i en åker, där han satte sig att läsa tidningar utan att ha en aning om vad som passerat. Han hade i årtal vårdats för epilepsi, men länsstyrelsen visste ingenting om den saken.

Nu har Läkarförbundet avstyrkt denna anmälningsskyldighet för läkarna, och man kan ju förstå, att de äro måna om läkarnas tystnadsplikt. Men denna tystnadsplikt får ju inte vara något absolut. Den måste få brytas, om det finns motstående intressen som äro starkare, och den har också brutits. Den har brutits när det gällt alkoholistlagen. Där är läkare skyldig göra anmälan om alkoholister, som äro hans patienter. Den har också brutits enligt lex veneris.

Jag anser, att det är ett elementärt trafiksäkerhetskrav, att underrättelseplikt införes för läkarna beträffande vissa verkligt farliga sjukdomar. Jag understryker, att det inte är fråga om vilka sjukdomar som helst utan endast om sådana, som uppenbarligen göra vederbörande livsfarlig, om han kör bil eller motorcykel. Att låta anstå med införande av en sådan underrättelseplikt till dess, som utskottet uttrycker saken, »närmare erfarenheter vunnits om i vilken omfattning frivillig anmälan tillämpas», innebär enligt min mening ett oansvarigt hasardspel med andra människors liv som insats.

Jag ber att få yrka, att i utskottsutlåtandet s. 106 andra stycket utbytes mot följande: »Utskottet finner ur trafiksäkerhetssynpunkt nödvändigt, att körkortsmyndigheterna snabbt och säkert bibringas kännedom om de svåra sjukdomar som kunnat drabba körkortsinnehavarna och som medföra betydande risker ur trafiksäkerhetssynpunkt. Med hänsyn härtill hemställer utskottet, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående lämpligaste sättet att till körkortsmyndigheterna förmedla sådan kunskap.»

Herr NORMAN: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för noggranna överväganden under förberedelsearbetet, och det finns naturligtvis starka skäl

Ang. återkallelse av körkort på grund av sjukdom m. m.

som tala för den uppfattning, som herr Cassel här har företrätt. Den har vid remissbehandlingen fått understöd i ganska stor utsträckning. Men å andra sidan kan man nog påvisa en del besvärligheter beträffande en sådan anmälningsplikt. Läkarna äro ju inte alls hågade därför. Jag erinrar om att vi i år haft att behandla en motion, vari påyrkats borttagande av den anmälningsplikt som enligt alkoholistlagen föreligger för läkare, och en sådan bestämmelse som den nu föreslagna om anmälningsplikt kan nog ha sina besvärliga återverkningar i olika fall. I propositionen påvisas, att den kan föranleda, att den som går och känner sig sjuk — särskilt om han är yrkeschaufför — drar sig för att gå till läkare, därför att han riskerar att bli fråntagen sitt körkort på grund av den anmälningsplikt, som han vet då föreligger för läkaren.

Jag tror att vi kunna avvakta och se, hur utvecklingen går. Det är inte alls omöjligt att vi komma fram till en bestämmelse sådan som den vilken här har påyrkats, men för närvarande avråder utskottet från att förorda någonting sådant. Jag yrkar bifall till utskottets yttrande.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Det skulle givetvis medföra en del fördelar, om man, såsom herr Cassel föreslagit, införde vissa obligatoriskt återkommande undersökningar, s. k. konditionsundersökningar, men detta skulle å andra sidan medföra både besvär och kostnader för de personer, som skulle undergå dessa undersökningar. Jag tror därför att dessa olägenheter uppväga fördelarna med de ifrågasatta undersökningarna.

Vad beträffar skyldigheten för läkare att anmäla sjukdomar ligger det nog en viss fara i att införa en sådan anmälningskyldighet, som det här är tal om. Jag har vissa erfarenheter från ett annat område, nämligen när det gäller järnvägsmän, särskilt järnvägstjänstemän som äro i säkerhetstjänst. Jag har sett exempel på att sådana järnvägsmän ha undandragit sig undersökning, där-

för att de vetat om att de ha en sjukdom, som kan medföra att de avstängas från säkerhetstjänsten, och av den anledningen de inte i tid sökt läkare för sin sjukdom.

Herr CASSEL: Herr talman! Det är väl ändå en orimlig inställning, att denna brist på korrespondens mellan läkare och myndigheter tillåtes medföra, att folk får fortsätta att köra bil, fastän man vet att de på grund av sin sjukdom inte alls passa för en sådan uppgift.

I 1945 års trafiksäkerhetskommittés betänkande förekommer en uppräknning av nio mycket eklatanta sådana fall, varav åtta gälla trafikchaufförer. Är det någon här, som skulle kunna tycka det vara i sin ordning, att det om man tar en droskbil på gatan kan inträffa, att den som kör bilen är epileptiker? Det hör väl till det elementäraste inom all trafiksäkerhet, att man skall förvissa sig om att folk, som lider av sådana sjukdomar, hålles borta från bilkörning.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas i nu ifrågavarande del, dels ock, av herr Cassel, att andra stycket av utskottets yttrande skulle utbytas mot följande uttalande: »Utskottet finner ur trafiksäkerhetssynpunkt nödvändigt att körkortsmyndigheterna snabbt och säkert bibringas kännedom om de svåra sjukdomar, som kunnat drabba körkorts innehavarna och som medföra betydande risker ur trafiksäkerhetssynpunkt. Med hänsyn härtill hemställer utskottet, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående lämpligaste sättet att till körkortsmyndigheterna förmedla sådan kunskap.»

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets yttranden beträffande 33 § 5 och 3 mom. samt 34 och 36 §§.

Godkändes.

Ang. passerandet av järnvägs korsning.*Utskottets yttrande beträffande 42 §.*

I denna paragraf var 1 mom. första stycket så lydande:

Vägfrikant, som ämnar passera korsning i samma plan mellan väg och järnväg, skall, oavsett förekommande säkerhetsanordningar, genom uppmärksamhet på järnvägen förvissa sig om huruvida tåg nalkas. Vid färd med fordon skall därvid hållas en med hänsyn till omständigheterna tillräckligt låg hastighet.

I de likalydande motionerna I: 321, av herr *Lundqvist* m. fl., och II: 419, av herr *Haeggblom* m. fl., hade hemställts, att utöver vad i berörda stycke sagts måtte föreskrivas, att förare av motorfordon vid passerandet av sådan korsning skulle växla ned eller stanna. I varje fall borde detta gälla, om korsningen vore obebaktad och sikten där vore dålig eller om dimma eller snöyra rådde.

Utskottet hade i detta ämne anfört bland annat:

»I åtskilliga fall — exempelvis då klar sikt råder och banan är fullt överskådlig på betryggande avstånd — torde det ej vara erforderligt att växla ned eller stanna före plankorsning. I sådana fall lär knappast kunna förväntas, att bestämmelserna om skyldighet att växla ned eller stanna bli efterlevda. Härigenom skulle respekten för en bestämmelse om skyldighet härutinnan avtrubbas. Vid tät trafik å väg, som korsar järnväg, kan dessutom lätt uppstå stagnation eller störning i trafiken, om varje motordrivna fordon skall nedväxlas eller stannas före korsningen.

Med hänsyn härtill och då propositionens föreskrift — såsom ock föredragande departementschefen framhållit — lär innefatta skyldighet för föraren att växla ned eller helt stanna fordonet, där omständigheterna det påkalla, finner utskottet — som likväl vill betona vikten av särskilt stor försiktighet vid plankorsningar — sig icke böra förorda någon generell regel av det i motionerna angivna innehållet.»

Herr CASSEL: Herr talman! De svåraste och mest omfattande olyckorna i vägtrafiken äro de som hända vid järnvägs korsningarna. Jag skall inte gå in i detalj rörande de svåra tragedier, som där utspelats. Det räcker att nämna namnet Edsvalla, där en dimmig oktobermorgon år 1947 fjorton personer, bland dem tretton ungdomar, fingo sätta livet till. Jag kan erinra om kimstadolyckan, där en yrkeschaufför med berått mod körde emot rött ljus och kolliderade med tåget, vilket hade till följd att tre flickor — tre Lucior — dödades.

Vi ha cirka 40 000 plankorsningar i vårt land. 5 000 av dessa ha säkerhetsanordningar. 1949 inträffade icke mindre än 348 påkörningar av järnvägsbommar, och 1950 var antalet 407.

Det är alldeles i sin ordning att utskottet har ägnat ett särskilt avsnitt åt frågan, hur man skall passera en järnvägs korsning. Men vad jag vill vända mig emot är, att utskottet inte har velat gå med på den regel, som föreslagits i motionen nr 321 i första kammaren, nämligen att förare av motorfordon vid passerandet av sådan korsning skall växla ned eller stanna fordonet. Den regeln borde vara självklar för varje motorfordonsförare, och den understrykes med kraft vid utbildningen i våra bättre körskolor. Så här undervisar man till exempel vid en av Stockholms förnämsta bilskolor. »Den som ej växlar ned vid en järnvägsövergång är en okunnig bilist, som ej vet vad man använder en växellåda till. Man skall ju där köra så sakta att man med säkerhet kan stanna. Vilket man ej kan göra på högsta växel, som ej har tillräcklig forceringsförmåga för detta. Det kan i stället hända att man kväver motorn och får motorstopp mitt på spåret. Är sikten dålig genom granhäck eller terrängförhållande skall man stanna och be en av passagerarna stiga ur, gå över järnvägsspåret och meddela om det är klart.»

Nedväxlingen av en bil bör bli en fullkomligt automatisk reaktion så snart föraren nalkas ett järnvägsspår. Det skall inte vara så att han sitter och

Ang. passerandet av järnvägs korsning.

funderar, om det är en bevakad korsning eller om det är bra sikt eller inte, utan det skall vara en reflexhandling, som han gör utan att behöva tänka. Först om han nött in den vanan så att den går fullständigt automatiskt, blir den en verklig säkerhetsbefrämjande faktor. I USA finnas flera delstater, där det är absolut skyldighet att stanna inför varje rälssträng. Det stora Greyhoundbolaget, som kör med sina bussar över hela Amerika, låter bussarna stanna inför varje skenkorsning som de skola passera.

Utskottet säger att en sådan regel nog är bra, men den skulle inte bli efterlevd i praktiken. Det är mycket möjligt att den inte blir det till en början, men det är ju så att lagstiftarna ibland skola gå före och dra den goda sedvänjan efter sig. I detta fall anser jag det utan minsta tvivel vara så, att en lagregel skulle vara av mycket stor betydelse för moforförarnas uppfostran till säkerhet.

Utskottet säger vidare någonting, som har förvånat mig i högsta grad, nämligen att om det är tät trafik och varje fordon skulle nedväxlas eller stanna vid järnvägs korsningar, skulle det uppstå stagnation i trafiken. Att köra en bil nedväxlad över en järnvägsövergång behöver inte betyda att man kör med mycket låg hastighet. Jag skulle kunna åtaga mig att köra över en järnvägsövergång med den bil jag har, nedväxlad från fyrans till treans växel, med 90 kilometers hastighet, om jag skulle kunna tänka mig att utskottet alls fann det lämpligt att köra så fort. Med vilken bil som helst, även om den växlats ned, kan man köra med 40 eller 50 kilometers hastighet, och redan den farten förmodar jag är högre än den, som utskottet finner lämplig vid passerandet av järnvägs korsningar.

Jag ber att få yrka, att utskottets utlåtande måtte gå ut på att till 42 § 1 mom. första stycket lägges följande mening:

»Motordrivet fordon skall på betryggande avstånd framför närmaste rälssträng växlas ned eller stannas.»

I detta anförande instämde herr *Lundqvist*.

Herr **NORMAN**: Herr talman! I mitt första anförande sade jag, att när vi i utskottet började arbeta med detta ärendet, hade jag en bestämd uppfattning bara i ett avseende, men att den inte kommit till uttryck i utskottets förslag. Den gällde just hur en trafikant bör förfara inte bara vid korsning mellan järnväg och landsväg, utan även när han från en biväg kommer fram till en huvudväg. Jag fann det helt naturligt, att det skulle bestämt stadgas en skyldighet att helt stoppa fordonet. Anledningen därtill var, att jag hade haft tillfälle att i USA sitta någon vecka som passagerare i en bil med min dotter vid ratten och därvid observerat anslag med sådan föreskrift till bilisterna vid sådana tillfällen. Jag hade funnit att det var en klok föreskrift och att den också efterlevdes.

Emellertid har jag här inte yrkat någon ändring av utskottets förslag, och det sammanhänger kanske delvis med att jag tillfälligtvis blev frånvarande, när vi preliminärt behandlade dessa paragrafer. När vi sedan definitivt beslutade därom, ville jag ju inte riva upp någon debatt om något, som utskottet i dess helhet redan hade tagit bestämd ståndpunkt till.

Jag har nog också blivit påverkad av vad som framfördes i diskussionen i utskottet, då jag var närvarande, nämligen att det också kunde vara riskabelt att helt stanna fordonet vid en sådan korsning, därför att det ju kan dröja en stund innan det sedan kan komma i gång. Och under den tiden kan ett tåg komma. Det ligger nog något i den synpunkten, ty när det nu står i förordningen, såsom den är föreslagen, att man skall hålla en »med hänsyn till omständigheterna» tillräckligt låg hastighet, är det ju egentligen sagt detsamma som herr Cassel ville skulle sägas, fastän inte uttryckt i samma ord. När körskolorna dessutom just poängtera, att detta skall innebära, att fordonet skall växlas ned eller stannas, tycker jag det kan vara

Ang. passerandet av korsning med huvudled. — Ang. belysning å fordon.

tillräckligt med de föreskrifter som i den föreslagna paragrafen äro givna.

När jag i alla fall står för utskottets utlåtande yrkar jag bifall till utskottets yttrande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på utskottets yttrande i nu ifrågavarande del yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av herr Cassel, att riksdagen skulle uttala sig för att till 42 § 1 mom. första stycket skulle fogas följande mening: »Motordrivet fordon skall på betryggande avstånd framför närmaste rälssträng växlas ned eller stannas.»

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med öfvervägande ja besvarad.

Utskottets yttranden beträffande 43 och 46 §§.

Godkändes.

Ang. passerandet av korsning med huvudled.

Utskottets yttrande beträffande 48 § 1 och 2 mom.

Dessa moment lydte:

1 mom. Vid korsning mellan väg, som enligt 61 § förklarats såsom huvudled, och annan väg åligger det fordonsförare, vilken från sistnämnda väg vill korsa huvudleden eller svänga in på denna, att lämna företräde åt fordon på huvudleden.

2 mom. Då i annat fall än i 1 mom. sägs ett fordons kurs skär ett annat fordons kurs, skall föraren av det fordon, som har det andra fordonet på sin vänstra sida, lämna företräde åt det sistnämnda fordonet. Härmed fritages dock icke någon förare från skyldighet att iakttaga försiktighet vid passerande av eller färd in på korsande eller anslutande väg. Detta skall särskilt gälla den, som från väg med ringa trafik kommer in på väg med livlig trafik.

I de likalydande motionerna I: 321, av herr *Lundqvist* m. fl., och II: 419, av herr *Hæggbloom* m. fl., hade — i anslutning till vad i samma motioner föreslagits vid 42 § — hemställts om föreskrift, att förare av motorfordon vid passerande av korsning med huvudled skulle växla ned eller stanna. I varje fall borde denna föreskrift gälla för det fall, att sikten vid korsningen vore dålig eller dimma eller snöyra rådde.

Motionen II: 415, av herrar *Edström* och *Dickson*, innefattade hemställan om införande av skyldighet för fordonsförare att stanna fordonet före infart på huvudled.

Utskottet hade härom anfört:

»Motionsyrkandena avstyrkas. Utskottet vill i detta sammanhang i tillämpliga delar åberopa vad utskottet anfört under 42 §.»

Herr CASSEL: Herr talman! Jag har inte yrkande här. Eljest borde väl detsamma gälla för infart på korsande huvudled som vid järnvägsövergångar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes utskottets yttrande i nu föredragna del.

Utskottets yttrande beträffande 49 §.

Godkändes.

Ang. belysning å fordon.

Utskottets yttrande beträffande 51 §.

I denna paragraf hade femte stycket avfattats sålunda:

På fordon får icke begagnas bländande ljus på väg, där tillfredsställande belysning är anordnad, eller vid möte med annat fordon, eller när fordonet är uppställt på väg. Vid möte med fordon skall avbländning ske i god tid.

I de likalydande motionerna I: 156, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, och herr *Nilzon*, *Ivar*, samt II: 202, av herr *Onsjö* m. fl., hade föreslagits sådan ändring i vägtrafikstadgan, att på bil högst två lyktor, anbragta på samma höjd, en å vardera sidan av bilen, samt å motor-

Ang. belysning å fordon.

cykel högst två lyktor finge framtill vara tända vid möte under mörker samt att förutom dessa lyktor endast finge förekomma belyst skylt, utvisande, att fordonet vore buss eller trafikbil eller vore försett med påhängsvagn eller annan släpvagn. Undantag från dessa föreskrifter skulle enligt motionerna dock göras för utryckningsfordon.

Motionärerna hade motiverat sin framställning bland annat med att avbländningsanordningarna på vissa nu förekommande biltyper icke vore tillfredsställande.

Utskottet hade i detta ämne yttrat bland annat:

»På grunder, som angivits under 3 § 1 mom. e), finner utskottet någon ändring icke nu böra vidtagas i gällande författningar. Motionärernas hemställen torde i stället böra upptagas till övervägande i samband med bestämmelserna i vägtrafikförordningen.

Med de i propositionen föreslagna stadgandena bli bils och motoreykels framlyktor med därtill hörande avbländningsanordningar — till skillnad från vad hittills varit fallet — föremål för besiktning och annan fordonskontroll. Det kan förutsättas, att vid dylik kontroll endast bli godkända sådana avbländningsanordningar, som befinnas tillfredsställande. Härigenom och genom det i 51 § stadgade förbudet mot bländande ljus tillgodoses enligt utskottets mening motionernas syfte tillräckligt.

På grund härav och då ett generellt förbud mot mer än två lyktor framtill under vissa förhållanden förefaller kunna medföra olägenheter, avstyrker utskottet motionerna.»

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Redan vid riksdagens början väckte jag och några andra ledamöter en motion om att det skulle förbjudas att framtill på motorfordon vid möte under mörker ha fler än två lyktor tända. Sådana förhållandena nu äro, och särskilt gäller detta de stora lastbilarna, belamrar man bilarna med ända till fem, sex lyktor

framtill. De två strålkastarna bruka visserligen avbländas, men i och med att detta sker blir ljusstyrkan större hos de andra lamporna, vilket försvårar möte med sådana bilar. Jag tror att var och en som varit ute i den trafik, som nu nattetid förekommer på våra vägar, och därvid mött särskilt vissa slags bilar — det är framför allt högerstyrda bilar, som ha lyktljuset riktat åt visst håll — har funnit att detta belysningssystem vållar mycket besvär för mötande fordon.

Jag anser att åtgärder böra vidtagas så att sådant förhindras. Många olyckor ha också skett, inte på grund av att lyktorerna icke avbländats utan på grund av att strålkastarna varit inställda på sådant sätt, att det omöjliggjort för föraren på mötande bil att se, huruvida något föremål befunnit sig framför på vägen eller icke.

Nu skriver utskottet visserligen i sitt yttrande, att det kan förutsättas, att vid kontroll av strålkastare »endast bli godkända sådana avbländningsanordningar, som befinnas tillfredsställande». Det är självklart att bilarna inför en sådan besiktning ha försetts med sådana lampor i lyktorerna, som äro tillfredsställande. Men vi veta ju, att livslängden på dessa lampor kan vara mycket kort. Om en trasig lampa bytes ut mot en ny, blir kanske ljusstyrkan på den nya högre än på den gamla, som förut suttit i lyktan och blivit godkänd. På detta sätt blir ljuset från den billyktan kraftigare, och det blir svårare för de bilar och andra vägförande, som möta fordon försedda med sådana starkare lampor, att kunna på ett nöjaktigt sätt se vägbanan.

Jag skall nu inte här göra något yrkande på denna punkt. Jag hoppas att det, i enlighet med vad utskottet skrivit, ifrån kommunikationsministerns sida skall utfärdas sådana bestämmelser, att en rättelse på denna punkt kan vinnas. Såsom läget för närvarande är — och särskilt vill jag då framhålla de stora långtradarna, som äro belamrade med en mängd lampor, som sannerligen inte behövas vid möten med andra fordon, fastän det må vara hänt att de användas

Ang. maximivikt för motordrivna fordon m. m.

när möten inte förekomma — bör det vara föreskrivet att endast två, avbländade lyktor få vara tända.

Jag har, herr talman, intet yrkande på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning godkändes utskottets yttrande i nu ifrågasvarande del.

Utskottets yttrande beträffande 52 § 1 och 2 mom.

Godkändes.

Ang. maximivikt för motordrivna fordon m. m.

Utskottets yttrande beträffande 54 § 1 mom. första stycket.

Detta stycke hade följande lydelse:

Motordrivet fordon eller därtill kopplat fordon får icke föras på allmän väg, gata eller annan allmän plats:

a) då den vikt, som uppbäres av någon hjulaxel, överstiger 6,00 ton;

b) då den sammanlagda vikt, som uppbäres av två på mindre inbördes avstånd än 2 meter belägna hjulaxlar på fordonet eller fordonståget, överstiger 8,00 ton;

c) då fordonets eller fordonstågets bruttovikt överstiger, vid ett avstånd mellan fordonets eller fordonstågets första och sista hjulaxel uppgående till

mindre än 2 meter,	8,00 ton
2 men ej 3 »	8,50 »
3 » » 4 »	9,75 »
4 » » 5 »	11,00 »
5 » » 6 »	12,25 »
6 » » 7 »	13,50 »
7 » » 8 »	14,75 »
8 » » 9 »	16,00 »
9 » » 10 »	17,25 »
10 » » 11 »	18,50 »
11 » » 12 »	19,75 »
12 » » 13 »	21,00 »
13 » » 14 »	22,25 »
14 » » 15 »	23,50 »
15 » » 16 »	24,75 »
16 » » 17 »	26,00 »
17 » » 18 »	27,25 »
18 » » 19 »	28,50 »

19 men ej 20 meter,	29,75 ton
20 » » 21 »	31,00 »
21 » » 22 »	32,25 »;

d) då luftövertrycket i hjulringarna överstiger 6 kilogram per kvadratcentimeter.

I de likalydande motionerna I: 303, av herr *Heiding* m. fl., och II: 402, av herr *Jansson* i Kalix m. fl., hade hemställtts, att de föreslagna bestämmelserna måtte jämkas så, att under b) medgäves en vikt av 10 000 kilogram, att under c) medgäves en bruttovikt av 10 000 kilogram vid ett avstånd mellan fordonets eller fordonstågets första och sista hjulaxel uppgående till mindre än 2,0 meter, 10 500 kilogram vid ett avstånd mellan sagda axlar uppgående till 2,0 men ej 2,1 meter, 10 625 kilogram vid axelavstånd uppgående till 2,1 men ej 2,2 meter o. s. v., med ett tillägg av 125 kilogram för varje decimeter, varmed axelavståndet ökades, samt att bestämmelsen under d utginge.

Utskottet hade på anförda skäl förordat sådan jämkning av propositionens förslag, att under b tillåtna boggietrycket bestämdes till 8 000 kilogram, att under c tillåtna bruttovikten maximerades till 8 000 kilogram vid mindre avstånd än 2,0 meter mellan fordonets eller fordonstågets första och sista hjulaxel, 8 500 kilogram vid axelavstånd uppgående till 2,0 men ej 2,1 meter, 8 625 kilogram vid axelavstånd uppgående till 2,1 men ej 2,2 meter o. s. v., med tillägg av 125 kilogram för varje decimeter, varmed axelavståndet ökades, att bestämmelsen under d utginge samt att för fordon, som fördes på huvudväg (riks- eller länshuvudväg), de enligt b och c för olika fall gällande viktsiffrorna ökades med 2 000 kilogram.

Reservation hade anmälts av herr *Forslund*, fru *Johansson* i Norrköping och herr *Nilsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort förordta propositionens förslag oförändrat.

Herr FORSLUND: Herr talman! I fråga om den tillåtna maximivikten för boggie-

Ang. maximivikt för motordrivna fordon m. m.

försedda bilar har utskottet gått in för att i vissa fall öka denna vikt från 8 till 10 ton, då det gäller väg, som betecknas som riks- eller huvudväg.

Här har man således utan att någon egentlig sakkunskap har kunnat åberopas föreslagit en väsentlig förhöjning av den av Kungl. Maj:t föreslagna maximivikten. Jag måste säga mig, att det hör nästan till det omöjliga att kunna prestera tillräckliga skäl för en sådan höjning. Här ha vederbörande utredningsmän och myndigheter av skilda slag gått in för att den gamla ordningen skulle bibehållas, men Kungl. Maj:t har föreslagit en förhöjning av den gamla maximivikten, och nu kommer utskottet och ökar på ytterligare med två ton. Jag skulle nästan vilja beteckna detta som lättvindigt, ty vilket organ skulle väl egentligen kunna säga, att en sådan höjning är tillräckligt motiverad ur bärighetssynpunkt, vare sig det gäller vägarna eller fordonen?

Det är väl också egendomligt, att vi skola yttra oss om en sådan här sak. Inte yttra vi oss om hur många kilogram man skall få lasta på en järnvägsvagn? Vilken kompetens ha vi att yttra oss om hur stor den högsta tillåtna maximivikten på en lastbil skall få vara? Den kompetensen är väl lika med plus minus noll. Därför vill jag inte göra några långa utläggningar, och jag skall inte heller begära votering i detta fall, ty jag anser, att vi inte böra i en omröstning ta ståndpunkt som om vi förstode oss på den här saken, utan jag vill helt överlämna den till Kungl. Maj:t, och jag hoppas, att Kungl. Maj:t åtminstone går tillbaka till vad som föreslagits i propositionen och inte tar hänsyn till vad utskottet här hemställer om.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag har vid något tillfälle karakteriserat herr Forslund och mig själv som andra lagutskottets mest konservativa ledamöter. Det var avsett som ett bra betyg, och jag menade med det, att vi bägge voro gamla och kloka män, som livet hade lärt att det var bäst att stå på säker mark. Nu är det så, att herr Forslund

är några år äldre än jag, och alltså ännu klokare än jag, och jag borde ju då följa honom i hans yrkande här. När jag inte gjort det, sammanhänger det med en särskild omständighet. För herr Forslund existerar nämligen bara ett trafikmedel, med stort T, och det är svenska folkets egen järnväg; trafikmedel i luften eller på landsvägarna kan man möjligtvis fördrå, men man skall inte låta dem utvecklas i full frihet.

Det är kanske mycket denna inställning, som här har motiverat herr Forslunds ståndpunktstagande. Den andra reservanten är, vill jag minnas, också en sådan där spårbunden ledamot.

Här gäller det bara en normalbestämmelse, som vederbörande lokala myndighet kan göra avvikelser ifrån både uppåt och nedåt. Vi ha tillstyrkt Konungens normalbestämmelse utom vad den avser förslaget om det s. k. luftövertrycket, som vi inte ansett det vara någon anledning att lagstifta om just nu, och detta tycka också de myndigheter, som ha yttrat sig.

Vidare ha vi gjort en undantagsregel beträffande huvudvägarna, riksvägar och länshuvudvägar. Det är inte något tekniskt bedömande, som har föranlett utskottet att göra den avvikelser, d. v. s. vi ha inte, helt naturligt, bedömt hur dessa tryck av olika slag verka på olika slags broar, vid olika tillfällen, vid olika viktförhållanden och dylikt, utan vi ha endast konstaterat det faktum, att på den övervägande delen av våra riks- och länshuvudvägar för närvarande dessa högre viktbestämmelser äro tillåtna. Då tycka vi att detta bör komma till uttryck som en normalbestämmelse i författningen just beträffande dessa vägar. Sedan ha vederbörande lokalkommissioner att ta lämplig hänsyn till beskaffenheten av broar o. s. v. inom de lokala områdena, när man skall bedöma läget och bestämma de avvikelser, som kunna vara lämpliga att göra.

Utskottets förslag här är således bara ett uttryck för att normalbestämmelserna skola säga ungefär vad som för närvarande gäller i detta fall, och jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Ang. maximivikt för motordrivna fordon m. m.

Herr FORSLUND: Herr talman! Det är kanske riktigt som herr Norman sade, att klokhet och ålder böra ställas bredvid varandra, ty vad han sade senast var inte så klokt, och han framhöll själv att han är litet yngre än jag.

Jag har aldrig försökt lägga upp detta såsom någon fråga om vilket transportmedel jag tycker om — jag tycker om dem alla, herr Norman. Men inte komma vi att stå här i kammaren och tala om hur många passagerare eller hur mycket gods man får ta i ett flygplan, och vi bestämma inte heller vare sig tyngden på ett tåg eller hastigheten vid dess framförande. Det överlåta vi åt sakkunskapen, och inte heller när det gäller den fråga som nu diskuteras finns någon sådan här i kammaren, herr Norman. Jag har här konstaterat, att redan Kungl. Maj:t emot sakkunskapen har släppt efter på bestämmelserna om maximivikt, och då tycker jag att det är ännu mera oklokt av utskottet att gå vidare i samma riktning. Därför vill jag för min del mycket bestämt hemställa till statsrådet, som här är närvarande, att han — då han slutgiltigt skall ta ställning till denna fråga — icke tar hänsyn till vad herr Norman sade.

Herr HEIDING: Herr talman! Efter vad jag kan förstå har herr statsrådet inte någonting emot den ändring som utskottet med anledning av motionerna har vidtagit och som innebär en höjning av gränsen för boggietrycket och bruttovikten. Herr Forslund framhöll att sakkunskapen i detta fall inte fått uttala sin mening. Men jag får säga herr Forslund, att Svenska vägföreningen fullt och helt har tillstyrkt den föreslagna ändringen av boggietrycket, och jag kan inte förstå, att den skulle vara till någon skada. Över 70 procent av våra vägar äro av den hållbarheten, att det inte bör vara någon risk att framföra dessa tyngre laster på dem, och ändringen i fråga om boggietrycket behöver inte heller framkalla några betänkligheter. Svenska vägföreningen har i sitt uttalande framhållit, att på vägar och kor-

tare broar ger axeltrycket 6 ton den största påkänningen. På längre broar ges däremot den största påkänningen av boggietrycket, vare sig detta är 8 eller 10 ton. Den ökning av materialansträngningen, som följer av boggietryckets höjning från 8 till 10 ton, är för kortare broar i medeltal 15 procent. För större broar ligger sedan ökningen, så att den för broar av 20 resp. 30 meters längd kan beräknas utgöra 4 resp. 3 procent.

Jag anser således, att det icke är någon risk för att godkänna de av utskottet föreslagna bestämmelserna.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag tycker nog att herr Forslund skall vederfaras rättvisa. Man kan inte med anspråk på att företräda en riktig mening göra gällande, att herr Forslund har någon specifik uppfattning på grund av att han skulle vara så järnvägsinställd. Vi måste nog erkänna, att lastbilstrafiken har fått en synnerligen välvillig behandling redan i propositionen. Jag vill göra herrarna uppmärksamma på att det fanns tre olika alternativ att välja på. Av dessa tre valde jag det för lastbilstrafiken mest fördelaktiga, och jag gjorde det emot vissa myndigheters uppfattning. Om man nu sträcker sig ännu längre och man exempelvis kommer in på den s. k. decimeterregeln i stället för meterregeln, som har tillämpats enligt propositionen, kan man naturligtvis ha delade meningar om vilken regel som ger den största millimeterrättvisan. Men trots allt som har sagts här om de 70 procenten av huvudvägarna som kunna bära boggietryck på 10 ton kunna vi inte komma ifrån att ett bifall till utskottets förslag på denna punkt innebär, att vi i stället för att få restriktioner i fråga om de 45 procent av broarna, som inte kunna bära det tryck som föreslagits i propositionen, måste vi utfärda restriktioner beträffande 60 procent av broarna.

Jag har bara velat fästa kammarleda-

Ang. bromsanordningar å traktordragna fordon m. m.

möternas uppmärksamhet på denna sak. Jag tycker att rätt skall vara rätt och att herr Forslund i varje fall när det gäller denna sak har ganska starka skäl för sin ståndpunkt.

Herr FORSLUND: Herr talman! Herr Heiding åberopar här sakkunskap på ett håll som inte är inrangerat i vår ämbetsmannavärld. Det är en förening, som jag icke betraktar som sakkunnig i detta avseende, även om mycket präktiga och kunniga män finnas inom denna. Men vi ha våra länsstyrelser med landshövdingar i spetsen, vi ha väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och dessa myndigheter kan denna förening icke uppväga.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag skall bara be att få säga, att i spetsen för Väg-föreningen står en landshövding, som nyligen varit i tjänst. Jag tror inte, att man i det fallet behöver riskera att någonting blir eftersatt. Denne ordförande kommer nog att bevaka allmänna intressen i Vägföreningen, liksom han har gjort i länsstyrelsen.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Avgörande för utskottets ståndpunktstagande i denna sak har varit, att det är länsstyrelserna som bestämma vilka vägar som skola få trafikeras med dessa tyngre fordon. Innan en länsstyrelse lämnar sådant medgivande, infordrar den ett yttrande från vederbörande vägdirektör, och inom vägförvaltningen vet man väl vad broar och vägar tåla. Man kan därför inte bestrida, att sakkunskapen har kommit till tals här och kommer att göra det i fortsättningen också. Det blir självfallet inte några andra vägar som komma att befaras med dessa tyngre fordon än de vägar som upplåtas på tillstyrkan av vägdirektörerna eller vägförvaltningarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes utskottets yttrande i nu förevarande del.

Ang. bromsanordningar å traktordragna fordon m. m.

Utskottets yttrande beträffande 55 § 1 mom.

Detta moment lydde:

Av bil eller traktor få icke dragas mer än två för koppling till bil eller traktor byggda fordon eller ett fordon av annat slag. Draget eller dragna fordons bruttovikt eller sammanlagda bruttovikt får icke uppgå till mer än två gånger det dragande fordonets bruttovikt.

Utän hinder av vad i föregående stycke stadgas må fordon, som byggts för koppling till bil eller traktor, med iakttagande av nödig försiktighet dragas av bil eller traktor, om varje draget fordon är försett med effektiva bromsar, som kunna manövreras från fotbroms eller motsvarande anordning på det dragande fordonet eller av medföljande bromsare, eller om, såvitt angår fordon på medar, effektiv bromsning är anordnad på annat lämpligt sätt.

I de likalydande motionerna I: 317, av herr *Persson, Ivar*, och II: 400, av herrar *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, hade hemställts dels att förbudet mot dragande av mer än ett fordon, som ej vore byggt för koppling till bil eller traktor, måtte slopas, dels ock att för en övergångstid av tre år maximala bruttovikten av draget eller dragna fordon måtte bestämmas till tre gånger det dragande fordonets bruttovikt.

De likalydande motionerna I: 321, av herr *Lundqvist* m. fl., och II: 419, av herr *Hæggblom* m. fl., innefattade förslag om att beträffande traktordragna fordon icke måtte stadgas annan begränsning än att av traktor icke skulle få dragas mer än två för koppling till bil eller traktor byggda fordon eller ett fordon av annat slag.

Utskottet hade i detta ämne anfört bland annat:

»Enligt utskottets mening saknas det tillräcklig anledning att i fråga om tillämpligheten av förevarande bestämmelser göra någon skillnad mellan for-

Ang. bromsanordningar å traktordragna fordon m. m.

don, som drages av bil, och fordon, som kopplats till traktor.

För att fordon skall kunna anses byggt för koppling till bil eller traktor, läser krävas, att det är försett med tillfredsställande kopplingsanordning. Detta krav torde ur trafiksäkerhetssynpunkt icke kunna eftergivnas, om mer än ett fordon skall få dragas av bil eller traktor.

Vidare ha företagna bromsprov visat, att dragande fordons bromsanordningar icke kunna giva nöjaktig verkan, om draget eller dragna fordons bruttovikt eller sammanlagda bruttovikt uppgår till mer än två gånger det dragande fordonets bruttovikt. För att större vikt skall få dragas, måste därför i säkerhetens intresse bromsar finnas även på draget eller dragna fordon. Dessutom torde draget eller dragna fordon böra vara byggda för koppling till bil eller traktor. Undantag härifrån torde ej böra medgivas ens för en övergångstid.»

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! I den motion som jag har avlämnat i denna kammare — en likalydande motion har avgivits av några ledamöter i andra kammaren — gäller en av de väsentliga punkterna frågan om hur mycket last man skall tillåta efter t. ex. en traktor eller ett annat dragande fordon. Både propositionen och utskottsutlåtandet uppta såsom huvudregel, att vikten skall få vara dubbelt så stor som fordonets bruttovikt. Men vi skola komma ihåg, att med vikten menas den sammanlagda bruttovikten, alltså inte bara den nyttiga lasten, utan även de vagnar som det gäller. Låt oss för att ta exempel, som jag känner bra till och som ligger mig nära, räkna med att vi köra sockerbetor med en traktor. En medelstor traktor väger ungefär 2 000 kg. En sådan traktor skulle således få dra 4 000 kg, varav minst 1 000 kg är vagnens vikt — vid dålig väderlek blir det ju ofta litet mera. Det blir med andra ord inte mer än 3 000 kg nyttig last, och var och en som känner till dessa saker förstår ju att det är för litet.

Som skäl för att man inte skall till-

låta högre vikt åberopas bromsprov. Men efter vad vi motionärer ha inhämtat vid statens maskinprovningar på Ultuna skulle man nog utan risk kunna gå upp till åtminstone två och en halv gånger det dragande fordonets vikt, och det hade ju genast varit litet bättre. Vi ha i motionen önskat en bruttovikt av tre gånger det dragande fordonets vikt. Det är kanske i högsta laget.

Men utskottet har tyvärr inte velat reflektera på någon kompromiss härvidlag, utan har i stället gjort en uppmjukning på annat sätt. Det gäller frågan vilka bromsanordningar man skall kräva för det fall att det är mer än en vagn som drages av en och samma traktor. Jag får naturligtvis med tillfredsställelse inkassera den lilla uppmjukning som utskottet har gjort, men efter mitt förmenande är den inte tillräcklig. Enligt uppgifter som vi ha fått — likaledes av statens maskinprovningar — är det nämligen mycket svårt att konstruera hållbara bromsar av det slag som förutsatts i propositionen, således anbragta på släpvagnen och manövrerbara från det dragande fordonet. Vid statens maskinprovningar har man till och med sagt, att en hållbar och effektiv bromsanordning av denna typ, som kan stå emot de här ifrågakommande påfrestningarna vid upprepade till- och fränkopplingar under kort tid, till dato icke har utexperimenterats. Det inträffar under dessa förhållanden så lätt, att det kommer smuts i bromsanordningen vid till- och fränkopplingen, och då fungerar den inte tillfredsställande. Jag kan på sätt och vis stödja mig litet på egen erfarenhet också där. Vi hade nämligen i höstas där hemma gjort en liten enkel bromsanordning, men den höll inte på långt när hela betkampanjen.

Det torde således vara mycket svårt att ordna det så som förutsattes i alternativet i propositionen och utskottsutlåtandet. Även om det skulle kunna ordnas och man inom en icke alltför avlägsen framtid skulle få fram en sådan bromsanordning, vill jag påpeka, att det här gäller många vagnar och traktorer och att det inte går att med nuvarande

Ang. bromsanordningar å traktordragna fordon m. m.

kapacitet, åtminstone inte i smedjor och mindre mekaniska verksäder på landsbygden, få fram ett tillräckligt antal av dylika anordningar under den korta tid som vi enligt utskottets utlåtande ha till vårt förfogande. Utskottet säger i sista meningen av andra stycket på s. 118: »Undantag härifrån torde ej böra medgivas ens för en övergångstid.» Men jag menar, att det riktiga nu vore att just för en övergångstid medge sådant undantag. Då kan man ställa sig bestämmelserna till efterrättelse. Eljest får det väl ske uppmjukningar på andra sätt, t. ex. efter medgivande av länsstyrelserna. Men bäst vore ju om det klart och tydligt sades ifrån i riksdagens beslut, att man inte behövde begära undantag så att säga vid sidan om paragraferna.

Herr talman! Jag ber därför att beträffande 55 § 1 mom. få yrka, att den nyss citerade meningen — sista meningen i andra stycket på s. 118 i utskottets utlåtande — får följande lydelse: »Undantag härifrån torde böra medgivas för en övergångstid av högst tre år.»

I herr Ivar Perssons yttrande instämde herr *Nilsson, Hjalmar*.

Herr **NORMAN**: Herr talman! Det måste väl vara ett oeftergivligt villkor att varje fordon, som framföres på våra vägar med något så när stor hastighet, måste kunna bromsas, och i all synnerhet måste det väl krävas, när det gäller sådana här fordonståg, vare sig det dragande fordonet är en bil eller en traktor.

Nu ha särskilda prov visat, att man inte kan jämka på de viktförhållanden som äro förordade i propositionen. Det förefaller mig därför, som om riksdagen ur trafiksäkerhetssynpunkt måste ansluta sig till propositionens förslag i detta fall, och det är betydelsefullt att så sker, även om man är aldrig så intresserad av att tillgodose jordbruksnäringens önskemål. Detta belyses kanske bäst av att herr *Sten* — som framför andra varit den som utöver jordbrukarnas egen krets varit förespråkare för deras intressen — inte ens har velat gå

med på den lilla jämkning som utskottet har gjort för att göra det möjligt för jordbrukarna att till fordonståget koppla en liten verktygskärria eller något liknande. Det tyder ju på att det här gäller en ur trafiksäkerhetssynpunkt mycket betydelsefull sak.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! När utskottets ärade ordförande säger, att inte minst traktortåg böra kunna bromsas, så har han naturligtvis rätt i detta. Men jag tror inte att risken är så stor som han menar. Bromsprov vid statens maskinprovningar ha ju givit vid handen, att bromsning kan ske utan risk, åtminstone så länge de dragna fordonen inte väga mer än två och en halv gånger det dragande fordonets vikt. Vidare är det här fråga om fordon som framföres med relativt låg hastighet.

Eftersom vi för någon halvtimme sedan beslöto att körkort, låt vara av enklare beskaffenhet, skall fordras för förarna av dessa traktortåg, vill jag tillägga, herr talman, att jag för min del är övertygad om att vederbörande komma att visa den noggrannhet och omsikt som fordras och inte köra fortare i de svåra passagera än att det kommer att gå bra att tills vidare tillåta uppmjukningen. Var och en förstår, att farten på somliga ställen måste nedbringas under den tillåtna maximihastigheten, men åtminstone under den övergångstid som jag här har yrkat på — då man inte har de bromsar som skulle erfordras — kommer säkert försiktighet att iakttagas. Det har inte funnits några bestämmelser hittills, och det har gått bra i alla fall.

Även om jag tog mitt exempel från betodlingen, där ju frågan har alldeles särskild betydelse, tror jag att denna undantagsregel kommer att behövas också för en del andra traktortåg. Men jag vill påpeka att jag har fäst mig vid att denna kammare tidigare har visat sig ganska lyhörd för berättigade önskemål om åtgärder för att hjälpa och förbilliga vår sockerproduktion. Jag ser, herr talman, ett hot emot denna produktion i den här fö-

reslagna bestämmelsen. Att inte med traktortåg få köra tyngre lass än man numera allmänt kör med ett par hästar kan inte vara sund ekonomi.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen anförde, att därunder yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas i nu föredragna del, dels ock, av herr *Persson, Ivar*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att sista meningen i tredje stycket av utskottets yttrande avfattades sålunda: »Undantag härifrån torde böra medgivas för en övergångstid av högst tre år.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Ivar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner andra lagutskottets i utlåtande nr 30 gjorda yttrande beträffande 55 § 1 mom. av förslaget till vägtrafikförordning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets yttrande med den ändring, som under överläggningen påyrkats av herr *Ivar Persson*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. körhastigheten för buss och lastbil.

Utskottets yttrande beträffande 56 § 1 och 2 mom.

Av dessa moment var det förra så lydande:

Ang. körhastigheten för buss och lastbil.

Buss eller lastbil får icke föras med högre hastighet än 60 kilometer i timmen. Inom tättbebyggt område får dock hastigheten icke överstiga 40 kilometer i timmen.

Utskottet hade härom yttrat:

»Inom utskottet har för lastbil ifrågasatts en begränsning i 1 mom. av tillåtna hastigheten utom tättbebyggt område till 50 kilometer i timmen samt en motsvarande begränsning i 2 mom. Därvid har anförts, att ur trafiksäkerhetssynpunkt och med hänsyn till våra vägars nuvarande tillstånd en hastighet av 60 kilometer i timmen för lastbil knappast kunde anses tillräddig.

Utskottet hänvisar till vad föredragande departementschefen anfört i ämnet (se prop. s. 232) och vill för sin del ansluta sig till den av departementschefen uttalade meningen. Propositionens förslag tillstyrkes sålunda.»

Reservation hade anförts av herrarna *Forsslund* och *Nilsson* i Göteborg, vilka uttalat, att för lastbil — med hänsyn till trafiksäkerhetens krav och våra vägars nuvarande tillstånd — icke borde tillåtas högre hastighet utom tättbebyggt område än 50 kilometer i timmen och att utskottet därför bort förorda en häremot svarande jämkning i propositionens förslag.

Herr **FORSLUND**: Herr talman! Här ber jag att få påpeka, att det gäller en mycket viktig sak. Innan riksdagen uttalar sig i denna fråga, bör den ha klart för sig, om det ur trafiksäkerhetssynpunkt och i övrigt kan vara lämpligt att tillråda Kungl. Maj:t att höja nu tillåtna högsta hastighet i fråga om lastbilar.

1944 års trafikförfattningssakkunniga ha visserligen föreslagit en förhöjning från nuvarande 50 till 60 km i timmen när det gäller omnibussar och lastbilar, men tre av de sakkunniga reserverade sig mot förslaget — ordföranden, polisens representant och personalorganisationens representant, alltså chaufförernas egen talesman. Vid remissbehandlingen ha inte mindre än 20 länsstyrelser påyrkat, att man skulle bibehålla den

Ang. körhastigheten för buss och lastbil.

gamla ordningen, 50 km maximihastighet. Samma gäller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Den sakkunskap, som jag åberopade i det förra ärendet, går alltså här på linjen, att man inte bör göra någon ändring nu. Men Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit, att man skall följa de sakkunniga och fastställa 60 km maximifart.

Jag och en kollega ha anmält reservation på denna punkt. Vi kunna godta Kungl. Maj:ts förslag i vad det gäller omnibussarna. Däremot vilja vi inte tillåta ökad hastighet för lastbilarna, framför allt inte i en tid då våra vägar efter vad som sägs inte äro så bra. Hårtill kommer, att lastbilsproduktionen utvecklas i en sådan riktning, att bilarna bli större och större, och därmed ökas också riskmomenten, i den mån man höjer hastigheten. Tänk, vilka risker som skulle uppkomma om man för långtradarna, som någon talade om här, skulle tillåta så pass hög hastighet som 60 km i timmen och de kanske till och med skulle överskrida denna gräns! De myndigheter, som utfärda bestämmelserna, bli ju ansvariga för denna detalj i trafiksäkerhetsarbetet, och det har inte jag för min del velat vara med om.

Under behandlingen av förslaget till vägtrafikförordning har jag varit så hygglig att jag — trots att jag varit reservant på ett par punkter — inte ens har gjort något yrkande som har föranlett votering. Men med hänsyn till de allvarliga risker som äro förenade med den av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta höjningen av den tillåtna hastigheten känner jag det vara min plikt att här ställa ett yrkande. Jag vet inte om kammaren är beredd att följa mig, men jag vädjar till kammaren att göra det.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag har avgivit under 56 § och som är intagen på s. 128 i utskottets utlåtande.

Herr NORMAN: Herr talman! Utskottets majoritet har anslutit sig till Kungl. Maj:ts inställning till detta spörsmål, och jag hemställer om bifall till utskottets

förslag. Personligen kan jag inte polemiserat med herr Forslund om vilken hastighet som är den lämpliga toppfarten, 40, 50 eller 60 km eller någon annan, därför att jag närmast lutar åt att denna paragraf är obehövlig. Vissa maximigränser bli vanligtvis minimigränser, och när man här stadgar särskild begränsning av hastigheten tycker jag att det förtar litet av det huvudkrav som vi ha i 46 §, att hastigheten alltid skall anpassas efter förhållandena, alltså efter vägen, trafiken och det fordons tyngd som man kör. Jag har således en mycket personlig uppfattning i denna sak, som jag inte har velat ge uttryck åt i utskottet, men jag har här deklarerat att jag tror att man framför allt bör poängtera att hastigheten alltid måste hållas inom den lämpliga gränsen, vare sig man kör det ena eller det andra fordonet. Vid undervisning o. s. v. bör det påpekas vad som kan vara tekniskt möjligt och omöjligt, när det gäller de tyngre fordonen. På det sättet tror jag vi skulle komma fram till ett bättre resultat.

Herr FORSLUND: Jag måste säga att jag inte alls är imponerad av vad herr Norman här sade. Man kan inte få resonera på det sättet att man bara säger: »Ni skola vara så snälla att köra så och så hyggligt.» När vi nu ha gått in för att ha ordning och reda i detta, måste det vara en bestämd hastighet som man inte får överskrida.

Men jag ber att få göra ett förtydligande om skälen till att reservanterna ha gjort en kompromiss här. Vi säga att vi godta 60 km maximifart för bussarna men vilja däremot att för lastbilarna skall den gamla gränsen, 50 km, behållas. Orsaken är att omnibussarna ändå numera äro väl tillgodosedda i fråga om skötsel och kontroll i olika avseenden, och de ha en mycket trimmad och god personal som kör dem. Där kan man, menar jag, tillåta denna hastighet. Detsamma är inte förhållandet med den stora mängden av lastbilar, utan där beror det rätt mycket på tillfälligheter vem som kör. Dessutom är det ju

mången gång svårt att stuva lasten på en sådan lastbil så att inte ett tu tre det och det skakas ned och kan skada de vägfarande som möta. Mången gång ser man lastbilar så lastade att man är verkligen rädd för att möta dem. Höjes hastigheten för dessa lastbilar, bli riskerna ännu större.

Jag har velat säga detta som förklaring till att vi reser vanter ha velat göra en skillnad mellan omnibussar och lastbilar.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag kan fatta mig kort. Jag kan utan vidare instämma i utskottsordförandens uppfattning när han underströk att farten givetvis alltid skall anpassas till vad trafiksäkerheten kräver vid olika tillfällen. När jag är övertygad om att därest man följer den kungl. propositionen ingen olycka sker, beror det bland annat på den omständigheten att min erfarenhet säger mig att lastbilarna i stor utsträckning redan nu hålla en marschhastighet över de nuvarande bestämmelserna. Det kan låta anmärkningsvärt, men det överensstämmer tyvärr med verkligheten. Då är frågan, om man i ett sådant läge skall säga sig: Vi skola hålla fast vid en marschhastighet som folk inte har respekt för. Jag känner på mig att vi komma verkligheten närmare, därest propositionens förslag antas, med en maximifart av 60 km i timmen i vanliga fall och 40 km i tättbebyggda samhällen. Därtill kommer att de nuvarande fordonens konstruktion är sådan att en marschhastighet över 50 km bäst passar för motorerna. Körning och väghållning bli också fördelaktigare vid en marschhastighet över den nuvarande hastighetsgränsen.

Herr talman! Dessa omständigheter ha för mig blivit i viss mån avgörande, när jag ansett mig kunna sträcka mig utöver den nuvarande marschhastigheten.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag kan inte förstå att statsrådet vägar ge

Ang. körhastigheten för buss och lastbil. sig in på ett sådant resonemang som han här för. Det borde väl snarare leda fram till att han skulle hålla mycket strängt på att den tillåtna hastigheten inte får överskridas. Därvid kunde han stödja sig på den verkliga sakkunskapen, som vi väl allt fortfarande få hoppas finns i den myndighet som skall kunna ge vissa medgivanden, nämligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och framför allt hos de 20 länsstyrelser som här ha yttrat sig. Statsrådet får väl inte vinka bort dem såsom varande människor som inte alls ta någon hänsyn till den utveckling som här har skett. Några utredningsmän med en landshövding i spetsen ha reserverat sig mot det förslag som majoriteten här har framlagt. Jag tycker att det skulle vara ganska vågsamt av riksdagen och helt enkelt beklagansvärt om den, när den ropar på hundraprocentig trafiksäkerhet, samtidigt skulle släppa efter på denna punkt och där inte ta någon hänsyn till det rop, som allt fortfarande skallar till oss: Var försiktiga! Den försiktigheten, menar jag, bör ta sig uttryck i att vi inte medgiva högre hastighet för lastbilarna än 50 km.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande i nu ifrågavarande del samt vidare därpå att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den av herrar Forslund och Nilsson i Göteborg vid förevarande moment anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner andra lagutskottets i utlåtande nr 30 gjorda yttrande

Ang. utgivande av en trafikbroschyr.

beträffande 56 § 1 och 2 mom. av förslaget till vägtrafikförordning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets yttrande med den ändring, som föranledes av ett godkännande av den av herrar Forslund och Nilsson i Göteborg vid dessa moment anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Forslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 45.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Utskottets yttranden beträffande 57 § 4 mom., 59 § 4 mom. tredje stycket, 61 § 1 mom. a, 64 § 3 mom. och 72 §.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Bifölls i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. utgivande av en trafikbroschyr.*Punkten D.*

I motionen I: 316, av herr *Björck* m. fl., hade föreslagits, utom annat, att kommunikationsdepartementet eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle träffa avtal med t.ex. Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, att denna (NTF) skulle i en lämplig broschyr eller liknande sammanföra dessa

bestämmelser och genom motorförarnas och liknande organisationer sprida denna såväl till ägarna och förarna av motorfordon som till andra trafikanter, som kunde anses ha intresse för densamma.

Härom hade utskottet anfört:

»Enligt vad utskottet inhämtat har NTF upptagit det förevarande spörsmålet. Föreningen bereder sålunda utgivande av en trafikhandledning upptagande de trafikregler m. m., som äro av större betydelse för allmänheten. Beredandet sker i NTF:s regi men i samråd med de stora trafikantorganisationerna m. fl. Broschyren, som avses skola utgivas i en första upplaga av cirka 1 miljon exemplar, har tänkts bli utdelad gratis i skolorna samt i övrigt tillhandahållas till ett mycket lågt pris. Densamma beräknas kunna färdigställas i tid för utgivande i tämligen nära anslutning till utfärdandet av vägtrafikförordning och övriga här ifrågakarande författningar.»

På sätt tidigare omnämnts hade utskottet i den nu förevarande punkten hemställt, att motionen I: 316 måtte i vad den avsåge trafikbroschyr anses besvarad genom den av utskottet förut lämnade redogörelsen samt i övrigt icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **BJÖRCK**: Herr talman! Jag vill bara uttala min tillfredsställelse över att utskottet har intresserat sig för vårt förslag här om trafikbroschyr. Jag anser nämligen att om en lag skall fylla sitt ändamål och göra avsedd nytta bör den bekantgöras för alla som det vederbör och som ha med den att göra. Därför ha jag och mina medmotionärer föreslagit att en broschyr skall utges, helst i Nationalföreningens för trafiksäkerhetens främjande regi. När vi skrevo vår motion hade vi en konferens med Nationalföreningen, som var mycket intresserad för detta och lovade att göra vad som var möjligt, om den fick detta uppdrag av vederbörande myndighet. Utskottet har, som framgår av utlåtandet, varit i förbindelse med för-

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

eningen som har lovat ta itu med denna broschyr.

Jag tillåter mig att hemställa till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att han måtte vaka över att denna broschyr inte blir en alltför tjock lunta som ingen läser, utan blir koncentrerad och så intressant som man kan få en dylik skrift, samt att den sprides i så stor utsträckning som möjligt, så att lagarna bli kända.

Jag har i övrigt, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna E—H.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 april 1951 dagtecknad proposition, nr 189, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tred-

je lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen

dels jämlikt § 87 regeringsformen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt;

2) lag angående ändrad lydelse av 19 § lagen den 30 september 1904 (nr 48 s. 1) om samäganderätt;

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340);

dels ock medgiva, att älgavgift finge uttagas med högst etthundra och lägst femton kronor för varje under allmän eller särskild jakttid fälld älg, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angäves i statsrådsprotokollet för den 16 mars 1951, utfärda erforderliga bestämmelser beträffande älgavgifternas sammanförande till älgskadefonder och de allmänna villkoren för bidrag ur älgskadefond att gälla från och med den 1 juli 1951.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen om rätt till jakt var 2 § 3 mom. så lydande:

(Nuvarande lydelse:)

13 §.

Å öppna havet ävensom i skärgård på holmar, klippor och skär, som ej höra till visst hemman, må utan tillstånd av kronan icke idkas annan jakt än sådan som den bofasta kustbefolkningen av ålder bedrivit efter säl eller sjöfågel.

(Föreslagen lydelse:)

2 §.

3 mom. Å allmänt vatten annorstädes än i 2 mom. avses ävensom på holmar, klippor och skär som ej höra till visst hemman må, där ej Konungen för visst område annat förordnat, jakt icke idkas utan tillstånd av länsstyrelsen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 491 av herr *Andersson, Lars*, och herr *Lodenius*

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

ävensom inom andra kammaren:

nr 605 av herr *Levin*,
nr 624 av herr *Lundberg* samt
nr 625 av herr *Sköldin* m. fl.

I motionerna I: 491 och II: 625, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att jaktkort för visst län skulle innefatta rätt för innehavare av sådant kort att jaga även i angränsande län upp till ett avstånd av högst 10 km från länsgränsen.

I motionen II: 605 hade hemställts,

dels att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 189 ville vidtaga de ändringar i lagtexten, som påkallades för att den bofasta kustbefolkningen skulle förbliva vid sin nuvarande rätt till jakt å allmänt vatten ävensom på holmar, klippor och skär som ej till något hemman hörde,

dels att riksdagen måtte uttala, att om förbud mot jakt från maskindrivet fartyg efter sjöfågel infördes i jaktstadgan, undantag borde göras för jakt som bedrives i samband med utövande av yrkesmässigt fiske.

I motionen II: 624 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändrad lydelse av 2 § lag om rätt till jakt samt bibehålla den nuvarande lagtexten i 13 § samt

2. att avslå 3 och 4 mom. i den föreslagna § 13.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevärande proposition och alltså avslå motionen II: 624 ävensom motionen II: 605 i vad densamma rörde rätten till jakt på öppna havet och ödeskären; samt

B. att motionen II: 605 i övrigt ävensom motionerna I: 491 och II: 625 måtte anses besvarade genom vad utskottet anført i sin motivering.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»I anslutning till förslaget rörande jakten på öppna havet och ödeskären

har departementschefen yttrat att han, om riksdagen ej har någon erinran däremot, ämnar föreslå Kungl. Maj:ts viss ändring i jaktstadgans administrativa föreskrifter rörande jakten från maskindrivet fartyg. För närvarande är sådan jakt förbjuden med undantag av att den bofasta kustbefolkningen äger rätt under tiden från och med den 1 oktober till och med den 10 maj använda maskindrivet fartyg vid jakt efter säl eller sjöfågel i Bottniska viken och Östersjön. Departementschefen vill nu vad beträffar jakt på sjöfågel göra förbudet undantagslöst. Orsaken härtill är att jakten från motorbåtar ökat faran för att sjöfågelstammen utrotas. Däremot avses säljakten bliva helt undantagen från förbudet, så att jakt på säl skall få äga rum från motorbåt även under tid då dylik jakt nu är förbjuden och även annorstädes än i Bottniska viken och Östersjön.

Utskottet hyser betänksamhet mot den beramade ändringen av nämnda föreskrifter. Såsom uttalas i motionen II: 605 skulle ett totalförbud mot sjöfågeljakt från motorbåt medföra att fiskarbefolkningen i stor utsträckning bleve förhindrad att över huvud taget idka jakt efter sjöfågel. Fiskarbefolkningen torde nämligen, som motionären anför, i allmänhet icke bedriva sjöfågeljakt annat än just i samband med motorbåtsfiske. Utskottet anser därför, att förbudet mot jakt från maskindrivet fartyg icke bör avse jakt som bedrives i samband med utövande av yrkesmässigt fiske.

I propositionen föreslås vissa ändringar i de gällande bestämmelserna om jaktvårdsområden. Ändringarna gå bl. a. ut på förenklingar i fråga om möjligheten av att bilda jaktvårdsområde i skärgård och av att förlänga tiden för jaktvårdsområdes bestånd. Förslagen beröra vidare röstberäkningen vid omröstning bland delägare i jaktvårdsområde, enskild delägars befogenhet att upplåta sin jakt rätt till annan och jakträttsarrendators ställning inom jaktvårdsområde. Propo-

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

sitionen vill dessutom införa möjlighet att överklaga beslut av jaktvårdsområdets bestämmande organ.

Förslagen äro enligt utskottets mening väl avvägda och torde komma att undanröja de olägenheter, som sammanhånga med tillämpningen av gällande regler på ifrågavarande rättsområde. Med särskild tillfredsställelse hälsar utskottet ändringsförslagen beträffande fullföljdsrätten och röstberäkningen. I sistnämnda hänseende innebär förslaget att i frågor, som röra jaktvårdsområdet, varje fastighetsägare skall äga en röst, såvida annorlunda ej bestämts i de för området gällande grunderna för jaktutövningen och viltvården. Det kan ifrågasättas huruvida man ej framdeles skulle kunna gå vidare på den inslagna vägen i riktning mot större inflytande för de mindre fastighetsägarna. Exempelvis skulle man kunna för vissa frågor införa tvingande regler om röstberäkning, som, utom till storleken av den mark, varmed de röstande ingått i området, taga skäligen hänsyn till antalet röstande.»

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *Nils A. Larsson, Levin* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt — måtte, med bifall till motionerna II: 605 och II: 624 i vad dessa rörde rätten till jakt på öppna havet och ödeskären men med avslag å motionen II: 624 i övrigt, för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 2 § 3 mom. erhöles följande lydelse:

3 mom. Å allmänt vatten annorstädes än i 2 mom. avses ävensom på holmar, klippor och skär, som ej höra till visst hemman, må utan tillstånd av kronan icke idkas annan jakt än sådan som

den bofasta kustbefolkningen av ålder bedrivit därstädes.

2) av herrar *Holmbäck, Eskilsson, Ivar Persson, Pålsson, Sljärne, Ahman, Jansson* i Aspeboda och *Larsson* i Karlstad, vilka beträffande utskottets utlåtande i vad detta behandlade de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om jaktvårdsområden ansett, att det icke bort ankomma på utskottet att uttala sig om framdeles eventuellt erforderliga ändringar i reglerna om röstberäkning vid omröstning bland delägare i jaktvårdsområde samt att i följd härav de två sista meningarna i det stycke, vilket började med orden »Förslagen äro», bort utgå.

Herr LARSSON: Herr talman! I detta ärende har jag tillsammans med två ledamöter av andra kammaren avgett en reservation mot den sakliga förändring som 2 § 3 mom. i den nya jaktlagen skulle få i förhållande till den gamla jaktlagen.

Före 1938 var all sjöfågeljakt på öppna havet och på ödeskären fri för varje svensk medborgare. 1938 antog riksdagen en ny jaktlag, som inskränkte denna rätt till den bofasta kustbefolkningen som av ålder hade idkat jakt efter säl och sjöfågel. Den nya paragraf, som skall ersätta denna sistnämnda bestämmelse, innehåller kort och gott det stadgandet, att var och en som vill ha rätt att jaga sjöfågel på öppna havet eller på ödeskären skall anhålla om licens hos vederbörande länsstyrelse, eller också kan länsstyrelsen för ett större område bevilja en generell licens. I visst fall kan Kungl. Maj:t också öppna möjligheter för jakt för vilken svensk medborgare som helst på de områden, som Kungl. Maj:t kan anvisa.

Anledningarna till att man gör denna förändring i fråga om sjöfågeljakten äro huvudsakligen två. För det första anser man att inskränkning i jakträtten behövs för att skydda sjöfågeln, och för det andra anser man att de nuvarande bestämmelserna åstadkommit en viss oklarhet och rättsosäkerhet.

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

Vad först beträffar frågan om att se till att sjöfågeln blir skonad och inte utrotad äro också reservanterna av den meningen, att detta är i hög grad önskvärt och bör genomföras. Men vi ha den uppfattningen att man med den väg man har valt inte kan nå det syftet, ty medan jakten skulle inskränkas på de allmänna vattnen, skulle den ju fortfarande kunna idkas i samma utsträckning som förut på enskilda vatten av ägarna eller dem, som de satt bort jakträtten till.

Nu vet ju var och en att den mesta sjöfågeljakten, om man bortser från en del sjöfågel som blir skjuten under flyttningarna, sker inne vid land, och det är klart, att den befolkningsgrupp, som inte äger några enskilda vatten och som finner att inskränkning skall ske på dess områden, medan däremot jakten skall få obehindrat bedrivas på de enskilda vatten, känner sig illa berörd av att den ena rättigheten efter den andra fräntas den.

Om t. ex. vissa sjöfågelarter behöva skyddas kan det ske genom temporära förbud, genom fridlysning vid häckningsplatserna, genom att de fredas från sådana fåglar som äro skadedjur o. s. v. Därigenom kan man åstadkomma ett mera verkkningsfullt skydd. Om propositionen innehållet ett både-och, skulle jag för min del känt det mera sympatiskt än när den nu ensidigt går in för att, som jag uttryckte mig, ta ifrån dem som inte äga några enskilda vatten den rätt de förut haft.

Nu säger man att den nya lagen innebär en förbättring, ty 1938 års jordbruksutskott hade uttalat att den tillåtna jakten skulle vara ett slags behovsjakt, men här har man inte den inskränkningen. Genom bemyndigandet för Kungl. Maj:t att anvisa vissa områden till fritidsjakt för varje svensk medborgare ger man också en förbättring. Jag har svårt att förstå att dessa omständigheter skola kunna medverka till att det blir bättre, ty när lagens syfte är att det skall ske en inskränkning för att skydda sjöfågeln kan man väl inte också öppna sådana vägar att man motverkar det syfte för vilket lagstiftning-

en kommer till stånd. Jag måste säga att utskottets motivering är föga logisk och övertygande. Å ena sidan säger utskottet att det skall bli en inskränkning av jakten, och å andra sidan pekar man på bestända fördelar av utvidgningar.

Det andra skälet var att i den nuvarande bestämmelsen skulle ha funnits en viss klarhet och rättssäkerhet. Man har i utskottet mig veterligt endast anfört tre fall såsom exempel på att högsta domstolens utslag varit växlande. Det första som jag minns var när fiskare i Kalmar stad blevo förklarade behöriga att idka sjöfågeljakt. De tillhörde alltså den bofasta kustbefolkningen enligt högsta domstolens tolkning. I det andra fallet blev en byggmästare i Grebbestad förklarad behörig att utöva sjöfågeljakt. Det tredje fallet gällde Oskarshamn. Där var det en föreståndare för en elektrisk firma, om jag inte minns fel, som däremot inte fick denna rätt att idka sjöfågeljakt.

Nu menar man att genom att inte längre ge domstolarna möjlighet att tolka detta begrepp utan låta ett femtontal länsstyrelser ge licens skall man åstadkomma större reda och klarhet på detta område. Jag har svårt att fatta att det åtminstone till att börja med skall kunna införas sådana gemensamma regler att det blir några säkrare utslag av licensgivningen än det blev förut.

Vidare säger man att fördelen med den nya bestämmelsen är att den enskilde vet, att han har jakträtt. Han skall bära licensen på fickan när han är ute och jagar sjöfågel, liksom vid jakt på en hel del andra djur. Han borde väl då ha en liten portfölj med sig för att visa upp sina papper, om det skulle komma någon, som hade rätt att kräva att få se dem! Alltså menar jag att denna licensgivning visserligen kommer att innebära den säkerheten att den som har licensen vet att han får jaga — det är självklart att den klarheten vinnns — men å andra sidan är det svårt att tänka sig hur denna licensgivnings gränser skola dras. Jag tar t. ex. förhållandena utefter norrlandskusten, som jag i nägon mån känner till. Sägverksarbetarna

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

där uppe ha av ålder idkat litet fiske till husbehov och litet sjöfågeljakt. Vidare finns det en del yrkesfiskare och andra till hälften yrkesfiskare. Höra sågverksarbetarna då till den bofasta kustbefolkningen? Finns där en handlande, en skomarkarmästare eller någon annan, hör han icke till den bofasta kustbefolkningen? Det står någonstans i propositionen att de som leva under ungefär likartade förhållanden som kustborna — alltså i allmänhet fiskarena — skola kunna räknas för behöriga enligt den nya licenslagen. Jag har flera gånger i utskottet frågat: Vad vinnes i klarhet med denna nya bestämmelse? Jag erkänner att jag aldrig fick något tillfyllestgörande svar. Jag tror för min del också att det är svårt att säga annat än att för den enskilde vinnes en viss klarhet.

Detta är de huvudsakliga skälen till att vi ha ansett att den gamla formuleringen av paragrafen borde få finnas kvar.

Medan jag har ordet skall jag säga ett par ord om den av herrar Holmbäck och Eskilsson m. fl. avgivna reservationen. I propositionen säges att man räknar med att inom jaktvårdsområdena bör varje man ha en röst, men om jaktvårdsområde så beslutar kan det anta andra regler för röstningen. Detta har utskottet understrukt på sidan 40, ty vi ha tyckt att det är en riktig princip, om den praxis så småningom inarbetades i jaktvårdsområdena, att en man har en röst. Reservanterna ha anfört att de anse att detta uttalande av utskottet inte bort stå där, ty det skulle kunna leda till att större jordägare icke skulle vilja gå in i jaktvårdsområdena, när de inte finge rösta efter sin jordareal utan det skulle gälla: en man en röst. Jag vill poängtera att utskottet endast gjort ett uttalande, och att de som bilda jaktvårdsområdena äro fullt suveräna att besluta om de regler efter vilka röstning skall ske.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen och till utskottets utlåtande i övrigt.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag ger herr Larsson så till vida rätt att enligt min uppfattning komma de förändringar som skola äga rum beträffande den gamla 13 § eller det nya 3 mom. i 2 § icke att spela någon större roll för att skydda sjöfågeln. Det påstår heller inte utskottet. Den saken tror jag vi skola kunna föra undan från debatten.

Däremot tror jag att vi genom de nya bestämmelser som här äro föreslagna kunna nå en större klarhet än för närvarande. Kammarens ledamöter kanske tillåta mig att gå litet närmare in på denna fråga. Det är ett juridiskt spörsmål som är av den naturen att det bör belysas litet.

Det står nu i lagen: »Å öppna havet ävensom i skärgård på holmar, klippor och skär, som ej höra till visst hemman, må utan tillstånd av kronan icke idkas annan jakt än sådan som den bofasta kustbefolkningen av ålder bedrivit efter säl eller sjöfågel.» Det är alltså allt som står i själva lagen.

Då riksdagen behandlade frågan, foga- de emellertid jordbruksutskottet i sitt utlåtande en kommentar till lagtexten, som i varje fall inte på samtliga punkter hade stöd i lagens ord. Till den bofasta kustbefolkningen borde enligt utskottet först och främst hänföras de, som man i dagligt tal åsyftade med denna benämning, d. v. s. personer som antingen helt och hållet eller jämsides med ett mindre jordbruk eller annan hantering — varför det skall vara ett mindre jordbruk förstår jag nu inte — hämtade sin utkomst ur havet, och som vore varaktigt bosatta vid kusten eller i skärgårdarna. Vidare borde den vid fyr- och lotsplatserna anställda personalen inbegripas under uttrycket den bofasta kustbefolkningen. Dit syntes enligt utskottet också böra räknas de olika småhantverkare eller yrkesutövare, som vore varaktigt bosatta i skärgårdarna eller vid kusten och för vilka det villebråd, varom här vore fråga, kunde sägas vara av mera påtaglig betydelse ur näringssynpunkt. Det sista förekommer inte alls i lagtexten.

Utskottet tillade, att jämlikt grunderna för stadgandet ingen jakt i sport- eller

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

förströelsesyfte utan vederbörligt tillstånd borde få äga rum å ifrågavarande områden. Utskottet fortsatte med att förklara, att såsom tillåten alltså borde få anses — förutom den rena husbehovsjakten — allenast sådan jakt som bedreves i syfte att genom det nedlagda villebrådet, vare sig detta konsumerades eller försåldes, erhålla ett nödvändigt tillskott till livsuppehållet, vilket på grund av förhållandena på platsen eljest icke vore att påräkna. Detta förekommer icke på något vis i lagtexten. Det enda man skulle kunna anknyta till är textens uttryck »av ålder».

Man har genom det sätt, varpå lagtexten avfattats, och genom den av jordbruksutskottet givna kommentaren fått ett av de dunklaste ställena i den svenska rätten. Menas med bofast detsamma som mantalsskriven eller någonting annat? Den saken kan man diskutera, och den har diskuterats. Och vad menas med kusten? Måste man bo inom 500 meter från strandlinjen, eller skall man räknas till kustbefolkningen, även om man bor en kilometer, en halvmil eller en mil in i landet? Kusten består inte endast av landsbygd, utan det finns också kuststäder. Skola invånarna i dessa städer falla under lagrummet och ha rätt att jaga eller inte? Man frågar sig också, om en domare verkligen kan ådöma straff enligt jordbruksutskottets motivering, då den inte har stöd i lagtexten.

När en person åtalas för olaga jakt, blir det på grund av bestämmelsernas oklarhet ofta en svårlöst domstolsfråga, huruvida han haft rätt att jaga eller inte. Högsta domstolen har under de få år, bestämmelserna gällt, haft att taga ståndpunkt till dem inte mindre än fyra gånger, och vid varje tillfälle har en stark tvekan gjort sig gällande om hur det verkligen borde dömas. Och när högsta domstolen inte mindre än fyra gånger haft att syssla med sådana frågor, kan man vara övertygad om att de lokala domstolarna haft att avgöra ett långt större antal ärenden av detta slag.

Såsom herr Larsson nämnde, gällde det första i högsta domstolen prövade

fallet yrkesfiskare, bosatta i Kalmar stad. De ansågos tillhöra den bofasta kustbefolkningen och ha jakträtt, och högsta domstolen frikände dem alltså från ansvar för olaga jakt. Men avgörandet, huruvida straff skulle ådömas eller inte, fattades med tre röster mot tre och alltså med äldste ledamotens utslagsröst.

Nästa gång gällde det en sågverksarbetare i Böda på Öland. Han ansågs tillhöra den bosta kustbefolkningen och ha jakträtt. Han blev av högsta domstolen med tre röster frikänd från ansvar för olaga jakt, medan två justitieråd ansågo att han borde dömas till straff.

Därest gällde det en byggmästare i Grebbestad, som nyligen flyttat ned till kusten. Högsta domstolen ansåg med tre röster, att han tillhörde den bofasta kustbefolkningen och hade jakträtt; två justitieråd hade motsatt uppfattning och ansågo att han skulle dömas till straff.

Det senaste fallet, som är från i fjol, gäller en föreståndare för en elektrisk firma i Oskarshamn, som varit ute och jagat. Tre justitieråd ansågo, att han borde dömas för olaga jakt, under det att två justitieråd med inbördes olika motiveringar ville frikänna honom. De tre justitieråd, som fällde honom, yttrade att han med hänsyn till sitt yrke inte kunde anses tillhöra den bofasta kustbefolkningen. Ett justitieråd ville frikänna honom med motiveringen, att Oskarshamn är en trakt där man av ålder bedrivit sjöfågelsjakt från båtar. Det sista justitierådet frikände honom utan att ingå på saken.

Lagstiftningen måste anses utomordentligt otillfredsställande, när besluten i landets högsta domstol i mål efter mål måste fattas av en majoritet.

Det i den kungl. propositionen framlagda förslaget avser att skapa klarare och bättre bestämmelser. Utskottet understödjer förslaget. Kärnpunkten är, att man genom resolutioner av Konungens befallningshavande skall söka få fram sådana bestämmelser, att envar enskild på förhand skall kunna veta, om han har jakträtt eller inte. För skilda delar av kusten komma bestämmelserna att bli

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

olika. På denna väg hoppas man att i stor utsträckning kunna undgå såväl åtal som domslut med skiftande majoriteter. Det är i förhoppningen, att detta mål skall kunna nås, som utskottet har tillstyrkt det kungl. förslaget, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Emellertid, herr talman, föreligger i en särskild punkt, såsom herr Larsson redan berört, en reservation av åtta utskottsledamöter, av vilka jag står först. För att demokratisera röstberäkningen inom jaktvårdsområdena ha i propositionen vissa nya regler föreslagits. Vi ha ingenting emot dessa regler utan instämna till och med i uttalandet att utskottet med särskild tillfredsställelse hälsar ändringsförslagen beträffande röstberäkningen och fullföljdsrätten. Sedan säger emellertid utskottet: »Det kan ifrågasättas huruvida man ej framdeles skulle kunna gå vidare på den inlagna vägen i riktning mot större inflytande för de mindre fastighetsägarna. Exempelvis skulle man kunna för vissa frågor införa tvingande regler om röstberäkning, som, utom till storleken av den mark, varmed de röstande ingått i området, taga skäligen hänsyn till antalet röstande.»

Vi reservanter anse för vår del, att det inte är lämpligt att ett uttalande nu göres, inte angående tillämpningen av de regler, som här komma att beslutas, utan om att man i framtiden skall införa tvingande regler just på dessa områden. Om det finns en lagstiftning som säger, att man i ett jaktvårdsområde inte har möjlighet att tillämpa annan regel än en man en röst, tro vi att följden kan bli, att folk drar sig för att låta sina fastigheter ingå i ett jaktvårdsområde. Detta vore enligt vår mening olyckligt, och vi anse det för övrigt olämpligt att i en fråga som denna göra något uttalande om hur man anser att utvecklingen i framtiden skall gå.

Jag får därför, samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets förslag i övrigt, hemställa om bifall även till den av mig m. fl. avgivna reservationen, som innebär att två meningar av utskottets motivering skola utgå.

Herr OSVALD: Herr talman! Tredje lagutskottets ärade ordförande har redan tydligt påvisat, att formuleringen i den nuvarande 13 § förorsakat en betänklighetsosäkerhet i rättstillämpningen, och jag skulle ytterligare vilja understryka detta. Belägg för påståendet kan man få både i utredningen och i kungl. propositionen. Enligt min uppfattning är det ingen tvekan om att klarhet skapas genom den av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta nya formuleringen.

Däremot kan jag, herr talman, inte finna den skrivning till fyllest, som utskottet här har åstadkommit. Den präglas ingalunda av den anda, i vilken den kungl. propositionen är avfattad, och jag skall gärna ge herr Larsson rätt i att den ingalunda är ägnad att ge vårt sjöfågelsbestånd ett ökat skydd.

Utskottet erinrar om departementschefens uttalande, att man icke bör utesluta den icke jordägande befolkningen från möjligheten att bedriva jakt. Enligt förslaget, säger utskottet, skall Kungl. Maj:t därför äga befogenhet att för vissa områden förordna, att jakten skall vara fri för varje svensk medborgare. Men så tillägges: »Utskottet hälsar med största tillfredsställelse denna anordning, som skapar en för närvarande icke existerande legal möjlighet till tillståndsfri rekreationsjakt för envar.»

Uttalandet innebär att utskottet finner en utvidgning av jakten ytterligt önskvärd. Jag skulle då vilja erinra om att jaktutredningen för sin del ansett övervägande skäl tala för att jakträtten även i fortsättningen bör förbehållas skärgårdsbefolkningen. Departementschefen ansluter sig också till utredningens ståndpunkt, att rätt till jakt å nu ifrågasättande områden i regel bör medgivas endast för personer, som tillhöra den egentliga skärgårds- och kustbefolkningen. Emellertid har Kungl. Maj:t velat bereda möjlighet även för den icke jordägande befolkningen att bedriva jakt, och därför har departementschefen uttalat: »En framkomlig utväg synes mig vara att Kungl. Maj:t får befogenhet att för vissa havsområden förordna, att jakten där skall vara fri för varje svensk

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

medborgare. Jag tillstyrker att ett stadgande därom införes i lagen.» Departementschefen tillägger emellertid: »Tydligt är att stor försiktighet bör iakttagas vid meddelandet av sådana förordnanden och att den fria jaktens utveckling bör följas med uppmärksamhet. Skulle tendenser till rovskytte visa sig, bör förordnandet omedelbart återkallas.»

Så vitt jag kan förstå, innebära dessa uttalanden en restriktiv hållning. Kungl. Maj:t har velat åstadkomma en sådan utformning av lagen, att den också skall erbjuda ett skydd åt vårt sjöfågelsbestånd. Jag skulle därför, herr talman, för min del vilja yrka på att ur utskottets motivering får utgå satsen: »Utskottet hälsar med största tillfredsställelse denna anordning, som skapar en för närvarande icke existerande legal möjlighet till tillståndsfri rekreationsjakt för envar.»

Utskottets nämnda yttrande skulle enligt min uppfattning inte var så riskabelt, om i vårt land hade funnits ett förbud mot vårjakten överallt längs våra kuster, ty vårjakten är den stora faran för sjöfågeln. Det nuvarande tillståndet längs vissa av våra kuster är fullkomligt upprörande. Stora flockar av flyttfågel, som komma in mot vårt land, mötas utanför kusten av skyttar som fälla fåglarna i tusental och åter tusental och låta dem bli liggande till ingen nytta utan att ens göra ett försök att ta dem till vara. Så länge vi ha vårjakten kvar kommer detta upprörande tillstånd att bestå, och man kan tyvärr befara att utskottets skrivning till och med kommer att bereda vägen för ökad jakt — ökad mordverksamhet, skulle jag vilja säga — på den sjöfågel som söker sig till Sverige för att häcka längs våra kuster.

Jag menar därför, herr talman, och skulle här vilja framhålla såsom ytterligt önskvärt att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville förordna om förbud mot vårjakten på sjöfågel även längs ostkusten. Vi ha ett sådant förbud längs västkusten, och det har aldrig förorsakat några svårigheter där, och detsamma borde kunna införas längs ostkusten.

Jag skulle i detta sammanhang, herr

talman, också vilja beröra vad utskottet skriver om jakten från maskindrivet fartyg. Utskottet refererar först departementschefens förslag, att förbudet mot jakt på sjöfågel från maskindrivet fartyg skulle göras undantagslöst i enlighet med det av jaktutredningen utformade förslaget. Faran för utrotning av sjöfågelstammarna har, yttrar departementschefen, under senare år blivit alltmera framträdande. Detta Kungl. Maj:ts förslag har utskottet nu inte kunnat tillstyrka, utan »hyser betänksamhet mot den beramade ändringen av nämnda föreskrifter». Fiskarbefolkningen bör alljämt, framhåller utskottet i anslutning till det i motionen II: 605 ställda yrkandet, ha tillåtelse att bedriva sådan jakt.

Jakten från maskindrivet fartyg hör till de för vårt sjöfågelsbestånd allra mest ödesdigra jaktformerna, och jag skulle därför vilja påyrka en ändring av utskottets hemställan under B. Utskottet hemställer där »att motionen II: 605 i övrigt ävensom motionerna I: 491 och II: 625 måtte anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört i sin motivering». Jag ber att i stället få föreslå den lydelsen, »att motionerna I: 491 och II: 625 måtte anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört i sin motivering samt att motionen II: 605 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd».

Jag ber alltså, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till vad utskottet hemställt under punkten A, dock med strykning av en del av utskottets motivering, samt vidare bifall till det nyss framförda yrkandet i stället för utskottets yrkande under B.

Herr HALLGREN: Herr talman! Ehuru icke själv jägare har jag genom min bostadsort och verksamhet i hemorten kommit i en viss beröring med denna jakträttsfråga.

Vid ett besök i Karlskrona yttre skärgård för snart 40 år sedan fick jag se hur befolkningen levde på sina kala öar ett par mil ut i havet och vilken tillvaro de förde. Fiskebåtarna voro då ännu inte utrustade med motorer. Un-

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

der fiskesäsongen saltades fisken in, och om vintern for man uppåt kusten i Kalmar län och sålde den. För att dra sig fram sköt man också en del sjöfågel, därför att den sträcker där ute på vägen från och till våra kuster.

Sedermera ha motorbåtarna kommit i bruk och kommunikationerna med land blivit något bättre, men ännu har inte denna befolkning uppnått en så god försörjning, att inte tillåtelsen att jaga sjöfågel skulle vara berättigad med hänsyn till befolkningens husliga behov. Kött och fläsk är ganska dyrt nu, under det att priserna äro ganska låga på den fisk man kan sälja. Jag tror att vi bli alldeles förbluffade, om vi med hjälp av siffrorna i en kungl. proposition, som ligger på riksdagens bord och som senare kommer att behandlas av kammaren, jämföra exempelvis vad man får betala för fisken i butikerna här i Stockholm med det pris fiskarna där nere få ut.

Vad som särskilt föranlett mig att begära ordet i denna fråga är emellertid att jag på sin tid var med om att i andra kammaren år 1938 antaga de ändrade jaktlagarna. Jag kände mig ganska illa till mods, då jag såg hur de allmänna rättigheterna strukits ur paragraferna, men jag tröstade mitt dåliga samvete med att åtminstone 13 § fanns kvar, som åt den bofasta kustbefolkningen ger rätten att jaga på holmar, klippor och skär, som ej höra till något visst hemman, dock givetvis under iakttagande av de föreskrifter i fågelvårdande syfte, som i administrativ väg utfärdades av vederbörande myndigheter.

Sedan ett par år har en agitation pågått för att få 13 § slopad och denna sista rest av allmänhetens jakträtt struken. Jag har vid ett tillfälle studerat en av Svenska jägareförbundet publicerad utredning, verkställd av en professor — dock ej den professor som är ordförande i tredje lagutskottet! Såsom ordförande i styrelsen för en förening, bestående av skärgårds- och kustbor i Blekinge, fick jag tillfälle att yttra mig över denna utredning. Jag sammankallade styrelsen och förelade den Jägare-

förbundets utredning och förslag. Man förklarade att utredningens siffror voro, för att använda ett lindrigt uttryck, minst sagt överdrivna. För östra Blekinges vidkommande hade t. ex. uppdragits mellan en och tolv fågelskytte-linjer, där man placerat mellan 600 och 800 båtar som uppgåvos bedriva jakt. Jag frågade hur många båtar som i vanliga fall bedriva jakt inom detta område, och då svarade man att det var ett trettio-tal. Längs kusten och i skärgården där ute kan man aldrig komma högre än till ett 150-tal båtar — naturligtvis kan redan den siffran sägas vara för hög. Jag tror för min del mera på detta besked än på de anonyma uppgifterna i den förut nämnda utredningen. Bland mina sagesmän funnos högermän och religiöst folk. Om jag minns rätt, fanns där också en Carnegiehjälte, som vågat livet för sina medmänniskor — man är inte så rädd om den egna livhanken där ute i kustbandet, då det gäller att räcka en hjälpande hand åt en nödställd.

Några stycken välmående riksdagsmän i andra kammaren stimulerades till och med härom året av denna utredning att väcka en motion i frågan. Emellertid har en officiell utredning ägt rum, och den har inte helt gått efter Svenska jägareförbundets linjer. Från min synpunkt är utredningens resultat bättre än Jägareförbundets.

Kungl. Maj:ts förslag är ganska bra, och utskottet har gjort det ännu bättre. Jag skall ta ett litet exempel, som visar vilka vägar man varit inne på. Längs den svenska kusten i Östersjön och Bottnhavet betraktas sälen såsom ett skadedjur. Det har inte varit roligt för våra fiskare, som ibland långt utanför territorialgränsen idkat drivgarnsfiske efter lax, att som fångst i näten få några stycken fiskhuvuden — resten har sälen ätit upp. Ur jägarsynpunkt begärdes, att inga andra skulle få bedriva säljakt än de som hade sådan jakt till näringsfång. I den kungl. propositionen och utskottets förslag har man emellertid kommit så långt att fiskare, som från motorbåten observera en säl, skola

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

ha rättighet att medföra bössa och att skjuta sälen. Säljakt från motorbåt har sålunda tillåtits, och närmare bestämmelser skola utfärdas i administrativ ordning.

Jag är sålunda ganska nöjd med vad tredje lagutskottet skriver utom i ett fall — det gäller några småsaker. Jag instämmer helt i motionen nr 605 i andra kammaren om att fiskare också skulle få lov att jaga sjöfågel, inte bara säl, från sina motorbåtar, när de köra till och från fisket.

I 2 § 3 mom. heter det: »Å allmänt vatten annorstädes än i 2 mom. avses ävensom på holmar, klippor och skär som ej höra till visst hemman må, där ej Konungen för visst område annat förordnat, jakt icke idkas utan tillstånd av länsstyrelsen.» Det är alltså länsstyrelsen och Kungl. Maj:t som skola få avgöra, om man får idka jakt på dessa kronans holmar, klippor och skär och på allmänt vatten. Det blir många, som skola handlägga dessa ärenden. Det kan bli en annan regering, och det kan bli andra landshövdingar och länsstyrelser än de vi ha för närvarande. När man talar med jurister, säga de alltid att de inte fråga efter motiveringarna, utan de fråga efter vad som står i lagtexten och gå efter den. Jag har därför tidigare å Blekinge läns havsfiskeförenings vägnar framfört det önskemålet, att den rätt, som förut stadgats i 13 §, skulle komma till uttryck i lagtexten även i den nya lagen, alltså inte bara i motiveringen och i bestämmelser, som utfärdas i administrativ ordning.

För att det inte om några år skall kunna komma en ny framstöt, som soppar bort den lilla rest av jakträttigheter, som vår skärgårds- och kustbefolkning har kvar, skall också jag be att få yrka bifall till den av herr Nils Larsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag behöver kanske inte ägna så mycken tid åt att bemöta den reservation, som bland andra herr Larsson i Öster-

sund nyss taiade för. Utskottets värderade ordförande har ju med en ganska lång rad av exempel illustrerat, hur pass besvärligt det för närvarande är att definiera begreppet »den bofasta kustbefolkningen».

Jag vill emellertid säga att här inte kan göras gällande att man genom att ersätta 13 § med den nya paragraf, det här är fråga om, inskränker den egentliga kustbefolkningens rättigheter till jakt. Men när det nu ligger en lång rad av städer alldeles utefter kusterna, såsom t. ex. Oskarshamn, Kalmar och Karlskrona, kommer ju den gamla bestämmelsen att kunna återopas av en befolkningsgrupp, som det inte finns några speciella skäl att hänföra till de jaktberättigades antal. Från början har det ju legat försörjningsmässiga motiv bakom denna rätt för kustbefolkningen att jaga, och så småningom ha ur dessa utvecklats de mera traditionella och naturliga motiv, som i dag återopas till stöd för denna rättighet. Men att den befolkning i sådana här städer, som är sysselsatt inom industri, handel eller annan verksamhet, skall ha någon speciell rättighet att utöva jakt, som inte tillkommer motsvarande grupper i andra städer, har jag synnerligen svårt att finna någon grund för. Det har ju också visat sig, såsom jag anförde, att man inte har kunnat dra några klara gränser härvidlag vid rättstillämpningen.

Nu är det ju avsikten att genom administrativa beslut av länsstyrelsen tillerkänna dem, som därtill kunna anses berättigade, rätt att idka sjöfågeljakt ute på öppna havet och ödeskären. I propositionen har vidare anförts, att länsstyrelsen skall kunna förenkla hela förfarandet och medge vad vi kalla grupplicenser för dem, som äro bosatta på sådana platser, där det finns en ganska renodlad kustbefolkning i gammal traditionell bemärkelse, alltså människor, som försörja sig på fiske och jordbruk. Vi slippa då undan den rättsliga kontroversen om vem som skall anses tillhöra den bofasta kustbefolkningen och vem som inte skall anses tillhöra denna kategori. Jag menar att detta

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

kommer att bli en avsevärd fördel. Det är alldeles uppenbart att de anvisningar till länsstyrelserna, som här få utfärdas, skola erhålla den formen, att man inte gör intrång på den egentliga kustbefolkningens rättighet att utöva jakt. Jag har tänkt mig att man får utfärda formulär, som avfattas ungefär på det sättet, att till den bofasta kustbefolkningen hänföres sådana, som för sin försörjning äro beroende av de inkomstkällor, som äro karakteristiska för de egentliga kusttrakterna. Vidare bör det också sägas ifrån, att i denna grupp få inräknas de handelsmän och hantverkare, som i dessa kusttrakter utöva en yrkesverksamhet som så att säga är sekundär i förhållande till den av fiskarebefolkningen bedrivna primära yrkesverksamheten — fisket och jordbruket. Genom att ge dessa tillstånd öppnas, som jag ser på saken, en praktisk möjlighet att klara ett hitintills ganska besvärligt problem.

Vad som ligger bakom propositionens bestämmelser om förbud mot motorbåtsjakt är helt naturligt den utveckling, som har kunnat avläsas på minskningen av sjöfågelbeståndet under det senaste årtiondet. Det har ju gått så långt, att vissa slag av sjöfågel, såsom exempelvis ejdern, numera helt måst fridlysas. Vi ha från och med i år fått inskränka jakttiden — jag talar här om vårjakten, som är problemet i detta sammanhang. Vi ha kortat av jakttiden från två veckor till en vecka, och jag är överens med den talare här i kammaren som sagt, att det är en prisvärd och riktig målsättning att införa ett förbud för vårjakten, så som utvecklingen av vårt sjöfågelbestånd har gestaltat sig under senare år. Vi ha här gått en medelväg och medgivit en jakttid av sju dagar, just med hänsyn till den omständigheten, att man, om man vill ha ett förbud respekterat, enligt min uppfattning bör nöja sig med denna övergångsform under ett eller några år.

En icke oväsentligt bidragande orsak till utskjutningen av sjöfågeln har varit den intensiva jakten under våren, då man haft möjlighet att med motorbåtar snabbt komma ut och lägga sig, där sjö-

fågelstrecken komma. På detta sätt sker en mycket effektiv decimering av just det fågelbestånd, som skall svara för de nya kullarna och de nya generationerna. Höstjakten är ju av en helt annan karaktär, varför det framför allt är vårjakten som utgör ett problem.

Regeringen ansåg således att det var bäst att helt förbjuda motorbåtsjakten. Jag ber att få erinra om att genom en konvention, som vårt land har med Danmark, är motorbåtsjakten helt förbjuden längs hela västkusten; inte ens yrkesfiskarna, som självfallet fara med motorbåt, ha möjlighet att i samband med utövande av fiskerinäringen skjuta sjöfågel från motorbåten. Jag har inte funnit att yrkesfiskarna på västkusten betraktat detta såsom någonting särskilt anmärkningsvärt utan snarare såsom ganska naturligt. På grund av konventionen är det också förbjudet att idka motorbåtsjakt på ostkusten under de fyra sommarmånaderna, varför även på den kusten av vårt avlånga land gälla inskränkningar i denna jakträtt.

Om man emellertid följer utskottets förslag, som går ut på att sjöfågeljakt från motorbåt skall tillåtas i samband med utövande av yrkesmässigt fiske, bör man ha klart för sig att det här uppstår en ganska besvärlig tolknings- och in-tressetvist. Enligt de bestämmelser, som hitintills ha gällt, har motorbåtsjakt varit tillåten för kustbefolkningen under jakttiden med undantag för de fyra sommarmånaderna — dessa äro emellertid inte så aktuella i detta sammanhang.

Meningen är nu att dela upp kustbefolkningen i två grupper, d. v. s. sådana som yrkesmässigt utöva fiske och sådana som inte yrkesmässigt utöva fiske. Men de flesta av kustbefolkningen fiska ju alltid vid något tillfälle. Det finns många graderingar mellan yrkesmässigt fiske och nöjesfiske; det finns ett husbehovsfiske, det finns ett mindre yrkesmässigt fiske, och det finns ett större husbehovsfiske. Jag är rädd för att när man för in den graderingen, att den, som utövar yrkesmässigt fiske, får skjuta sjöfågel från motorbåt, under det att den del av den bofasta kustbefolkningen,

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

som fiskar till husbehov, inte får skjuta sjöfågel från motorbåt, uppstår det en känsla av irritation över att man på detta sätt skiljer den ena gruppen från den andra. Jag föreställer mig att det nog är redigare och riktigare, om man följer Kungl. Maj:ts förslag och säger att jakt på sjöfågel från motorbåt helt enkelt inte får förekomma. Jag tycker att man med tryggt samvete kan vara så pass hård, om man tar hänsyn till den utskjutning av sjöfågelstammen, som ägt rum under de sista 10 åren. Jag vill minnas, att herr Osvald ställde ett yrkande på denna punkt i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, och jag tror att det vore lyckligt, om kammaren följde det yrkandet.

Det är ytterligare på en punkt som utskottet har ändrat propositionen — ja, jag kanske inte skall säga ändrat, men skrivit några meningar i den riktningen, att det kanske kan föranleda vissa komplikationer, och det gäller en fråga, som också herr Osvald berörde i sitt anförande, nämligen om den s. k. demokratiseringen inom jaktvårdsområdena. Vad som gör mig litet tveksam mot utskottets tillägg av de två meningarna är helt enkelt att jag tror att det rent sakligt ligger så till, att man försvårar bildandet av nya jaktvårdsområden, om man här binder jaktvårdsområdenas suveränitet genom vissa uttalanden i riksdagen. Vi få komma ihåg att förutsättningen för att ett jaktvårdsområde skall kunna bildas är inte bara att fyra femtedelar av antalet delägare äro eniga härom, utan det kräves också att dessa äga minst fyra femtedelar av den berörda arealen. Det finns således möjligheter för ett litet fåtal, som äga stora jaktmarker och arealer, att sätta en käpp i hjulet för den i och för sig önskvärda utvecklingen emot nya jaktvårdsområden. Man har fortsatt arbetet på detta område, och man har lyckats rätt väl, ty man har låtit delägarna i jaktvårdsområdena själva besluta om de tekniska och organisatoriska arbetsformerna. Om nu riksdagen gör vissa bindande uttalanden om en demokratisering, som, om vi inte känna till bakgrunden, det ligger så nära till hands

att gå med på, eftersom vi kunna säga att den representerar en sund och riktig princip — en man, en röst i alla jaktvårdsområden — få vi ändå ha klart för oss att detta kanske innebär, att på sådana platser, där jaktvårdsområden ännu inte bildats, de större markägarna komma att hesitera att gå in i ett nytt jaktvårdsområde. Man kan således hindra denna önskvärda utveckling, i fall man vill skriva regler, som jag tror man ännu är litet för tidigt ute med på detta ganska ömtåliga område.

Herr talman, jag har bara velat framföra dessa synpunkter. Det blir risk för komplikationer, om man ger tillstånd till jakt från motorbåt för de yrkesmässiga fiskarena och förbjuder denna jakt för den bofasta kustbefolkningen i övrigt, och dessutom föreligger risk för att man kanske stoppar upp en önskvärd utveckling mot nya och flera jaktvårdsområden, om man här gör uttalanden, som kanske avskräcka vissa jakträttsinnehavare, vilkas medverkan därtill är önskvärd och nödvändig, från att vara med om bildandet av nya jaktvårdsområden.

Jag vill allra sist, herr talman, bara in-skränka mig till att säga att departementet tänkt sig ge de anvisningar, som komma att utfärdas till länsstyrelserna om vilka grupper av kustbefolkningen som skola ha licens när det gäller jakt på fritt vatten och ödeskären, den formen att det inte med skäl kan sägas att det skett någon begränsning av jakträtten för folk i allmänhet, utan snarare en utvidgning på dessa fria områden, något som för med sig den fördelen att vi slippa ifrån en rad juridiskt svårknäckta nötter i fråga om att avgöra, vem som har rätt att jaga och vem som inte har rätt att jaga.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag skall inte lägga mig i striden om jakten på holmar, klippor och skår ute i havsbandet, men jag kan intyga att 1935 års jaktutredning, som jag hade nöjet tillhöra, själv var medveten om att den formulering, som ifrågavarande paragraf fick, var ganska otillfredsställande. Om

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

jag inte minns fel, gjordes många försök under departementsbehandlingen av både jurister och lekmän att få en tydligare formulering, men man gick bet på den uppgiften. Jag tror inte att det skulle vara så värst lyckligt, om reservationen på denna punkt skulle bifallas och vi skulle komma tillbaka till de gamla tolkningssvårigheterna. Det är väl bättre att folk får söka licens och veta att de ha rätt att jaga än att de så att säga på måfå ge sig ut för att jaga och riskera stämning och obehag av olika slag.

Sedan skulle jag vilja göra några reflexioner med anledning av denna revision av jaktlagstiftningen. Jag tror man kan säga att det är ett gott betyg åt 1938 års jaktlagstiftning att den, när den nu blir föremål för en första revision, inte har behövt ändras mer än som blivit fallet efter utredningen och propositionen. 1938 års lagstiftning innebar en stor omvälvning på detta område.

Jag vill erinra om sammanslutningarna, som i sin moderna form då genomfördes. Det fanns visserligen en paragraf i 1909 års jaktlag om frivillig sammanslutning, men den fick ingen som helst betydelse. Det var först de bestämmelser, som genomfördes år 1938, som ha lett till praktiska resultat. Det rådde under utredningen ganska stor tvekan, om man skulle våga sig på en utformning, som innebar delvis tvång i organisationsarbetet, men man kom till den slutsatsen, att man var nödsakad att gå den vägen.

Den andra stora ändringen var de avsevärt skärpta ansvarsbestämmelserna. Och den tredje ändringen var slutligen införandet av jaktvårdsavgift, som sportjägarna då under ett 20-tal år förgäves krävt och som var avsedd att skaffa medel till jaktvårdsarbetet. I denna fråga vill jag säga några ord med anledning av vad som uttalats i propositionen.

Vad beträffar förslaget att även ägare och brukare skola erlagga jaktvårdsavgift vid jakt endast på egen mark, säger jordbruksministern, att en sådan anordning är bl. a. ur rättvisesynpunkt att föredra framför den nuvarande, som enligt jordbruksministern skulle gynna de

större jordägarna framför de mindre. Motiveringen förefaller kanske att vara teoretiskt riktig, men den är helt säkert praktiskt oriktig. De större jordägarna ha i regel jakt som ett sällskapsnöje. Man bjuder på jakt och blir bjuden tillbaka, och då har man ju inte kunnat undvara jaktkortet.

Den av jordbruksministern använda motiveringen har visserligen övertagits från utredningen men härstammar från Jägarnas riksförbund. Vid den nya jaktlagens genomförande år 1938 hade denna motivering ännu inte uppfunnits. Förhållandet var i stället att det främst var företrädarna för de större jordägarna, som i förbund med sportjägarna ville ha jaktkortstvång för alla. Motiveringen härför var att man ville ha kontroll på den stora massan av s. k. tillfällighetsjägare bland ägarna av bondejordbruk och småbruk.

Kort efteråt upptäckte Jägarnas riksförbund, att undantaget för ägare och brukare gynnade de stora jordägarna, och denna upptäckt har sedan dess utnyttjats för att komma den större brodern, Svenska jägareförbundet, till livs. Jag vill gärna passa på tillfället att rättfärdiga Svenska jägareförbundet och rätta den missuppfattningen. Svenska jägareförbundets representanter uppträdde under förarbetet till jaktlagstiftningen som energiska förespråkare för allmänt jaktkortstvång. I propositionen avvisades kravet, men i jordbruksutskottet vann man gehör, och det var nära att det skulle ha gått på samma sätt i riksdagen på grund av en malör i form av försummelse att begära votering i första kammaren.

För min del är jag övertygad om att 1938 års lagstiftning, som innebar en hel liten revolution på jaktvårdens område, icke skulle ha slagit väl ut, om man då hade gjort ett sådant intrång i de mindre jordbrukarnas jakträtt som att förbjuda dem att jaga på egen mark utan att lösa jaktkort. De jaktintresserade ha nu vant sig vid att lösa jaktkort, och det har gått in i medvetandet, att jaktvårdsavgiften är till för att i gemensamt intresse skaffa pengar till jaktvården, men så

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

förhöll det sig inte för 13 år sedan. Det hade varit en oklok forcering, om till alla andra nyheter också lagts denna utan förmedlande övergång.

Jaktkortet genom posten är en förbättring i propositionen. Tyvärr har den lilla reformen fört med sig en försämring i det avseendet, att man inte längre kan få vapentillstånden antecknade på jaktkortet, samtidigt som man betalar avgiften.

Enligt direktiven omfattade jaktutredningens uppdrag även införandet av obligatorisk ansvarighetsförsäkring för jägarna. Det upplyses i propositionen att denna fråga varit föremål för preliminära överläggningar inom utredningen. Vid dessa har utredningen kommit till den uppfattningen, att en sådan försäkring bör anordnas genom statsmakternas försorg. Ärendet kommer framdeles att närmare behandlas i ett särskilt betänkande. Jag skulle vilja ge Kungl. Maj:t det rådet att grundligt tänka igenom, hurvida inte vapeninnehavet och icke jaktkortet måste vara utgångspunkten för en sådan försäkring. Vi kunna knappast en dag, i varje fall inte en vecka, läsa tidningarna utan att hitta berättelser om olyckshändelser med barn och skjutvapen. Det är mycket vanligt att människor skadas till döds genom sådana olyckshändelser. Jag tror att dessa olyckshändelser äro vanligare än de olyckshändelser, som inträffa under jakt.

Jag har, herr talman, ingenting i huvudsak att invända mot utskottets utlåtande, men jag ansluter mig till de yrkanden, som framförts av herr Osvald.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Efter det mycket klarläggande anförande, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för en stund sedan hållit inför kammaren, har jag förmånen att kunna fatta mig mycket kort. Det är endast ett par erinringar, som jag vill göra emot några punkter i ett par föregående talares anföranden. Innan jag går in därpå, ber jag att med anledning av den siste ärade talarens påpekande om avsaknaden av ansvarighetsförsäkring med-

delat, att 1949 års jaktutredning med det snaraste kommer att ta upp det spörsmålet till behandling, och jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge, innan ett resultat även i det avseendet föreligger hos regeringen och på riksdagens bord.

Jag lyssnade med uppmärksamhet på herr Hällgrens redogörelse för jaktens utomordentliga betydelse för blekingefiskarena, men enligt vad jag kan förstå, hänförde sig den skildringen till förhållandena 40 år tillbaka i tiden. Rätt mycket har förändrats under den tidrymden. I varje fall ber jag att få fästa herr Hällgrens och andras uppmärksamhet på att då de nu reagera emot borttagande av 13 § och införande av ett nytt moment i 2 § med annat innehåll, bortse de ifrån att därest man skall föra skärgårdsbefolkningens och den egentliga kustbefolkningens talan, borde man väl vara utomordentligt tillfredsställd med denna ändring. Men det förefaller mig, som om herrarna snarare företräda den rovjakt, som förekommer i kustbanden, icke minst inom Blekinge län.

Sedan kan herr Hällgren diskutera med andra, om den av professor Notini verkställda utredningen fullt täcker de verkliga förhållandena. Jag avstår från att fälla något omdöme därom, men jag tror att den grundar sig på obobjektiva och riktiga iakttagelser. I varje fall kan jag upplysa både herr Hällgren och kammaren om att icke minst Blekinge län kostar jaktvårdsintressenterna inte så litet pengar för en bevakning i jaktvårdande syfte, som i någon mån tillfredsställer även jägarna.

Jag vill tillägga, herr talman, att det här ingalunda är fråga om att tillfredsställa jägarnas intresse att kunna jaga så mycket sjöfågel som möjligt, utan det man syftar till är att sjöfågelbeståndet inte skall utdödas utan tillväxa. Sjöfågeln är dock till glädje för den befolkning som bor vid kusten, antingen ute i havsbandet eller längre in vid enskilda vatten. Jag vill betona detta för att inte bli misstänkt för att jag såsom jägare allenast strävar efter att få en stark viltstam.

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

Jag kan tillägga, att inom de jaktvårdsområden, som jag känner till uppe i övre Norrland, upprätthåller man i allmänhet totalförbud mot sjöfågeljakt. Undra då på att vi reagera starkt mot den s. k. vårjakten på sjöfågel i kustbandet.

Departementschefen har redan tidigare utförligt motiverat, varför han går den väg som Kungl. Maj:t i propositionen anvisar. För egen del har jag avslutit mig till den vägen. Jag tror att den är framkomlig. Man får nöja sig med att ta ett steg i sänder. Men det förtjänar påpekas i detta sammanhang, att från finska gränsen ända ned till Stockholms läns gräns ha vi totalförbud mot vårjakt. Såsom tidigare nämnts, gäller ett dylikt förbud också på västkusten från Skåne och upp till norska gränsen. Finns det någon ansvarskännande ledamot av denna kammare, som har panna att komma och tala om att man genom detta förbud har åstadkommit någon inskränkning i legitima näringsfång för kustbefolkningen och fiskarena?

Herr Hällgren säger att man nu är i färd med att sopa bort den lilla rest av skärgårdsbefolkningens rätt till jakt som finns kvar. Det är långt ifrån så, att man här sopar bort någon rätt till jakt för denna befolkning, som herr Hällgren gör sig till talesman för. Det är väl snarare så, att man genom de nu föreslagna bestämmelserna vill komma fram till förhållanden, som göra det möjligt för den befolkning, varom nu talas, att få ett bättre utbyte av jakten. Man vill förhindra den s. k. nöjesjakten, som har bedrivits på sådant sätt, att den har väckt upprörda känslor.

Jag skall sluta med att påminna om att jakträtten ju har undergått en sakta skeende förändring från ett så gott som allmänt tillstånd att jaga var som helst och när som helst till mera ordnade förhållanden. I övre Norrlands skogsbygder fanns på sin tid en rätt för alla att jaga. Man var ute och jagade på våren skogsfågel under speltiden. Det lär vara en förtjusande sport, men inte stod den i överensstämmelse med god jaktvård, och den har också så småningom upphört. Nu börja vi tack vare 1938 års jaktvårds-

lagstiftning att komma fram till det förhållandet, att man i allmänhet börjat få förståelse för en ordnad jakt och respekt för gällande lagar.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre, eftersom jag lovade att fatta mig kort, men jag har velat göra dessa erinringar mot ett par talare som förut uppträtt, och jag ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan med de ändringar som äro föreslagna av herrar Osvald och Holmbäck.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Herr Näslund tycks inte ha fattat mitt anförande rätt. Jag har den största respekt för alla skyddsåtgärder beträffande jakttiden och allt vad därmed sammanhängser. Jag tog i mitt anförande sikte på den principiella rätten. Jag t. o. m. skröt med utskottet och ansåg att det skrivit ännu bättre och fastare än Kungl. Maj:t och utredningen gjort. Vidare uttryckte jag ett önskemål om att jag ville ha det skrivet så inte bara i motiveringen utan även i lagtexten, men man kände sig nästan som en brottsling, när man hörde den sista ärade talarens anförande.

Till herr statsrådet vill jag samtidigt säga, att vid syd- och ostkusten betrakta vi sälen som ett skadedjur, och det beror på den skada som sälen gör på laxfisket. Svenska staten utbetalar också skottpengar på säl — jag vill minnas att det är tio kronor per djur — för att utrota sälen. När jag då ser att Svenska jägareförbundet, Stockholms läns och stads jaktvårdsförening, Göteborgs och Bohus läns jaktvårdsförening, Norrbottens läns jaktvårdsförening och Svenska naturskyddsföreningen anse, att man bör ha tillstånd för att få jaga säl från maskindriven farkost, måste jag tycka att de statliga åtgärderna strida mot varandra. När det gäller västkusten kan man däremot mycket väl biträda en konvention med grannländerna om ett sådant förbud, ty mig veterligt förekommer inte något vidare laxfiske där, om det ens förekommer alls — laxen håller ju till vid syd- och ostkusten.

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

Herr HOLMBACK: Herr talman! Jag vill endast yttra ett par ord i anledning av vad herr Osvald först sade och vad justitieministern sedermera yttrade.

Herr Osvald föreslog två ändringar i utskottets utlåtande. Utskottet har på s. 39 i utlåtandet erinrat om att Kungl. Maj:t enligt propositionen skall äga befogenhet att administrativt förordna att på vissa områden av havet jakten skall vara fri för var och en. Till detta knyter utskottet följande reflexion: »Utskottet hälsar med största tillfredsställelse denna anordning, som skapar en för närvarande icke existerande legal möjlighet till tillståndsfri rekreationsjakt för envar.» Herr Osvald vill ta bort den meningen i utskottets utlåtande. Jag vill då påpeka att utskottet med denna mening icke velat genomföra någonting annat än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Meningen sträcker sig alltså icke utanför Kungl. Maj:ts förslag.

Huruvida meningen skall tas bort eller inte tas bort, tycker jag för min del är en ganska likgiltig fråga. Att den sattes in, beror på att det fanns två önskningsar inom utskottet. Det var några verkliga jaktvänner som önskade uttrycka sin glädje över att en sådan jaktmöjlighet öppnades. Den andra uppfattningen ville göra gällande, att vi här i viss omfattning återknyta till den gamla fria jakträtten, som togs bort 1938. Det är de två uppfattningarna, som ligger bakom denna mening.

Den andra frågan är viktigare. Herr Osvald vill ändra utskottsutlåtandet på s. 40. Kungl. Maj:t har föreslagit att rätten till jakt på sjöfågel från maskindrivet fartyg skall helt borttagas. Utskottet vill att den skall få stå kvar, då det gäller jakt som bedrivs i samband med yrkesmässigt fiske. Herr Osvald ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Den synpunkt som utskottet här har anlagt är, att om man tar ifrån kustbefolkningen rätten att jaga från motorbåt i samband med yrkesmässigt fiske, stryker man över huvud taget i praktiken bort kustbefolkningens möjligheter att idka sjöfågeljakt. Det har utskottet icke ansett lämpligt. Jag medger gärna

att det, såsom jordbruksministern utvecklade, kan bli tolkningssvårigheter, men jag tror att dessa tolkningssvårigheter icke alls äro av samma valör som de tolkningssvårigheter, vilka ha yppat sig beträffande det nu gällande lagstygandet i 13 § jaktlagen, som jag inledningsvis talade om så pass utförligt.

Det tredje som jag skulle vilja framhålla var att jordbruksministern strök under att man bör icke i utskottsutlåtandet binda utvecklingen vid en ytterligare demokratisering, om vi skola kalla det så, av röstberäkningen vid omröstning inom jaktvårdsområde. Han yttrade, att gör man på sätt utskottet föreslagit, så kan man förhindra att det över huvud taget bildas jaktvårdsområden, därför att personer bli rädda att gå in med sina markområden i jaktvårdsområdet. Det är precis den synpunkt, som jag anlade i det anförande, som var nummer två i denna debatt, och som jag höll till förmån för den reservation, som är avgiven av mig och sju andra av utskottets ledamöter. Det är alltså med tacksamhet som jag antecknar att bakom denna reservation också står den uppfattning som hävdas av jordbruksministern.

Herr OSVALD: Herr talman! Först och främst vill jag säga att det gläder mig att tredje lagutskottets ärade ordförande nu klargör, att utskottet icke med sitt uttalande, som jag föreslog skulle utgå, vill gå längre än Kungl. Maj:t tänkt sig. Man får emellertid ett annat intryck, när man läser utskottets uttalande; det är en annan anda, som präglar det uttalandet än den som präglar Kungl. Maj:ts proposition. Det kan komma en annan jordbruksminister, som har att fatta beslut i denna fråga. Då har han detta uttalande om att utskottet hälsar med tillfredsställelse en utveckling som den nu föreslagna. För vårt sjöfågelbestånd vore det ingalunda någon glädjande utveckling, om Kungl. Maj:t skulle i stor utsträckning begagna denna sin befogenhet.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

yttreligare beträffande mitt yrkande under punkten B. av utskottets hemställan. Herr Holmbäck säger att man genom ett bifall till den av departementschefen planerade ändringen skulle ta bort kustbefolkningens rätt att jaga över huvud taget. Jag vill då erinra om, såsom här förut uttalats, att längs hela västkusten råder redan den här tilltänkta ordningen, och i fråga om motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag behöver jag endast hänvisa till vad statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nyss har anfört. Det förefaller mig, som om den ordning, som råder längs hela västkusten, också skulle kunna bli gällande för ostkusten.

Jag skulle emellertid vilja göra ett tillägg. Mitt yrkande beträffande utskottets hemställan under punkten B. innebär ju, såsom jag antydde i mitt första anförande, bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet behandlar frågan om jakt från maskindrivet fartyg på s. 40. I andra stycket behandlar utskottet motionen II: 605 och uttalar att det hyser betänksamhet mot Kungl. Maj:ts förslag och tillstyrker alltså yrkandet i motionen. Jag skulle därför, herr talman, vilja göra det yrkandet även i fråga om utskottets skrivning på s. 40, att andra stycket måtte utgå och att där i stället infördes följande: »Utskottet biträder vad departementschefen här uttalar och kan sålunda icke tillstyrka yrkandet i motionen nr 605 i andra kammaren i detta hänseende.»

Slutligen vill jag tillägga, herr talman, medan jag nu har ordet, att det uttalande, som departementschefen nyss gjorde i fråga om vårjakten, för visso kommer att hälsas med största tillfredsställelse i de vidaste kretsar i vårt land.

Herr BOO: Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort. Anledningen till att jag begärt ordet är de yrkanden, som herr Osvald här gjort i anledning av utskottsutlåtandet.

Det är ju ofta så, att ett utskottsutlåtande kan vara resultatet av en sammanjämkning av olika meningar. Var och en

får ge efter på sina ståndpunkter. Så har det skett även i detta fallet. Just på de punkter, som herr Osvald här har berört, har det varit delade meningar även i utskottet. Men efter en ganska ingående behandling ha vi kommit fram till det utlåtande som här föreligger.

Herr Osvald är rädd för den skrivning som utskottet gjort, där vi hälsa med tillfredsställelse möjligheten för Kungl. Maj:t att öppna vissa begränsade områden, där envar skulle ha rätt att jaga. Denna möjlighet hälsa vi verkligen med tillfredsställelse, därför att den nya lagstiftning, som nu skall komma att ersätta 1938 års lag, kommer att innebära att ganska stora folkgrupper, som f. n. anse att de ha rätt att utöva denna jakt och även utöva den, komma att bli avstängda från densamma. Vi mena då, att man genom den möjlighet som här öppnats genom departementschefens uttalande i propositionen, kan ge dessa folkgrupper någon kompensation för vad de förlora och ge denna kompensation under kontrollerade och begränsade former. Det är därför som utskottet kommit fram till denna skrivning på ifrågavarande punkt.

När det sedan gäller jakt från motordrivet fartyg ha vi velat biträda motion nr 605 i andra kammaren, därför att propositionen i det fallet gjorde så stora inskränkningar i bestående rättsförhållanden, att vi icke helt kunde biträda densamma. Enligt gällande lagstiftning kan en fiskare i dag gå ut och jaga sjöfågel i den omfattning som gällande bestämmelser ge möjlighet till, men enligt propositionen skall han för det första ha särskilt jaktkort. För det andra föreslår propositionen att stämpelavgift skall lösas av länsstyrelsen för jaktlicensen. Dessutom föreslås förbud mot att jaga från motordrivet fartyg. Det är dock så kraftiga inskränkningar i rätten för en grupp näringsutövare på detta område, att utskottet icke velat gå så långt. Därför ha vi i utlåtandet sagt ifrån, att vi inte vilja vara med om denna stämpelavgift och inte heller i den nya lagstiftningen vilja gå så långt, att vi för den yrkesfiskande befolkningen inskränka

Ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.

möjligheten till jakt från motordrivet fartyg.

Herr talman! Det är med hänvisning till detta som även jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och särskilt rörande utskottets motivering.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils A. Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Osvald*, att kammaren skulle besluta att

dels godkänna den till punkten hörande motiveringen med den ändringen, att andra stycket å s. 40 i det tryckta utlåtandet utbyttes mot följande:

»Utskottet biträder vad departementschefen här uttalat och kan sålunda icke tillstyrka yrkandet i motionen II: 605 i detta hänseende.»

dels ock att punkten B skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»B. att motionerna I: 491 och II: 625 måtte anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört i sin motivering samt att motionen II: 605 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Osvalds* under överläggningen därom gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 54.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade beträffande utskottets uttalanden i fråga om de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om jaktvårdsområden yrkats dels att desamma skulle godkännas, dels ock att nämnda uttalanden skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr *Holmbäck* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmbäck* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i tredje lagutskottets utlåtande nr 14 godkänner utskottets uttalanden i fråga

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

om de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om jaktvårdsområden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas nämnda uttalanden med den ändring, som förordats i den av herr Holmbäck m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen hade, enligt vad herr talmannen nu anförde, i fråga om tredje stycket av utskottets motivering å s. 39 i det tryckta utlåtandet yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas i berörda del, dels ock att sista meningen i nämnda stycke (»Utskottet hälsar — — rekreationsjakt för envar.») skulle utgå.

Vid härefter enligt berörda yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets uttalanden.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, med anledning av väckt motion angående kronogårdarnas elektrifiering;

nr 35, med anledning av väckta motioner om ekonomisk hjälp åt jordbrukare, som på grund av snöfall drabbats av skador på byggnader och inventarier; samt

nr 36, med anledning av väckta motioner om en allsidig utredning av trädgårdsodlingens problem.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 38, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

I en den 22 december 1950 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad pro-

position, nr 15, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

Punkten 8.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Boda 1^a i Säby socken, Jönköpings län, finge säljas till delägarna i dödsboet efter Josef Gustavsson för en köpeskilling av 130 000 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Reservation hade anförts av herrar *Svedberg, Ahlsten* och *Mossberger*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge punkten 8.

Herr **SVEDBERG**: Herr talman! Till sammans med två andra ledamöter av utskottet har jag avgivit en reservation, vari vi yrka avslag på Kungl. Maj:ts hemställan under denna punkt. Jag ber att i korthet få anföra de skäl som föranlett vår reservation.

Den kronoegendom, som enligt Kungl. Maj:ts förslag här skall försälas, har enligt vad som upplyses i propositionen en sammanlagd areal av 130,5 hektar, därav 20,7 hektar åker och tomt, 26,4 hektar betesmark, 77,3 hektar skogsmark och 6,1 hektar impediment. Inägorna äro taxerade till ett jordbruksvärde av 38 000 kronor. Skogen är samtaxerad med annan kronan tillhörig skog. Uppskattningsnämnden har vid sin värdering

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

upptagit fastighetens värde till 129 712 kronor. Uppskattningsnämnden anser dock, att saluvärdet med hänsyn till »vikande konjunkture» bör jämkas till 125 000 kronor. I saluvärdet utgöra 79 000 kronor värdet av skogsmark och växande skog enligt av revirförvaltaren verkställd värdering, vartill kommer fastighetens andel i häradsallmänningen, uppskattad till ett kapitaliserat värde av 2 350 kronor. Det sammanlagda skogsvärdet är således 81 350 kronor.

För samtliga de kronoegendomar, som ha upptagits till försäljning enligt detta utlåtande, torde det med de låga taxeringsvärden som redovisas och de betydligt högre faktiska försäljningspris, som för närvarande erhållas i öppna marknaden, vara svårt att avgöra vilket värde som dessa fastigheter rätteligen böra åsättas. Man har i varje fall svårt att förstå, att en egendom, som har ett uppskattat skogsvärde av 79 000 kronor och ett taxerat jordbruksvärde av 38 000 kronor, i dagens läge inte bör betinga mer än 130 000 kronor. Principiellt har jag den uppfattningen, att man borde ha uppskjutit försäljningen av samtliga de fastigheter, som det här gäller, till dess att man har fått se vilka nya taxeringsvärden som framkomma efter 1952 års fastighetstaxering.

Man får faktiskt det intrycket, när man tar del av de förslag till fastighetsförsäljningar som kungl. domänstyrelsen då och då framlägger för Kungl. Maj:t att det här är ett visst realisationsintresse som gör sig gällande. Jag finner det ganska anmärkningsvärt att man låter byggnadsbeståndet på dessa jordbruksfastigheter försämrats till den grad, att det t. o. m. inträffat att hälsovårdsnämnden måst ingripa för att utdöma bostäderna på vissa kronoegendomar. Man måste verkligen fråga sig, om det är en riktig politik av domänstyrelsen att vid sin förvaltningen av kronans jordbruks-egendomar låta bostadsbeståndet förfalla till den grad, att hälsovårdsnämnderna måste utdöma bostäderna. Någon invänder kanske, att kungl. domänstyrelsens förvaltning av dessa jordbruk inte ger

något ekonomiskt utbyte utan tvärtom resulterat i förlust. Kungl. domänstyrelsen bör emellertid enligt min uppfattning vid av- och tillträden av dessa arrenden tillse, att byggandsbeståndet på fastigheterna underhålls.

I närmast följande utlåtande från jordbruksutskottet föreslås ytterligare en egendom av detta slag till försäljning. Vid realbehandlingen inom utskottet av dessa ärenden rådde det mycket stor tveksamhet särskilt i fråga om försäljningen av dessa skogsegendomar. Utskottet enade sig om att tillsätta en delegation som skulle bese egendomarna för att på platsen bilda sig en uppfattning om byggnadernas tillstånd. På grund av den korta tid, som stod till förfogande, var delegationen inte i tillfälle att bese den egendom som upptagits under punkt 8:o) i utskottets förevarande utlåtande. Utskottets majoritet ansåg sig på grund härav icke kunna yrka avslag på Kungl. Maj:ts hemställan under denna punkt, vilket utskottet däremot gjort i fråga om de övriga egendomar, om vilkas försäljning det rådde en viss tvekan.

Det är för övrigt ganska märkvärdigt, att uppskattningsnämnden i samband med sin värdesättning såsom skäl för en reducering av priset åberopar »hänsyn till vikande konjunkture». Det måste ju innebära, att uppskattningsnämnden vid sin värdering av fastigheten har haft den inställningen, att konjunkturläget nu vore sådant, att man nu inte kunde sätta ett värde på denna fastighet som utgör det riktiga dagsaktuella priset.

Med hänvisning till dessa omständigheter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande under punkt 8:o).

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Det torde inte vara nödvändigt att ingå på något längre bemötande av vad herr Svedberg anförde eller på någon närmare redogörelse för den egendom som det här gäller.

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

Enligt den kungl. propositionen har egendomens försäljning tillstyrkts av vederbörande myndigheter. Revirförvaltaren har därvid framhållit, att »samtliga byggnader måste om- eller nybyggas för en beräknad kostnad av 80 000—100 000 kronor, att skogsmarken är synnerligen god samt att egendomen bör säljas såsom familjejordbruk, enär den, även om skogsavkastningen inräknas, icke torde i domänverkets ägo lämna någon nämnvärd behållen avkastning». Även uppskattningsnämnden har tillstyrkt försäljningen, och departementschefen har anslutit sig till nämndens förslag. Jämväl domänstyrelsen har med hänsyn till föreliggande förhållanden förordat, att egendomen till åsatt saluvärde bör säljas till dödsbodelägarerna. Domänstyrelsen framhåller vidare, att några särskilda intressen, som göra egendomens kvarblivande i allmän ägo önskvärt, icke ha anförts.

Jag är övertygad om att om kammaren skulle bifalla herr Svedbergs yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förslag och egendomen alltså inte skulle försäljas till det åsatta priset, skulle det inte bli någon lysande affär för staten utan tvärtom. Det måste nämligen, såsom framhålles i propositionen, på fastigheten utföras om- och nybyggnadsarbeten för 80 000—100 000 kronor. Alla måste väl då förstå, att det inte kan vara någon som helst affär för staten att under sådana förhållanden behålla egendomen i sin ägo.

Jag skall inte närmare ingå på de skäl, som i propositionen ha anförts för försäljning av egendomen. Jag vill bara tillägga, att jag håller departementschefen räkning för att han inte har velat driva upp priset på de egendomar som nu skola försäljas till de arrendatorer som ha suttit på dem i vissa fall praktiskt taget hela sitt liv. Jag kan inte finna att någon orättvisa skulle begås, om vederbörande arrendator skulle få köpa egendomen till ett pris som kanske är 5 000—10 000 kronor lägre än vad egendomen skulle ha inbringat, om den försålts t. ex. på offentlig auktion. Därmed har jag icke sagt att vad som här

begäres skulle vara något som helst underpris för egendomen. Jag upprepar dock, att jag anser att det är riktigt handlat av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att ställa en fråga till utskottets ärade ordförande.

Är det herr Tjällgrens uppfattning att staten bör realisera samtliga kronoegendomar, som ha dåliga åbyggnader, till priser som fastställts på ett sätt som inte tar hänsyn till det dagsaktuella läget på fastighetsmarknaden? Jag tror förvisso, att om man har den uppfattningen, är det fler egendomar än de som nu föreslås till försäljning som domänstyrelsen borde avhända sig.

Vi ha inom jordbruksutskottet tidigare varit i tillfälle att bese kronoegendomar som föreslagits till försäljning och på vilka byggnadsbeståndet varit så bristfälligt, att det praktiskt taget har varit en skandal att statens jordbruks-egendomar skola befinna sig i sådant skick, samtidigt som statsmakterna genom vanhävdslagen ställer helt andra krav på enskilda egendomsinnehavare. I närmast följande utlåtande från jordbruksutskottet upptas en egendom, där det gått så långt att hälsovårdsnämnden utdömt bostaden.

Trots byggnadernas dåliga tillstånd anser jag, herr talman, att en försäljning av dessa egendomar bör skötas på sådant sätt, att det inte blir rena realisationen.

Herr FALK: Herr talman! När jag har tagit del av utskottets utlåtande, har jag inte kunnat undgå en stark känsla av att det här egentligen är fråga om en realisation av kronan tillhöriga jord-egendomar.

Med tanke på det prisläge, som för närvarande råder i öppna marknaden, är det uppenbart, att de arrendatorer, som nu föreslås få köpa sina arrende-

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

gårdar, komma att göra mycket goda affärer. Jag skulle dock inte ha så mycket att invända häremot, om inte dessa försäljningar av kronoegendomar medförde risk för att den trygghet och de relativt goda villkor, som arrendatorerna förut åtnjutit, komma att försvinna i och med att kronoegendomarna försäljas och komma i enskild ägo. Det går nämligen oftast till på det sättet, att den förste köparen av en kronoegendom blott innehar fastigheten till dess han får ett lägligt tillfälle att i sin tur sälja den och inhösta en betydande vinst. Den nye köparen har ingen som helst glädje av att egendomen ursprungligen försålts av staten. Han får betala det högsta marknadspris som gäller vid försäljningstillfället och måste ofta upplåna pengar och sätta sig i stora skulder, varigenom han kanske får dras med en stor räntebörda under hela sitt liv. Jag är därför principiellt av den uppfattningen, att staten bör vara ytterst angelägen att icke avyttra jord som den har i sin ägo.

Jag kan med exempel från min hembygd visa, hur oförmånliga försäljningarna av kronojord kunna bli för de slutliga innehavarna av jordbruket i fråga. Vi ha i min hemtrakt ett par kronoegendomar, varifrån det år 1918 fransålades sex jordbruksfastigheter. Den sammanlagda försäljningssumman uppgick till något över 20 000 kronor. I dag har den senaste försäljningssumman stigit till över 100 000 kronor utan att några egentliga grundförbättringar gjorts på egendomarna. I ett annat fall såldes år 1918 en egendom på 15 hektar för 8 400 kronor. Den senaste innehavaren, som köpte egendomen år 1942, betalade 25 000 kronor för den. Sedan år 1942 har staten till denne köpare i bidrag till täckdikning och elektrifiering med mera utlämnat över 6 500 kronor. Jag förnekar naturligtvis inte att han varit berättigad till dessa bidrag, men faktum är att den köpesumma, som staten erhöll år 1918, redan nästan uppåtits av de bidrag som jordbrukaren i fråga fått, och han har ännu inte utnyttjat alla de möjligheter han har att få bidrag.

Det har sagts att byggnaderna på de egendomar, som nu skola försäljas, i vissa fall äro medelgoda och i andra fall mindre goda, vilket skulle vara anledningen till att egendomarna måste säljas så billigt. Jag vet av erfarenhet att arrendatorerna av kronoegendomar ha sina arrenden med syn av byggnaderna. De äro i allmänhet inte alls angelägna att få byggnaderna reparerade. Domänverket brukar gå med på att göra erforderliga om- och nybyggnader men fordrar då givetvis högre arrende. Hellre än att betala högre arrende behålla arrendatorerna de dåliga byggnaderna och avvakta den dag då fastigheten skall försäljas. Den politik, som domänstyrelsen bedriver härvidlag, är enligt min mening förkastlig. Domänstyrelsen skall naturligtvis tillse att byggnaderna underhållas och förnyas, där så behövs. Domänstyrelsen bör alltså enligt min uppfattning behålla egendomarna och ta ut sådana arrendem, att affären går ihop.

Det är allmänt bekant att många gärna vilja bli innehavare av ett kronoarrende. Man betalar nästan vilka belopp som helst i ersättning för att få överta ett kronoarrende, därför att arrendeavgifterna äro betydligt lägre än vid jordbruk i enskild ägo.

Utskottets ordförande förklarade, att här ifrågavarande egendomar böra säljas billigt, emedan de skola övertas av de förutvarande arrendatorerna. Staten skall således enligt herr Tjällgrens uppfattning sälja egendomarna till ett mycket lågt pris till arrendatorerna, därför att dessa under en lång följd av år innehafte dessa egendomar till mycket lågt arrende. Det tycker jag är kaka på kaka. Jämfört med andra jordbrukare ha dessa arrendatorer redan åtnjutit mycket fördelaktiga villkor. Nu vill man att de dessutom skola erhålla favören att få köpa egendomarna till ett pris som i vissa fall bara är något över hälften av det i öppna marknaden gängse.

Jag skulle, herr talman, helst ha velat yrka avslag på samtliga här föreslagna försäljningar, men inskränker mig till att under denna punkt ansluta mig till

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

den reservation som har avgivits av herr Svedberg.

Häri instämde herrar *Norman* och *Oswald*.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Herr Svedberg framställde en direkt fråga till mig, om jag är av den uppfattningen att man i de fall, då en egendom har dåliga åbyggnader, bör sälja den till ett lägre pris än vad som annars vore skäligt. Jag har inte alls den uppfattningen, att så bör ske över lag, men jag anser att man bör ta hänsyn till föreliggande omständigheter i varje särskilt fall.

Det är väl ingen, vare sig i utskottet eller här i kammaren, som kan svära på att den gjorda värderingen är hundra procentigt riktig. Den har dock gjorts av uppskattningsnämnden, vilken, om jag inte misstänker mig, har tillsatts av Kungl. Maj:t eller i varje fall domänstyrelsen. En representant för domänstyrelsen har varit med vid uppskattningen. Vederbörande revirförvaltare och domänintendent ha sedan fått yttra sig. Man måste väl i alla fall lita på dessa myndigheter minst lika mycket som på de enskilda personer som nu påstå att priset är för lågt. Jag vet faktiskt inte, hur man annars skall gå till väga för att kunna få fram värdet på en kronoegendom som skall försälas. Det är klart, att om man har den principiella uppfattningen, att staten över huvud taget inte bör sälja kronoegendomar, ligger saken till på annat sätt, och då bör man naturligtvis hävda den meningen. Men här är ju avsikten att sälja en egendom, och då får man väl försöka få fram det riktiga värdet på den.

Om en jordegendom har sålts för t. ex. 10—20 år sedan, kan det naturligtvis med det sjunkande penningvärdet i dag sägas, att egendomen den gången såldes till alltför lågt pris. Men det är ju omöjligt att på förhand ta hänsyn till sådana omständigheter.

Jag tror i alla fall att det är förmodligt för staten att sälja dessa egendomar. Jag instämmer med herr Svedberg däri,

att det är, jag vill inte säga skandal men i varje fall oriktigt att byggnaderna på de egendomar som ägas av kronan skola få förfalla till den grad att det, om en enskild person vore ägaren, skulle medföra att vederbörande fölle under uppsiktslagen. I det fallet instämmer jag alltså med herr Svedberg, men jag anser å andra sidan, såsom jag nyss anförde, att om en arrendator suttit på en kronoegendom i kanske en mansålder, vore det oriktigt att sälja egendomen till någon annan, utan arrendatorn bör i sådant fall ha företrädesrätt. Jag tycker inte att det är så farligt, om han skulle få köpa egendomen för ett pris som kanske är några tusen kronor lägre än vad som eljest kan anses vara lämpligt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **ANDERSSON, ALFRED**: Herr talman! Såsom redan framgått av de anföranden som hållits här har det inom utskottet på sina håll framförts den uppfattningen att de egendomar, som nu skola försälas, äro för lågt värderade. Man kanske kan få den uppfattningen, om man bara kastar en hastig blick på dessa ärenden. Då jag emellertid har varit i tillfälle att se, hur det förhåller sig med de kronoegendomar i Malmöhus län som nu föreslås till försäljning, kan jag inte dela den åsikt som herrar Svedberg och Falk här gjort sig till talesmän för.

Domänstyrelsen har säkerligen räknat ut att det skulle vara en dålig affär för staten att behålla egendomarna, beroende på de stora kostnader som i så fall måste läggas ned på dem. Herr Svedberg har kanske inte observerat, att den i propositionen redovisade värderingen är gjord redan år 1947. Det har sedan dess inte blivit billigare att bygga utan tvärtom avsevärt dyrare. Den byggnadskostnad, som man i propositionen räknar med såsom nödvändig, måste nog därför i dag ökas med 30 000—40 000 kronor.

Om kammaren skulle följa reservan-

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

terna, skulle följden bli, att egendomen på nytt måste utarrenderas med tio års kontrakt. Under dessa tio år måste staten sätta husen i stånd och således verkställa erforderliga om- och nybyggnader. Frågan är då, om man kan räkna med att det kapital, som staten måste nedlägga på byggnaderna, kan förräntas genom ett högre arrende. Domänstyrelsen och säkerligen även Kungl. Maj:t tvivla härpå. Det är alldeles klart att arrendatorerna komma att begära de nödvändiga byggnaderna, om de inte få köpa egendomen. De äro i sin fulla rätt, och man kan inte ställa kronan som jordägare i ett gynnsammare förhållande till arrendatorerna än den private jordägaren.

Jag skall på denna punkt nöja mig med det sagda, herr talman, då jag står som reservant på ett par andra punkter, där egendomarna äro av ungefär samma beskaffenhet som den nu ifrågavarande. Jag är övertygad om att det blir en synnerligen dålig affär för staten att behålla egendomar som dessa.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Falks yttrande.

Han påtalade, hurusom det ofta förekommer, att kronoegendomarna försäljas till förvånansvärt låga priser. Jag måste erkänna att han i många fall har rätt i detta sitt påstående. I andra fall kan det däremot hända att fullt pris tas ut för egendomen.

Ojämnheten torde bero på att de värderingsnämnder som fungera ute i länen inte arbeta efter enhetliga normer och att det saknas någon som deltar i den lokala värderingen såsom representant för den högsta förvaltande myndigheten, domänstyrelsen, utöver den lokalt inriktade domänintendenten. Efter det initiativ som i år tagits av jordbruksutskottet och den diskussion i detta ämne, som där förekommit, är jag övertygad om att en ändring för framtiden härvidlag kommer att ske, så att mera enhetliga regler och bestämmelser

komma att tillämpas, varigenom man får en jämnare och riktigare värdering vid försäljningen av jordbruksegendomar. Det bör framhållas, att värderingen av egendomarnas skog redan sker efter enhetliga, av domänstyrelsen fastställda regler.

Om jag sålunda instämmer i vad herr Falk anförde på denna punkt, är jag däremot inte alls av samma uppfattning som han, när han uttalar att kronan över huvud taget borde avhålla sig från att sälja jordbruksegendomar. Jag tror tvärt emot herr Falk, att kronan gör mycket klokt i att avhända sig dessa, ty kronan är inte någon lämplig förvaltare av jordbruksegendomar, utan den enskilde jordbrukaren är utan tvivel den som bäst förvaltar och sköter dem, så att de i längden ge den största avkastningen.

I all synnerhet torde detta omdöme vara riktigt, som de vid försäljningen av jordbruksegendomarna inflytande pengarna tillföras en fond inom domänstyrelsen, som användes till inköp av skogar och skogsmark. Så placerade ge pengarna säkert en betydligt högre avkastning och komma nationalhushållet till godo på ett betydligt bättre och mera effektivt sätt än som skulle vara fallet, om domänstyrelsen behölle en massa små jordbruksegendomar spridda litet här och var över landet, för vilka administrations- och byggnadskostnaderna måste bli oskäligt höga.

Herr FALK: Herr talman! Jag vill till utskottets talesman säga, att skogen på denna egendom år 1947 värderades till 79 000 kronor och att det sedan dess väl har skett något på skogens område, som i varje fall bör föranleda en ganska kraftig höjning.

Mellan herr Sundberg och mig föreligger en rent principiell meningsskiljaktighet om staten och de enskilda som jordägare. Jag vill påstå, att kronans jordbruksegendomar skötas minst lika bra som de privata jordbruken. Jag skulle tro att kronans gårdar åtminstone i min hemtrakt ge avsevärt bättre

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

avkastning än de privatägda gårdarna. Staten bekostar nämligen täckdikning och andra åtgärder för att sätta jordbruket i gott stånd, och arrendatorerna på dessa gårdar sitta nästan tryggare än om de vore sina egna. Men ibland låter man byggnaderna förfalla. Det blir möjligt därigenom att å ena sidan domänverket inte driver på och att å andra sidan arrendatorerna ha en känsla av att egendomen snart nog blir föremål för försäljning; ju mindre man har kostat på husen, desto lägre blir köpesumman.

Ett mycket tungt vägande skäl för mig, när jag säger att kronan inte skall försörja sin egendom, är den jordvärdestegring som alltjämt pågår. Genom dessa försäljningar överlåter staten till de enskilda den vinst, som uppstår genom jordvärdestegringen.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Jag får kanske säga till herr Falk att var och en, som har någon erfarenhet när det gäller skötseln av jordegendomar och beträffande de ekonomiska resultat som kunna uppkomma, måste förstå att det inte kan vara någon affär för kronan att inneha dessa egendomar, alldenstund det åligger kronan ensam att underhålla husen.

Men det var egentligen för att på en punkt komplettera mitt första anförande som jag begärde ordet. Jag glömde nämligen säga att de pengar, som inflyta genom dessa försäljningar, av domänstyrelsen användas till inköp av skogsmark för kronans räkning. Måne inte det är ett vällovt ändamål, herr Falk? Jag anser för min del att kronan därvidlag driver en klok politik.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, då jag förstår att herr talmannen tycker att denna debatt pågått länge nog. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Dessa försäljningsärenden ha vållat upprepade sammanträden i jordbruksutskottet. Då enighet ej kunde vinnas, utsågs

en delegation som på ort och ställe skulle bilda sig en uppfattning om vissa av de ifrågavarande egendomarna, något som också redovisas i utskottets utlåtande.

Såsom utskottet skrivit i den redan behandlade punkten 1:0, ha vi med ledning av delegationens erfarenheter vid resan till de olika egendomarna ute i landet funnit, att de egendomarna åsatta saluvärdena i flera fall synas vara väl låga i förhållande till egendomarnas verkliga värden. Därför ansåg man att vissa av ärendena borde återförvisas för omprövning.

Såsom herr Sundberg nämnde, har utskottet önskat vissa åtgärder för att möjliggöra ett jämnare värderingsförfarande. Vid föredragning inför utskottet av en representant för domänstyrelsen meddelades också, att man var beredd att söka få fram en metod som möjliggjorde större enhetlighet i värderingsförfarandet.

När det gäller skogen har man nog kommit fram till riktigare värderingsgrunder, även om hänsyn måste tagas till att värderingarna i många fall skett redan år 1947. Jag vill alltså inte direkt kritisera dessa värderingar eller dem, som deltagit i värderingsarbetet — vare sig domänintendenter eller värderingsmän, bland vilka senare befunnit sig vår kamrat Alfred Andersson. Penningvärdet är emellertid ett annat nu än för fyra år sedan, och vid taxeringarna instundande höst komma nya värden att åsättas.

Det skulle ju se ganska underligt ut, om egendomar, för vilka vi nu ha att bestämma försäljningsvillkoren, skulle få sina taxeringsvärden höjda, låt oss säga 20, 30 eller kanske till och med 50 procent över de saluvärden vi i dag åsätta. Detta har gjort att utskottet i vissa fall ansett, att man bör avvakta hur sedan utvecklingen kommer att bli.

Klart är att det kan vara lämpligt att sälja en hel del fastigheter, något som riksdagen år efter år också har gått med på. För de till markfonden inflytande medlen köper man sedan skogsfastigheter och eftersträvar därvid att förvärva

Ang. försäljning av kronoegendomen Boda 1^a i Jönköpings län.

större, sammanhängande områden, som det är lättare att förvalta än de små och mycket utspridda enheter som säljas.

Man riktar sig alltså inte mot försäljningarna i och för sig, utan endast mot att värderingen skett i ett helt annat läge än dagens. Det är av denna anledning utskottet har ansett att en omprövning beträffande vissa fastigheter skulle vara lämplig.

Inom utskottet kunde majoritet ej samlas för återförvisning när det gäller den nu ifrågavarande fastigheten. Jag deltog i utskottsbehandlingen men icke vid justeringen och vill förklara, att det varit min avsikt att biträda den av herr Svedberg m. fl. avgivna reservationen. En återförvisning är lika befogad här som i flera andra fall, där delegationen efter besök på egendomarna funnit en ny översyn påkallad.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Svedberg m. fl.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Jag vill bara till utskottets ärade ordförande säga, att det ekonomiska utbytet helt naturligt måste bli dåligt med den arrendepolitik kungl. domänstyrelsen bedriver. Allt eftersom byggnadsbeståndet försämrats, prutar man av mera på arrendet, och då man inte tar av arrendestörsterna för att underhålla byggnaderna, blir följden att inkomsterna undan för undan sjunka. Och till slut förfaller byggnadsbeståndet till den grad, att man tvingas sälja fastigheterna. Men jag kan aldrig tänka mig, att staten därför skall avhända sig egendomarna till rena realisationspriser.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Anderberg säger, att en delegation gjort besök på vissa av de här ifrågavarande egendomarna, dock inte på alla. Jag har stor respekt för delegationen, och respekten har inte blivit mindre därför att herr Anderberg följde med som särskild sakkunnig — han blev inte utsedd till

medlem av delegationen men reste ändå med för att allt skulle bli riktigt klart.

Mena nu herrar Anderberg, Svedberg och Falk, att en uppskattningsnämnd vid bestämningen av försäljningsvärdet icke kan eller skall ta hänsyn till de byggnadskostnader, som måste läggas ned på egendomen? Det är alldeles klart, att nämnden måste göra detta. Egendomen måste säljas till sådant pris, att köparen kan beräknas bli i stånd att bygga åtminstone något av de hus som behövas. Att han får bygga efter råd och lägenhet, är alldeles klart.

Nu kanske någon har den uppfattningen, att arrendatorerna äro särskilt angelägna att få köpa dessa egendomar. I enstaka fall är det så, men jag har i Malmöhus län belägg på att arrendatorer bett att få slippa köpa egendomarna till de åsatta priserna, därför att de själva äro rädda för byggnadskostnaderna. De vilja hellre få arrendekontraktet förlängt under en tioårsperiod. Då bör kronan bygga, mena de, och sedan det skett, äro de också villiga att betala ett skäligt pris. Numera är det inte jorden utan husen som kosta pengar, mina herrar. Om man köper 50 tunnland jord och tänker sig att bygga de nödvändiga husen, måste man ha jorden gratis, om det över huvud taget skall bli möjligt att bygga hus på egendomen. Sådant är läget i dag, och det förvånar mig därför att man kan ha den uppfattningen att hus, som äro fallfärdiga, skola betalas med höga priser.

Vad som här har sagts om att skogen på vissa egendomar skulle vara för lågt värderad, framhölls också inom utskottet. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att herr Svedberg såsom norrlänning kan skog, men jag tillåter mig ifrågasätta, om han är kapabel att värdera en skog, som han inte har sett. Sakkunskapen på området — våra jägmästare — vågar sig inte på en värdering med mindre än att man har sett skogen och räknat ut vad som finns i den. Skog finnes både till den här ifrågavarande egendomen och till den under nästa punkt behandlade gården, men både revirförvaltaren och överjägmästaren ha tillstyrkt försälj-

Ang. försäljning av kronoegendomen Applerum 2ⁱ i Kalmar län.

ningen, vilket betyder att också skogen blivit värderad. Jägmästarna skänka inte bort någon skog, det vågar jag säga efter den kontakt jag haft med dem i Malmöhus län.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **ANDERBERG**: Herr talman! Herr Alfred Andersson säger, att man gör noggranna undersökningar vid värderingen av skogen. Det är nog riktigt, men lika noggrant går man till väga vid värderingen av jorden.

Vad man här har pekat på är emellertid att värderingarna ligga långt tillbaka i tiden. I detta fall avhölls enligt propositionen uppskattningsförrättningen den 7 juli 1948, och i vissa andra fall ha värderingarna skett år 1947. Det har ju hänt mycket sedan dess, och jag har särskilt velat understryka att det råder en väsentlig skillnad mellan de värden, som gällde år 1948, och årets värden.

Herr **ANDERSSON, ALFRED**: Herr talman! Det är alldeles riktigt att någon-ting har skett, sedan värderingarna ägde rum år 1947 och även år 1946, men detta gäller inte endast egendomen som sådan och dess avkastning, utan också kostnaderna. De äro inte desamma nu som de voro 1946 och 1947. Förändringarna på de olika områdena följas åt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. försäljning av kronoegendomen Applerum 2ⁱ i Kalmar län.*Punkten 9.*

Domänstyrelsen hade i skrivelse den 29 november 1950 hemställt, att kronoegendomen 1 mantal Applerum 2ⁱ i Arby socken, Kalmar län, måtte få säljas till arrendatorerna av egendomen Carl Harald Danielsson och hans hustru Berta Danielsson för ett pris av 110 000 kronor och på vissa andra i skrivelsen närmare angivna villkor.

Departementschefen hade på av domänstyrelsen anförda skäl biträtt styrelsens försäljningsförslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge punkten 9.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Alfred Andersson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Applerum 2ⁱ i Arby socken, Kalmar län, finge säljas till arrendatorerna av egendomen Carl Harald Danielsson och hans hustru Berta Danielsson för en köpeskilling av 110 000 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Herr **ANDERSSON, ALFRED**: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort i

Ang. försäljning av kronoegendomen Applerum 2ⁱ i Kalmar län.

denna punkt, eftersom frågan är analog med den under föregående punkt avhandlade försäljningsfrågan. Skillnaden är endast, att utskottet inte vill sälja den nu ifrågavarande egendomen utan anser att kronan skall behålla den.

Anledningen begriper jag inte. Man skulle ju här kunna använda samma argument som herr Tjällgren tidigare gjort, men jag skall avstå därifrån.

Domänstyrelsen vill sälja även denna egendom på grund av de höga byggnadskostnaderna. Styrelsen räknar med att det blir dålig affär att behålla egendomen och bygga upp husen. Det gäller här ett tioårskontrakt med arrendatorn, i den händelse kammaren skulle följa utskottets förslag.

Jag nöjer mig med det anförda, herr talman, och yrkar bifall till reservationen, vilket är liktydigt med bifall till den kungl. propositionen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag känner i någon mån till denna egendom, som ligger i mitt hemlän, och jag vet att ekonomibyggnaderna äro ytterst bristfälliga. Detta är kanske anledningen till att man inte velat sätta priset så högt som eljest kunde ha varit motiverat.

Domänstyrelsen har i skrivelse så sent som den 29 november 1950 tillstyrkt försäljning till ett skäligt pris, nämligen 110 000 kronor. Uppförandet av en ny ekonomibyggnad beräknas kosta 80 000 kronor. Även om man köper en egendom ganska billigt, blir det mycket kostsamt att bebygga den vid nuvarande höga nivå för byggnadskostnaderna. Det kan vara ekonomiskt klokt att betala ett ganska högt pris för en egendom, som har byggnader i någorlunda gott stånd, än att för en billig penning köpa en gård med fallfärdiga hus.

Med hänsyn till byggnadernas beskaffenhet har man enligt min mening i detta fall inte rätt att tala om en realisationsförsäljning. Köparen måste räkna med väsentliga utgifter för att hålla gården i sådant skick, att han kan driva jordbruket.

Det är, såsom förut framhållits, knappast god ekonomi att staten har jordbruksegendomar, särskilt mindre. Underhållet av byggnaderna och även uppförandet av nya sådana kostar så mycket, att avkastningen vanligtvis blir låg. Det finns statistik sedan flera år tillbaka som visar att staten får ganska låg avkastning av sina jordbruksdomäner, i många fall inte ens så stor avkastning att den täcker förvaltningskostnaderna. Man har därför ansett det bättre att försälja sådana egendommar. I nu förevarande fall torde läget vara just detta.

Utskottet invänder endast att köpskillingen skulle vara för låg, men jag tror för min del att det erbjudna priset är förmånligare för staten än om den som ägare i fortsättningen skulle uppföra ny ekonomibyggnad.

Jag skall därför, herr talman, i denna fråga be att få instämna med herr Alfred Andersson och yrka bifall till hans reservation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Alfred Andersson vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Alfred*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. försäljning av kronoegendomen Böke 1^a i Kalmar län.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Alfred Andersson vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. försäljning av kronoegendomen Böke 1^a i Kalmar län.**Punkten 10.**

I skrivelse den 29 november 1950 hade domänstyrelsen hemställt, att kronoegendomen 1 mantal Böke 1^a i Söderåkra socken, Kalmar län, måtte få säljas till egendomens arrendator Carl E. Gunér för ett pris av 100 000 kronor och på vissa andra i skrivelsen närmare angivna villkor.

Departementschefen hade tillstyrkt domänstyrelsens förslag.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge punkten 10.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herr *Alfred Andersson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Böke 1^a i Söderåkra socken, Kalmar län, finge säljas till egendomens arrendator Carl E. Gunér för en köpeskilling av 100 000 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Denna fastighet råkar jag känna mycket väl till. Den ligger ganska nära där jag bor, och i detta fall är det nästan ännu mera befogat än i det förra fallet att en försäljning kommer till stånd. Det är ganska lätt och dålig jord på denna gård, men den har skötts väl under många år. Ända sedan 1890-talet

har samma familj innehaft egendomen, och jag tror det är förmånligast för kronan att sälja gården till arrendatorn, som brukat den så länge.

Herr **SUNDBERG, CARL**: Herr talman! Vid behandlingen av denna punkt i utskottet anslöt jag mig till utskottsmajoriteten. På grund av de informationer jag därefter erhållit beträffande denna egendom och dess byggnadsbestånd har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att det för kronan vore fördelaktigast att avvyrta egendomen på villkor, som äro angivna i propositionen.

Jag vill därför anmäla, att jag trots den utsända delegationens rekommendationer kommer att avgiva min röst till förmån för reservationen.

Häri instämde herr *förste vice talman*.

Herr **NÄSLUND**: Herr talman! Jag ber att få omnämna, att denna egendom är en av dem, som delegationen besökt, och beträffande densamma har rätt fullständig enighet om att det med hänsyn till skogstillgången vore ändamålsenligt att den icke bleve föremål för försäljning. Att byggnaderna inte äro i tillfredsställande skick är riktigt vad beträffar ekonomibyggnaderna, men jag kan lämna den upplysningen, att en riksdagsman från Kalmar län var med i delegationen vid besiktningen av denna egendom, och likväl voro vi eniga om att egendomen inte borde säljas. Om någon egendom bör bibehållas i kronans ägo, så gäller det denna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ANDERSSON, ALFRED**: Herr talman! Jag vill endast tillkännagiva, att jag under denna punkt ämnar yrka bifall till reservationen, men jag klandrar inte delegationen. Den har haft alldeles för kort tid på sig vid sina besök på de olika gårdarna. Det är inte lätt för en delegation, att när den skall besik-

Ang. försäljning av kronoegendomen Balsby 23¹ och 29² i Kristianstads län.

Ang. försäljning av kronoegendomen Hjärup 6¹ i Malmöhus län.

tiga kanske sju, åtta gårdar på några timmar, komma till ett klart resultat. Jag anser det vara omöjligt, när jag vet att en uppskattningsnämnd behöver ungefär en dag för varje egendom.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag tyckte faktiskt det föreföll, som om herr Näslund förblandade den förra punkten och den vi nu behandla. I det förra fallet, som gällde Applerum, var det verkligen fråga om en egendom med en del skog, men Böke har inte mer skog än en liten hagbit, som inte är mycket större än denna kammars plenial.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Även om det sker med rodnad, bjuder uppriktigheten att jag här ger herr Mannerskantzt rätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ang. försäljning av kronoegendomen Balsby 23¹ och 29² i Kristianstads län.

Punkten 11.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, dels att kronoegendomen Balsby 23¹ och 29² i Nosaby socken, Kristianstads län, finge, med undantag av ett med litt. A betecknat område om ca 1 600 kvadratmeter, säljas till egendomens arrendator Ragnar Eriksson för en köpeskilling av 86 200 kronor, dels ock att nämnda område finge säljas till dess innehavare agronomen Wiktor Pers-

son för en köpeskilling, beräknad efter 70 öre för kvadratmeter; skolande vid försäljningarna i övrigt gälla i huvudsak de villkor, som domänstyrelsen föreslagit.

Herr NORMAN: Herr talman! I detta fall har utskottet enhälligt tillstyrkt försäljning. För att ge uttryck för min bestämda ovilja mot försäljningspolitiken över huvud taget yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr Norman, att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr Normans yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 12—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. försäljning av kronoegendomen Hjärup 6¹ i Malmöhus län.

Punkten 16.

I skrivelse den 27 oktober 1950 hade domänstyrelsen hemställt, att kronoegendomen $\frac{1}{3}$ mantal Hjärup 6¹ i Uppåkra socken, Malmöhus län, måtte få säljas till egendomens arrendator Arnold Andersson för ett pris av 125 000 kronor samt på vissa andra i skrivelsen närmare angivna villkor.

Departementschefen hade tillstyrkt domänstyrelsens försäljningsförslag.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge punkten 16.

Reservation hade avgivits av herrar Alfred Andersson och Boman i Stafsund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade,

Ang. försäljning av kronoegendomen Hjärup 6' i Malmöhus län.

samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Hjärup 6' i Uppåkra socken, Malmöhus län, finge säljas till egendomens arrendator Arnold Andersson för en köpeskilling av 125 000 kronor samt på i huvudsak de villkor för övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Även på denna punkt har jag avgivit en reservation. Jag förmenar alltså, att utskottet bort tillstyrka den kungl. propositionen.

Vad beträffar denna egendom måste även i detta fall ombyggnader företagas. Det erfordras således ny takstol på stallbyggnaden samt ny logglänga, och vidare behövs det ett nytt svinhus, då det nuvarande är otillräckligt. Arbetarbostadshus saknas. Vidare har den s. k. husboken förstört åtskilligt i byggnaderna. Mer behöver knappast sägas. Byggnadskostnaderna komma också i detta fall att uppgå till mellan 80 000 och 90 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag blir mer och mer förvånad, när jag följer behandlingen av dessa frågor.

Här har en reservant — det är summa två reserverant inom utskottet på denna punkt — med några ord yrkat avslag på utskottets framställning. Utskottet har ändå i sitt utlåtande skrivit: »Visserligen erfordras vissa kostnader för att sätta byggnadsbeståndet i fullgott skick, men dessa torde ej bliva så betydande att de kunna anses utgöra ett godtagbart skäl för en försäljning på de villkor som föreslagits i propositionen.» Trots att utskottet skrivit på detta sätt, hör man inte ett knyst från någon av dem som representera utskottsmajoriteten, och så går det i ärende efter ärende. Det är mycket häpnadsväckande, att ett utskott betar sig på det här sättet. Jag får hoppas att ledamöterna, då de varit mera utvilade, ägnat dessa ärenden större uppmärksamhet. Nu ha de tydligen helt tröttnat och somnat.

Jag måste, herr talman, i detta fall yrka bifall till utskottets förslag, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts framställning, och jag gör det såsom en påminnelse för jordbruksutskottet att försvara sina åtgärder, om man nu inom utskottet över huvud taget har tänkt igenom sina förslag.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Jag var inte i tillfälle att följa delegationen till Kalmar län och har följaktligen inte kunnat yttra mig i de ärenden, som rört detta län, men jag har däremot varit med nere i Skåne, och jag kan försäkra kammaren, att sakkunskapen därvid har varit väl företrädd, eftersom rektor Nilsson vid Alnarp, som torde vara en av dem som bäst känna till jordbruksvärdena i trakten kring Lunds stad i Malmöhus län, har varit ledamot av delegationen. Jag tror därför inte man här kan avfärda utskottsmajoritetens hemställen så enkelt som man har gjort i de tidigare ärendena. Det förvånar mig att inte någon av de delegerade, som voro med vid besiktningen i Kalmar län, ha försvarat utskottsmajoritetens förslag beträffande egendom i detta län.

Vad beträffar denna fastighet är enbart bostadshuset värt nästan lika mycket som hela köpesumman betingar. Det är ett förstklassigt bostadshus, och det är den ypperligaste jord man kan tänka sig. När man vet att priserna på jorden kring Lunds stad äro mellan 5 000 och 6 000 kronor per hektar, är det ganska lätt att räkna ut att det även när det gäller denna fastighet är fråga om ett realisationspris.

Vid nästkommande punkt skall jag återkomma för att ytterligare redogöra för motivet till att utskottet även där har gått på avslagslinjen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Herr OHLON: Herr talman! Med anledning av vad herr Sjödahl nyss sade angående utskottets inflytande, vill jag

Ang. försäljning av kronoegendomen Vallkärra 7¹ i Malmöhus län.

erinra om att det finns en Konung också här i landet, som har föreslagit denna försäljning.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Till herr Sjödahl skulle jag vilja säga, att han nog har rätt, ty det är inte så lätt att försvara en sjuk sak. Jag har tidigare sagt, att det är beklagligt, att delegationen haft så kort tid på sig för sina besök på de olika gårdarna, vilket ytterligare framgick av herr Svedbergs anförande. Han hade inte tagit tid på sig att undersöka vem som hade bekostat den fina inredningen i bostadshuset. Det har nämligen arrendatorn själv gjort, och han har också lagt ned stora kostnader på stallinredningen. Det hade inte delegationen tid att ta reda på. Vad delegationen tagit reda på är hur jorden ser ut på ytan och hur husen se ut på skalet. Det är praktiskt taget allt vad man hunnit med.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Med anledning av herr Sjödahls, jag kanske får kalla det anmärkning mot jordbruksutskottet vill jag säga att vi nog bruka försvara våra utlåtanden. Att jag i ett par ärenden inte uppträtt och försvarat utskottets ståndpunktstagande, berodde på att jag i sak stod på samma sida som herr Andersson i Bussjö, ehuru jag icke reserverat mig. Det var anledningen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Här blottas undan för undan interiörer från jordbruksutskottet som jag tror måste göra kammaren mer och mer häpen.

Först står en ensam reservant upp och gör ett yrkande, men från utskottsmajoriteten hör man inte någonting, utan man låter utan vidare utskottets förslag falla, och sedan kommer utskottets högt ärade ordförande upp och säger, att han visserligen inte reserverat sig inom utskottet, men djupast inne i själen är han fylld av reservationer mot det beslut,

som han i egenskap av ordförande suttit och klubbat utan att reservera sig.

Dessa händelser, herr talman, tala för sig själva; de tala högt, och de tala icke väl om jordbruksutskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Alfred, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. försäljning av kronoegendomen Vallkärra 7¹ i Malmöhus län.**Punkten 17.**

Domänstyrelsen hade i skrivelse den 27 oktober 1950 hemställt, att kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Vallkärra 7¹ i Vallkärra socken, Malmöhus län, måtte få säljas till egendomens arrendator Gunnar Månsson för ett pris av 206 000 kronor och på vissa andra i skrivelsen närmare angivna villkor.

Ang. försäljning av kronoegendomen Vallkärra 7¹ i Malmöhus län.

Departementschefen hade biträtt förslaget.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge punkten 17.

Reservation hade anförts av herr *Alfred Andersson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Vallkärra 7¹ i Vallkärra socken, Malmöhus län, finge säljas till egendomens arrendator Gunnar Månsson för en köpeskilling av 206 000 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Herr *NÄSLUND*: Herr talman! För att bespara herr *Sjödahl* att rikta nya förbränelser mot jordbruksutskottet skall jag tillåta mig yrka bifall till vad utskottet hemställt, ehuru jag är medveten om att utskottet på denna punkt kommer att få bakslag på sin hemställan.

Herr *ANDERSSON, ALFRED*: Herr talman! Jag kommer under denna punkt att yrka bifall till reservationen, och jag får användning för samma motivering som i det föregående fallet, men jag vill tillägga att det var behandlingen av förevarande ärende rörande egendomen Vallkärra, som gav anledning till oppositionen inom utskottet.

En ledamot av utskottet liksom också av denna kammare hade fått ett brev från en förening där nere, vilken på ett föreningsmöte hade bestämt, att egendomen Vallkärra skulle kosta litet mera än vad uppskattningsnämnden hade kommit till, och så var hela cirkusen inom utskottet i gång, ty det *var* cirkus. Man satte till delegationen och letade rätt på några andra egendomar, som den samtidigt skulle titta på.

Vad beträffar egendomen Vallkärra är den inte så bra som delegationen möjligen tror. På den måste byggas en ny

stallbyggnad med siloanläggning och i samband därmed också en ny logbyggnad. De två arbetarbostäderna äro undermåliga och för små. Dessutom är vattentillgången sommartid otillräcklig. Om delegationen hade tagit reda på kostnaderna för allt detta och lagt dem till köpeskillingen, eller åtminstone till hälften av den köpeskilling, som uppskattningsnämnden kommit till, skulle delegationen och därmed utskottet sluppit allt detta besvär.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *ANDRÉN*: Herr talman! I den debatt, som här ägt rum, har man inte bara efterlyst en talesman för jordbruksutskottet utan också en talesman för vår regering. När jordbruksministern är närvarande i kammaren och debatt uppstår om de olika ärenden, som förekomma till behandling, tycker jag det är rimligt att jordbruksministern försvarar propositionen gentemot utskottet eller gentemot reservanterna.

I propositionen ha lämnats en del upplysningar, vilka i vissa fall blivit bestridda. Det förefaller mig under sådana förhållanden riktigt att jordbruksministern tar upp till bemötande de anmärkningar, som framställts mot propositionen, och det är så mycket mera anmärkningsvärt att han inte gör det som han dock är närvarande i kammaren.

Herr statsrådet *STRÄNG*: Herr talman! Jag har en känsla av att herr *Andrén* inte har följt denna debatt från början. Vad som bör sägas i ärendet är i stort sett sagt, både från utskottets och från reservanternas sida, och det sades i de två första kontroversiella ärendena som här förelägo.

För att emellertid gå herr *Andrén* till mötes — herr *Andrén* är ju inte vilken som helst ledamot av denna kammare — har jag begärt ordet, och jag är ledsen, om jag vid denna sena timme behöver ytterligare referera vad som sagts tidigare i diskussionen.

Ang. försäljning av kronoegendomen Vallkärra 7ⁱ i Malmöhus län.

Värderingen av kronans egendomar göres av en uppskattningsnämnd i samråd med domänintendenten. Denna värdering göres alltså av ett kungl. ämbetsverk och följaktligen under ämbetsmannans ansvar. Statsrådet har varken tid eller möjlighet att i egen person resa ut på gårdarna och kontrollera värderingen. Kungl. Maj:t har till sitt förfogande dessa värderingsmän, och propositionen är konsekvent skriven och presenterad riksdagen efter domänverkets förslag.

Försäljningsärendena äro till sitt antal ungefär 35 stycken. Jordbruksutskottet har nu velat ta ett stickprov och genom en delegation besiktigt ett mindre antal av de egendomar, som föreslagits till försäljning. I alla de fall, då jordbruksutskottet icke har besökt egendomarna, har utskottet konsekvent tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Av de fall, som utskottet närmare besiktigt, har utskottet — om jag inte tar alldeles fel — avstyrkt två tredjedelar och godkänt en tredjedel.

Det är självklart att jag gjorde vissa reflexioner, när jag såg utskottets ställningstagande, och att jag har gjort vissa reflexioner, när jag suttit och lyssnat till debatten här i dag. Om jag skulle ge ett uttryck för dem, skulle det närmast vara att man från utskottets sida antingen borde ha gått på bifall över hela linjen men med en skrivning, som inneburit att man till nästkommande år hade begärt andra värderingsgrunder — eftersom man har haft ett allmänt intryck av att värderingarna varit för låga — eller också gått på avslag över hela linjen med ungefär samma skrivning, nämligen att utskottet inte anser värderingsgrunderna stämma riktigt överens med vad dagsläget bjuder. Nu har emellertid utskottet stannat för ett förslag, som innebär att man beträffande det mindre antal gårdar, som man har sett på, i en del fall går emot Kungl. Maj:ts förslag och i en del fall godkänner detta, medan man beträffande flertalet egendomar, som man inte har sett på, går helt på den kungl. propositionen.

Dessa synpunkter ha redovisats i de-

batten på ett tidigt stadium. De beslut, som kammaren har fattat, ha konsekvent inneburit bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och föredragande statsrådet har inte haft någon anledning att protestera.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar, som jag har fått av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Jag är glad att han denna gång givit uttryck åt de reflexioner, som han gjort under debatten.

Jordbruksministern tröstade sig med att besluten konsekvent gått i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag. Det är i varje fall inte något man kan veta på förhand, före voteringen, och därför förefaller det mig nog, som om det på de särskilda punkter, där det förekommit debatt — en debatt, vars innehåll icke blivit berört i principdebatten — hade förelegat anledning för jordbruksministern att uppträda och säga sin mening i dessa ting.

Nu förstär jag mycket väl att jordbruksministern personligen icke har varit i tillfälle att besöka alla de egendomar, som det här är fråga om. Det måste i alla fall göra ett ganska otillfredsställande intryck att se, hur riksdagen i denna sena timme, utan andra upplysningar än som finnas i trycket och delvis också med ledning av mera tillfälligt gjorda meddelanden, skall fatta beslut i frågor, som dock äro ganska betydelsefulla.

Jag har inte något yrkande, men jag har velat ge uttryck åt dessa reflexioner, som jag inte har kunnat undgå att göra under denna debatt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna pro-

Ang. försäljning av kronoegendomen Melby 1¹ i Östergötlands län.

position vara med övervägande ja besvarad.

dagen föredragande departementschefen hemställt.

Herr *Andersson, Alfred*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten 17, röstar

Ang. försäljning av kronoegendomen Melby 1¹ i Östergötlands län.

Punkten 2.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Melby 1¹ i Finspångs köping, Östergötlands län, finge säljas till egendomens arrendator O. Melvinger för en köpeskilling av 80 000 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Svedberg, Ahlsten* och *Mossberger* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåg punkten 2.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Anderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;
Nej — 57.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 18—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Till sammans med två andra ledamöter av utskottet har jag fogat en reservation till utskottets hemställan under denna punkt, och jag ber att få framföra de synpunkter, som för oss varit vägledande vid avgivandet av reservationen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Jag skulle bara vilja ställa frågan, huruvida inte denna fastighetsförsäljning kan betraktas såsom en verklig realisation. Fastigheten innehåller 38 hektar åker och 79 hektar skogsmark. Skogen är av uppskattningsnämndens värderad till 70 000 kronor. Det sammanlagda värdet av hela egendomen uppgår till 101 000 kronor. Enbart jordbruksfastigheten är taxerad till 42 100 kronor, medan skogen har ett taxeringsvärde av 16 400 kronor. Vid uppskattningsstillfället fanns det avverkningsbar skog till ett värde av 22 000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit att denna egendom skall säljas för 80 000 kronor, således till ett pris,

I en till riksdagen den 2 mars 1951 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riks-

Ang. försäljning av kronoegendomen Mölleberga Stora 1^a i Malmöhus län.

är 21 000 kronor lägre än det värde uppskattningsnämnden kommit till. Jag frågar utskottets ordförande: Är inte detta realisation?

När man talar om att det är nödvändigt för kronan att sälja kungl. domänstyrelsens fastigheter, i synnerhet om byggnadsbeståndet är dåligt, har det nog sin giltighet i detta fall, eftersom bostadshuset blivit så eftersatt, att hälsovårdsmyndigheterna dömt ut detsamma. Men man måste ändå, även om man inte räknar med bostadshuset, utan endast byggnaderna i övrigt, ställa frågan, om det kan vara skäl att realisera denna fastighet på 38 hektar odlad jord i god hävd och med 70 000 kronors skogsvärde. Det innebär att den odlade jorden och byggnaderna skulle säljas för 10 000 kronor. Nog måste i detta försäljningsärende få göras den reflexionen och framställas den frågan: Kan det vara förnuftigt att realisera egendomar på grund av bostadsbeståndets skick till priser som vid försäljningen understiga det verkliga värdet, som det i detta fall är fråga om?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som är fogad till utskottets utlåtande på denna punkt.

Herr TJALLGREN: Herr talman! Herr Svedberg ställde till mig frågan, huruvida det kunde vara lämpligt att sälja denna egendom till det pris, som föreslagits. Jag tycker ju att herr Svedberg lika väl hade kunnat ställa den frågan till jordbruksministern, som är här närvarande. Det är väl inte jag, som skall svara för uppskattningarna. För övrigt vill jag påpeka, att även om jag har deltagit i detta beslut, stå sexton av utskottets ledamöter på samma sida som jag. Det finns tre reseranter, och utskottet består av tjugo ledamöter, så att jag är inte alldeles ensam om detta förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hem-

ställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 39.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. försäljning av kronoegendomen Mölleberga Stora 1^a i Malmöhus län.**Punkten 7.**

I skrivelse den 10 november 1950 hade domänstyrelsen hemställt, att kronoegendomen $\frac{5}{8}$ mantal Mölleberga Stora 1^a i Mölleberga socken, Malmöhus län, måtte med undantag av ett utskifte om 0,187 hektar få säljas till egendomens

Ang. försäljning av kronoegendomen Mölleberga Stora 1^a i Malmöhus län.

arrendator Axel Jönsson för ett pris av 115 600 kronor och på vissa andra i skrivelsen närmare angivna villkor. jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Departementschefen hade tillstyrkt domänstyrelsens försäljningsförslag.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avsåge punkten 7.

Reservation hade anförts av herr *Alfred Andersson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Mölleberga Stora 1^a i Mölleberga socken, Malmöhus län, finge efter avskiljande av ett utskifte om 0,187 hektar säljas till egendomens arrendator Axel Jönsson för en köpeskilling av 115 600 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Vid denna punkt har jag reserverat mig och menar, att utskottet borde ha tillstyrkt propositionen. Denna egendom ser visserligen bra ut på avstånd, men den är inte en första klassens egendom, trots att den ligger i Malmöhus län. En tredjedel av jorden är lätt sandmylla och ligger på sandbotten. Det har inte delegationen haft tid att titta efter, men det har uppskattningsnämnden sett. Dessutom är det en långsträckt egendom, och husen ligga i ena kanten, vilket måste försvåra driften.

Arrendatorn har också lagt ned stora kostnader på boningshuset och även på häststallet, vilka han knappast fått någonting för. Det måste uppskattningsnämnden räkna honom till godo, när den värdesatte egendomen.

Jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Av utskottets ledamöter är det endast en som har reserverat sig. De övriga ha biträtt utskottets utlåtande på denna punkt, och

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Alfred*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nejpropositionen.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående viss ändring i apoteksvarustadgan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 21, angående användande av riksbankens vinst för år 1950;

nr 22, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för befattningshavare vid riksdagens verk, m. m.;

nr 23, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till vissa ändringar i bankoreglementet;

nr 24, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning med förslag till vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 25, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående viss ändring i instruktionen för riksdagens revisorer.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av mellan Sverige och Ungern

träffad uppgörelse rörande ersättning för svenska privata ekonomiska intressen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 27, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.44 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.